T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜRTÇENİN IRAK SORANİ AĞZINDAKİ TÜRKÇE SÖZ VARLIĞININ İNCELENMESİ

Hozan Mohammed JABBAR

İzmir
2021

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜRTÇENİN IRAK SORANİ AĞZINDAKİ TÜRKÇE SÖZ VARLIĞININ İNCELENMESİ

Hozan Mohammed JABBAR

DANIŞMAN
Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN

İzmir
2021

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Kürtçenin Irak Sorani Ağzındaki Türkçe Söz Varlığının İncelenmesi" adlı çalışmanın içerdiği fikri izinsiz başka bir yerden almadığımı; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında ve bölümlerinin yazımında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, ayrıca bu çalışmanın Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve *intihal içermediğini* beyan ederim. Herhangi bir zamanda aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonuca razı olduğumu bildiririm.

28/12/2020

Hozan Mohammed JABBAR

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU

Tarih: 27/...09/...2021.....

Tez Başlığı:

Kürtçenin Irak Sorani Ağzındaki Türkçe Söz Varlığının İncelenmesi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 480 sayfalık kısmına ilişkin, 27/...09/ 2021.. tarihinde **tez danışmanım tarafından** Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (**Turnitin**-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen **filtreleme tiplerinden biri** (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin **benzerlik oranı % 29 dur.**

- http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/ adresindeki Tez İntihal Analiz Programı Kullanım Kılavuzunu okudum X□

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) □	**Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30)** □ X
□ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, □ Kaynakça hariç, □ Alıntılar dâhil, □ Altı (6) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.	X□ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, X□ Kaynakça dâhil, X□ Alıntılar dâhil.
EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı. □X **EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd İçinde.** □X	

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı :**Hozan Mohammed JABBAR**
Öğrenci No :**2019950272**
Anabilim Dalı :**Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi**
Programı : **Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi**
Statüsü : Yüksek Lisans □ X Doktora □

ÖĞRENCİ

Hozan Mohammed JABBAR
27/09/2021

DANIŞMAN

Prof. Dr.Şerif Ali BOZKAPLAN
27/09/2021

Açıklamalar

1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (□) işaretleyerek doldurunuz.

Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine (Ali Taş Tel: +90 (232) 3018026 veya ali.tas@deu.edu.tr) başvurunuz.

2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu" formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.

3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.

4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.

TEŞEKKÜR

Tezin ortaya çıkmasında, çalışmaya başladığım ilk günden beri değerli bilgilerini, önerilerini ve fikilerini benimle paylaşan tez danışmanım saygıdeğer; Prof. Dr. Şerif Ali Bozkaplan'a, yüksek lisans ders aşamasında eğitimime katkıda bulunan tüm kıymetli hocalarıma, bir aile olarak gördüğüm tek tek isimlerini sayamayacağım bütün güzel dostlarıma ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü saygıdeğer pesonellerine, çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen değerli meslektaşım Seber Serbest'e, canım aileme özellikle bu süreçte yanımda olmamış fakat varlığını her daim yanımda hissettiğim canım annem Muteber Karani'ye; beni her zaman ve her koşulda destekleyen babam Muhammed Jabbar'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıyeten lisans yıllarımda beni destekleyen ve çalışmalarıma daime ilgi gösteren Sn. Aydın Maruf'a teşekkür etmemi bir vefa borcu olarak bilirim.

Son olarak, Türkiyede yüksek lisans okumak için bana fırsat veran Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)'ye ve her zaman yardımcı olan görevlilerine şükran borçluyum.

Hozan Mohammed JABBAR

Aralık, 2020

İZMİR

TEŞEKKÜR ii

TABLOLAR LİSTESİ xii

ŞEKİLLER LİSTESİ xiv

ÖZET xv

ABSTRACT xvi

KISALTMALAR xvii

BÖLÜM I 1

GİRİŞ 1

1.1. Problem Durumu 1

1.2. Amaç ve Önem 1

1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri 2

1.4. Sınırlılıklar (Opsiyonel) 2

1.5. Tanımlar 3

BÖLÜM II 6

KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 6

2.1. Söz Varlığı 6

2.1.1. Söz Varlığının Tanımı ve Kapsamı 6

2.1.2. Türkçenin Söz Varlığı 7

2.1.3. Söz Varlığının İçerdiği Ögeler 8

2.1.3.1. Kelimeler/Temel Söz Varlığı 8

2.1.3.2. Yabancı Kelimeler 8

2.1.3.3. Deyimler 9

2.1.3.4. Atasözleri 10

2.2. Söz Bilgisi 11

2.2.1. İsimler 11

2.2.2. Fiiller 11
2.2.3. Sıfatlar 12
2.2.4. Zarflar 13
2.2.5. Edatlar 13
2.2.6. Bağlaçlar 14
2.2.7. Ünlemler 14
2.3. Ekler 15
2.3.1. Çekim Ekleri 15
2.3.2. Yapım Ekleri 16
2.4. Kürtçenin Irak Sorani Ağzı 16
2.4.1. Kürtçenin Sorani Ağzında Alfabe Sistemi 17
2.5. İlgili Alan Araştırmaları 20
BÖLÜM III 22
YÖNTEM 22
3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni 22
3.2. Evren / Örneklem 22
3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları 23
3.4. Verilerin Analizi 23
3.5. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği 23
3.6. Araştırmacının Rolü 23
BÖLÜM IV 24
BULGULAR 24
4.1. Kürtçenin Irak Sorani Ağzındaki Türkçe Söz Varlığının İncelenmesi 24
4.1.1. Türkçe Kökenli Kelimeler 24
4.1.1.1. Şekil Değişmesine Uğramamış Kelimeler 24
4.1.1.2. Ses Değişmesine Uğramış Kelimeler 25

4.1.1.3. Ses Kaybolma ve Ekleme Suretiyle Ortaya Çıkmış Kelimeler 28

4.1.1.3.1. Ses Kaybolma Suretiyle Ortaya Çıkmış Kelimeler 28

4.1.1.3.2. Ses Ekleme Suretiyle Ortaya Çıkmış Kelimeler 28

4.1.1.4. Bir Yabancı Kökenli Kelimeyle ya da Ekiyle Birleşerek Ortaya Çıkan Kelimeler 29

4.1.2. Yabancı Kelimeler 31

4.1.2.1. Farsça 31

4.1.2.2. Arapça 38

4.1.2.3. Fransızca 43

4.1.2.4. İtalyanca 43

4.1.2.5. Rumca 44

4.1.1.6. İngilizce 44

4.1.2.7. Latince 44

4.1.2.8. Moğolca 44

4.1.2.9. İspanyolca 44

4.1.2.10. Macarca 44

4.1.2.11. Rusça 44

4.1.2.12. Yunanca 44

4.1.2.13. Bulgarca 45

4.1.2.14. Ermenice 45

4.1.2.15. Birleşik/Türemiş Kelimeler 45

4.1.2.15.1. Birleşik Kelimeler 45

4.1.2.15.2. Türemiş Kelimeler 45

5.1.3. Deyimler 48

5.1.3.1. Anlamca Ortaklaşan Deyimler 48

5.1.3.2. Şekil ve Anlamca Ortaklaşan Deyimler 49

5.1.4. Atasözleri 50

5.1.4.1. Anlamca Ortaklaşan Atasözleri 51

5.2. Kürtçenin Irak Sorani Ağzındaki Türkçe Söz Bilgisi İncelenmesi 52
5.2.1. İsimler 52
5.2.1.1. Akraba ve Unvan İsimleri 52
5.2.1.2. Argoya Ait İsimler 52
5.2.1.3. Askeri İsimler 52
5.2.1.4. Bitki Bilmi İsimleri 52
5.2.1.5. Coğrafi İsimler 53
5.2.1.6. Dini İsimler 53
5.2.1.7. Edebiyat ve Dil İsimleri 54
5.2.1.8. Giyim Kuşam, Süs ve Takı İsimleri 55
5.2.1.9. Gök Bilimi İsimleri 55
5.2.1.10. Hayvan Bilimi İsimleri 55
5.2.1.11. Hukuk İsimleri 56
5.2.1.12. Kimya İsimleri 56
5.2.1.13. Ölçü İsimleri 56
5.2.1.14. Özel İsimler 56
5.2.1.15. Renk İsimleri 56
5.2.1.16. Sanat ve Müzik İsimleri 57
5.2.1.17. Yiyecek ve İçecek İsimleri 57
5.2.2. Sıfatlar 60
5.2.3. Fiiller 63
5.2.4. Zarflar 64
5.2.5. Edatlar 64
5.2.6. Bağlaçlar 64
5.2.7. Ünlemler 64
5.3. Kürtçenin Irak Sorani Ağzındaki Türkçe Ekler İncelenmesi 66
5.3.1. Yapım Ekleri 66

5.3.1.1. -(A)K 66
5.3.1.2. +çA 66
5.3.1.3. +CI 66
5.3.1.4. +CIk 67
5.3.1.5. +daş 67
5.3.1.6. -gI 67
5.3.1.7. -gIn 67
5.3.1.8. +lI 67
5.3.1.9. +lIk 68
5.3.1.10. -mA 68
5.3.1.11. -mAk 68
5.3.1.12. -mIş 68
5.3.1.13. +o 68
5.3.1.14. +sIz 68
5.3.2. Çekim Ekleri 69
5.3.2.1. +A 69
5.3.2.2. +DA 69
5.3.2.3. +I 69
5.3.2.4. -mA 69
5.3.3. Yabancı Dillerden Türkçeye Geçmiş Ekler 69
5.3.3.1. +an 69
5.3.3.2. +ane 70
5.3.3.3. +at 70
5.3.3.4. be+ 70
5.3.3.5. ber+ 70
5.3.3.6. bi+ 71
5.3.3.7. +dan 71

5.3.3.8. +e ... 71
5.3.3.9. +gah ... 72
5.3.3.10. +gAr ... 72
5.3.3.11. +gir ... 72
5.3.3.12. hem+ ... 73
5.3.3.13. +i ... 73
5.3.3.14. +in ... 74
5.3.3.15. +istan, +stan ... 74
5.3.3.16. +kar ... 74
5.3.3.17. +mend ... 74
5.3.3.18. na+ ... 74
5.3.3.19. +nak ... 75
5.3.3.20. +van ... 75
5.3.3.21. +var ... 75
BÖLÜM VI ... 77
6.1. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER ... 77
6.1.1. Tartışma ... 77
6.1.2. Öneri ... 78
6.1.3. Sonuç ... 78
6.2. SÖZLÜKLER ... 81
6.2.1. Kelimeler Sözlüğü ... 81
6.2.2. Deyimler Sözlüğü ... 370
6.2.3. Atasözleri Sözlüğü ... 392
6.3. SORANİ AĞZINDAKİ TÜRKÇE SÖZ VARLIĞININ EKLER DİZİNİ ... 396
KAYNAKÇA ... 407
EKLER ... 411

EK 1. IRAK SORANİ AĞZI İLE YAZILMIŞ ESKİ METİNLERDEN BİRKAÇ ÖRNEK 411

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan Latin alfabesi tablosu……18

Tablo 2. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan Latin alfabesiyle Türkçenin Latin alfabesinin karşılaştırması tablosu……...19

Tablo 3. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan Türkçe kökenli kelimelerin sayısı ve oranı tablosu……..30

Tablo 4. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan yabancı kelimelerin sayısı ve oranı tablosu……46

Tablo 5. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan deyimlerin sayısı ve oranı tablosu……..49

Tablo 6. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan Türkçe isimlerin sayısı ve oranı tablosu……57

Tablo 7. Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki kullanılan Türkçe söz bilgisi ögelerinin sayısı ve oranı tablosu……65

Tablo 8. Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki kullanılan eklerin sayısı ve oranı tablosu……76

Tablo 9. Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki Türkçe söz varlığının ögeleri sayısı ve oranı tablosu……80

Tablo 10. 1. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu…...414

Tablo 11. 2. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu……418

Tablo 12. 3. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu…… 422

Tablo 13. 4. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu……..426

Tablo 14. 5. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu……..429

Tablo 15. 6. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu……..432

Tablo 16. 7. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu……..435

Tablo 17. 8. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu……..439

Tablo 18. 9. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu……..444

Tablo 19. 10. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu……448

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kürtçenin Irak Sorani ağzının hangi bölgelerde konuşulduğunu gösteren harita…… 17

Şekil 2. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan Türkçe kökenli kelimelerin dağılımını gösteren şekil……..31

Şekil 3. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan yabancı kelimelerin dağılımını gösteren şekil……47

Şekil 4. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan deyimlerin dağılımını gösteren şekil….. 50

Şekil 5. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan Türkçe isimlerin dağılımını gösteren şekil. ……59

Şekil 6. Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki kullanılan Türkçe söz bilgisi ögelerinin dağılımını gösteren şekil……..65

Şekil 7. Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki kullanılan eklerin dağılımını gösteren şekil…….76

Şekil 8. Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki Türkçe söz varlığının ögelerinin dağılımını gösteren şekil……..80

ÖZET

KÜRTÇENİN IRAK SORANİ AĞZINDAKİ TÜRKÇE SÖZ VARLIĞININ İNCELENMESİ

Kürtçenin Irak'ta en çok konuşulan ağzılarından biri olan Sorani ağzı, Osmanlı döneminden itibaren Türkçeden etkilenmiştir. Bu çalışmada Sorani ağzında Türkçe söz varlığını incelemek, tespit etmek ve sınıflandırmak amaçlanmıştır. Konunun özellikle söz varlığı açısından daha önce işlenmemiş olması konuyu seçmemizde etkili olmuştur.

Çalışmada ilk etapta Kürtçe (kelime, atasözü, deyim) sözlükler gibi yazılı kaynaklar esas alınarak Sorani ağzında Türkçe söz varlığı ögeleri tespit edilmiştir, sonra farklı kategorilerilere ayırılmıştır. Çalışmanın bulgular kısmı hem örnekler ile somutlandırılmış, hem de istatistik açıdan değerlendirilerek tablo ve grafikler şeklinde sunulmuştur. Ayrıca çalışmanın Ekler bölümünde birkaç eski metin söz varlığı bakımından analiz edilmiştir ve ekler dizini ile beraber Kelimeler, Deyimler ve Atasözleri Sözlüğü olmak üzere 3 tane sözlük hazırlanmıştır.

Çalışmanın neticesinde Kürtçenin Sorani ağzında Türkçe söz varlığının kapsamına giren toplam 2812 kelime ve 39 ek tespit edilmiştir. Tespit edilmiş bu 2812 kelimeden 442'si Türkçe kökenli, 39 ekten ise 18'i çekim ve yapım eklerindendir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe söz varlığı, Kürtçenin Irak Sorani ağzı, söz varlığı incelenmesi.

ABSTRACT

AN INVESTİGATİON ABOUT THE TURKİSH VOCABULARY IN THE KURDİSH DİALECT OF IRAQI SORANI

Sorani dialect, one of the most spoken dialects of Kurdish in Iraq, has been influenced by Turkish since the Ottoman period. In this study, it is aimed to examine, identify and classify the Turkish vocabulary in Sorani dialect. The fact that subject has not been studied before, especially in terms of vocabulary, has been effective in our selection.

In the first stage of the study, Turkish vocabulary items in Sorani dialect were determined based on written sources such as Kurdish (words, proverbs, idioms) dictionaries, and then they were divided into different categories. The findings of the study were both embodied with examples and evaluated in terms of statistics and presented in the form of tables and graphs. In addition, in the Appendices section of the study, a few old texts were analyzed in terms of vocabulary and 3 dictionaries were prepared, namely the Dictionary of Words, Idioms and Proverbs, together with the index of affixe

As a result of the study, a total of 2812 words and 39 affixes were determined in the Sorani dialect of Kurdish, which are included in the scope of Turkish vocabulary. Of these 2812 words, 442 are of Turkish origin, and 18 of 39 are inflectional and constructional suffixes.

Keywords: Turkish vocabulary, Iraqi Sorani dialect of Kurdish, investigation of vocabulary.

KISALTMALAR

Ar.	: Arapça
Bul.	: Bulgarca
C.	: Cilt
Erm.	: Ermenice
Far.	: Farsça
Fr.	: Fransızca
İng.	: İngilizce
İsp.	: İspanyolca
İta.	: İtalyanca
Lat.	: Latince
Mac.	: Macarca
Moğ.	: Moğolca
Rum.	: Rumca
Rus.	: Rusça
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TDK.	: Türk Dil Kurumu
Tür.	: Türkçe
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire
Yay.	: Yayını, Yayınları
Yun.	: Yunanca

BÖLÜM I

GİRİŞ

Giriş bölümünde problem durumu, amaç ve önem, problem cümlesi/ alt problem cümleleri, sınırlıklar ve tanımlar yer almaktadır.

II. bölümde araştırma kapsamında yer alan kavramlara ve ilgili alan araştırmalarına yer verilmiştir.

III. bölümde tezde kullanılan yönteme yer verilmiştir.

IV. bölümde Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki Türkçe söz varlığı, söz bilgisi ve ekler incelenmesi işlenmiştir.

V. bölümde sonuç kısmına yer verilmiştir. Ardından da çalışma, sözlükler ve birkaç metin analizi ile sonlandırılmıştır.

1.1. Problem Durumu

Söz varlığı kazanımları Türkçe öğretiminde çok önemli bir yere sahiptir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Kürtçenin Sorani ağzını konuşan Irak uyruklu öğrenciler için Türkçeden geçen kelimelerden haberdar olmaları özellikle söz varlıklarını geliştirmek açısından öğrenim süreçlerine kolaylık sağlamaktadır. Türkçe söz varlığının incelenmesi, söz varlığının hangi ögelerden oluştuğu bu tezin problem durumu olarak belirlenmiştir.

1.2. Amaç ve Önem

Türkçe, dünyanın birçok dilini etkilediği gibi Irak'ta konuşulan resmi olan diller (veya ağızlar) üzerine de tesirler bırakmıştır. Bilhassa geçen asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğinde olan bölgelerde konuşulan Kürtçenin Sorani ağzı incelendiğinde o dönemden kalan bugüne kadar fark edilmemiş Türkçe söz varlığının birçok unsuruna rastlanacaktır. Bu çalışmanın amacı, güvenilir yazılı kaynaklara dayanarak bütün bu unusurları incelemek, tespit etmek ve sınıflandırmaktır.

Bugüne kadar söz varlığı yönünden Türkçe ile diğer diller üzerine birçok çalışma ve araştırma yapıldığı ve tatminkar sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Ancak günümüze dek Kürtçenin Sorani ağzındaki Türkçe söz varlığını inceleyen herhangi bir akademik çalışmanın

bulunmaması dikkat çekmektedir. Konunun önemi yapılacak inceleme ile Kürtçenin Irak Sorani ağzı üzerine Türkçenin söz varlığı hakimiyetinin ortaya çıkmasıdır. Bu çalışma, Kürtçenin Irak Sorani ağzını konuşan öğrencilerle beraber (Fransız, İngiliz, Arap, Fars vb.) diğer yabancı uyruklu öğrencilere de fayda dokunabileceği düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışma ilerde Türkçeden Kürtçenin Irak Sorani ağzına geçen kelimelerin anlam, ses ve yapı değişmeleri gibi konuların işlenmesine yol açabilecek ve güvenilir bir kaynak ve materyal olarak kullanılabilecektir.

1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri

Çalışmanın amacına yönelik aşağıdaki sorulara cevaplar aranmya çalışılmıştır:

Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki Türkçe söz varlığının unsurları neler olduğu temel problemi oluşturmaktadır.

a. Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki Türkçe söz varlığının (kelimeler/ temel söz varlığı, yabancı kelimeler, deyimler, atasözleri gibi) unsurları

b. Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki Türkçe söz bilgisi (isim, fiiller, sıfatlar, zarflar, edatlar, bağlaçlar, ünlemler gibi) unsurları

c. Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki (çekim, yapım, yabancı dillerden Türkçeye geçmiş) ekleri incelemek araştırmanın alt problemlerini oluşturmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar (Opsiyonel)

Bu araştırma;

1. Kürtçe ağızlarından Irak'ta konuşulan Sorani ağzı ile,

2. Söz varlığını meydana getiren unsurları; (kelimeler/ temel söz varlığı, yabancı sözcükler, deyimler, atasözleri),

3. Söz bilgisi unsurları; (isim, fiiller, sıfatlar, zarflar, edatlar, bağlaçlar, ünlemler)

4. (Çekim eki, yapım eki ve yabancı dillerden Tükçeye geçmiş ekler) ile sınırlandırılmıştır.

1.5. Tanımlar

Söz Varlığı (Kelime Hazinesi): "Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler" (Türk Dil Kurumu , 2011, s. 2158).

Kelimeler/ Temel Söz varlığı: "Bir dilin söz varlığının hangi ögelerden oluştuğu üzerinde durulurken ilk anılması gerekenler, temel söz varlığı ya da çekirdek sözcükler adını verdiğimiz ögelerdir" (Aksan, 2018, s. 34).

Yabancı Kelimeler: "Bir toplumun, bir ulusun öteki toplumlarla hiçbir ilişki kurmadan yaşamasına olanak yokken uluslararasındaki ticaret, siyaset, kültür ve sanat ilişkileri hemen dile yansımakta ve yeryüzündeki bütün dillerde, başka dillerden alınma ögeler bulunmakta, kimi zaman bunlar bir dili bütünüyle yabancılaştıracak kadar artabilmektedir" (Aksan, 2018, s. 37).

Deyim: "Deyimler sözcük dağarcığımızdaki hazır gereçlerdir. Genellikle gerçek anlamı dışında kullanılan, anlatım gücünü arttıran, en az iki kelimeden oluşan, bir kavramı, bir durumu belirten, cümle içinde çekimlere girebilen kalıplaşmış söz grupları olan deyimler, hitabet sanatının vazgeçilmez unsurudur" (Genç, 2014, s.1).

Atasözü: "Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özsözler" (Aksoy, 1993, s. 37).

Söz Bilgisi: Bir kelime, anlam yüklenen, birbirine sımsıkı bağlı bir ya da birden fazla morfemden ortaya çıkan, ses değeri taşıyan birimdir. Kelimeler, bir kök ve ona eklenmiş bir ya da birden daha fazla ekten ortaya çıkabilir. Kelimelerin bir araya elme vastasıyla kelime grupları, küçük cümleler ve cümleler meydana gelir.

İsim: "Evrendeki canlı cansız bütün varlıkları, insan tasavvurundaki soyut ve soyut bütün kavramları tek tek ya da tür olarak karşılayan sözcüklerdir" (Korkmaz, 2009, s. 195).

Fiil: "Bir kılış, bir durum veya oluşu, toplu bir deyimle anlatan kelimeye fiil adını veririz" (Banguoğlu, 2015, s. 408) "Fiiller, cümlenin temelini oluştururlar. Fiillerin, -mek, -mak on ekini almış şekline mastar denir. Fiillerde zaman kavramı işin yapıldığını gösteren süre olarak nitelendirilebilir." (Tanın, 2004, s. 10).

Sıfat: "Önüne geldiği ismi niteleyen veya belirten kelime türüdür." (Gök, 2018, s. 223) "Bir varlığı niteleyen, veya belirleyen sözcüğe sıfat adı veriyoruz" (Banguoğlu, 2015, s. 341).

Zarf: "Fiillerin ve sıfatların önüne gelerek anlattıkları kılış, oluş, veya vasıfları açıklayan, ya da değiştiren kelimelere zarf denilir. Genellikle fiile yöneltilen neden?, ne zaman?, nereye?, ne kadar? ve nasıl? sorularının cevaplarını oluştururlar" (Banguoğlu, 2015, s. 371).

Edat: "Cümle içinde kelimeler arasında veya cümleler arasında kelimeleri anlam ve görev bakımından bağlantı kuran kelimelere edat denir" (Gök, 2018, s. 236). "Edatlar manaları olmayan, sadece gramer vazifeleri bulunan kelimelerdir. Hiçbir nesne ve hareketleri karşılamazlar. Edatlar birlikte kullanıldıkları kelimelerin, kelime gruplarının ve cümlelerin kullanışlarına ve ifade kabiliyetlerine yardım ederler" (Ergin, 2006, 348).

Bağlaç: "Türkçede çok geniş bir yer tutan bağlaçlar; kelimeleri, kelime grupların, cümleleri ve kimi zaman da paragrafları şekil ve anlam bakımından birbirine bağlayan ve yüklendikleri işlevler ile, bağlandık-lan sözler arasında türlü anlam ilişkileri kuran gramer ögeleridir" (Korkmaz, 2009, s. 1091). "Söziçinde iki kelimeyi, aynı değerde iki cümle unsurunu, iki yargıyı ve bazen de iki paragrafı bağlamaya yarayan kelimelere bağlaça dını veriyoruz" (Banguoğlu, 2015, s. 390).

Ünlem: "Bir duyuşu, bir dileği canlı şekildeve bazen tek başına anlatmaya ve bir kimseye seslenmeye yarayan kelimelere ünlem adını veriyoruz" (Banguoğlu, 2015, s. 396).

Ek: "Aslında, tek veya çok heceli kelimeler olup bir belirtme öbeği, bir kullanış örneği içinde birlikte bulundukları kelimeyle kaynaşıp bir yapılık niteliğini kazanmış oldukları unsurlardır" (Banguoğlu, 2015, s. 147).

Çekim Ekleri: "Çekim yahut işletme eki kelime kök ve gövdesine işleklik veren ektir. Biraz yukarıda söylediğimiz gibi kök ve gövdeler dilde yalnız müstakil olarak tek tek kullanılmazlar. Kök ve gövdeler tek başlarına sadece tek nesneleri ve mücerret hareketleri ifade ederler" (Ergin, 2006, s. 162).

> **Yapım Ekleri:** Yapım ekleri ad ya da fiil kök ve gövdelerinden yeni ad ya da fiil gövdeleri yapan eklerdir. Kök ve gövdelerin ad kökleri, fiil kökleri, ad gövdeleri, fiil gövdeleri diye ikişer ayrı grup oluşturduğu yukarıda belirtilmişti. Türkçede kökler ile ekler arasındaki birleşme ölçüleri kurallı ve sistemli olduğu için adlara gelen ekler fiillere, fiillere gelen ekler adlara

> gelmez. Aralarında şekilce bazı benzerlikler görülse bile, bunlar görevce ayrı sınıflarda yer alan eklerdir (Korkmaz, 2009, s. 21).

Ağız: "Bir dildin veya bir lehçenin daha küçük yerleşim bölgelerinde yazı diline oranla birbirinden az çok ayrılan biçimleridir" (Korkmaz, 1992, s. 11-12). "Bir dil alanı içinde görülen konuşma biçimlerini, söyleyiş türlerini, kimi durumlarda da toplumsal özellikleri yansıtan kullanımların her biridir" (Vardar, 1988, s. 14).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma kapsamında yer alan kavramlara ve alakalı araştırmalara yer değinilmiştir.

2.1. Söz Varlığı

2.1.1. Söz Varlığının Tanımı ve Kapsamı

Korkmaz (1992, s. 100) kelime hazinesi veya diğer ismiyle söz varlığını, bir dilin tüm sözcükleri; bir şahsın veya bir toplumun söz varlığında bulunan sözcüklerin tümü olarak tanımalamaktadır.

Hengirmen'e göre ise (1999, s. 342) söz varlığı, bir dilde mevcut olan yerli ve yerli olmayan tüm kelimelerden meydana gelen bütünlüktür.

Banguoğlu (2015, s. 141) dillerde ana dilden gelen temel kelimeler mevcuttur. Sonradan üretim ve birleşim yollarıyla meydana gelmiş, veya yabancı dillerden transfer olmuş sözcüklerle beraber bu varlık dilin söz varlığını oluşturur. Dil varlıkları (deyimler, atasözleri, fıkralar vb.) dahi kapsamaktadır şeklinde söz varlığından bahsetmektedir.

Doğan Aksan ise farklı bir görüşle söz varlığını (2018, s. 15-16) vokabüler, sırf bir dilde seslerin bir araya gelerek monte edilmiş simgeler, kodlar -ya da lengüistikteki terimiyle göstergeler olarak değil, bununla birlikte o dili konuşan cemiyetin kavramlar dünyası maddi ve manevi aktarcısı, dünya görüşünün bir parçası olarak düşünülmesi gerekmektedir. Bir topluluğun hayat şekli ile beraber inanışları, hangi milletler ile ne ne kadar ilgi sağlamış olduğu, nelere önem verdiği her zaman vokabülerin incelenmesi ile meydana gelir olarak açıklamaktadır.

Aksan'a göre (2018, s. 19-20) söz dağarcığı, dillerin tarihine büyük ölçüde ışık tutar, asırlarca meydana gelen ses, şekil, sentaks ve mana değişikliklerini yansırır, hangi dilin tesiri ile, hangi değişimlerin tahakkuk ettiğini açıklamaktadır. Başka bir deyişle kelimeler hem aynı dil içinde hem de bir dilden başka bir dile transfer olurken çok enteresan gelişmelere ve

değişikliklere uğrarlar. Aksan (2018, s. 22) kelimelere yeni manalar vererek onları çok anlamlı yapan bu aktarma vokabülerde önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmiştir.

Şahin (2006, s. 123) söz varlığının kapsamı konusunda, söz varlığı sadece dildeki sözcüklerden ibaret olmadığı, farklı terimler ile de karşımıza çıkan vokabüler veya söz varlığı daha kapsamlı düşünüldüğünde deyimler, terimler, atasözleri gibi alanlarından da ibaret olduğunu açıklamıştır.

2.1.2. Türkçenin Söz Varlığı

Büyükhellaç (2014, s. 18) Türkçe zenginliği konusunda, Türkçe, her dil gibi ait olduğu toplumun tarihi süreç içindeki seyrinden etkilenmiş, farklı kültürler ve farklı dillerle yoğun etkileşim içinde bulunmuştur. Bu etkileşim Türkçeye yeni zenginlikler katmış, onun gelişim sürecini olumlu yönde etkilemiş olsa da Türkçe asıl zenginliğini ve gücünü kendi öz kaynaklarından alığını aktarmaktadır.

Söz varlığı bir dilin zenginliğini göstermesi açısından mühim olduğunu vurgulayan Yaman (2016, s. 87) Bu durum anlatımın kolay ve kıvrak olması bakımından Türkçenin zenginliğini gösterir. Türkçede mevcut olan eş anlamlı ve yakın anlamlı sözler; bahsedilmek istenenin basitçe karşı tarafa anlaşılmasını sağlar. Türk Dilinde en ince detaylar bu dilin zenginliği vastasıyla ifade edilebilir. Bu anlamda Türkçe geniş bir ifade kabiliyetine sahip olduğunu ifade emiştir.

Aksan'a göre (2018, s. 18) yanlız diğer dillerde değil, aynı dilin farklı lehçe ve ağızlarında da değişik kelimeler, kalıp sözler, anlatım biçimleri, atasözleri ve deyimlerle krastlaşılır. Söz gelimi Türkiye Türkçesi standart dilinde mevcut olamayan pek sayıda kavram ve kelime, Türkiye'nin farklı mahallerinde konuşulan ağızlarda rastlanmaktadır. Bu kavramların çoğunluğu Anadolu halkının günlük hayatında sıklıkla kullanılan hayvancılık ve tarımcılıkla alakalı, farklı farklı mahalllerde yaşayan görenek ve gelenekleri, iklim ve tabiat şartlarını, mahallere mahsus gereç ve araçları niteleyen kelimelerdir. Bunun dışında bir kısmı Türk Dilinin önceki devirlerinden kalma kelimeler, farklı farklı mahallerin halkı taradından türetilen ögeler, atasözleri ve deyimlerle karşımıza çıkar.

"Bugün Türkiye Türkçesi yazı dilinde unutulmuş, yitirilmiş birçok öge –başka dillerde de benzerleri görüldüğü gibi- Türkçenin değişik lehçelerinde ve bugünkü Anadolu ağızlarında yaşamlarını sürdürmektedir" (Aksan, 2002, s. 43- 44).

2.1.3. Söz Varlığının İçerdiği Ögeler

2.1.3.1. Kelimeler/Temel Söz Varlığı

Bir dilin söz varlığının hangi ögelerden oluştuğu üzerinde durulurken ilk anılması gerekenleri çekirdek kelimeler ya da temel söz varlığı diye adlandırılan ögeler olarak belirten Aksan (2002, s. 43- 44) bu temel kelimelerin sınırını insana odaklı kavramlardan başlayarak çizmiştir: İnsanın uzuvları ve insanın en temel ihtiyaçlarını karşılayan kavramlar, insana yakın kişiler gösteren hısım ve akrabalık adları, rakamlar ve insanların özdeksel ve tinsel kültürü kapsayan türlü türlü kavramlar sayılabildiğini ifade etmiştir.

Temel söz varlığı, insanın temel ihtiyaçları sonucunda en sık kullandığı kelimelerdir. Şahin'e göre (2006, s.124) temel hareketleri niteleyen eylemler, temel gereksinim maddelerine karşılık gelen sözcükler, akrabalık isimleri, sayılar, insan organları gibi sözleri kapsar. Temel söz varlığına ait kelimeler terimlerin ve deyimlerin oluşturulmasında çok sık kullanılır.

Hengirmen (2002, s. 413) araştırmacı ve dilbilimcilerin temel söz varlığı üzerine yaptıkları yorumlarına bakıldığı zaman bu sözcüklerin üzerine zaman geçtiğine rağmen kendini koruyabilen kelimeler olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise temel söz varlığının ögesi olan kelimeler insan günlük yaşamında temel gereksinimleri karşılayan ve en çok kullanılan kelimeler olduğunu ifade etmiştir.

2.1.3.2. Yabancı Kelimeler

Aksan yabancı sözcükler hakkında (2018, s. 37) bir topluluğun, bir milletin diğer millet veya topluluklarla ilişki kurarak yaşaması muhakkaktır. Milletler birbirileriyle kültür, sanat, siyaset ve ticaret temasları dile de yansımaktadır. Dünyadaki tüm dillerde, diğer dillerden alınmış unsurlar bulunur. Bazen bu unsurlar bir dili tamamıyla yabancılaştırabileceğini ifade etmektedir.

Ersoy bir dilde yabancı sözcüklerin bulunmasındaki nedenlerini şu şekilde açıklamıştır (2006, s. 219). Dilde rastlanan yabancı kelimelerin en açık nedenleri birbirinden ayrı ülkelerde üretilen eşya ve ürünlerin ithal olması, diğer devletler ile kurulan ticari ilişkiler, tercüme aracılığıyla edebiyata transfer olan eserler ve çeşitli ülkelerin yaşayış ve kültürüne ilgi ve eğilimin olmasıdır.

Doğan Aksan'a göre (2018, s. 37) yabancı dillerden Türkçeye giren unsurlar ikiye ayrılmaktadır:

1. Kelime bilgisinde alışılmış hale gelen terimleri ile yerleşmiş yabancı kelimeler, dilin ses eğilim ve ilkelerine uymuş, yabancı kelime olduğu artık fark edilmeyen unsurlar.

2. Yerleşmemiş yabancı kelimeler olarak adlandırdığımız kelimler ise bir dilin ses eğilim ve ilkelerine uymayan, yabancı dilden transfer olduğunu belli eden unsurlardır.

Yabancı dillerden transfer olan sözcükler, biçim değişmesi ile beraber anlam değişmesine de uğrmaktadır (Aksan, 2018, s. 38).

Başka dillerden Türkçeye gelip değişerek ya da değişmeyerek yerleşen yabancı kelimelerin dışında bir de dolaşıcı kelimeler vardır. Bu tür kelimelerin kaynağı tek bir dil iken bütün dillere yerleşirler. Bunun sebebi de bu kelimelerin gösterdiği ürünlerin birçok ülkede kullanılmasıdır. Çay, şeker, kahve, hamak bu tür sözcüklere örnek verilebilir (Özsoy, 2019, s. 15).

2.1.3.3. Deyimler

Deyimler de vokabüler kapsamına giren unsurlardan biridir. Deyimleri dili konuşan toplumun anlatımdaki başarısı ve gücünü gösterir. Aynı zamanda nükte ve benzetmeye olan eğilimini belirleyen söz varlığının unsurlarından biridir şekinde tanımlayan Aksan (2018, s. 39) deyimler bazen asırlarca değişmez. Bazen ise kelimelerinde yenilemeler görülebileceğini ifade etmiştir.

Sinan (2015, s.91-98) Türkçenin Deyim Varlığı kitabında deyimlerden genel itibariyle gerçek anlamı dışında kullanılan anlatıma akıcılık, çeşitlilik katan genelde birden daha fazla kelime ile kurulan kalıplaşmış sözler grubuna deyim denir. Bir dilin anlamsal boyutunun zenginleşmesine katkı sağlayan, bir dilde kelime kalıpları şeklinde nitelendirilen dil birliklerine deyim denir. Deyimler anlatımı kuvvetlendirmek amacıyla kullanılır ve bir dilin gereksinimleri ışığında meydana gelmiş kalıp sözlerdir şeklinde bahsetmiştir.

Zülfikar (2007, s. 222) deyimlerin aynen olduğu gibi bir dilen başka bir dile çevrilmemesi, onların en mühim hususlarından biri olduğunu altını çizmiştir. Ona göre bir dile çevrilen deyimler anlamca ve şekilce değişerek hususlarından çok fazla kayba uğrar. Tercüme edilen deyimlerin karşılığı olarak bilinen yapı, deyimin açıklamasına dönüşür.

Sözcükler eş anlamlıları ile de olsa değiştirilemez, söz dizimi bozulamadığının altınını çizen Aksoy'a göre (1993, s.16-21) deyimler kısa ve öz anlatım biçimleridir. Deyimler en az iki sözcükten oluşur. Ad-sıfat yapısında olan deyimler vardır. Ad tamlaması biçiminde olan deyimler vardır. Biri ya da her ikisi ek almış iki isimden meydana gelen deyimler bulunmaktadir. Biri ya da her ikisi ek almış iki ön addan ortaya çıkan deyimler bulunmaktadır. İki fiilden meydana gelen deyimler bulunmaktadır. Bir deyim farklı bölgelerde değişik bir şekilde söylenebilir. Kimi deyimler birbirine benzeyen sözcüklerle tekrar edilir. Deyimler genel itibariyle mecaz anlamlıdır. Fakat bazı deyimler mecaz anlamlı olmayabilir. Bazı deyimler iki yargıdan oluşur. İkileme şeklinde olan deyimler de vardır. Bazı deyimler birtakım inanış ve gelenekleri ifade etmektedir.

2.1.3.4. Atasözleri

Atasözlerini dilin vokabüler içinde bulunan atasözleri bir topluluğun bilgiliğini, tecrübelerini, dünya görüş ve aldısını ve anlatımını aksettiren, asırlarca yaşayabilecek ögelerdir olarak tanımlayan Aksan (2018, s. 41) deyimlerden farklı olarak atasözleri hiç değişmeksizin nesilden nesile geçebilen sözlerdır. Az sayıda değişmeye uğrayan atasözleri mevcut olduğu, bazıları da unutulup kaybolabileceğini düşünmketedir. Soykut ise (1974, s. 34) atasözlerinin tanımını "Asırlar boyunca gözlemlenmiş ders niteliğindeki olayların sınıflandırılarak ve dedelerden torunlarına aktarılarak günümüze kadar gelen özlü sözlerdir" şeklinde yapmaktadır.

Özsoy (2019, s. 18) atasözlerinin konusu hakkında görüşünü şu şekilde açıklamıştır; Ulusların yaşayışı, dini, dili, birnirinden ayrı olmasına rağmen, olaylara karşı aynı tepkiyi gösterir ve içinde bulundukları durumlarda neredeyse birbirine benzer sözler söylemektelerdir. Dolayısıyla da farklı dünya dillerinde aynı atasözlerine rastlanmamız mümkündür. Bir atasözünün birden fazla dilde bulunması, dolaşıcı kelimelerde olduğu gibi atasözlerinin de bir dilden meydana gelerek farklı dillere yayılması, komşu dil veya aynı dil ailesinden olması ve dillerin birbiriyle olduğu kültür etkileşimiyle olur.

Atasözlerinin kalıplaşmış kelimeler olduğu, belirli kalıplar içinde, belirli kelimeler ile söylenmiş olan gelişmemiş bir şeklidir olarak tanımlayan Aksaoy'a göre (1993, s.3-6) atasözleri az ve öz sözlerdir. Atasözlerini meydana getiren kelimeler değiştirilemez veya yerlerine aynı manada kullanılan kelimeler konulamaz. Ayrıca atasözlerinin cümle bilgisi şekli bozulamaz. En az kelimeyle birçok şey ifade eder. Çoğu bir veya iki cümleden oluşmaktadır. Üç veya daha fazla cümleden oluşan atasözlerin sayısı çok azdır. Cümlelerde daha fazla geniş zaman kipi, bazen de emir kipinden yararlanır. Sosyal-toplumsal ve doğal

olayların nasıl olageldiklerini anlatan atasözleri insanlar bu olaylardan nasıl ders alabileceğini hatırlatan atasözleri Bulunmaktadır. Sınamalara ya da lojiğe dayanarak doğrudan ahlak dersi ve nasihat veren atasözleri bulunmaktadır. Birtakım düşünceler, gerçekler, felsefeler anlatarak kılavuzluk yapan atasözleri bulunmaktadır. Töre ve gelenekleri bildiren atasözleri vardır. Kimi inanışları bildiren atasözleri vardır.

2.2. Söz Bilgisi

Kelime bilgisi, kelime çeşitleri ve sözcük türleri adı verilen söz bilgisi dilbilimin alt dallarından biri olarak niteleyen Demirci'ye göre (2017, s. 7) sesten manaya uzanan çizgide filolojik ara düzeylerden biri söz bilgisidir.

2.2.1. İsimler

Ergin'e göre (2006, s. 218) göre adlar hem canlı, hem cansız varlıkları ve kavramları birer birer veya tüm cinsleriyle kapsayan; kavramların ve varlıkların isimleri olan sözcüklerdir. Banguoğlu ise (2015, s. 319) tasavvurda veya hakikatte bir varlığa isim olan sözcüklerdir şekinde isimlerin tanımını yapmıştır.

Dilin anlamlı biçim birimlerinden olan isimler diğer kelime çeşitlerine göre dil içerisinde, en geniş, en yaygın kullanım alanına ve sıklığına sahip olduğunu ifade eden Karadüz (1999, s. 1) isimler hakkında görüşünü şu şekilde açıklamaktadır; Dilin doğal bir ihtiyaçtan doğduğu gerçeği söz önünde tutulursa, insanın kendisini, çevresini anlatmaya çalışması sürecinde her yerni kavram ve nesnenin bir isim kazandığı muhakkaktır.

İnsan tabiatla ve kendisiyle hesaplaşırken her defasında yeni bir nesne ve düşünceyle tanışır. Tanışma eylemi insanın tanıdıklarını önce genel başlıklarıyla anlamlndırmasına ve adlandırmasına bir vesile olur. Bu anlayıştan yola çıkarak isimleri tanımlak ve tanıtmak, tür isimlerinin ortaya çıkışını gözler önünde sermek dilin doğuşu ve adlandırma hadisesi bakımından önemlidir

2.2.2. Fiiller

"Hareket, oluş, kılış bildiren kelimelerdir. Fiill kök ve gövdeleri isim kök ve gövdelerinden farklı olarak cümle içerisinde kullanılabilmek için mutlaka bir çekim eki almak zorundadır" (Demir, Nurettin, Yılmaz, Emine, 2005, s. 199).

Korkmaz (2009, s. 527-528) fiiller hakkındaki görüşlerini şu şekilde açıklamıştır; Dil bilgisi konularında eylemlerin ehemmiyetli bir söz varlığı unsurudur. Eylemler, dilin olmazsa olmaz birimidir.

İsimler, dil bilgisi bakımından başlı başına bağımsız nitelik taşıyan somut, soyut, canlı, cansız ve nesneler ile beraber mefhumları karşılayan kelimeler olurken, fiillerde durum isimlerin tam tersi olur. Onlar tek başlarına kullanılamadıkları için bağımsız değil, bağımlı kelime çeşitleridir. Karşıladıkları hareket ve işler, sadece isimlerle olan ilişkileriyle meydana gelir.

Eylemler kök ve gövde halindeyken isimler ile ilişkiye girmemektedirler. Bu ilişki ancak eylemlerin çekime girmeleriyle oluşur ve eylemler bu şekilde biçimlenebilmektedirler. Eylem gövde ve kökleri türlü eklerle tümcede isim, zarf ve ön ad görevi de yüklenir.

Eylemler isimlendirirken yazımda; *ag-, belir-, cog-. gecik-, seçir, gözle-, kog-* vb. şekillerde gövde ve kök durumunda ek almamış şekilleriyle gösterilir. Fakat, konuşma dilinde, eylemlerin, emir kipinin ikinci kişi çekimiyle karışmaması için mastarlar ile isimlendirir: *açmak, belirtmek, gözlemek, kogmak, segilmek, tutunmak* gibi.

2.2.3. Sıfatlar

Ergin'e göre sıfatlar (2006, s. 244) nitelik ve belirtme adlerıdır. Objelerin türlü türlü belirtileri ve nitelikleri vardır. Ön adlar objeleri belirtme ve nitelendirme yoluyla karşılayan sözcüklerdir.

Karadüz (1999, s. 53) sıfatların anlamsal ve görevsel işlevleri yanında bir de sıfatların biçimsel görünüşleri olduğu ve sıfatların biçimsel özellikleri onların teşkilinde başvurulan dil bilgisel kurallarla alâkalı olduğunu ileri sürmektedir.

Korkmaz ise (2009 s. 333) Türkiye Türkçesinde önemli bir yere sahip olan sıfatların tanımını, isimden önce gelerek onları vasıflandıran, nasıl ve ne olduklarını açıklayan kelimelerdir şeklinde yapmaktadır.

Bazı dilbilimciler, sıfatların da isim veya "nitelk ve belirtme ismi" olduğunu savunurlar. Esasen sıfatlar dahi isim soylu kelimelerden olduğu için, isim sayılırlar. Fakat, bunların "ad" veya "sıfat" diye isimlendirilmeleri kullanılış şekillerine vabeste olduğu için, aralarında ciddi bir farklılık bulunmaktadır.

Söz gelişi *ağaç* ve *bahçe* kelimeleri, gözün önünde birer *ağaç* ve *bahçe* kavramı canlandırırken, *derin* kelimesi herhangi bir nesne kavramı canlandırmaz. *Derin* sıfatı *derin kuyu*, *yüksek* sıfatı ise ancak *yüksek dağ* şeklinde geldiği vakit anlam kazandırır. Demek oluyor ki, sıfatlar varlık ve nesnelere bağlı olan kavramlardır.

2.2.4. Zarflar

Karadüz'e göre (1999, s. 79) zarflar zaman, yer-yön, ölçü, soru, nitelik, aşırılık, benzerlik, sınır, görelik, eşitlik, şart vb. kavramlarını karşılayan isimler sıfat ve zarf görevli kelimeleri belirtince zarf görevi kazanır. Soylu sözcüklerden olan zarlar, tek başlarına isim sayılırlar. (Tanın 2004, s. 9).

Korkmaz (2009, s. 451-452) zarfların tanımını, zarf niteliğindeki sözlerden, sıfatlardan, sıfat-fiillerden ve fiillerden önce gelen kelimelerdir. Zarflar kelimeleri yer, zaman, durum, azlık-çokluk, yön, nitelik bildirme, sorma ve pekiştirme gibi bakımından tesir edip değiştirerek manalarını daha açıklık hale getiren sözlerdir olarak yapmaktadır.

Türkiye Türkçesindeki zarflar çok azdır. Zarflar kelimeleri genel olarak isim, zamir, sıfat gibi diğer sözcük sınflarından alınmış kelimelerle kurulmaktadır. Bu açıdan bunlar sade durumlarıyla isim sayılır. Bu nedenle onları isimlerden ayırmamız makul değildir. Bir isim veya bir sıfatı zarf yapmak, onların kullanım şekilleri ve hangi görevde kullandığına bağlıdır.

Zarflar dediğimiz kelimeler isim soylu kelimeler olmalarına rağmen, zarf gibi isim çekimi, çoğul ve iyelik ekleri almamaktalar; isim çekimine girmememekteler. Öncesine gelen sözcüklere sade bir şekilde ek almamış suretiyle eklenmektedirler.

2.2.5. Edatlar

Tanın'a göre (2004, s. 10) edat, tek başına anlamı olmayan, anlamı diğer kelime ve kelime grupları ile tümcede beliren, anlama katkıda bulunan kelimelerdir. Edatlar, tümceye mukayese etme, benzerlik, kararsızlık, merak, endişe, istek gibi pek çok anlam katarlar.

Hacıeminoğlu ise (1971, s. 1) edatların tanımını, adlardan sonra gelen, tabi bulunduğu ad ile tümcenin öbür ögeleri arasında mekân, zaman, yön, benzerlik, tarz, değişiklik vb. gibi açısından-farklı ilişkiler kuran sözcüklerdir şeklinde yapmaktadır.

Netice olarak Arapçada "*Alet, vasıta*" anlamına gelen edat kelimesinin işlevinden bahseden Karadüz'e göre (1999, s. 94) edatlar dil bilgisinde görevli biçim birimler

kategorisinde değerlendirilir ve kelimelerle kelime grupları arasında çeşitli anlam ilgisi kurduğundan söz edilir.

Korkmaz ise edatlara ilişkin görüşlerini (2009, s. 1052) edatların tümcede kurduğu mana ilişkisi muvakkattır. Bunlar mekân, zaman, benzerlik, birliktelik, değişiklik, vasıta, neden, miktar, cihet gösterme vb. ilişkiler olarak bilinir. Edat, eklendiği sözcük ve sözcük gruplarıyla kendisi arasına başka bir sözcük giremezdir şeklinde açıklamıştır.

2.2.6. Bağlaçlar

Bağlaçlar, sözcük gruplarını ve tümceleri birbirilerine bağlayan, tek başlarına manaları olmayan sözcüklerdir. Tanın'a göre (2004, s. 9) kullanım sırasında sözcük grubu oluşturmayan bağlaçlar dilimizde çok azdır. Türkçede bağlaç olarak kullandığımız *'fakat'*, *'nitekim'*, *'çünkü'* vb. sözcüklerin büyük kısmı Arapça ve Farsça kökenlidir.

Karadüz (1999, s. 105). bağlaç ve bağlaç işlevi hakkında bağlaçlar dildeki görevli biçim birimlerdendir ve tek başlarına kullanılamazlar. Görevli biçim birimler olan bağlaçların cümle ve cümlecikler arasında biçimsel, anlamsal bağlantılar kurması; metnin bütünlüğünü sağlaması bağlaçların temel işlevidir olarak görüşlerini açıklamaktadır. Korkmaz ise (2009, s. 1091) Türkçedeki görevli kelimelerin ikinci ana bölümün bağlaçlar oluşturduğunu belirtmiştir.

2.2.7. Ünlemler

Ünlem Türkçe dil bilgisnin en az işlenmiş konularından biri olduğunu beliten Korkmaz (2009, s. 1139-1140) ünlemler hakkında görüşünü şu şekilde ifade etmiştir. Ünlemler bazı dil bilgisi kitaplarında, sadece insanın heyecan ve duygularını anlatan sözcük çeşidi olarak tanımlanmaktadır. Bazı kitaplarında buna hitaplar, bazılarında da yansıma sözcükler ve yanıtlama, reddetme, gösterme, tasdikleme ve sorma gibi kelimeler eklenerek şümulü genişletilmiştir.

Korkmaz'a göre ünlemler, konuşmada konuşanın merhamet, sevinç ve coşku, beğenme, korku, teessür, kıskançlık,çaresizlik, dua, şaşkınlık, pişmanlık, hayret, hasret gibi heyecan ve duygularını kuvvetli ve kısa bir şekilde izah etmeye; karşısındaki kişilere çağırmaya, hitap etmeye, göstermeye, yanıtlamaya, soru sormaya, onları tasdik etmeye veya doğadaki sesleri öykünme yoluyla yeni sözcükler meydana getirmeye yarayan söz çeşididir.

Tanın'a göre (2004, s. 10) bunlar dışında, ünlem olmadıkları halde bir heyecanı anlatan, ünlem görevinde kullanılan *'Arkadaşlar!*, *'Fevkalade!'*, *'Yaşasın!'* gibi sözcükler

vardır. Ayrıca, sesleri yansıma yolu ile türetilmiş *'cıvıl cıvıl'*, *'takur tukur'* gibi sözcüklerde ünlem görevinde bulunurlar.

2.3. Ekler

Türkçedeki ekler, yapım ekleri ve çekim ekleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. yapım ekleri, kelimenin kök ve gövdesine eklenerek yeni ve sabit kelimeler ortaya koymak için yararlanmaktadır. Çekim ekleri ise kelimeye geçici bir şekilde eklenir ve kelimeler arasında anlamlar ve dilbilgisel bağlar kurarlar.

Korkmaz (2009, s. 15) ekleri, sözcüğün gövde veya kökünde yer alan, yalnız başlarına kullanılamayan, köklerle gelerek gövdeler, gövdelerle gelerek de yeni sözcük gövdeleri meydana getiren ya da sözcükler arasında sabit olmayan mana bağları kuran işlevli şekillerdir olarak tanımlamaktadır. Ergin ise (2009, s. 114) eklerin tanımını, sözcük yapısında bulunan, yalnız başına kullanılmayan ve anlamı olmayan, sadece köklere eklendiğinde kullanılan ve anlamla alakalı bir görev gören şekillerdir olarak yapmaktadır.

2.3.1. Çekim Ekleri

İsimlerle isimler veya isimlerle eylemler arasında sabit olamayan bağlar kuran eklerdir olarak çekim eklerinin tanımını yapan Korkmaz'a göre (2009, s. 22) çekim ekleri yapım eklerinden daha işlek ve kapsamlıdır. Sözcük gruplarından ve tümceden çekim ekleri çıkarıldığı zaman, sözcükler arasında mana ilişkileri yok olur ve cümle bozuk hale gelir. Çekim ekleri, kök ve gövdelere birtakım mana irtibatları katar ve aralarında anlam ilişkisi meydana getirir.

Çekim eklerinin kullanılış alanları yapım eklerinden de öteki işletme eklerinden de daha kapsamlıdır. İsim kök ve gövdelerine de eylem kök ve gövdelerine dahi eklenebilir. Kullanılış açısından gösterdikleri farklılık nedeniyle çekim ekleri: A. İsim çekim ekleri, B. Eylem çekim ekleri olarak ikiye ayrılır.

Ad çekimi ekleri, tümcede isimlerle eylemler arasında sabit olmayan mana ilişkisini meydana getirmek için isimlerin girdiği halleri karşılarlar (Korkmaz, 2009, s. 23).

Eylem çekimi ekleri ise ad çekim eklerinde olduğu, eylem gövde ve köklerindeki hareketleri kişi ve objelere birleştirmek, adlarla feylemler arasında sabit olmayan mana bağlantıları kurmak üzere kullanılan eklerdir (Korkmaz, 2009, s. 25).

2.3.2. Yapım Ekleri

Dilbilim Sözlüğü'nde (2011, s. 266) yapım ekinin tanımı, eklendiği gövde ve köklere yeni anlamlar kazandıran, bazen eklendiği gövdelerde kelime çeşidi açısından değişiklik ortaya koyabilen eklerdir olarak yapılmıştır. Ergin'e göre (2009, s. 123) yapım ekleri, eklendikleri kök veya gövdelerde mana değişikliği yapmaktadır.

Korkmaz (2009, s. 21-22) kimi yapım ekleri, eklendikleri kök ile birleşerek sözcüğün ayrılmaz parçası hale gelirler diye ifade etmiştir. Bu birleşme nedeniyle, o kelimenin kök yapısı da kullanılıştan düşer ve gövde kök niteliği kazanır.

Korkmaz'a göre (2009, s. 22) yapım ekleri köklerden sözcük yaparlar. Dolayısıyla köklerden sonra, çekim veya işletme ekleri daha sonra gelir. Eklerin kelimelerdeki diziliş sırası *kök+yapım eki+işletme eki* şeklindedir. Gövdelerde dahi eklerin dizilişi aynı şekilde olur. Bir sözcükte yapım ekleri art arda gelebilir. Ancak Türkçede bu da bir kurala bağlanarak uygulanır. Söz gelimi *ön+cü+lük*, *baş+lık+lı*, *baş+lık+sız* örneklerinde gördüğümüz gibi, isimden isim yapan üst üste gelebilir; fakat, isimden eylem yapan eklerin üst üste gelemesi mümkün değildir.

2.4. Kürtçenin Irak Sorani Ağzı

"Kürtçe, Mat devleti devrinde zenginlik, özgünlük ve gelişimenin zirvesini yaşamıştır. O dönemde Kürt dilinde, Kürtlerin farklı bölgelere yayılması ve nüfusunın çoğalmasıyla Sorani, Luri, Havrami, Zazaki, Badini (Kurmançça), Gorani, Ardalani gibi çeşitli ağızlar ortaya çıkmıştır" (Hal, 2000, s. 16)

Soranice (Soranî) veya Orta Kürtçe, Hint Avrupa dil ailesinin Kuzeybatı Hint-İran dilleri grubundan ayrılan Kürtçenin ağızlarından biridir.

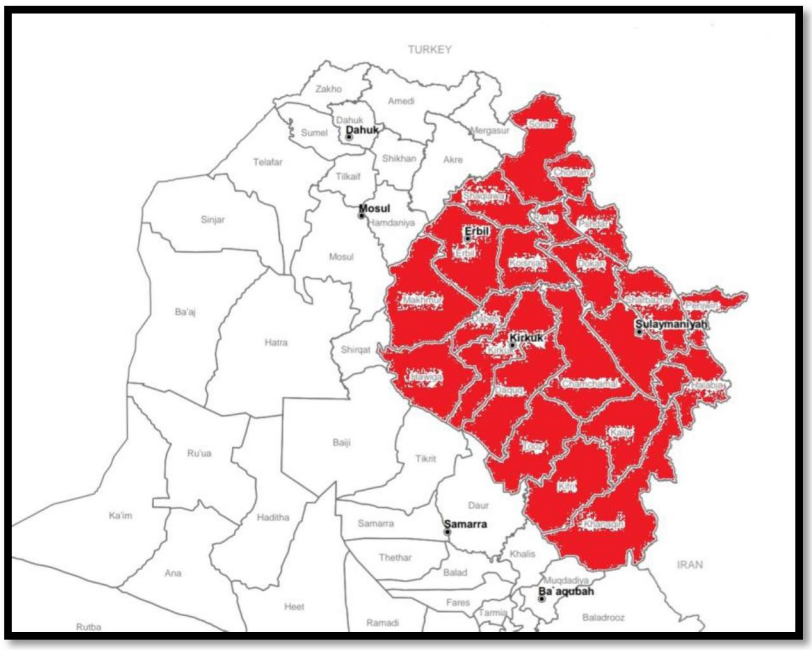
"Bugünkü Kürt dili tüm ağızları dahil Matçanın soyundan gelmektedir ve neredeyse uzantısıdır" (Nusuliyan, 2015, s. 87).

Bir yandan Mat boylarının Kuzey Irak bölgesine yerleşmeleri ve o bölgedeki halkıyla aşinalık göstermeleri, öbür yandan bu boyların konuştukları Matçanın (Kurmançça) Eşkani diline benzerliği sebebiyle Kürtçede bugün Sorani ağzı olarak tanınan ve Eşkani ağzından etkilenen yeni bir ağız ortaya çıkmıştır (Nusuliyan, 2015, s. 85).

"Irak'ta nüfusun 1/4'ü Soranice konuşmaktadır" (The Kurdish Project, b.t.). "Son istatistikere göre (2014) Irak'ta Kürtçenin Sorani ağzını konuşanların sayısı 4 milyon kişi olduğu açıklanmıştır" (Ethnologue - Kurdish, Central, b.t.).

"Sorani ağzı, Irak'ta daha çok Erbil, Süleymaniye ve Kerkük illerinin halkı tarafından konuşulmaktadır. (Nusuliyan, 2015, s. 93).

"Sorani, Irak'taki Kürtlerin çoğunun konuştuğu ağzıdır. Kurmanci ile yakından ilişkili olmasına rağmen, karşılıklı olarak anlaşılamaz ve yapı bakımından farklılık gösterir. Farsça ve Arapçadan büyük ölçüde etkilenmiştir" (Thackson, 2006, s. 7-8).

Şekil 1. Kürtçenin Irak Sorani ağzının hangi bölgelerde konuşulduğunu gösteren harita.

2.4.1. Kürtçenin Sorani Ağzında Alfabe Sistemi

Kürtçenin Latin alfabesinde 31 tane harf bulunmaktadır. Bu harflerin her biri kendine özel bir telaffuz biçmi vardır. Ayrıca her bir harfin büyük ve küçük şekli vardır. 1919 yılında Latin Alfabesiyle alakalı yazdığı "Elementary Rurmanji Grammar" isimli eseriyle İlk Kürtçenin Latin alfabesini ortaya koyan Major Soane, kendisinden sonra Tevfik Vehbi, Muhammed Mukri, Celalettin Bedirhan'ın ortaya koyduğu alfabelerine ışık tutmuştur. Major Soane'nin önerdiği alfabe sadece Süleymaniye ili ve civarındaki bazı bölgelerde kullanılmıştır (Muhammed, 2019, s. 2).

Sıra	Harf		Sıra	Harf	
1	A	a	17	N	n
2	B	b	18	O	o
3	C	c	19	P	p
4	Ç	ç	20	Q	q
5	D	d	21	R	r
6	E	e	22	S	s
7	Ê	ê	23	Ş	ş
8	F	f	24	T	t
9	G	g	25	U	u
10	H	h	26	Û	û
11	I	i	27	V	v
12	Î	î	28	W	w
13	J	j	29	X	x
14	K	k	30	Y	y
15	L	l	31	Z	z
16	M	m			

Tablo 1. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan Latin alfabesi tablosu.

Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki kullanılan Latin alfabesinin harfleriyle Türkçede kullanılan Latin alfabesinin harfleri karşılaştırıldığında birkaç harf hariç, genellikle harfler hem şekil hem de telaffuz açısından neredeyse aynı olduğu görülmektedir.

Kürtçe Latin Alfabesi	**Türkçe Latin Alfabesi**	**Kürtçe Latin Alfabesi**	**Türkçe Latin Alfabesi**
a	a	n	n
b	b	o	o
c	c	p	p
ç	ç	q	k
d	d	r	r
e	e	s	s
ê	e	ş	ş
f	f	t	t
g	g	u	u
h	h	û	ü
i	ı	v	v
î	i	w	v, ü
j	j	x	h, ğ
k	k	y	y
l	l	z	z
m	m		

Tablo 2. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan Latin alfabesiyle Türkçenin Latin alfabesinin karşılaştırması tablosu.

2.5. İlgili Alan Araştırmaları

Araştırmanın bu kısmında; söz varlığı hakkında yapılan akademik çalışmalar, konuya ilişkin kitaplar, alanla alâkalı kaynak teşkil edecek akademik makale ve yayınlar üzerinde durulmuştur.

Söz varlığı üzerine yapılmış yüksek lisans ve doktora çalışmaları.

YÖK'ün veri tabanı üzerinden elde edilen tezler araştırılmış ve 24/11/2020 tarihli son incelemeyle söz varlığını konu alan iki yüz otuz dokuz yüksek lisans tezine ulaşılmıştır.

Söz varlığı alanında yapılmış yüksek lisans tezleri.

Kara, Abdulkadir (2017). Türkçenin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde aktif söz varlığı, İstanbul Üniversitesi Kırgızıstan-Türkiye Manas Üniversitesi Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırgızıstan.

Muratova, Elnura (2006). Orhun Abideleri'nde geçen söz varlığının Kırgız Türkçesindeki izleri, Kırgızıstan-Türkiye Manas Üniversitesi Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırgızıstan.

Taş, Yasemin (2017). Kıpçak Türkçesinde askerlikle ilgili söz varlığı, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

Zencir, Adnan (2018). Âşık Dursun Burhani'nin şiirlerindeki söz varlığı, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Söz varlığı alanında yapılmış doktora tezleri.

YÖK'ün veri tabanı üzerinden elde edilen tezler araştırılmış ve 24/11/2020 tarihli son incelemeyle söz varlığını konu alan altmış yedi adet doktora tezine ulaşılmıştır.

Çavdar, Yıldıray (2018). Kemal Tahir'in romanlarında söz varlığı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Karaca, Mehmet Mustafa (2017). Dîvânu Lugâti't-Türk'ün söz varlığı üzerine bir karşılaştırma (Kazak Türkçesi), Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Söz varlığıyla ilgili başlıca kaynak kitaplar.

Doğan Aksan'ın, (2018) "Türkçenin Söz Varlığı" adlı eseri

Doğan Aksan'ın, (1990) "Her Yönüyle Dil" adlı eseri.

Zeynep Korkmaz'ın, (1992) "Gramer Terimleri Sözlüğü" adlı eseri.

Mehmet Hengirmen'in, (2002). "Türkçe Dilbilgisi" adlı eseri.

TDK, (2011). Türkçe Sözlük.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni

Bu çalışma nitel araştırma yaklaşımı yöntemlerinden belge/doküman incelemesi tekniği kullanılarak yapılmıştır.

> Nitel araştırmanın en önemli özelliği, üzerinde çalışma yapılan kişilerin bakış açılarıyla geliştirilen norm ve değerleri derinlemesine incelemeye çalışmasıdır. Bu inceleme esnasında, kişilerin oluşturdukları ve kullandıkları anlamlar, kavramlar ve özel dil üzerinde durup onları anlamak ve bunların araştırılan kişiler için ne anlam ifade ettiğini ortaya koymak çalışmak önemli bir çalışma yöntemidir (Ekiz, 2003).

"Nitel araştırma çalışılan konuyu derinlemesine ve tüm olası ayrıntıları ile incelemeyi amaç edinmektedir" (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Çalışma, iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada Kürtçenin Sorani ağzındaki Türkçe söz varlığı unsurları tespit edilmiştir. Çalışmanın ikinci basamağında, tespit edilen Türkçe söz varlığı unsurları sınıflandırılmıştır.

3.2. Evren / Örneklem

Çalışmanın evrenini Kürtçenin Irak Sorani ağzıyla hazırlanmış sözlükler ile Türkçe sözlükler oluşturmaktadır.

Çalışmanın örneklemini ise Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki Türkçe söz varlığı unsurları oluşturmaktadır.

Çalışmada incelenen sözlükler şunlardır:

- Ferhengî Anahîta/ Anahita Sözlük (Reşit, Y. 2013).
- Kubbealtı Lugatı Misalli Büyük Türkçe Sözlük (Ayverdi, İ. 2011).
- Türkçe Sözlük (11. Baskı, TDK, 2011).
- Ferhengî Xal / Hal Sözlük (Hal, Ş. M. 2000).
- Ferhengî Kurdî-Farsî Henbaneborîne / Henbaneborine Sözlük (Mükiryani, H. 1990).

3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Bu araştırmada veriler, nitel araştırma tekniği olan doküman incelenmesi esas alınarak elde edilmiştir. Araştırmanın verileri kavramsal ve kuramsal kısımlarda çeşitli kitap, makale ve tezlerden faydalanılmıştır. Bulgular kısmında kullanılan veriler ise Türkçe sözlükler ile Kürtçenin Sorani ağzıyla hazırlanmış sözlüklerin taranması sonucunda elde edilmiştir. Tarama sonucunda elde edilen söz varlığı unsurları 4 kategoride tasnif edilmektedir. Sonra hangi anlamda kullanıldığı belirtilip alfabetik olarak sıralanmaktadır.

3.4. Verilerin Analizi

Çalışmada öncelikle veri kaynağını oluşturan sözlüklerde yer alan Türkçe söz varlığının unsurları incelenmiştir. Ardından veriler sözcük, deyim, atasözü ve ekler olmak üzere dört kategoride ele alınmıştır.

3.5. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği

Elde edilen kelimeler ve ekler gibi verilerin geçerliği ve güvenirliği Türkçe Sözlük ve Kubbealtı Lugatı Misalli Büyük Türkçe Sözlük sözlüklerinden incelenerek sağlanmıştır. Elde edilen deyimlerin geçerliği ve güvenirliği İbrahim Sevindirici'nin Deyimler Sözlüğü (2012) kitabı, atasözlerinin geçerliği ve güvenirliği ise Ömer Asım Aksoy'un Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü kitabı incelenerek sağlanmıştır.

3.6. Araştırmacının Rolü

Halihazırda Türkiye üniversitelerinde Kürtçenin Kurmanci ağzı ile Türkçe (fonolojik, fonetik, vokabüler ve dilbilgisel bakımından) birtakım (lisansüstü) karşılaştırmalı çalışma bulunmaktadır. Söz varlığı yönünden Türkçeyi Sorani ağzında inceleyen bu çalışma ilerde (fonolojik, fonetik, vokabüler ve dilbilgisel vb.) açısından Kürtçenin Irak Sorani ağzı ve Türkçe hakkında yapılacak araştırmalarda kaynakça olarak yararlanılabilir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Kürtçenin Irak Sorani Ağzındaki Türkçe Söz Varlığının İncelenmesi

4.1.1. Türkçe Kökenli Kelimeler

Bu alt başlıkta bulunan kelimeler, kökleri Türkçe olması esasıyla toplanan kelimelerdir. Türkçeden Sorani ağzına geçmiş bu kelimeler incelendiğinde özelliklerine göre beş alt kategoriye tasnif edilebilmektedir.

4.1.1.1. Şekil Değişmesine Uğramamış Kelimeler

Adından anlaşıldığı üzere bu alt kategorideki kelimeler, şekil değişmesine uğramaksızın Türkçeden Irak Sorani ağzına geçmiş kelimelerdir. Anlam açısından ise kelimeden kelimeye değişmektedir. Bir kısmı tek anlamda, bir diğer kısmı birden fazla anlamda ortaklaşmıştır.

Örneğin; Türkçedeki (altun) kelimesi hiçbir değişikliğe uğramadan Kürtçenin Sorani ağzında kullanılır hale gelmiştir. Anlam olarak ise birden fazla anlamda kullanıldığı görülmektedir: **1.** Zer **2.** Altun madeninden yapılmış para, lira **3.** Bu madenden yapılmış şey **4.** Çok asil ve değerli **5.** Sarı rengi

Türkçedeki (ara) kelimesi de aynı şekilde hiçbir şekil değişikliğine uğramamıştır ve bir önceki örnekten farkı, Kürtçede sadece iki anlamda kullanılabilmektedir. Kürtçede (ara) kelimesinin taşıdığı anlamları şunlar: **1.** Mesafe, uzaklık **2.** Mabeyn, orta, beyn

Kürtçenin Sorani ağzında kullanılan (suç) örneğinin taşıdığı anlamları ise şunlardır: **1.** Kabahat **2.** Günah **3.** Cürüm

Kürtçenin Sorani ağzında şekil değişmesine uğramamış diğer örnekler şunlar: *ah (ax, ah), al (al), aş (aş), ay (ay), batman (batman), bebe (bebe), belge (belge), besleme (besleme), bey, beg (beg), biçim (bîçim, biçim), bor (bor), boş (boş), boz (boz), car (car), çan, can (çan), çay (ça, çay), çekmece (çekmece), çemen, çimen (çemen, çîmen), çepel (çepel), çeper (çeper), çömçe, çemçe (çemçe, çimçe), destere (destere), duman (duman), emek (emek), emektar, emekdar (emekdar), etek (etek), ey (ey), gerek (gerek), geveze (geveze), ha (ha), hey (hey), keçe (keçe), kefe (kefe), meles (meles), meme (meme), mor (mor), neyse (neyse), o (o),*

of (of), oh (oh), oha (oha), ordu (ordu), oy (oy), pancar (pancar, pincar), paşa (paşa), pisik (pisik), pot (pot), put (put), sac (sac), san (san), serçe (serçe), siktir (siktir), taban (taban), tabor (tabor), talan (talan), tapu (tapo, tapu), taş (taş, daş), tel (tel, têl), telsiz (telsiz), teneke (teneke), tepe (tepe), teres (teres), ters (ters), top (top), tor (tor), toz (toz), yasa (yasa), yer (yer), yurt (yurt)

4.1.1.2. Ses Değişmesine Uğramış Kelimeler

Bir veya birden fazla ses değişme suretiyle Sorani ağzına yerleşmiş kelimelerdir. Kelimelerde gerçekleşen en yaygın ses değişmeleri şunlar: /**k, g**/ > /**x**/, /**i**/ > /**î**/, /**a**/ > /**e**/, /**c**/ > /**ç**/, /**v**/ > /**w**/, /**d**/ > /**t**/, /**ö**/ > /**o**/, /**k**/ > /**q**/.

Örneğin;

açar > *açer* – Anahtar.

baldız > *baltoz* – Bir erkeğin karısının kız kardeşi.

bardak > *perdax* – **1.** Camdan üretilmiş kap **2.** İbrik, testi.

balta > *balte* – **1.** Demirden üretilmiş kesici alet, nacak **2.** Teber.

boğa > *poxe* – İğdiş edilmemiş damızlık erkek sığır.

dolak > *dolax* – Ayak bileğinden diz kapağının hemen altına kadar baldıra sımsıkı dolanan, dört beş parmak eninde çuha, aba veya şayaktan kuşak gibi uzun kumaş parçası.

hancı > *xançî* – Bir hanı kendi adına işleten veya bir vakıf hanı yöneten kimse.

damar > *demar* – **1.** Canlıların vücudunda bulunan kan veya lenf kanalı. **2.** Bitkilerde suyunun dolaştığı kanal.

çalma > *çalme* – **1.** Dökülmüş mâden üzerine yapılan kabartma şekilleri çelik kalemle oyarak düzeltme işi ve bu yolla yapılmış şey. **2.** Bu şekilde işlenmiş (mâdenî eşyâ)

saçma > *saçme* – **1.** Bir değeri olmayan, yersiz, tutarsız, mantıksız söz **2.** Av fişeklerinin içine konan çeşitli boylardaki yuvarlak küçük kurşun tânelerinden her biri **3.** Akla ve mantığa pek uygun olmayan, yersiz, tutarsız.

börek > *borek* – Hamur veya yufkanın içine kıyma, et, peynir, tavuk gibi çeşitli şeyler konulup tava, saç yâhut fırında pişirilerek yapılan yemek.

gevşek > *gewşek* – **1.** Gerektiği kadar sıkı veya gergin olmayan, sıkıştırılmamış, çekilmemiş, gerilmemiş durumda bulunan **2.** Kendini koyvermiş, sertliği veya sıkılığı kaybolmuş, sarkık, pörsük.

kab > *qap* – İçine sıvı veya katı herhangi bir madde konan şey.

kabak > *qebax* – **1.** Kabakgillerden bir cins bitki **2.** Bu bitkinin meyvesi **3.** Bu bitkinin meyvesinden yapılmış yemek **4.** Açık, saçsız

kaltak > *qeltax* – Kuskunsuz eyer, çıplak eyer.

kambur > *qembur* – **1.** Sırtta sakatlıktan oluşan çıkıntı **2.** Sırtında bu çıkıntı bulunan kişi.

kamçı > *qamçî* – **1.** Tâziyâne, kırbaç **2.** Bazı canlılarda bulunan, hareket etmeleri sağlayan, bir veya birden fazla telden oluşan organ.

kamış > *qamîş* – **1.** Buğdaygillerden bir cins bitki **2.** Kamıştan yapılmış olan

Kürtçenin Sorani ağzında ses değişmesine uğramış diğer örnekler şunlardır: *açık (açox, acax), ağa (axa, axe), ağır (axir), Ağrı (Agrî), aha (eha), alçak (alçax), altıncı (altunçî), aşçı (aşçî), avantacı (awanteçî), azık (azwqe), bakır (baqir), baklava (paqlawe, beqlewa), bakraç (peqrec), balaban (baleban), başlık (başlux), bebek (bebik, pîbik), bengi (bengî), beşik (bêşik, bêşke), biber (bîber), bohça (buxçe), boya (boyax, boye), boyacı (boyeçî, boyaxçî), buhtancı (buxtançî), burgu (burxu, burxî), burma (birme, burme), camcı (camçî), carcı (carçî), cırt (cirt), ciğerci (cigerçî), çağ (çax), çakı (çeqo, çako), çakmak (çexmax), çakmakçı (çexmaxçî), çalma (çalme), çanak (çenax), çanta (canta), çarha, çarka (çerxe), çarkacı (çerxeçî), çatal (çetal), çavuş (çawiş), çaycı (çaçî, çayçî), çayır (çayer), çekiç (çakuç, çekuç), çerçi (çerçî), cetin (çetun), çevre (çewre), çiftçi (cutyar, ciftyar), çilek (şelîk), çizme (cizme), çomak (çomax), çörek (çorek), çük (çuk), çüş (çoş), dağdar (daxdar), daha (deha), damar (demar), darı (dere), davacı (dawaçî), deli (delu, delî), dilek (dîlek), dilekçi (dîlekçî), dinsiz (dînsiz), direk (dîrek), dizgin (dizgîn), doğan (doxan), doğru (doxrî), dolma (dolme, dorme), dolmuş (dolmîş), domalan (dumelan, domelan, domberan), döl (dol), dönüm (donim), döşek (doşek), döşeme (doşeme), duvak (dîvax), düdük (dudik), düet (duet), düğme (dugme, digme), düğüm (dugun), eczacı (eczaçî), elçi (elçî), falcı (falçî), fes (fês), fincan (fincan), fişeklik (fîşeklix), fitneci (fitneçî), gazeteci (xezeteçî), genç (genc), gerdanlık (gerdane, gerdinlix), gergin (girgîn), göç (koç), göçer (koçer), göl (gol), gövde (govde), gurk, kurk (kurk), güme (gume), güreş (guleş), hamamcı (hemamçî), havlu (xawlî, xavlu), hayda (heydê), helvacı (helwaçî), hışt, hişt (xişt), hızma (xezêm), hizmetçi (xizmetçî), horyat (qoryat), iş (îş), işlik*

(îşlik), isot (îsot), kaba (qeba, qebe), kabuk (qawux), kaçak (qaçax), kaçakçı (qaçaxçî), kaka (kixe, qixa), kaliçe (qalîçe), kalkan (qelxan), Kamışlı (Qamîşlî), kamuran, kamran (kameran), kapak (qepax, qebax), kapancı (qepançî), kapı (qapî), kara (qere), karabaht (qerebext), karakuş (qerequş), kargaşa (qerqeşe), kasık (qasik), kasnak (qasnax), kaşık (qaşux), katır (qatir), katırcı (qatirçî), kavurma (qawirme), kayar (qeyar), kayak (qayix), kayış (qayiş), kaymak (qeymax), kaz (qaz), kazan (qazan), kazanç (qazanc), kazma (qazme), kebapçı (kebabçî), keçeci (keçeçî), kerhaneci (kerxaneçî), kerpiç (kerpuç), kervancı (karwançî), keskin (keskîn), kılavuz (qelawiz), kılçık (qilçix), kıraç (qirac), kırbaç (qurbac), kısır (qisir), kışlak (qişlax), kızıl (qizil), Kızılca (Qizilce), Kızlar (Qizler), kiracı (kirêçî), koçak (qoçax), koğuş (qawiş), kol (qol), konak (qonax), kova (koxa), kovan (qewan), kovmak, koğmak (qawnan), kömür (kumir), körpe (korpe), köstek (kostek), kötek (kutik), Köysancak (Koysincaq), köz (çoz), kulak (qulax), kum (qum), kumarcı (qumarçî), kundak (qonax, qontax, qondax), kunduracı (qondereçî), kurtar (qutar), kuşbaşı (qujbaşî), kuşçu (quşçî), Kuştepe (Quştepe), küçük (qiçik, kiçik), küre (kure), lakırdı (laqerdî), limon tozu (lîmonduzî), loğ (lox), meyhaneci (meyxaneçî), makineci (mekîneçî), mızıkacı (mozîqeçî), namazlık (mazlux), nazlı (nazlî), nişancı (nîşançî), nöbetçi (nobetçî), oya (oye), oyun (oyin), paçacı (paçeçî), papak (papax), parmak (barmax), pastırma (basturme), pis (pîs), postacı (posteçî), pusu (buse, bose), püf (pif), raporcu (raportçî), ruznameci (rojnameçî), sabuncu (sabunçî), saçak (saçax), sağ (sax), sağlam (saxlem), sahteci (saxteçî), salt (selt), sargı (salxî), sebilci (sebîlçî), sebzeci (sewzeçî), selvi (selvî), sergin (sergîn), sert (sirt), sevda (sewda), sığınak (sîxinax), sınırdaş (sinurdaş), sıra (sire), sinek (sînek), sis (sîs), sofracı (sifreçî), sucuk (sicuq), suna (sone), sura (sire), sürgün (surgum, sirgun), sürme (surme), sürmedan (surmedan), süzgeç (suzgec), süzme (suzme), şaltak (şeltax), şaplak (şeplax), şekerleme (şekirleme), şerbetçi (şerbetçî), şiş (şîş), şişman (şîşman), tabanca (demançe, tewançe), taka (taqe), takçe (taqçe), takla (teqle), tas kebabı (taskebabî), tasa (tase, tasan), tavlama (tawleme), teke (tege), tenekeci (tenekeçî), tepsi (tepsî), tike (tîke, tik), tok (tox), toka (toqe), tokmak (toxmax), topçu (topçî), torba (torbe), tunç (tunc), turna (durna), tüfekçi, tüfenkçi (tifengçî, tifekçî), tülek (tulek), tümen (tumen), tütün (tutin), tüy (tük), uğur (oğir), ütü (utu, utî), yabani (yabanî), yağdan (yexdan), yaka (yeqe, yexe), yakut (yaqut), yalancı (yalançî), yaman (yeman), yaramaz (yaremez), yardım (yardim, yarmet), yarım (yarim), yasak (yasax), yastık (yastux), yaşmak (yaşmax), yatak (yatax, yetax), yavaş (hêwaş), yazık (yazux), yedek (yedeg), yemiş (yemîş), yoklama (yoxleme), yonca (yonce), zağar (zexer), zurnacı (zurnaçî), gelin (gelîn), Karadağ (Qeredax),vay (wey)

4.1.1.3. Ses Kaybolma ve Ekleme Suretiyle Ortaya Çıkmış Kelimeler

Bu kelimelerin yapısı incelendiğinde (ses kaybolma suretiyle ortaya çıkmış kelimeler) ve (ses ekleme suretiyle ortaya çıkmış kelimeler) olmak üzere iki alt kategoriye ayrılmaktadır.

4.1.1.3.1. Ses Kaybolma Suretiyle Ortaya Çıkmış Kelimeler

Bunlar bünyesinde bir veya birden fazla ses kaybolma olayına uğramış kelimelerdir. Örneğin Türkçedeki kullanılan (kabadayı) kelimesinin sonunda bulunan (ı) sesi kaybolarak (qebeday) şeklinde Sorani ağzına yerleşmiştir. (boyun bağı) örneğine bakıldığında Sorani ağzına geçtiğinde sondaki bulunan ve Türkçede tamlanan eki olarak bilinen (ı) sesi kaybolmuştur (boyinbax).

Ayrıca (köyağa (köyağası)) kelimesinin birleşik hali Türkçede olmayan (köy) ve (ağa) kelimelerinden yararlanak birkaç aşamayla (kwêxa) şeklinde Kürtçenin Sorani ağzına yerleşmiştir. Türkçede özel isim olarak kullanılan (Kadıköy) ve (Kayaköy) gibi ilçe isimlerinin yapı açısından (köyağa) kelimesine benzetilmesi, (köyağa) kelimesinin Kürtçeye (kwêxa) şeklinde yerleştiğini tespit etmektedir.

Ses kaybolma suretiyle ortaya çıkmış diğer örnekler şunlardır: *ada (ad), amca (am), bataklık (batlax), çamurluk (çamırıx), çaydanlık (çadan, çaydan), derebeyi (derebeg), gözü açık (gozaçix), hallaç (helac), kahvaltı (qawetî, qaweltî), kahveci (qaweçî), keklik (keklê), kıyma (qîme), kozalak (qozlax), kurbağa (qirbaq), peynir şekeri (şeker penîr), pisi pisi (pis pis), kol bastı (qolbest), pişirmek (pişandin), su oluğu (oluk) (sulawik), şah damarı (şademar), tekdüze (tekuz), tövbe (tobe), ağızlık (axize), yelek (êlek), yorgan (êrxan)*

4.1.1.3.2. Ses Ekleme Suretiyle Ortaya Çıkmış Kelimeler

Bunlar ses kaybolma suretiyle ortaya çıkmış kelimelerin tam tersidir. Kelimeye bir veya birden fazla ses eklenerek ortaya çıkmaktadır. Örneğin Türkçedeki (acı badem) kelimesi Kürtçenin Sorani ağzına geçtiğinde kelimenin başına (h) sesi eklenerek (hacî badem) şeklinde yerleşip kullanıldığı görülmektedir. (Dün) örneğine bakıldığında yine aynı olay gerçekleşmiştir. İki kelimenin arasındaki fark (e) sesinin eklenmesidir (dune).

Ayrıca ikilemelerde ve bazı birleşik kelimelerde ses eklenme olayı iki kelimenin ortasında gerçekleştiği görülmektedir. Örneğin Türkçedeki (kap kacak) kelimesi Kürtçeye geçtiğinde arasına (ve) bağlacının anlamını veren (u) sesi girerek (qap u qaçax) şeklinde kullanılmıştır.

Ses ekleme suretiyle ortaya çıkmış diğer örnekler şunlardır: *ayva (heywe), baykuş (bayequş), bilim (bilîmet), çağla (çeqele, çeqêle), çatı (çetir), çöl (çolge), gemi (gemye), göre (gwêre), kalaycı (qelayîkçî), kazan (kazança), kor (kora), kozak (qozaxe), köle (koyle), kral (qeral), kraliçe (qeralîçe), kulaç (qulanc, qulac), kurşun (qurquşim), kütük (kutluk), mina (mînalix), ocak (wucax, wecax), ozan (hozan), ördek (werdek), sel (selga), üzengi, özengi (awzengî), zorunlu (zoremilî), boklu (poxil, pelox)*

4.1.1.4. Bir Yabancı Kökenli Kelimeyle ya da Ekiyle Birleşerek Ortaya Çıkan Kelimeler

Bunlar Türkçe bir kelime ile yabancı dilden alınmış başka bir kelimeyle ya da ekiyle birleşerek ortaya çıkan kelimelerdir. Bu kelimelerin ortaya çıkma kuralı şunlardır:

1. **Türkçe kökenli kelime + yabancı kökenli kelilme = ortaya çıkan yeni kelime**

Örneğin Türkçedeki (ciğer otu) kelimesi, Farça kökenli (ciğer) kelimesi ile Türkçe kökenli (ot) kelimesinin birleşmesiyle Kürtçeye (cigerotî) şeklinde geçmiştir.

(Ocakzade) ise Kürtçeye (wucax) veya (wecax) olarak geçen (ocak) ve Farsçadan Türkçeye geçmiş (zade) kelimelerin birleşmesiye ortaya çıkmış ve (wucaxzade, wecaxzade) şeklinde kullanılmaktadır.

2. **Türkçe kökenli kelime + yabancı kökenli ek = ortaya çıkan yeni kelime**

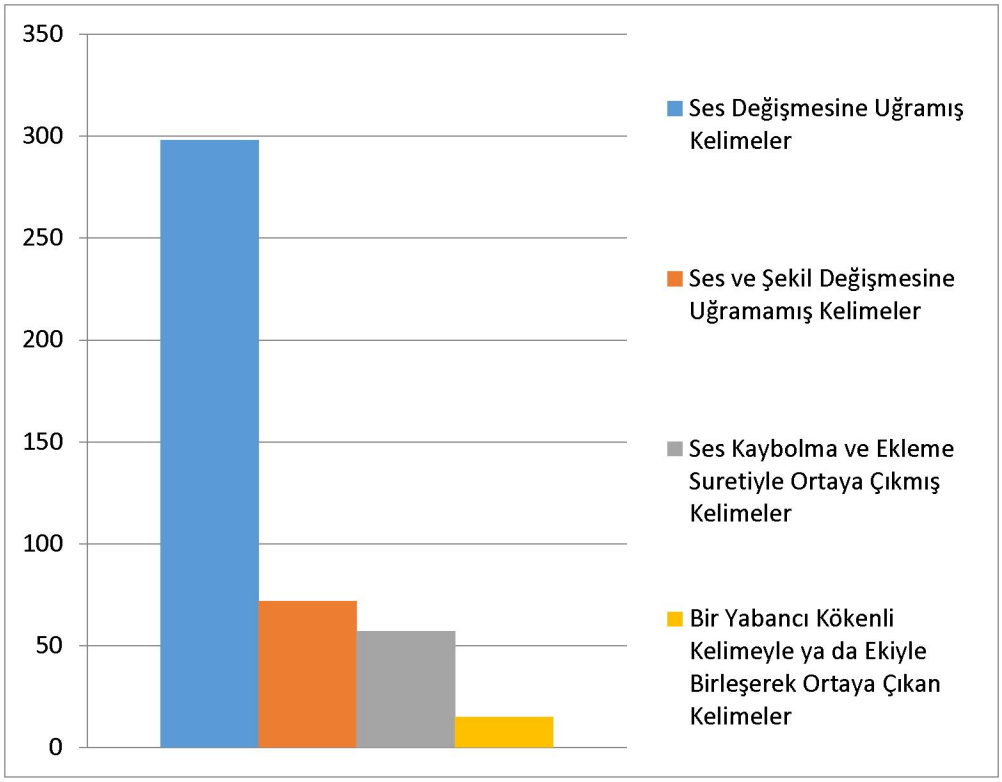
(ordugah) örneğine bakıldığında (ordu) kelimesinin başka yabancı bir unsur ile birlikte geldiği görülmektedir. Yer ismi bidiren Farsça kökenli (+gah) eki Türkçedeki (ordu) kelimesiyle birleşek ortaya çıkmıştır ve Kürtçede (orduga) ve (ordoga) şeklinde kullanılmaya başlanmıştır.

Bir yabancı kökenli kelimeyle ya da ekiyle birleşerek ortaya çıkan diğer örnekler şunlardır: *beyzade (begzade), çayhane (çaxane, çayxane), işgüzar (îşguzar), oyunbaz (oyinbaz), sefer tası (sifirtas, sefertas), şeker kamışı (qamîşî şekir), şeşübeş (şeşubêş),*

taklabaz (teqlebaz), yerbeyer (yerbeyer), tahta kıyma (texte qîme), kıymakeş (qîmekêş), yenidünya (hengîdunya)

SIRA	KATEGORİ	SAYI	ORAN
1	Ses Değişmesine Uğramış Kelimeler	298	% 67.42
2	Şekil Değişmesine Uğramamış Kelimeler	72	% 16.28
3	Ses Kaybolma ve Ekleme Suretiyle Ortaya Çıkmış Kelimeler	57	% 12.89
4	Bir Yabancı Kökenli Kelimeyle ya da Ekiyle Birleşerek Ortaya Çıkan Kelimeler	15	% 3.39
	TOPLAM	442	

Tablo 3. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan Türkçe kökenli kelimelerin sayısı ve oranı tablosu.

Şekil 2. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan Türkçe kökenli kelimelerin dağılımını gösteren şekil.

4.1.2. Yabancı Kelimeler

4.1.2.1. Farsça

ab (aw, ab), abadan (awedan), abat (abat), abdar (abdar), abdes, abdest (awdes, abdest), abdestane, abdethane (awdestxane), abkeş (awkêş), abru, abıru (abru, awru), abutab (abutab), abyar (awyar), abyari (awyarî), aferin (aferîn), agah (aga, agah), agahi (agahî), ahek (ahek), ahenk (aheng), aheste (ahîste), ahır (axur), ahu (ahî), ahund, ahond (axun, axund), alude (alude), amade (amade), amame (emame), ambar (embar), aram (aram), aramgah, aramgeh (aramge), arayiş (arayiş), arvana (arwane), arzu (arezu), arzumend (arezwmend), asa (asa), asan (asan), asanter (asanter), asayiş (asayiş), asitan, astane (astane), asman (asman), asmani (asmani), aşhane (aşxane), aşikar, aşikare (aşkira), aşina (aşna), aşinayi (aşnayî), aşub (aşub, aşo), ateşbaz (ateşbaz), ateşgah (ateşga), ateşgede (ateşkede), ateşhane (ateşxane), ateşpare (ateşpare), ateşperest (ateşperist), avare (aware), avaz, avaze (awaz, awaze), avizan (awêzan, awêz), avize (awêze), *ayna (awêne, awîne), aza (aza), azade (azade), azadi (azadî), azar (adar, azar), azar (azar), azat, azad (azad), bac, baç (bac), bacgah (bacge), bacgir (bacgir), bacı (bacî, bace), bade (bade), baden (badem),*

badem şekeri (şeker badem), bağ (bax), bağvan (baxewan), baha, beha (beha), bahane (behane), bahar (behar), bahçe (baxçe), bahşayiş (bexşayîş), bahşende (bexşinde), bahşiş (bexşîş), baht (bext), bahtaver (bextewer, bextewar), bahtiyar (bextiyar), bal (bal), bala (bala), baladest (baladest), balahane (balexane), balin (balîn), baliş (balîşt, balîf), bang (bang), banu (banu), bar (bar), baran (baran), barani (baranî), bargah, bargeh (bargah), bargir (bargîn, bargir), barik (barîk), barkeş (barkêş), barname (barname), barut (barut, barud, baru), baver (bawer), baz (baz), bazargah (bazarge), bazi (bazî), bazubent, bazubend (bazubend, bazîbend), beca (becê), beççe, beçe, peççe, peçe (bîca, beç, beçke, beçe, pêçe, bêçu), bed (bed), bedbaht (bedbext), bedbin (bedbîn), bedçehreru (bêçaweru), bedgirdar (bedkirdar), bedgüher (bedxur), bedgüman (bedguman), bedhah (bedxwah), bedhu, bedhuy (bedxu), bedkar (bedkar), bedmest (bedmest), bednam (bednaw), bednihad (bednîhad), bedpesend (bedpesind), bedreka, bedrika (bedreqe), bedter (bedfer), bedzeban (bedzuban), behre (behre), behredar (behredar), behremend (behremend), bel (bêl), bela (belê), bend (bend), bende (bende), bendegi (bendegî, bendeyî), bender (bender), beng (beng), bengah (benga), ber (ber), ber (ber), ber (ber), beraber (beraber, beramber, beranber), berbat, berbad (berbad), berber (berber), berf (berf, befir), berfab (befraw), berfdan (berfdan), berfdar (befrdar), berfin (berfîn), berg (berg), bergeşte (bergeşte), berhane, barhane (barxane), berhurdar (berxurdar), berpa (berpa), bes (bes), beste (beste), beter (bêter), beyaban (biyaban), beydak (beydax), beygir (bargir), beyhude (bêhude), bezirgan, bazergan, bazirgan (bazirgan), bezm (bezm), bezmgah (bezmga), biçare (bêçare), bidad (bêdad), bidar (bêdar), bigane (bêgane), bih (bêx), bihişt, behişt (beheşt), bihod, bihud (bêxud), bihuş (bêhoş), bim (bîm), bimar (bîmar), biperwa (bêperwa), birader (birader), biraderane (biraderane), bimaristan (bîmaristan), bişe (bêşe), bişümar (bêşumar), bitap, bitab (bêtab), bive (bêtab), bizar (bêzar), boran, buran (boran), borani, burani (boranî), bostan (bosan, boysan, bêstan), buse (bose, buse), bulbul (bilbil, bulbul), bülent, bülend (bilind, bilin), büryan, püryan, biryani (biryanî), cablus, caplus (caplus), cadı, cadu (cadu), cam (cam), cambaz, canbaz (cambaz, canbaz), can (giyan, can), canan (canan), canine (canine), canavar (canewer, giyanewer), canbahş (giyanbexş), candar (giyandar), candar (giyandar), canşiken (giyanşikên), cavidan (çavîdan), cendere (cendere), cengaver (cengawer), cengaverane (cengaverane), cengel (cengel), cengelistan (cengelistan), cenk (ceng), cephane (cibexane), cıva, civa (cîwe), ciğer (ciger), cihan (cîhan), cihangir (cîhangir), cihaniyan (cîhanîyan), civan (ciwan), civani (ciwanî), civanmert, civanmerd (ciwanmerd), cömert (comerd, cumerd), cücük (cuçke, cucik, cuçik, cîçik), cüda (cuda), cura (cura), cuş (coş), çabuk (çabik), çadır (çadir), çakal (çeqel), çalak (çalak), çar (çar), çare (çare), çaresaz

(çaresaz), çargah (çarga, çwarga), çark (çerx), çarkuşe, çarköşe (çargoşe), çarpa (çarpa, çarpê), çarşamba (çarşemb, çarşem, çarşemme), çarşeb (çarşeb), çaryek (çaryek, çwaryek), çehre (çare), çelipa (çelîpa), çember (çember), çendan (çendan), çene (çene, çenage, çenege), çenebaz (çenebaz), çeng (çeng, çing), çengel, çengal (çengal, çengel), çep (çep), çeşme (çeşme), çeyrek (çaryek, çarêk, çarîk), çınar (çinar), çırak (çirax), çift (cift, cut), çifte (cifte, cute), çihil, çil (çil), çilav (çilav), çine (çîne), çini (çînî), çirk (çirk), çirkab (çirkaw), çirkin (çirkin), çorba, şorba, şurba (şorba), çuval (cewal), çünkü (çunke, çunku), çüst, cüst (çust), dad (dad), dadar (dadar), dadgah (dadga), dadger (dadger), dadı (dadî), dadres (dadres), dadver (dadwer), dağ (dax), dana (dana), das (das), daver (dawer), daye (daye), dem (dem), der (der), deban (derban), derbeder (derbeder), derdest (derdest), deriçe (derîçe), derkenar (derkenar), derman (derman), derun (derun), deruni (derunî), dervaze (derwaze), derviş (derwêş), derya (derya), deryaçe (deryaçe), derz (derz, dirz), dest (dest), dest be dest (dest be dest), destan (dastan, destan), deste (deste), destgir (destgir), destmal, destimal, destemal (desmal), destres (destrast, destres), deşt (deşt), dev, div (dêw), diba (dîba), dibace (dîbaçe, dîbace), didar (dîdar), dide (dîde), dil (dil), dilara (dilara), dilaram (dilaram), dilasude (dilasude), dilaver (dilawer), dilbaz (dilbaz), dilbend (dilbend), dilber (dilber), dilbeste (dilbeste), dildar (dildar), dilfirib (dilfirîw), dilgir (dilgîr), dilgüşte (dilkuşte), dilmürde (dilmirdu), dilnevaz (dilnewaz), dilşad (dilşad), dilşikav (dilşikaw), dilşiken (dilşikên), dilşikiste (dilşikist), dilsuhte (dilsutaw), dilsuz (dilsoz), dilteng (dilteng), diltengi (diltengî), dirahşan (direxşan), diraht (dirext), direng (direng), divan (dîwan), divane (dêwane), divanhane (dîwexan), divani (dîwanî), dost (dost), dostane (dostane), duçar (duçar), dude (dude), dur (dur), dut (tu, tut), duzeh, duzah (dozex), duzehi (dozexî), dümbelek (dumelek), dürbün, dürbin (durbîn), dürüst (dirust), düşman (dujmin, dişmin), düşvar (dijwar, dujwar), ebru (biro, ebro), eda (eda), efsane (efsane), efsun (efsun), eğer (eger), ejder (ejder), ejderha (ejdîha, ejdeha), erzan (herzan, erzan), germ (germ), germa (germa), giran (giran), girift (girift), giriftar (giriftar), giryan (giryan), guşegir (goşegîr), gülçin (gulçîn), gülendam (gulendam), gülizar (gulîzar), gülpuş (gulpoş), gülriz (gulrîz), gülruhsar (gulruxsar), gümrah (gumra), gür (gir), güya (gwaye, goya), güzeran (guzaran), haki (xakî), ham (xam), hamuş (xamoş), hanedan (xanedan), hanım (xanim), harbende (xerbende), harman (xerman), hasta (xeste), hayta (heyte), hezar (hezar), hezaran (hezaran), hezaran (heyzeran), hezar bar (hezar bar), hezarrenk (herarreng), hiç (hîç), hıyar (xiyar, xeyar), hızar (xîzar), hodbin (xudbîn), hodperest (xudperist), hodpesend (xudpesind), hoş (xoş), hoşab (xoşab, xoşaw), hoşbin (xoşbîn), hoşru (xoşru, ruxoş), huda (xuda), hudaperest (xudapersit), hudavend (xudawend), huma kuşu, hüma (huma), humar (xumar), humhane

(ximxane, xumxane), hun (xun, xiwên), hunab (xiwênaw), hunhar (xunxar), hurda (xurde), hurdahaş (wirduxaş), hurma (xurma), hurşid (xurşîd), huruş (xiroş), huş (hoş), huşmend (hoşmend), huşyar (hoşyar), huşyari (hoşyarî), huy (xu), hülya (xulya), hüner (huner), hünermend (hunermend), hünerperver (hunerperwer), hünerver (hunerwer), hünkar (xunkar), ibrişim (awrîşim, awrîşm), jale (jale), kağaz, kağız, kağıt (kaxez, qaxez), kahi (kahî), kahraman (qareman), kahya (kehya), kaknus (qeqnes), kalender (qelender), kar (kar), kard (kard), kargüzar (karguzar), karhane (karxane), karpuz (qarpuz), karsaz (karsaz), kayısı (qeysî), kebade (kebade), kelek (kalik, karik, kalek), kelepçe (kelepçe, kelemçe), kelle (kelle), kem (kem), keman (keman), kemençe (kemançe), kement, kemend (kemend), kemer (kemer), kemerbent (kemerbend), kenar (kenar), kenare (kenare), kenaregir (kenaregîr), kendekar (kendekar), kenger (kengir, qingır), keniz (kenîz, kenize), ker (ker), kereste (kereste, keriste), kereviz (kerewiz), kerhane (kerxane), ker ü kur (ker u kur), kervan (karwan), kervankıran (karwanqiran), kervansaray (karwansera), kes (kes), kese (kese), keşide (keşîde), keşiş (keşîş), keşke (kaşkî), keşkek (keşkek), keşkül (keşkol), keşmekeş (keşmekeş), keşti (keştî), keştiban (keştîwan), kevel (kewel), kevgir (kewgîr), keyvan (keywan), kezzap, kezzab, tizab (tizab, têzab), kilim (kilîm), kin (qîn), kinder (qîndar), kişmiş (kişmîş), köfte (kifte), kör (kor, kore), köse (kose), köşk (koşk), kuhsar (kosar), kumru (qumrî), kükürt (gogird), küleng (qurîng), külünk (quling), küstah (gustax), küşende (kuşinde), küşte (kuşte), laf (laf), lal (lal), lale (lale), laşe (laşe), laşehor (laşexor), leb (lêw), lebaleb (lêwawlêw), lebbeleb (lêwbelêw), lebberleb (lêwberlêw), lebbeste (lêwbeste), leke (leke), leng, lenk (leng), lenger (lenger), lerzan (lerzan), leş (laşe), leşker (leşkir), leşkergah (leşkirga), leşkeri (leşkirî), leşkerkeş (leşkirkêş), leşkerşiken (leşkirşikên), levent (lewend), lor (lor), mah (mah), mahçe (mahce), mahur (mahur), maş (maş), maşa (maşe), mayhoş (meyxoş), mazın (mezin), mazu, mazı (mazu), meges (megez), meğer (meger), mehar (mehar), mehtap (mehtaw, mehtab), menekşe (binevş, binevşve), mercimek (mercu), merdane (merdane), mest (mest), mestan (mestan), meşk (meşke), mey (mey), meyhane (meyxane), meyve (mîwe), meyvedar (mîwedar), meyvefüruş (mîwefiroş), meze (meze), mihman (mîhman), mihmandar (mîhmandar), mihmanhane (mîhmanxane), mihriban (mîhreban), mihribani (mîhrebanî), mina (mîna), mir (mîr), miran (mîran), mirim (mîrim), mirza (mîrza), mum (mom, mum), mumya (momya), mühür (mor), müjde (mijde), nabeca (nabecê), nabekar (nabekar), nabina (nabîna), nabud (nabut), naçar (naçar), naçiz (naçîz), nadan (nadan), nadani (nadanî), nahoş (naxoş), nalan (nalan), nalbend (nalbend), nale (nale), nam (nam), namaz (namaz), namdar (namdar), name (name), nameber (nameber), namenüvis (namenus), namert, namerd (namerd), nan (nan), nanhor (nanxor), nanpare (parenan), nar,

enar (enar), narenc (narinc), nargile (nargîle, nêrgele), narin (narîn), nasaz (nasaz), naz (naz), nazenin (nazenîn), nazik (nazik), nazperver (nazperwer), neberd (neberd), necat (necat), nefrin (nefrîn), nejad (nejad), nem (nem), nemek (nimek), nemekdan (nimekdan), nergis (nergis, nêrgiz), nermin (nermîn), nesrin (nesrîn), nester (nester), neva (newa), nevruz (newroz), nevzat (newzat), ney (ney, nay), nigah (nîga), nigahdar (nîgadar), nigar (nîgar), nihal (nîhal), nihani (nîhanî), nihat (nîhad), nilüfer (nîlufer), nişan (nîşan), nişangah (nîşanga), niyaz (niyaz), nohut (nuxut), numune, numüne (nimune), nümayiş (nimayiş), nümayişgah (nimayişga, nimayişge), nümâyişkâr (nimayişkar), nümâyişkârâne (nimayişkarane), pa, pah (pa, pê), pabend, paybend (pabend), paça (paçe), padaş (padaş, padaşt), padişah (padşa), pak (pak), pakize (pakîze), palaheng, paleheng, palheng (paleheng), palan (palan), palas, pelas (pilas, pelas), pamuk (pemu, pemo), papuç, pabuş, pabuç (papuş, papoş, pabuc, babuc), parça (parçe), pare (pare), payan (payan, payen), paydar, payidar (payedar), paye (paye), payimal, paymal, pamal (pamal, payemal), paytaht (patext, paytext), pazar, bazar (bazar), pazı, bazu (bazu), beççe, beçe, peççe, peçe (bîca, beç, beçke, beçe, pêçe, bêçu), pehlivan, pehlevan (palewan), pejmürde (pejmurde, peşmirde), peleng (peleng, piling), penah (pena), penahgah (penahge), pencah (penca), pence, pençe (pence, penç), pencere (pencere), pencüdü (pênc u du), pencüm, pencümin (pêncem, pêncemîn), pencüse (pênc u sê), pencüyek (pênc u yek), penç, penc (pênc), pend (pend), per (per), perçem (perçem), perde (perde), perdedar (perdedar), perestiş (peristiş), pergar, perger (pergar), perhiz (parêz), perhizkar (parêzgar), peri (perî), perişan (perêşan), perizad (perîzad), perva (perwa), pervane (perwane), pervaz (perwaz), perverde (perwerde), perverdigar (perwerdigar), perveriş (perweriş), pesend (pesind, pesend), pest (pest), pesti (pestî), peş (paş), peşe, peşşe (pêşke, peşe), peşin (pêşîn), peşm (peşm), peşmin, peşmine (peşmîn, peşmîne), peştemal, peştamal (peştemal), pey (pey), peyam (peyam), peyamber, peyember (peyamber), peydah (peyda, peya), peyderpey (peyderpey), peygam (peyxam), peygamber (peyxember, pêxember), peyk (peyk), peykan (peykan), peykar (peykar), peyman (peyman), peymanşiken (peymanşikên), peynir (penêr, penîr), peyrev (peyrew), peyvend, peyvent (peywend), peyvest (peywes, peywest), piç (bîc), piçiko (biçkole, biçkolane, biçkele, biçkele), pilav (pilaw, pîlav), pir (pîr), piri (pîrî), pirinç (birinc), piruz, firuz (pîroz), piruze, firuze (pîroze), pirzen, pirezen (pîrejin, pîrêjin), piş (pêş), pişe (pîşe), pişeger (pîşeger), pişever (pîşewer), pişman (peşîman), pişrev, peşrev (pêşrew), piyade (piyade), piyale (piyale), piyaz (piyaz), pos (pos), post (post, pêst), puç (puç), puhte (puxte), pul (pul), pulat, pulad (pulad), put (bit), puthane (bitxane), putperest (bitperist), radde (rade), rah, reh (rê), rahnümun, rehnümun (rênimun, rênumun, rênuwrên), ran (ran), rast (rast), rastgu (rastgo),

rasti (rastî), rastkar (rastkar), rastrev (rastrew), raz (raz), razdar (razdar), reçel (reçel), reftar (reftar), reg (reg), reha (reha), rehber (raber, rêber), rehnüma, rahnüma (rênima), rehrev, rahrev (rehrew, rarew), rehvar, rahvar (rehwal), rem (rem), renç, renc (renc), rençper, rencber (rencber), rende (rende), rengarenk (rengawreng), rengin (rengîn), renk (reng), reside (resîde), reşme (reşme), reva (rewa), revan (rewan), revende (rewinde), revgan, rugan (ruxan), rez (rez), rezene (razyane), riş (rîş), rişe (rîşe), rizan (rêzan), ruberu (ruberu), ruhsar (ruxsar), ruhsare (ruxsare), rumal (rumal), ruşen (roşin, rewşen), ruşeni (roşnayî, roşinî), ruspi (ruspî), ruy, ru (ru), ruz (roj), ruzigar, ruzgar (rojgar), ruzname (rojname), rüsva (riswa), sade (sade), saht (sext), sahte (saxte), sal (sal), salar (salar), salbesal (salbesal), saldide (saldîde), salname (salname), saman (saman), saye (saye), sayeban (sayeban), sayedar (sayedar), saz (saz), se (sê), sebz (sewz), sebze (sewze), sebzi (sewzî), seda (seda), seg (seg), segah (sêga), sehpa (sêpa), sera (sera), seramed (seramed), serap, serab (serab), serapa (serapa), seraperde (seraperde), seraser (seraser), serasime (serasîme), serbeser (serbeser), serbest (serbest), sengin (sengîn), sengtıraş (sengtiraş), sepet (sebete), ser (ser), serbesti (serbestî), serbülend (serbilind), sercem (sercem), serçeşme (serçeşme), serd (sard, serd), serdar (serdar), serdeste (serdeste), serdi (sardî), serencam (serencam), serfiraz (serfiraz), sergerdan (sergerdan), sergüzeşt (serguzeşt), serheng (serheng), serhoş, sarhoş (serxoş), serkar (serkar), serkar (serkar), serkeş (serkeş, serkêş), serma (serma), sermaye (sermaye), sermayedar (sermayedar), sermest (sermest), sermesti (sermestî), sername (sername), sernigun (sernixun), serpençe (serpence), serpuş (serpoş), sersem, sersam (sersam), serseri (serserî), serübün (serubin), server (serwer), serzede (serzede), serzeniş (serzenişt, serzeniş), sevüm (sêyem), seyek (sêyek), seyir (seyir), seyran (seyran), seyrangah, seyranga (seyranga, seyrange), sırf (sirf), si (sî), sille (zille), sim (sîm), sima (sîma), sîne (sine), sinebent, sinebend (sînebend), sipare (sîpare), sipas (sipas, supas), sipasgüzar (supasguzar), siper (siper), sir (sîr), sirac (sîrac), sitan (sitan), sitare (sitare), sitayiş (sitayîş), sitayişkar (sitayîşkar), sitem (sitem), sitemdide (sitemdîde), sitemger (sitemger), sitemkar (sitemkar), sud (sud), sudbahş (sudbexş), sudmend (sudmend), suhan (suhan), susen, sevsen, süsen (sosen, sosin, susen), suzan (sozan), suzen (şujin, suzin), süruş (siruş), sütun (situn), süvar (suwar), süvari (suwarî), şabaş (şabaş), şad (şad), şadi (şadî), şadman (şadman), şadmani (şadmanî), şah (şa), şahane (şahane), şahbal (şabal), şahbaz (şabaz), şahbender (şabender), şahdar (şaxdar), şahin (şahên), şahnişin (şanişîn), şahsüvar (şaswar), şakird, şakirt, şagird (şagird), şal (şal), şalgam (şelxem), şane (şane), şaplak (şeplax), şar (şar), şalvar (şerwal), şayan (şayan), şayeste (şayîste), şeb (şew), şeban (şewan), şebane (şewane), şebbu (şewbo), şebçerağ (şewçira, şewçere), şebdiz (şewdêz), şebi

yelda (şewî yelda), şebnem (şewnim), şebrev (şewro), şeb ü ruz (şew u roj), şeftali (şeftalu, şeftalî), şehir (şehir), şehlevend (şehlewend), şehrengiz (şerangêz), şehriyar (şalyar), şehzade (şazade), şek (şik), şeker (şeker, şekir), şemşir (şimşêr), şeng (şeng), şerbet (şerbet), şerm (şerm), şermende (şerminde), şermin (şermin), şeş (şeş), şeşder (şeşder), şeşhane (şeşxane), şeşper (şeşper), şeşüm, şeşümin (şeşem, şeşemîn), şeşyek (şeşyek), şavk (şewq), şebreng (şewreng), şeyda (şeyda), şikar (şîkar, şikar), şikargah (şikarga), şikest (şikist), şinas (şinas), şir (şêr), şir (şîr), şiraze (şîraze), şirazebend (şîrazebend), şirin (şîrin, şîrîn, şirîn), şirinzeban (şîrînziban), şirpençe (şêrpence), şişe (şîşe), şive (şêwe), şiven (şîwen), şivengah (şîwenga), şivenüma (şêwenima), şuh (şox), şule (şule), ta (ta), taban (taban), taç, tac (tac), tafte, tafta (tafte), tahta (texte), tane (dane), tar (tar), tar (tarîk), tarac (tarac), tarçın (darçîn), tarhana (tirxêne), tarumar (tarumar), tava (tawe, tawa), taze (taze), tazı (tajî), teberzin (teberzîn), tebeşir, tebaşir (tebeşir, tebaşir, tebaşîr), tef (def), tekyegeh, tekyegah (tekyega), telaş (telaş), temaşa (temaşa), tembel (temel, tembel, tenbel), tembelhane, tenbelhane (tembelxane, tenbelxane), ten (ten), tendürüst (tendirust), teng, tenk (teng), tengi (tengî), tenha (tenha, tenya), tenperver (tenperwer), terazi (terazw), tere (tere), ters (ters), terütaze (terutaze), teşt (teşt), tezgah (dezga), tıraş (tiraş, teraş), tiğ (tix, têx), timar (tîmar), tir (tîr), tirbaran (tîrbaran), tirdan (tîrdan), tirendaz (tîrendaz), tirit (tirît), tirkeş (tîrkêş), tiz (tîj), tohum (tuxim), turp (tur, tirp, têrp), turş, türş (tirş, turş), turşu (turşî), tuşe (têşu), tuti (tutî), tüfek, tüfenk (tifeng, tifek), tülbent (tulbend), tünd (tund), tüvana (tiwana), uşşak (uşşaq), uşşaki (uşşaqî), usta (osa, westa), ümidvar (umêdewar), ümit, ümid, umud, umut (umêd), vacip (wacib), vad (wed), vade (wade), viran (wêran), virane (wêrane), yaban (yaban), yad (yad), yadigar (yadgar), yahut (yaxud), yar (yar), yasemin (yasemîn, yasemen), yaver (yawer), yegane (yekane), yek (yek), yeksan (yeksan), yekta (yekta), yelda (yelda), yezdan (yezdan), zade (zade), zadegan (zadegan), zar (zar), zari (zarî), zeban (ziban, ziman), zebandıraz (zimandirêj), zebane (zimane), zeber (zeber), zeberdest (zeberdest), zebun (zebun), zehir, zehr (zehir), zemberek, zenberek (zembelek, zenbelek), zemin (zemîn), zenbur (zenbur), zeng (zeng), zeng, jeng (jeng), zengin (zengîn), zer (zer), zerbaf (zerbaf), zerd (zerd), zerdeçal (zerdeçal, zerdeçu), zerger (zerger), zerkar (zêrkar), zerrin (zêrîn), zeyrek, zirek (zîrek), zırh (zirx), zin (zîn), zincir, zencir (zincîr), zindan (zîndan), zindani (zîndanî), zinde (zîndî, zînde), zindegani (zîndeganî), zindegi (zîndegî), zinpuş (zînpoş), ziyan (ziyan), ziyankar (ziyankar), zor (zor), zorhane (zorxane), zurna (zurna), zurnazen (zurnajen), zülf, zülüf (zulif, zulf), teber (tewir), kelem (kelem, kelerm), zımpara (simpare), ki (ke), kuçe (kuçe),nezdik (nizîk, nêzîk), nişane (nîşane), bad (bad), aşifte, aşüfte (aşifte), çıra (çira), bahş (bexş), yaran (yaran), peyapey (peyapey), penc, penç (pênc), derbend, derbent

(derbend), nuş (nuş), dü (du), gevher (gewher), gah, geh (geh, gah), u (u), süvar (swar), zen (jin),şümar (jimare), çoban (şuwan), suz (soz)

4.1.2.2. Arapça

aba (eba), abd, (ebd), abdal (ebdal, ewdal), ablak (ebleq), abşar (awşar), ac (ac), acayip (ecayîb), acele (ecele), acem (ecem), acemi (ecemî), acep (eceb), aciz (aciz), adalet (edalet), adavet (edawet), adem (adem), ademi (ademî), adet (adet), afat (afat), afiyet (afîyet), ağleb (exleb), ahir (axîr), ahiret (axîret), ahir zaman (axîrzeman), ahlaf (axlef), ahmak (ehmeq), ahval (ehwal), akal (îqil), akıbet (aqîbet), akıl (aqil), akide (aqîde, eqîde), akik (aqîq), akraba (eqreba), alaka (îlaqe), alamet (elamet), alem (alem), aleni (alenî), alif (alif), alim (alîm), am (am), amber (ember), amberbu (emberbo), amele (emele), amin (amîn), amma (emma), an (an), ar (ar), araba (arebane), arakçin (ereqçîn, areqçin), Ari (Ari), arife, arefe (arefe), ariza (erîze), arsa (erz), arş (arş), asıl (esil), asker (esker), askeri (eskerî), aslen (eslen), asude (asude), aşık (aşiq), aşır (eşir), aşiran (aşîran), aşiret (eşîret), avrat (afret), ayar (eyar), ayet (ayet), ayıp (eyib), aynen (eynen), azap (ezab), azep, azeb, azab (azeb), aziz (azîz, ezîz), azrail (îzraîl), hazret (hezret), azya (ezye), baharat (baharat), bahir (behir), bahis (bahîs), bahis, bahs (bas, behis), baki (baqî), bakkal (beqal), bakla (paqle), balgam (belxem), bamya (bamye, bamê), battal (betil), battaniya (betanîya, betanîye, betanî), bayi (bayî), bazı (bezê), beden (beden), bedil (bedîl), bela (bela), belediye (beledye), beleş (belaş), beli (belê), belkim (belkim), bem (bem), benna (banna), berat (berat), berriyye (beriye), berzah (berzax), beyan (beyan), beyn (beyn), bez (bez), bila (bila), billur (bilur), billuri (bilurî), bina (bîna), budala (budele), buhar (buxar), buhtan, bühtan (buhtiyan, buxtan, bixtyan), buhur (bixurd, bixur, buhurd), buğz (buxz), bukalemun (boqelemun), burç (birc), canfes (canfas), casus (casus), cebar (cebar), cehennem (cehenem, cehennem), ceht, cehd (cext), celep, celeb (celeb), cellad (celad), cemaat (cemaet), cemal (cemal), cenap, cenab (cenab), cenaze (cenaze), cennet (cennet), cep (cêb) cerbeze (cerbeze), ceride (cerîde), cerime (cerîme), cerrah (cerah), cevz, ceviz (ciz, gwêz), ceza (ceza), cezve (cezwe), cihaz (cîhaz, cîyaz), ciran (cîran), cima (cîma), cin (cin), cirit (ciritbazî, cirît) cübbe (cibe, cibbe), cündi (cundî), cüret (curet), cuma (cume), çeyiz (cîyaz), daim (daîm), daire (daîre), dakika (deqîqe), dava (dawa), davet (dawet), davul (dawil, dehol), debe, debbe (debe, debbe), debdebe (debdebe), defa (defhe), defter (defter), dehalet (dexalet), delal (delal), derece (derece), deva (dewa), deve (deve), devlet (dewlet), deyyus (deyus), dikkat (dîqet), din (dîn), dinar (dînar), dini (dînî), dolap (dolab), dua (dua), dükkan (dukan), dünya (dunya, dinya), ebed (ebed), ebedi (ebedî), ecel (ecel), ecr, ecir (ecir), ecza (ecza), edebi (edebî), edebiyat (edebiyat), edep (edeb), edevat (edwa), efsus (efsus), ehil (ehil), elan (elan), elbet (helbet),

elbette (helbete), elif (elif), elmas (elmas), emanet (emanet), emel (emel), emin (emîn), emir (emir, emîr), emlak (emlaq), erkan (erkan), ervah (erwa), erzak (erzaq), esas (esas), esbap (esbab), eser (asar), esir (esîr), esmer (esmer), estağfurullah (estexfîrella), eşkal (eşkal), eşkıya (eşqîya), eşraf (eşraf), etraf (etraf), evlat (ewlad), evbaş (ewbaş), eyalet (eyelet), eylül (eylul), eyvah (heywax), eyyam (heyam), ezel (ezel), ezeli (ezelî), eziyet (ezyet, ezîyet), fahr (fexr), fakir (feqîr), fal (fal), falaka (felaqe), fanus (fanos), fark (ferq), Fars (Fars), farz (ferz), fasık (fasiq), fasıl (fesil), fayda (fayde), felaket (felaket), felc, felç (îflîc), fereci (ferecî), ferik (ferîk), ferş (ferş), fert (ferd), fesat (fesad), fetva (fitwa), fevç (fewc), fındık (findiq), fırsat (firset), fidai (fîdaî), fikir (fikir), fil (fîl), firavun (fîrewn), fitil (fitîle), fitne (fitne), fukara (fuqera), gaddar (xedar), gadr (xedr), gafil (xafil), galib (xalib), gam (xem), gamze (xemze), gani (xenî), ganim (xenîm), garaz, garez (xerez), garip (xerîb), gavs (xews), gayb (xayib), gayn (xeyn), gayr (xeyr), gayret (xîret), gaza (xeza), gazab (xezeb), gazal (xezal), gazel (xezel), gurab (xurab), gusül (xusil), haber (xeber), habis (xebîs), hac (hec), hacamat (hecamat), hacet (hacet), hacı (hacî), had (hed), hadis (hedîs), haffar (hefar), hafız (hafiz), hain (xaîn), hak (heq), hakikat (heqîqet), hakim (hakim), hal (hal), halhal (xirxal), hali (xalî), halife (xelîfe), halile, helile (xelîle), halis (xalîs), halk (xelk, xelq), halka (elqe), hamal, hammal (hemal, hembar), hamam (hemam), hamd (hemd), hamden (hemden), hamile (hamîle), hamle (hemle), hamur (xemîr), hanazîr (xenazîr), hançer (xencer), hap (heb), hapis (hepis), haram (heram), harap, harab (xirab, xirap), harar (xerar), hararet (heraret), harç (xerc), hareket (hereket), harem (herem), harir (herîr), harita (xerîte), harrat (xerat), has (xas), hasar (xesar), hasarat (xesaret), hasır (hesîr), hasir (hesir), hasiyet (xasiyet), haslet (xeslet), hassas (hesas), haşa (haşa), haşhaş (xaşxaş), haşiş (heşîşe), haşiye (haşiye), haşmet (heşmet), hat (xet), hata (xeta), hatır (xatir), hattat (xetat), hava (hewa), havan (hawan), havuz (hewz), hayat (heyat), haydut (haydut), hayf (heyf), hayır (xêr), hayız (heyiz), hayran (heyran), hayvan (heywan), haz (hez), hazım (hezim), hazır (hazir), hazine (xezêne), haziran (huzeyran, huzêran), hedef (hedef), heder (heder), hediye (hedye), hekim (hekîm), helva (helwa), hendek (xendeq), hendese (hendese), herif (herîf), hesap (hesab), heves (hewes), heybet (heybet), heyhat (heyhat), heykel (heykel), hicran (hîcran), hicret (hîcret), hikayet (heqayet, hekayet), hilaf (xîlaf), hilal (hîlal), hile (hîle), hılt (xilt), himmet (hîmmet), hısım (xizim), hıyanet (xiyanet), hokka (huqqe), hum (xim), hurç (xurc), huri (hurî), hüccet (huccet), hücre (hucre), hüküm (hukim), hürmet (hurmet), ıtır (etir), icap (îcab), icar (îcar), icare (îcare), icat (îcad), icaze (îcaze), icbar (îcbar), id, ıyd (îd), idam (îdam), idare (îdare), ifade (îfade), iflas (îflas), iftar (îftar), iftihar (îftîxar), iftira (îftîra), ihbar (exbar, îxbar), iğfal (îxfal), ihlas (îxlas), ihraç (îxrac), ihram (îhram), ihtilam (îhtîlam), ihtimal (îhtîmal), ihtiyaç

(îhtîyac, atac), ihtiyar (îxtîyar), ihtiyat (îhtîyat), ihya (îhya), ikamet (îqamet), ikbal (îqbal), ikdam (îqdam), ikmal (îkmal), iklim (îqlîm), ikna (îqna), ikrar (îqrar), ilaç (îlac), illa (îlla), iltifat (îltîfat), imam (îmam), iman (îman), imdat (himîdad), imkan (îmkan), imla (îmla), imtihan (îmtihan), imza (îmza), inat (înad), incir (henccîr), inkar (înkar), inkılap (înqîlab), inşa (înşa), insaf (însaf), inşallah (îşalla), insan (însan), intihabat (întîhabat), insan (însan), intikam (întîqam), intizar (întîzar), irade (îrade), ishal (îshal), isim (îsim), iskele (eskele), iskemle (eskemil), işkal (îşkal), iştiha (îştîa), islam (îslam), izin (îzin), izzet (îzet), kabahat (qebahat), kabala (qebale), kabe (kebe), kabız (qebiz), kabile (qebîle), kabir (qebir), kabul (qibul), kabza (qebze), kadem (qedem), kadife (qedîfe), kadim (qedîm), kadir (qedir), kaf (qaf), kaf (kaf), kafes (qefez), kafi (kafî), kafile (qafle), kafir (kafir), kafiye (qafye), kafur (kafur), kahkaha (qaqa), kahpe (qehbe), kahve (qawe), kaide (qaîde), kail (qaîl), kainat (kaînat), kakum, kakım (qaqim, qaqum), kalbur (qelbîr), kale (qela), kalem (qelem), kalıp (qalib), kalp (qelb), kamil (kamil), kamus (qamus), kand (qend), kani (qanî), kanun (kanun), kanun (qanun), kapan (qepan), karanfil (qenefir), karar (qerar), kari (qarî), karname (karname), karz (qerz), kasa (qase), kasaba (qesebe), kasap (qesab), kase (kase), kasır (qesir), kasid (qasîd), kaside (qesîde), kaşmer (qeşmer), katar (qetar), katip (katîb), katran (qetran), katre, katra (qetre), kavat (gewad), kavil (qewil), kayser (qeyser, qeyserî), kaytan (qeytan), kaza (qeza), kazaz (qezaz), kebap (kebab), keder (keder), kefaret (kefaret), kefen (kifin), kefil (kefîl), kelam (kelam), kelime (kelîme), kemin (kemîn), keramet (keramet), kere (keret), kesat (kesat), keşif (keşif), ketibe (ketîbe), kevser (kewser), keyf, keyif (keyf), kıble (qîble), kırat (qîrat), kırmızı (qirmizî), kısmet (qismet), kına (xene), kıyamet (qiyamet), kibar (kîbar), kibrit (kîbrît), kimya (kîmya), kira (kirê), kitap (kitêb), kufl (qufl), kule (qulle), kullap, kullab (qullab, qulab), kumar (qumar), kumaş (qumaş), kura (qure), kurabiye (qurabî), Kuran (Quran), kurban (qurban), kusur (qisur), kuvvet (quwet), külfet (kilfet), külli (kullî), künye (kunye), küp (kup), kürsü, kürsi (kursî), lahmacun (lehimbîlecîn), lanet (lenet), lazım (lazim), levh (lewh), levha (lewhe), leylek (leqleq), leziz (lezîz), lezzet (lezet), lokma (luqme), maaş (meaş), meclis (meclîs), madde (made), madem (madem), maden (meden), mağara (mixare, mexare), mağdur (mexdur), mağlup (mexlub), mahal (mihal), mahalle (mihelle), mahallebi, muhallebi (mihellebî), maharet (meharet), mahbube (mehbube), mahbup (mehbub), mahir (mahîr), mahluk (mexluq), mahmur (mexmur), mahpus (mapus), mahrem (mehrem), mahz (mehz), makale (meqale), makam (miqam), makas (miqes, meqest), maksad (mexsed), maksut (mexsud), makul (mequl), mal (mal), malum (melum), malzeme (malzeme), manyak (manyag), matara (metare), marifet (marîfet), maslahat (meslehet), masraf (mesref), matem (matem), meth, metih, medih (meth), matrak (metreq), maymun

(meymun), mezak (mezaq), mazeret (mezeret), mazlum (mezlum), meblağ (meblex), mecal (mecal), mecaz (mecaz), mecbur (mecbur), mecnun (mecnun), medet (medet), medrese (medrese), melek (melek), melhem, merhem (merhem), melül (melul), memleket (memleket), memnu (memnu), memnun (memnun), memur (mamur), mencenik (mencenîq), mendil (mendîl), menfaat (minfehet), menzil (menzil), merak (meraq), meram (meranm), mercan (mercan), merdüm (merdum), merhaba (merheba), merhamet (merhemet), merhum (merhum), mermer (mermer), mermi (mermî), mert (merd), mertebe (mertebe), meşal (meşxel), meşgul (meşxul), meşhur (meşhur), meşk (meşq), mevcut (mewcud), mevlut (mewlud), mevzu (mewzu), meydan (meydan), meyte (meyt), mezat (mezat), mezra, mezraa (mezra, mezree), mihnet (meynet), mikail (mîkaîl), mıknatıs (muxnatîz, mugnatîz), minare (minare), minnet (minet), miraç (mîrac), miras (mîrat), misafir (misafîr), misk (mîsk), molla (mela), muaf (meaf), mualece (mualece), muallak (mihelleq), muallim (muellîm), muamele (memele), muayyen (mueyen), muhabbet (mihebbet), muhacir (mihacîr), muhakeme (mihakeme), muhlis (muxlîs), muhtaç (muhtac), muhtasar (muxteser), muhterem (muhterem), mukabil (miqabîl), mukavva (mukebba), mukayyet (miqeyed), murat (miraz, murad), munafık (minafiq), Musevi (Musayî), mushaf (mishef), musluk (muslux), mutasarrıf (muteserîf), muteber (muteber), mutfak (midbeq), muvaffak (mueffeq), muz (moz), mübarek (mibarek), mübaşir (mubaşîr), mücadele (micadele), mücid (micid), müddet (middet), müdür (midîr), müfacat (mifacat), müfettiş (mifetîş), müflis (muflîs), mühendis (mihendîs), mühim (muhîm), mühlet (molet), mülahaza (milaheze), mülakat (milaqat), mülayim (milayîm), mümkün (mimkun), münacat (minacat), münasip (minasib), münzir (munzir), müraat (mirahat), müretteb (muretteb), mürşit (mirşîd), müsaade (misade), müsaferet (misaferet), Müslüman (Musilman), müstahak (mistehek), mütekebbir (mitekebbîr), müteveli (mitewellî), nafaka (nefeqe), nakış (nexiş), nal (nal), nane (nena), narenci (narincî), nasihat (nishet), nasur (nasor), nazar (nezer), nazım (nazim), nebat (nebat), nebati (nebatî), necabet (necabet), necip (necîb), nedamet (nedamet), nefer (nefer), nefes (nefes), neşe (neşe), netice (netîce), neval (newal), nevaziş (newaziş), nezaket (nezaket), nihayet (nîhayet), nimet (nîmet), niyet (niyet), nizam (nîzam), nöbet (nobe), nükte (nukte), ömür (umir), örf (urf), patlıcan (baycan,bayincan), raf (ref), razı (razî), red (red), refik (refîq), resim (resim), revaç (rewac), revnak (rewneq), rey (rey, ra), reyhan (rêhane, rîhan), rızk (rizq), ruh (roh, ruh), ruhsat (ruxset), Rum (Rum, Rom), rüşvet (rîşwe, rişwet), saat (seat), saba (seba), sabun (sabun), sac (sac), saf (saf), saf (sef), safra (sefra), sahan (sehen), sahip (sahêb), saka (seqa), sakat (seqet), saki (saqî), salavat (selewat), salih (salih), salis (salîs), saltanat (seltenat), sanat (senat), sandık (sinduk), sarf (serf), sarraf (seraf), satur (satur), sebel (sebel), sebep (sebeb),

sebil (sebîl), sedef (sedef), sefa (sefa), sefer (sefer), seher (seher), selam (silam), selamet (selamet), senet (sened), seyahat (seyahet), seyid (seyd), seyyah (seyah), sıfat (sifet), sıhhat (sehet), siftah (siftah, serfetah), sihir (sîhir), sikke (sikke), sil (sîl), silah (sîlah), simit (simît), sofra (sifra), sufi, sofi (sofî), süleymani (silemanî), sulh (sulh), sultan (siltan, sultan), sumak, somak (simaq), sur (şure), sünnet (sunet), surahi, sürahi (surahî), suud (suud), sürud (sirud), süryani (siryanî), şaban (şaban), şafak (şebeq), şafii (şafiî), şahıs (şexis), şak (şeq), şakul (şawil), şam (şam), şamama (şemame), şarap (şerab), şerh (şerh), şart (şert), şat (şet), satranç (şetrenc), şavul (şawil), şecere (şecere), şehadet (şehade), şehriye (şehrîye), şekil (şikil), şel, şelel (şel, şeler), şelale (şelal, şelale), şem (şem), şema (şema), semen (semen), şer (şer), şeref (şeref), şerif (şerîf), şerik (şerîk), şerit (şirît), şeyh (şeyx, şêx), şeytan (şeytan), şeytani (şeytanî), şifa (şîfa), şiir (şîîr), şubat (şubat), şura (şura), şuur (şiur), şükür (şukir), taam (taam), tabak (tabax), tabaka (tebeqe), tab'an (teben), tabiat (tebîat), table (teple, teble), tacir (tacîr), tahin (tahîn, tehîn), taht (text), takat (taqet), takım (taqim, taxim), talak (telaq), talebe (telebe), talep (teleb), talih (talîh), tam (tam), tamah (temah, tima), tamam (timam), tambur (tembur), tane (tane), taraf (teref), tarif (terîf), tarih (tarîx), tas (tas), tavla (tawle), tavus (tawis), tayfa (tayfe), tayr (teyr), tayyare (teyare), taziye (tazye), tekbir (tekbîr), tekke (tekye), teklif (teklîf), tekmil (tekmîl), tekye (tekye), telef (telef), telh (telx), temenna (temenna), temiz (temîz, temîs), tenezzül (tenezzul), tentene (tentene), tercüman (terciman), tercüme (tercime), terk (terk), terki dünya (terkedinya), tesbih (tezbêh, tezbî), teselli (tesela), teslim (teslîm), teşbih (teşbî), tavaf (tewaf), tevazi (tewazî), tevrat (tewrat), tiryak (tiryak, tilyak), tiryaki (tiryakî, tilyakî), töhmet (tomet), tomar (tomar), topuz (tobiz), tüccar (tucar), ud (ud), ümmet (omet, ummet), vahime (wahîme), vah vah (weh weh), vaiz (waîz), vakit (wexit), vali (walî), vallahi (welllahî), varak (wereqe), varid (warîd), vasıf (wesif), vasıl (wasil), vasıta (wasite, waste), vatan (weten), vazıh (wazîh, wazih), vebal (webal, obal), veda (weda), vefa (wefa), vekil (wekîl), veled (weled), veli (welî), veliaht (welîahd), verem (werem), vesselam (wesselam), vezir (wezîr), vilayet (wîlayet), yahu (yaho, yaxo), yani (yenî, yanî), yarabbi (yarebbî), yekun (yekun), yemen (yemen), yemeni (yemenî), yetim (hetîm), zaç, zac (zac), zad (zad), zaferan (zeferan), zahir (zahîr), zahmet (zehmet), zakkum (zuxum, zuxim), zalim (zalim), zaman (zemen, zeman), zarar (zerer), zarf (zerf), zarif (zerîf), zarp (zerp), zaruri (zerurî), zat (zat), zayıf (zayif), zelil (zelîl), zem (zem), zembil, zenbil (zembîl, zenbîl), zenc (zenc), zencefil (zencefîl), zend (zend), zerre (zere), zerzevat (zerzewat), zeval (zewal), zeyn (zeyn), zeytin (zeytun), zift (zift), zikir (zîkir), ziyad (ziyad), ziyade (ziyade), ziyafet (ziyafet), ziyaret (ziyaret), zülal (zulal), zümrüt (zimrut), kimyevi (kîmyawî, kîmyayî), kadar (qeder), kader (qeder), kadeh (qedeh), dahil (dexîl), muganni

(muxennî), ve (we), lütuf (lutf), beşaret (beşaret), şerh (şerh), huzur (huzur), fani (fanî), gurbet (xurbet), ya (ya), lakin (lakîn), evvel (ewwel), devir (dewr), ulema (ulema), timsal (tîmsal), melik (melîk), asır (esir), şair (şaîr), fida (fida), Nuh (Nuh), ruhi (ruhî), musaffa (museffa), cefa (cefa), rabıta (rabîte), tekamül (tekamul), cehil, cehl (cehil), fen (fen), ilim (îlim), takip (taqîb), nefi (nefî), nar (nar), hakiki (heqîqî), aşk (îşq), zinet (zînet), cilve (cîlwe), evza (ewza), gavvas (xewwas), gubar (xubar)

4.1.2.3. Fransızca

abone (abune), ajan (ajan), as (as), atlas (etles), avanta (awante, hawanta, hewente), avukat (awqat), balon (balon), biblo (tîtle u bîble), bilet (bilît), bür (bur,bure), ceket (çaket), doktor (duktur, diktor), domino (domîne), eter (eser), fantezi (fentazî), fason (fason), fayton (fayton), galoş (kaloş, galoş), garaj (gerac), gaz (gaz), gazoz (gazoz), gram (gram), jul (cul), kakao (kekaw, kakaw), kamera (kamêra, kamîre), kameraman (kamêraman), kanepe (qenefe), kaput (qaput), kart (kart), kilo (kîlo), kilogram (kîlogram), kilometre (kîlometr), klişe (klîşe), klor (kilor), klorat (klorat), kod (kod), kongre (kongire), koton (ketan), kumandan (kumandar), kültür (kiltur, kultur), lastik (lastîq), mağaza (mixaze), mana (mana), maske (maske), matematik (matmatîk), metalik (metalîk), metre (metir), mikrofon (maykrofon), mikrop (mîkrob), mikroskop (mîkroskob), milyar (milyar), milyarder (milyardêr), milyon (milyon), milyoner (milyonêr), mitralyöz (mitralyoz), müzik (mîyuzîk), naftalin (neftalîn), opersayon (operasyon), paket (paket), palto (palto), pandemi (pandemî), pantalon, pantolon (pantol), parke (parke), parti (partî), pasaport (pesaport), pijama (bêcame, pêcame), plan (pilan, pîlan), poker (poker), polis (polis), potin (potîn), pudra (podre, bodre), radyo (radyo, radyon), rapor (raport), rejim (rijêm), rimel (remil), risk (risk), ritim, ritm (rîtm), roman (roman), rutin (rotîn), salon (salon), sandal (sendel), santim (santîm), santimetre (santîmetre), saten (satan), sele (sele), sos (sost, sos), super (super), şans (şans), şef (şêf), şemdan (şemdan), şınav (şinaw), şimendifer (şemendefer), şoför (şofêr, şufêr), şort (şort), tablo (tablo), telefon (telefon), tuvalet (tuwalêt), tül (tul, tule), vapur (papor), tanker (tanker), robot (robot), tiraj (tîraj)

4.1.2.4. İtalyanca

abluka (abluqe), antika (antîke, entîke), balina, balena, balina (balîna), banka (banq), banko (banqo), banyo (banyo), bavul (bawil), bira (bîre), bomba (bomba), çikolata (şikulate), çimento (çimento, çîmento), çinko (çînko), dama (dame), fabrika (fabrîqe), familya (famîlya), fanila (fanîle), fırtına (fertene), gazete (xezete), jandarma (cendirme), karyola (qerewêle), lira (lîre), liste (lîst), makarna (meqerne), makine (mekîne), mızıka (mozîqe), mobilya (mubil,

mobîlyat), moda (mode), papa (papa), peçe (peçe), peçete (peçete), piyano (piyano), piyasa (piyase), posta (poste), pusula (pisule), reçete (raçîte), sako (saqo), salata (zelate), sardunya (sardonya), şano (şano), tela (tela), tiyatro (tiyatro), toka (tewqe), yarda (yard), şırınga (şirînqe, şirîqe), rota (rewt)

4.1.2.5. Rumca

balyoz (balwêz, balyos, balyoz), çerez (çeres, çerez), domates (temate, tomatêz), efendi (efendî), fasulya (fasulya), fener (fener), fırça (firçe), fırın (firin), fistan (fistan), gümrük (gumirg), ıspanak (espenax, sipênax), işkence (eşkence), kilise (kilîsa, kenîse), kiraz (gêlas), kulp (qulp), kundak (qondax), kundura (qondere), kutu (qutu, qodî), lahana (lehane), lamba (lampa), limon (lîmo, lîmon), marangoz (merengoz), marul (marul), mengene (mengene), paskal (pasqal), patates (petate), paydos (paydost), salta (selte), sandal (sendel), sınır (sinur), güğüm (gumgume)

4.1.1.6. İngilizce

bar (bar), cin (cin), çek (çek), dambıl (dembil), inç (înc), joker (cewker, coker), kumandan (kumandar), kav (qaw), ketçap (keçep), kivi (kîwî), köri (karî), lort, lord (lort), radar (radar), sort (şort), star (star), şok (şok), şut (şut), tim (tîm)

4.1.2.7. Latince

kebere (keber), mart (mart), mayıs (mayis), vajina (vagîna),

4.1.2.8. Moğolca

ceylan (ceyran), daruga (daroxe), maral (meral)

4.1.2.9. İspanyolca

riyal (riyal), sigara, cigara, cıgara (cigere, cixare),

4.1.2.10. Macarca

soba (zopa, sobe, soba), kopça (qopçe)

4.1.2.11. Rusça

semaver (semawer), şapka (şepqe)

4.1.2.12. Yunanca

argon (argon)

4.1.2.13. Bulgarca

çete (çete)

4.1.2.14. Ermenice

haşıl (xaşîl)

4.1.2.15. Birleşik/Türemiş Kelimeler

Bunlar kökleri birbirinden farkı olan kelimelerdir. Bu kelimeler yapılarına göre iki gruba ayrılmaktadır:

4.1.2.15.1. Birleşik Kelimeler

Bunlar iki farklı dilden Türkçeye geçmiş iki kelimeden oluşmaktadır.

Yabancı kökenli kelime + yabancı kökenli kelime = ortaya çıkan yeni kelime

asilzade (esilzade), can feda (çanfida, canfida), cevherfüruş (gewherfiroş), gamhar, gamhor (xemxor), defterhane (defterxane), dünyaperest (dunyapersit), edephane (edebxane), elmastıraş (elmastiraş), filpaye (fîlpaye), gamdide (xemdîde), haramzade (heramzade), helvafüruş (helwafiroş), herhal (herhal), heykeltraş (heykeltiraş), hoşhal (xoşhal), kahvehane (qawexane), kalemgir (qelemgîr), kalemrev (qelemrew), kalemtıraş (qelemtiraş), kararname (qerarname), kasaphane (qesabxane), kumarhane (qumarxane), kütüphane (kitêbxane), mahpushane (mapusxane), memişhane (mamişxane), mirashor (mîratxor), nemekharam (nimekheram), nükteamiz (nukteamêz), seferber (seferber), serdefter (serdefter), şaraphane (şerabxane), postahane, postane (postexane, posexane)

4.1.2.15.2. Türemiş Kelimeler

Bunlar iki farklı dilden Türkçeye geçmiş bir ek ile bir kelimeden oluşmaktadır.

a) Ek + yabancı kökenli kelime = ortaya çıkan yeni kelime

bi (Farsça kökenli ek) + haber (Arapça kökenli kelime) = bihaber

b) Yabancı kökenli kelime + ek = ortaya çıkan yeni kelime

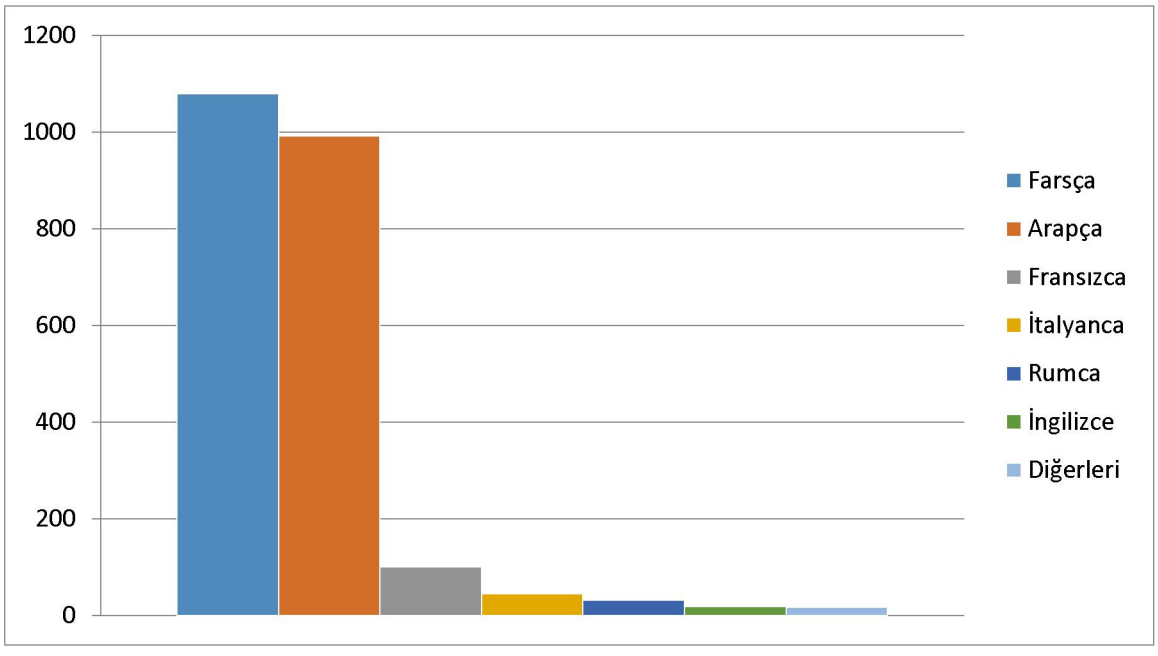
haber (Arapça kökenli kelime) + dar (Farsça kökenli kelime) = haberdar

aşıkane (aşiqane), belki (belka, belkî), berdevam (berdewam), biedep, biedeb (bêedeb), bihaber (bêxeber), bitaraf (bêteref), buhurdan (bixurdan, buhurdan), cevherdar (cewherdar, gewherdar), cüretkar (curetkar), cüzdan (cizdan), çardak (çerdax), defterdar (defterdar), devletmend (dewletmend), dindar (dîndar), duzehi (dozexî), gamgin (xemgîn), gamnak (xemnak), günahkar (gunahkar), haberdar (xeberdar), helvager (helwagêr), hercayi (hercayî), hıyanetkar (xiyanetkar), hilebaz (hîlebaz), hizmet (xizmet), hizmetkar (xizmetkar), hokkabaz (huqqebaz), hudayi (xudayî), hükümran, (hukimran), ibrik (biriq), kabirgah (qebirxe), kahvedan (qawedan), kalemdan (qelemdan), karargah (qerarga), kemingah (kemînga), kıymetdar, kıymettar (qîmetdar), kimyager (kîmyager), kumarbaz (qumarbaz), menzilgah (menzilga), nahak (naheq), nakabil (naqabîl), namahrem (namehrem), namurat (namurad, namirad), sanatkar (senatkar), sebzevat (sewzewat), serhaddar (serheddar), serhat, serhad (serhed), sihirbaz (sîhirbaz), tabakçe (tebaxçe), tamahkar (temahkar), tövbekar (tobekar), turuncu (tirinc), ziyaretgah (ziyaretga), zoraki (zorekî), altuni (altunî), kabristan (qebirstan), telkari (telkarî), duzehi (dozexî),

SIRA	ADI	SAYISI	ORANI
1	Farsça	1080	% 47.30
2	Arapça	992	% 43.45
3	Fransızca	101	% 4.42
4	İtalyanca	45	% 1.97
5	Rumca	31	% 1.35
6	İngilizce	18	% 0.78

7	Latince	4	% 0.17
8	Moğolca	3	% 0.13
9	İspanyolca	2	% 0.08
10	Rusça	2	% 0.08
11	Macarca	2	% 0.08
12	Yunanca	1	% 0.04
13	Bulgarca	1	% 0.04
14	Ermenice	1	% 0.04
	TOPLAM	2283	

Tablo 4. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan yabancı kelimelerin sayısı ve oranı tablosu.

Şekil 3. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan yabancı kelimelerin dağılımını gösteren şekil.

5.1.3. Deyimler

Çalışmanın bu alt başlığı altında deyimlerin Türkçe ve Sorani ağzı arasındaki dilsel denklik ilişkisi açıklanacaktır. Türkçe deyimler incelenmiş ve Kürtçe Sorani ağzındaki yapısal ya da anlamsal karşıtları olup olmadığı araştırılmıştır.

Söz konusu deyimler Kürtçe deyimler ile karşılaştırıldıktan sonra aşağıdaki kategorilere ayrılmıştır. Deyimlerin büyük kısımı (Anlamca Ortaklaşan Deyimler)'e, kalan diğer kısımı ise (Şekil ve Anlamca Ortaklaşan Deyimler)'e ait deyimlerdir.

5.1.3.1. Anlamca Ortaklaşan Deyimler

Anlamları incelendiğinde hem Türkçede, hem de Kürtçenin Sorani ağzında bulunan deyimlerdir. Dünyada diller arasında bir dilden başka dille geçen ya da aynı zamanda iki dilde bulunan deyimler çok nadir olsa da, Türkçede bulunan ve Kürtçeye çevrildiğinde ortaklaşan birtakım deyim bulunmaktadır. Bu deyimler şekil olarak birbirilerinden farklı olmasına rağmen anlam olarak aynı olduğu görülmektedir.

Örneğin Türkçede kullanılan "acı vermek" deyiminn Kürtçeye çevirisi olan "azar dan, azar bexşîn" Kürtçede günlük hayatta en çok kullanılan deyimler arasında yer almaktadır. İki dilde de "Bir olayın, bir sözün bir kimseyi üzmesi." anlamında kullanılan deyim, teşkil ettiği kelimeleri anlamca incelendiğinde "acı" ismi "azar" ile, "vermek" fiili ise "dan, bexşîn" ile deyimsel olarak aynı anlamda kullanılmaktadır.

"Çok büyük bir iştahla, aşırı bir istekle." anlamında kullanılan Türkçedeki "aç kurt (veya kurtlar) gibi" deyimi, Kürtçeye tercüme edildiğinde aynı anlamda kullanılan "wek gurgî birsî" deyimi karşımıza çıkar. Deyimdeki "aç" "birsî" ile, "kurt" "gurg" ile, "gibi" ise "wek, weku" kelimesiyle karşılanmaktadır.

"Adının kötüye çıkmasına yol açmak." anlamında kullanılan "adını kirletmek (veya lekelemek)" deyimi de aynı şekilde, Kürtçede "naw lekedar kirdin" olarak karşımıza çıkmaktadır. Deyimdeki "ad" "naw", "kirletmek (veya lekelemek)" ise "lekedar kirdin" kelimesiyle karşılanmaktadır.

Son örnek olan "ateşle oynamak" deyimidir. "Çok tehlikeli, zarar verecek bir işin üstüne üstüne gitmek ya da böyle bir işe girişmek" anlamında kullanılan "ateşle oynamak",

Kürtçeye çevrildiğinde deyimdeki "ateş" "agir", "ile" "be", "oynama" ise "yarî meke" kelimesiyle karşılanmak üzere "yarî be agir kirdin" olarak karşımıza çıkmakadır.

5.1.3.2. Şekil ve Anlamca Ortaklaşan Deyimler

Bunlar (Anlamca Ortaklaşan Deyimler)'den farklı olarak hem şekilce hem de anlamca ortaklaşan deyimlerdir. Çok nadiren rastlanan (Şekil ve Anlamca Ortaklaşan Deyimler)'in Türkçe ile Kürtçe arasında birebir aynı olmasının sebebi, deyimi teşkil eden ögelerin Farsça ya da Arapça gibi yabancı dillerden olması ve iki dile (Türkçeye ve Kürtçenin Sorani ağzına) geçmesidir. Dolayısıyla aynı anamda kullanmalarıyla birlikte yapıları birbirilerine çok benzemektedirler.

Örneğin Türkçede kullanılan "hem ziyaret hem ticaret" deyiminin ögeleri incelendiğinde kelimelerin tamamı (hem, ziyaret, ticaret) Farsça ve Arapça gibi yabancı dillerden geçtiği görülmektedir. Dolayısıyla Kürtçede şekil ve anlam olarak değişmeksizin "hem ziyaret hem tîcaret" şeklinde "Bir yeri veya kimseyi ziyarete giden kimsenin, bu görüşmeden yararlanarak başka bir işi de yapması durumunu anlatmak için" kullanılmaktadır.

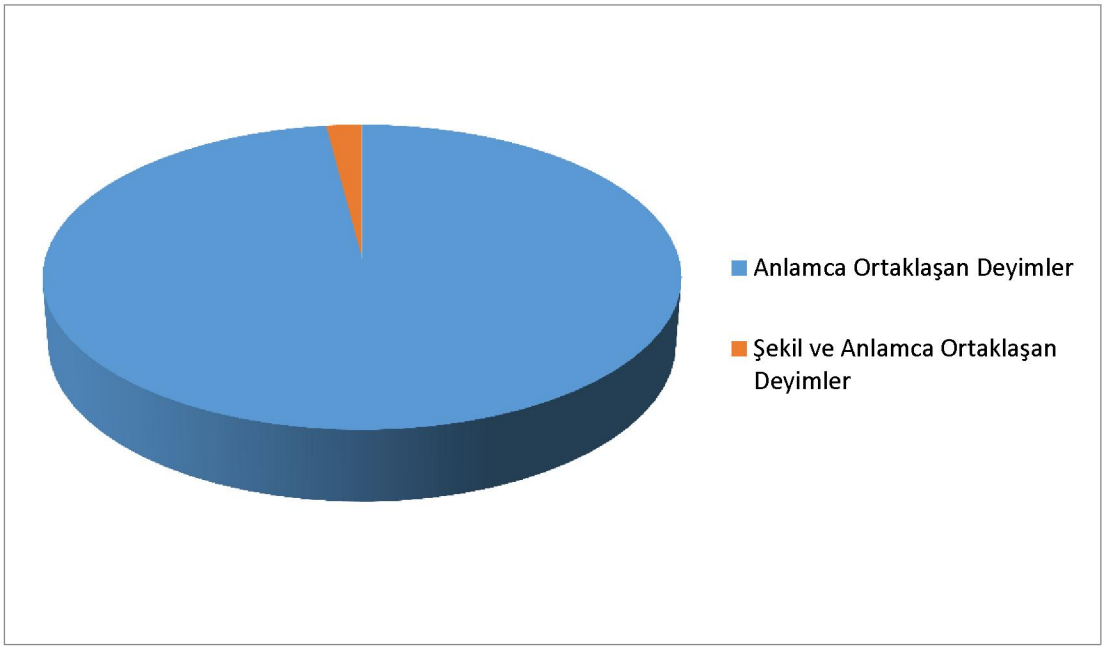
Türkçedeki "aynı tas aynı hamam" deyimini oluşturduğu ögeleri incelendiğinde "tas" kelimesi dışında "aynı" ve "hamam" kelimelerinin Arapça kökenli olduğu anlaşılmaktadır. Bu deyim Kürtçenin Sorani ağzında "eynî tas eynî hemam" şeklinde ve "Hiçbir şey değişmemiş, her şey eskisi gibi, bir değişiklik yok" anlamında sıklıkla kullanılmaktadır.

Son örnek olarak ise Türkçede "Eyüp sabrı" deyimi Arapçadan geçmiş "Eyüp" özel ismi ile "sabır" kelimelerden oluşmasıyla hem şekilce hem de anlamca ortaklaşan deyimler arasında yer almaktadir. Neticede Kürtçede "sebrî Eyub" biçminde kullanılan deyim, Türkçedeki "Eyüp sabrı" deyimiyle ortaklaşmıştır ve şu anlamda kullanılmaktadır; "Peygamberlerden Hz. Eyyub'un başına gelen hastalığa sabredip, bundan dolayı şikayet etmemesi; güçlük ve üzüntülere, hastalığa karşı sabretmesinden hareketle, en ağır ve sürekli üzüntülerden bile yakınmayanın büyük ve uzun sabrını anlatmak için kullanılır".

SIRA	ADI	SAYISI	ORANI
1	Anlamca Ortaklaşan Deyimler	432	% 97.95

2	Şekil ve Anlamca Ortaklaşan Deyimler	9	% 2.05
	TOPLAM	441	

Tablo 5. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan deyimlerin sayısı ve oranı tablosu.

Şekil 4. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan deyimlerin dağılımını gösteren şekil.

5.1.4. Atasözleri

Çalışmanın bu alt başlığı altında atasözlerinin Türkçe ve Sorani ağzı arasındaki dilsel denklik ilişkisi açıklanacaktır. Türkçe atasözleri incelenmiş ve Kürtçe Sorani ağzındaki yapısal ya da anlamsal karşıtları olup olmadığı araştırılmıştır.

Bu çalışma kapsamına alınan atasözlerinin tümü (Anlamca Ortaklaşan Atasözleri) isimli alt başlığında toplanmaktadır. Aşağıda detaylı bir şekilde bu tür atasözleri hakkında bilgiler verilmektedir.

5.1.4.1. Anlamca Ortaklaşan Atasözleri

Anlamları incelendiğinde hem Türkçede, hem de Kürtçenin Sorani ağzında bulunan atasözleridir. Dünya dilleri arasında bir dilden başka dille geçen ya da aynı zamanda iki dilde bulunan atasözlerine rastlanmak çok nadirdir. Ancak iki toplumunun birbirine kültürel benzerliklerinden ve etkileşiminden dolayı günümüzde kullanılan birtakım atasözleri mevcutttur.

Türkçede bulunan ve Kürtçeye çevrildiğinde ortaklaşan bu atasözleri şekil olarak birbirilerinden farklı olmasına rağmen anlam olarak aynı olduğu görülmektedir. Anlamca ortaklaşan atasözlerine verilebilecek başlıca örnekler şunlardır:

acından kimse ölmemiş (kes le birsan nemirduwe), ak akçe kara gün içindir (parey sipî bo rojî reş), akıl para ile satılmaz (eqil be pare nakirdrê), aş tuz ile, tuz oran ile (çêşt be xwê u xwêş be mana), ayranım (yoğurdum) ekşidir diyen olmaz (kes be demî xoy nalê tirş), beş parmak bir değil (olmaz) (pênc pencekany dest wek yek nîye)

5.2. Kürtçenin Irak Sorani Ağzındaki Türkçe Söz Bilgisi İncelenmesi

5.2.1. İsimler

5.2.1.1. Akraba ve Unvan İsimleri

bacı (bacî, bace), amca (am), baldız (baltoz), birader (birader), bive (bêwe), ciran (cîran), daye (daye), dost (dost), döl (dol), evlat (ewlad), familya (famîlya), hısım (xizim), külfet (kilfet), paşa (paşa), pirzen, pirezen (pîrejin, pîrêjin), ağa (axa, axe), aşiret (eşîret), banu (banu), bey, beg (beg), beyzade (begzade), asilzade (esilzade), derebeyi (derebeg), efendi (efendî), ferzend (firzend), haneden (xanedan), hanım (xanim), hatun (xatun, xatu), hünkar (xunkar), körpe (korpe), kral (qeral), kraliçe (qeralîçe), mir (mîr), mirza (mîrza), padişah (padşa), şah (şa), şehriyar (şalyar), şehzade (şazade), vezir (wezîr), köyağa (kwêxa), melik (melîk), gelin (gelîn), zen (jin)

5.2.1.2. Argoya Ait İsimler

ahmak (ehmeq), alçak (alçax), avanta (awante, hawanta, hewente), avantacı (awanteçî), bedçehreru (bêçaweru), bedgirdar (bedkirdar), bedgüher (bedxur), bedgüman (bedguman), bedhah (bedxwah), bedhu, bedhuy (bedxu), bedkar (bedkar), bednam (bednaw), bednihad (bednîhad), bedpesend (bedpesind), bedzeban (bedzuban), budala (budele), deyyus (deyus)

5.2.1.3. Askeri İsimler

abluka (abluqe), asker (esker), cengaver (cengawer), cenk (ceng), cephane (cibexane), cündi (cundî), çarha, çarka (çerxe), çarkacı (çerxeçî), çavuş (çawiş), enderun (enderun), erkan (erkan), fevç (fewc), gülle (gulle), hançer (xencer), idam (îdam), inkılap (înqîlab), jandarma (cendirme), kalkan (qelxan), kelepçe (kelepçe, kelemçe), kemin (kemîn), kemingah (kemînga), kumandan (kumandar), leşker (leşkir), leşkergah (leşkirga), leşkerkeş (leşkirkêş), leşkerşiken (leşkirşikên), mencenik (mencenîq), mermi (mermî), mitralyöz (mitralyoz), opersayon (operasyon), ordu (ordu), ordugah (ordoga, orduga), peyk (peyk), peykan (peykan), peykar (peykar), piyade (piyade), polis (polîs), sığınak (sîxnax), silah (sîlah), tabanca (demançe, tewançe), top (top), topçu (topçî), topuz (tobiz), tüfek, tüfenk (tifeng, tifek), tüfekçi, tüfenkçi (tifengçî, tifekçî), zırh (zirx)

5.2.1.4. Bitki Bilmi İsimleri

acı badem (hacî badem), amberbu (emberbo), ayva (heywe), badem (badem), bakla (paqle), bamya (bamye, bamê), beng (beng), biber (bîber), cevz, ceviz (ciz, gwêz), ciğer otu (cigerotî), çağla (çeqele, çeqêle), çay (ça, çay), çemen, çimen (çemen, çîmen), çınar (çinar),

çiçek (çavî çîçekî), çilek (şelîk), direht (direxť), domalan (dumelan, domelan, domberan), domates (temate, tomatêz), dut (tut, tu), enar (henar), encir, incir (encîr), engur (hengur, engîr, engur), herzen (herzin), fasulya (fasulya), ferik (ferîk), fındık (findiq), gonca (xunçe), gövde (govde), gül (gul) gülbağ (gulebax), gülbahar (gulbehar), gülnar (gulnar), halile, helile (xelîle), haşhaş (xaşxaş), haşiş (heşîşe), hıyar (xiyar, xeyar), hurma (xurma), ıspanak (espenax, sipenax), ıtır (etir), isot (îsot), jale (jale), kabuk (qawux), kafur (kafur), kahve (qawe), kakao (kekaw, kakaw), kamış (qamîş), karanfil (qenefir), karpuz (qarpuz), kayısı (qeysî), kebere (keber), kelek (kalik, karik, kalek), kelem (kelem, kelerm), kenger (kengir, qingır), kereviz (kerewiz), kivi (kîwî), kiraz (gêlas), lehana (lehane), lale (lale), limon (lîmo, lîmon), marul (marul), maş (maş), mazu, mazı (mazu), menekşe (binevş, binevşve), muz (moz), narenc (narinc), nar, enar (enar), nebat (nebat), nebati (nebatî), nergis (nergis, nêrgiz), nesrin (nesrîn), nester (nester), nilüfer (nîlufer), nohut (nuxut), pamuk (pemu, pemo), pancar (pancar, pincar), papates (petate), patlıcan (baycan), reyhan (rêhane), rezene (razyane), sac (sac), sardunya (sardonya), sebzevat (sewzewat), sebze (sewze), selvi (selvî), sir (sîr), süleymani (silemanî), sumak, somak (simaq), susen, sevsen, süsen (sosen, sosin, susen), şalgam (şelxem), şamama (şemame), şebbu (şewbo), şebnem (şewnim), şebrev (şewro), şeftali (şeftalu, şeftalî), şeker kamışı (qamîşî şekir), tarçın (darçîn), tere (tere), tohum (tuxim), turp (tur, tirp, têrp), tütün (tutin), yasemin (yasemîn, yasemen), yemiş (yemîş), yenidünya (hengîdunya), yonca (yonce), zadegan (zadegan), zaferan (zeferan), zakkum (zuxum, zuxim), zencefil (zencefîl), zerdeçal (zerdeçal, zerdeçu), zerzevat (zerzewat), zeytin (zeytun)

5.2.1.5. Coğrafi İsimler

abşar (awşar), ada (ad), arsa (erz), atlas (etles), bağ (bax), bahar (behar), bahçe (baxçe), baran (baran), bataklık (batlax), berf (berf, befir), berriye (beriye), berzah (berzax), beyaban (biyaban), boran, buran (boran), bostan (bosan, boysan, bêstan), cengelistan (cengelistan), cengel (cengel), çayır (çayer), dağ (şaxudax), derya (derya), deryaçe (deryaçe), deşt (deşt), eyalet (eyelet), fırtına (fertene), göl (gol), harita (xerîte), hava (hewa), kıraç (qirac), kışlak (qişlax), kuhsar (kosar), mağara (mixare, mexare), nem (nem), şat (şet), şelale (şelal, şelale), tepe (tepe), yaban (yaban), çöl (çolge), sel (selga), zımpara (simpare), derbend, derbent (derbend), bad (bad)

5.2.1.6. Dini İsimler

abdal (ebdal, ewdal), abd (ebd), abdes, abdest (awdes, abdest), ahiret (axîret), ahir zaman (axîrzeman), ahund, ahond (axun, axund), akıbet (aqîbet), akide (aqîde, eqîde), amin (amîn),

arife, arefe (arefe), arş (erş), asitan, astane (astane), aşır (eşir), ateşperest (ateşperist), ayet (ayet), azrail (îzraîl), hazret (hezret), bende (bende), bendegi (bendegî, bendeyî), bihişt, behişt (beheşt), cehennem (cehenem, cehennem), cennet (cennet), cin (cin), cuma (cume), derviş (derwêş), din (dîn), dini (dînî), dindar (dîndar), dinsiz (dînsiz), dua (dua), duzeh, duzah (dozex), duzehi (dozexî), ecel (ecel), ecr, ecir (ecir), ervah (erwa), ezel (ezel), ezeli (ezelî), farz (ferz), fasık (fasiq), ferişte (firîşte), fesat (fesad), fetva (fitwa), fitne (fitne), gafil (gafil), gavs (xews), gavur (gawir), gayb (xayib), gaza (xeza), gusül (xusil), gümrah (gumra), günah (gunah), günahkar (gunahkar), hac (hec), hacı (hacî), haç (xaç), hadis (hedîs), hafız (hafiz), halife (xelîfe), halis (xalîs), hamd (hemd), haram (heram), hayır (xêr), huda (xuda), hudaperst (xudapersit), hudavend (xudawend), hudayi (xudayî), huri (hurî), hücre (hucre), id, ıyd (îd), iftar (îftar), ihlas (îxlas), ihram (îhram), iman (îman), imam (îmam), İslam (Îslam), kabe (kebe), kabir (qebir), kabirgah (qebirxe), kabristan (qebirstan), kafir (kafir), kaliçe (qalîçe), kari (qarî), kefaret (kefaret), keşiş (keşîş), kevser (kewser), kısmet (qismet), kıble (qîble), kıyamet (qiyamet), kilise (kilîsa, kenîse), Kuran (Quran), lanet (lenet), mahluk (mexluq), makam (miqam), medrese (medrese), melek (melek), mevlut (mewlud), molla (mela), Musevi (Musayî), muhlis (muxlîs), munafik (minafîq), mushaf (mishef), mübarek (mibarek), münacat (minacat), mürşit (mirşîd), Müslüman (Musilman), namaz (namaz), namazlık (mazlux), papa (papa), peygamber (peyxember, pêxember), peyamber, peyember (peyamber), pir (pîr), put (bit), putperest (bitperist), salavat (selewat), seyid (seyd), sipare (sîpare), sufi, sofi (sofî), sünnet (sunet), süruş (siruş), şehadet (şehade), şeyh (şeyx, şêx), şeytan (şeytan), tekbir (tegbîr), tekke (tekye), tekye (tekye), tekyegeh, tekyegah (tekyega), terki dünya (terkedinya), tesbih (tezbêh, tezbî), tavaf (tewaf), tövbe (tobe), tövbekar (tobekar), uşşaki (uşşaqî), vacip (wacib), vad (wed), vaiz (waîz), veli (welî), yezdan (yezdan), zat (zat), zikir (zîkir), ziyaretgah (ziyaretga)

5.2.1.7. Edebiyat ve Dil İsimleri

destan (dastan, destan), divan (dîwan), divani (dîwanî), edebiyat (edebiyat), ferheng (ferheng), gazel (xezel), ceride (cerîde), gazete (xezete), gazeteci (xezeteçî), güfte (gifte), haşiye (haşiye), hattat (xetat), hikaye (heqayet, hekayet), kafiye (qafye), kamus (qamus), kaside (qesîde), kelime (kelîme), makale (meqale), mana (mana), mecaz (mecaz), nazım (nazim), ozan (hozan), pend (pend), roman (roman), şehrengiz (şerangêz), şiir (şîîr), şive (şêwe), teşbih (teşbî), ruznme (rojname), ruznameci (rojnameçî), şair (şaîr)

5.2.1.8. Giyim Kuşam, Süs ve Takı İsimleri

azya (ezye), aba (eba), amame (emame), başlık (başlux), bazubent, bazubend (bazubend, bazîbend), boyun bağı (boyinbax), ceket (çaket), cübbe (cibe, cibbe), çanta (canta), çizme (cizme), destmal, destimal, destemal (desmal), dolak (dolax), düğme (dugme, digme), duvak (dîvax), etek (etek), fanila (fanîle), fes (fês), fistan (fistan), galoş (kaloş, galoş), gerdanlık (gerdane, gerdinlix), gerdenbend (gerdenbend), halhal (xirxal), harar (xerar), hızma (xezêm), kadife (qedîfe), kaput (qaput), kaytan (qeytan), keçe (keçe), kefen (kifin), kemer (kemer), kemerbent (kemerbend), kevel (kewel), kopça (qopçe), koton (ketan), kumaş (qumaş), kundak (qonax, qontax, qondax), kundura (qondere), meles (meles), pabuç (papuş, papoş, pabuc, babuc), palto (palto), pantalon, pantolon (pantol), papak (papax), peçe (peçe), peşmin, peşmine (peşmîn, peşmîne), peştemal, peştamal (peştemal), potin (potîn), saçak (saçax), sako (saqo), salta (selte), sandal (sendel), saten (satan), serpuş (serpoş), sinebent, sinebend (sînebend), sinepuş (sînepoş), sura (sîre), sürme (surme), şal (şal), şapka (şepqe), şalvar (şerwal), şort (şort), taç, tac (tac), takçe (taqçe), tül (tul, tule), tülbent (tulbend), yaka (yeqe, yexe), yaşmak (yaşmax), yelek (êlek), yemeni (yemenî), zerbaf (zerbaf)

5.2.1.9. Gök Bilimi İsimleri

asman (asman), gerdun (gerdun), hurşid (xurşîd), kainat (kaînat), keyvan (keywan), mah (mah), mahçe (mahce), mehtap (mehtaw, mehtab), sitare (sitare)

5.2.1.10. Hayvan Bilimi İsimleri

ac (ac), ahu (ahî), alif (alif), arvana (arwane), balina, balena (balîna), bargir, beygir (bargîn, bargir), baykuş (bayequş), baz (baz), boğa (poxe), bukalemun (boqelemun), ceylan (ceyran), cura (cure), çakal (çeqel), dev, div (dêw), deve (deve), doğan (doxan), ejder (ejder), ejderha (ejdîha, ejdeha), fil (fîl), gazal (xezal), gurab (xurab), gürbe (gurpe), gurk, kurk (kurk), hanazir (xenazîr), huma kuşu, hüma (huma), kaknus (qeqnes), kakum, kakım (qaqim, qaqum), karakuş (qerequş), katır (qatir), kaz (qaz), keklik (keklê, keklî), kumru (qumrî), kurbağa (qirbaq) küleng (qurîng), leylek (leqleq), maral (meral), maymun (meymun), meges (megez), mercan (mercan), mikrop (mîkrob), peleng (peleng, piling), pervane (perwane), peşe, peşşe (pêşke, peşe), pisi pisi (pis pis), pisik (pisik), sedef (sedef), seg (seg), serçe (serçe), sinek (sînek), suna (sone), şahbaz (şabaz), şahdar (şaxdar), şahin (şahên), şir (şêr), tavus (tawis), tayr (teyr), tazı (tajî), teke (tege), turna (durna), zağar (zexer), zenbur (zenbur)

5.2.1.11. Hukuk İsimleri

adalet (edalet), avukat (awqat), bac, baç (bac), bacgah (bacge), ceza (ceza), dad (dad), dadar (dadar), dadgah (dadga), dadger (dadger), dadhah (dadxiwaz), dadres (dadres), dadver (dadwer), dava (dawa), davacı (dawaçî), daver (dawer), insaf (însaf), kanun (qanun), karar (qerar), kefil (kefîl), senet (sened)

5.2.1.12. Kimya İsimleri

argon (argon), bakır (baqir), barut (barut, barud, baru), billur (bilur), cıva, civa (cîwe), çimento (çimento, çîmento), çinko (çînko), elmas (elmas), eter (eser), gaz (gaz, xaz), gerd (gerd), kezzap, kezzab, tizab (tizab, têzab), kibrit (kîbrît), kimya (kîmya), kına (xene), klor (klor), klorat (klorat), kömür (kumir), kurşun (qurquşim), kükürt (gogird), lastik (lastîq), maden (meden), mermer (mermer), mıknatıs (muxnatîz, mugnatîz), naftalin (neftalîn), pulat, pulad (pulad), tebeşir, tebaşir (tebeşir, tebaşir, tebaşîr), tunç (tunc), yakut (yaqut), zaç, zac (zac), zer (zêr), zeng, jeng (jeng)

5.2.1.13. Ölçü İsimleri

batman (batman), dakika (deqîqe), deste (deste), dönüm (donim), gram (gram), inç (înc), jul (cul), kırat (qîrat), kilo (kîlo), kilogram (kîlogram), kilometre (kîlometr), metre (metir), nefer (nefer), paskal (pasqal), santim (santîm), santimetre (santîmetre), tim (tîm), yarda (yard), zerre (zere), asır (esir)

5.2.1.14. Özel İsimler

Acem (Ecem), Acemi (Ecemî), Adem (Adem), Ademi (Ademî), Ağrı (Agrî), Ari (Arî), Azrail (Îzraîl), Fars (Fars), İslam (Îslam), Kabe (Kebe), Kuran (Quran), Musevi (Musayî), Müslüman (Musilman), Nevruz (Newroz), Rum (Rum, Rom), Süryani (Siryanî), Şam (Şam), Tevrat (Tewrat), Kızılca (Kizilce), Kızlar (Qizler), Kuştepe (Quştepe), Kamışlı (Qamîşlî), Köysancak (Koysincaq), Qeredax (Qeredax), Nuh (Nuh)

5.2.1.15. Renk İsimleri

bor (bor), boz (boz), esmer (esmer), haki (xakî), kara (qere), katran (qetran), kırmızı (qirmizî), kızıl (qizil), mor (mor), narenci (narincî), piruze, firuze (pîroze), sebz (sewz), turuncu (tirinc), zer (zer), zerd (zerd)

5.2.1.16. Sanat ve Müzik İsimleri

aşiran (aşîran), avaz, avaze (awaz, awaze), balaban (baleban), bem (bem), beste (beste), çargah (çarga, çwarga), davul (dawil, dehol), düet (duet), dümbelek (dumelek), fantezi (fentazî), güfte (gifte), hoyrat, horyat (qoryat), hüner (huner), hünermend (hunermend), kanun (qanun), keman (keman), kemençe (kemançe), mahur (mahur), mızıka (mozîqe), müzik (mîyuzîk), ney (ney, nay), nümayiş (nimayiş), piyano (piyano), ritim, ritm (rîtm), saz (saz), seda (seda), segah (sêga), sürud (sirud), tambur (tembur), tef (def), uşşak (uşşaq), ud (ud), zurna (zurna), zurnaçı (zurnaçî), zurnazen (zurnajen)

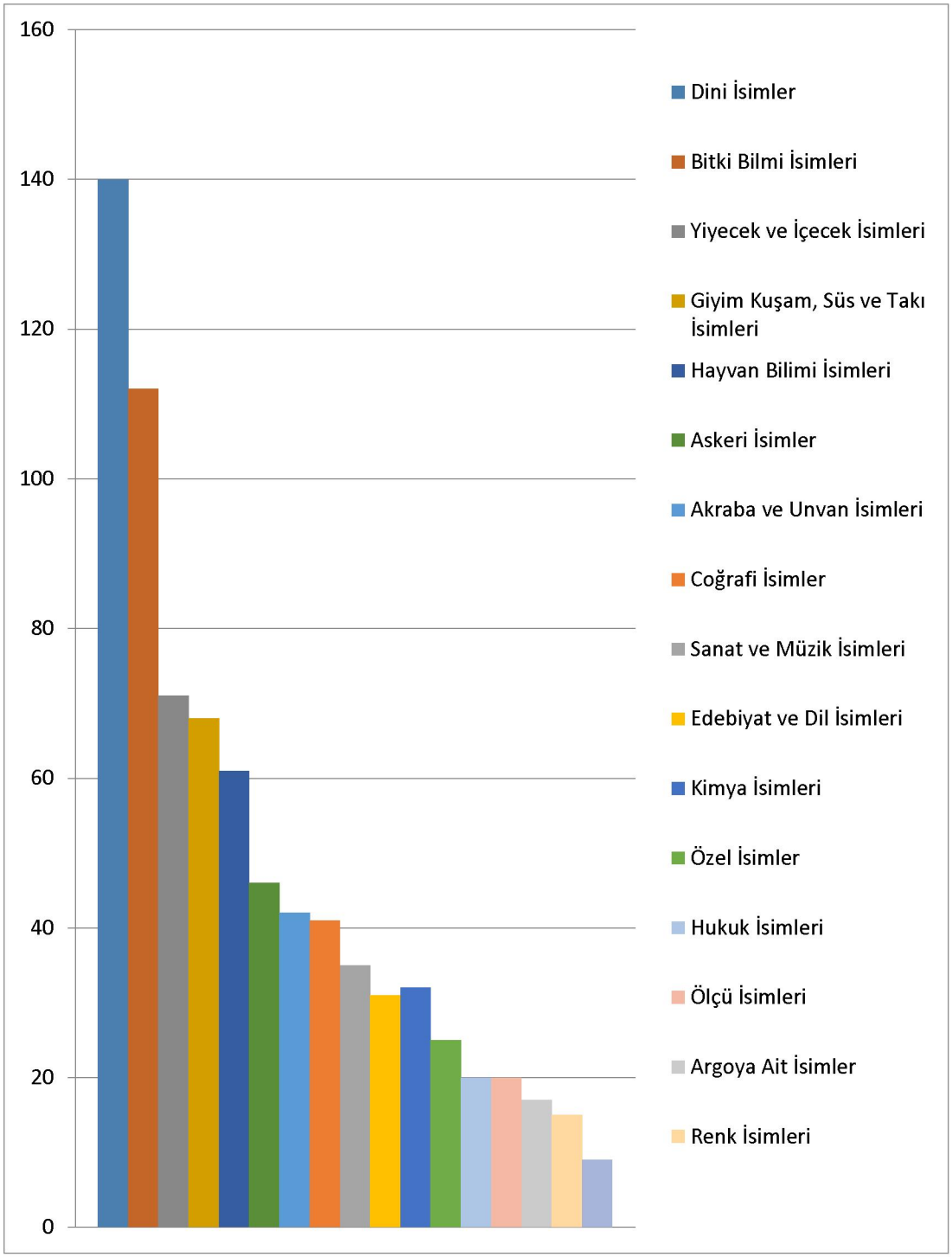
5.2.1.17. Yiyecek ve İçecek İsimleri

badem şekeri (şeker badem), baharat (baharat, beharat), baklava (paqlawe, beqlewa), bira (bîre), börek (borek), burma (birme, burme), büryan, püryan, biryan (biryanî), ciğer (ciger), cin (cin), çerez (çeres, çerez), çikolata (şikulate), çilav (çilav), çorba, şorba, şurba (şorba), çörek (çorek), dolma (dolme, dorme), erişte (herişte), gazoz (gazoz), guşt (goşt), hamur (xemîr), helva (helwa), hoşab (xoşab, xoşaw), kahi (kahî), kahvaltı (qawetî, qaweltî), kahve (qawe), kakao (kekaw, kakaw), kand (qend), kavurma (qawirme), kaymak (qeymax), kebap (kebab), keşkek (keşkek), ketçap (keçep), kıyma (qîme), kişmiş (kişmîş), köfte (kifte), köri (karî), kurabiye (qurabî), lahmacun (lehimbîlecîn), limon tozu (lîmonduzî), lor (lor), mahallebi, muhallebi (mihellebî), mey (mey), meyve (mîwe), meze (meze), nan (nan), nemek (nimek), paça (paçe), pastırma (basurme), peynir (penêr, penîr), peynir şekeri (şeker penîr), pilav (pilaw, pîlav), pirinç (birinc), piyaz (piyaz), reçel (reçel), revgan, rugan (ruxan), salata (zelate), simit (simît), sos (sost, sos), sucuk (sicuq), şarap (şerab), şehriye (şehrîye), şeker (şeker, şekir), şekerleme (şekirleme), şerbet (şerbet), şir (şîr), tahin (tahîn, tehîn), tarhana (tirxêne), tas kebabı (taskebabî), tirit (tirît), turşu (turşî), yaprak dolması (yaprax)

SIRA	ADI	SAYISI	ORANI
1	Dini İsimler	140	% 17.83
2	Bitki Bilmi İsimleri	112	% 14.26
3	Yiyecek ve İçecek İsimleri	71	% 9.04
4	Giyim Kuşam, Süs ve Takı	68	% 8.66

	İsimleri		
5	Hayvan Bilimi İsimleri	61	% 7.77
6	Askeri İsimler	46	% 5.85
7	Akraba ve Unvan İsimleri	42	% 5.35
8	Coğrafi İsimler	41	% 5.22
9	Sanat ve Müzik İsimleri	35	% 4.45
10	Kimya İsimleri	32	% 4.07
11	Edebiyat ve Dil İsimleri	31	% 3.94
12	Özel İsimler	25	% 3.18
13	Ölçü İsimleri	20	% 2.54
14	Hukuk İsimleri	20	% 2.54
15	Argoya Ait İsimler	17	% 2.16
16	Renk İsimleri	15	% 1.91
17	Gök Bilimi İsimleri	9	% 1.14
	TOPLAM	785	

Tablo 6. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan Türkçe isimlerin sayısı ve oranı tablosu.

Şekil 5. Kürtçenin Irak Sorani ağzında kullanılan Türkçe isimlerin dağılımını gösteren şekil.

5.2.2. Sıfatlar

abadan (awedan), abat (abat), abdal (ebdal, ewdal), abdar (abdar), acayip (ecayîb), acele (ecele), aciz (aciz), açık (açox, acax), ağır (axir), ağleb (exleb), aheste (ahîste), ahir (axîr), ahmak (ehmeq), akal (îqil), akil (aqil), alçak (alçax), aleni (elenî), alim (alîm), alude (alude), antika (antîke, entîke), aram (aram), arzumend (arezwmend), asan (asan), asıl (esil), asilzade (esilzade), asude (asude), aşık (aşiq), aşıkane (aşiqane), aşikar, aşikare (aşkira), aşina (aşna), avare (aware), ayıp (eyip), azade (azade), azat, azad (azad), aziz (azîz), bahşende (bexşinde), bahtaver (bextewer, bextewar), bahtiyar (bextiyar), baki (baqî), bala (bala), baladest (baladest), barik (barîk), barkeş (barkêş), beca (beca), bed (bed), bedbaht (bedbext), bedbin (bedbîn), bedçehreru (bêçaweru), bedgirdar (bedkirdar), bedgüher (bedxur), bedgüman (bedguman), bedhah (bedxwa), bedhu, bedhuy (bedxu), bedkar (bedkar), bedmest (bedmest), bednam (bednaw), bednihad (bednîhad), bedpesend (bedpesind), bedter (bedfer), bedzeban (bedzuban), behredar (behredar), behremend (behremend), bengi (bengî), berbat, berbad (berbad), berdevam (berdewam), berfdar (berfdar), bergeşte (bergeşte), berhurdar (berxurdar), berpa (berpa), bes (bes), beter (bêter), beyhude (bêhude), biçare (bêçare), bidad (bêdad), bidar (bêdar), biedep, biedeb (bêedeb), bigane (bêgane), bihaber (bêxeber), bihod, bihud (bêxud), bihuş (bêhoş), billuri (bilurî), bimar (bîmar), biperva (bêperwa), bişümar (bêşumar), bitap, bitab (bêtab), bitaraf (bêteref), bive (bêwe), bizar (bêzar), boş (boş), budala (budele), bülent, bülend (bilind, bilin), cambaz, canbaz (cambaz, canbaz), candar (giyandar), cavidan (çavîdan), cengaver (cengawer), cevherdar (cewherdar, gewherdar), cihangir (cîhangir), cömert (comerd, cumerd), cüda (cuda), cüretkar (curetkar), çabuk (çabik), çalak (çalak), çaresaz (çaresaz), çenebaz (çenebaz), çepel (çepel), çetin (çetun), çirkin (çirkin), deli (delu, delî), derbeder (derbeder), deruni (derunî), destgir (destgir), destres (destrast, destres), dev, div (dêw), dilara (dilara), dilaver (dilawer), dilbaz (dilbaz), dilgir (dilgîr), dilşad (dilşad), dilşikeste (dilşikist), dilsuz (dilsoz), dilteng (dilteng), dini (dînî), dinsiz (dînsiz), dirahşan (direxşan), divane (dêwane), doğru (doxrî), dostane (dostane), duçar (duçar), dur (dur), dünyaperest (dunyaperist), dürüst (dirust), düşman (dujmin, dişmin), düşvar (dijwar, dujwar), ebedi (ebedî), edebi (edebî), efendi (efendî), elmas (elmas), elmastıraş (ellmastiraş), emekdar (emekdar, emektar), emin (emîn), esas (esas), erzan (herzan, erzan), esmer (esmer), eşraf (eşraf), ezeli (ezelî), fakir (feqîr), fantezi (fentazî), fasık (fasiq), felaket (felaket), fesat (fesat), firavun (fîrewn), fitne (fîtne), fitneci (fitneçî), fukara (fuqera), gaddar (xedar), gafil (gafil), galip (xalib), gamdide (xemdîde), gamgin (xemgîn), gamhar, gamhor (xemxor), gamnak (xemnak), gani (xenî), gamin (xemîn), garip (xerîb), gavur (gawir), genç (genc), gerek

(gerek), gergin (girgîn), germ (germ), germa (germa), geveze (geveze), gevşek (gewşek), giran (giran), girift (girift), giriftar (giriftar), giryan (giryan), göçer (koçer), gözü açık (gozaçix), guşegir (goşegîr), gülçin (gulçîn), gülendam (gulendam), gülizar (gulîzar), gülpuş (gulpoş), gülriz (gulrîz), gülruhsar (gulruxsar), gümrah (gumra), günahkar (gunahkar), gür (gir), güya (gwaye, goya), güzeran (guzaran), haberdar (xeberdar), habis (xebîs), hafız (hafiz), hain (xaîn), hak (heq), haki (xakî), hakikat (heqîqet), hakim (hakim), hali (xalî), halis (xalîs), ham (xam), hamile (hamîle), hamuş (xamoş), hanedan (xanedan), hanım (xanim), hapis (hepis), haram (heram), haramzade (heramzade), harap, harab (xirab, xirap), has (xas), hasir (hesir), hassas (hesas), hasta (xeste), hayır (xêr), hayran (heyran), hayta (heyte), hayvan (heywan), hazır (azir), hemdem (hemdem, hawdem), her (her), hercai, hercayi (hercayî), hezaran (hezaran), hezarrenk (hezarreng), hilaf (xîlaf), hilebaz (hîlebaz), hodbin (xudbîn), hodperest (xudperist), hodpesend (xudpesind), hokkabaz (hukkebaz), hoş (xoş), hoşbin (xoşbîn), hoşhal (xoşhal), hoşru (xoşru, ruxoş), hudaperest (xudapersit), hudavend (xwdawend), hudayi (xudayî), hunhar (xunxar), hurda (xurde), hurdahaş (wirduxaş), huşmend (hoşmend), huşyar (hoşyar), hünermend (hunermend), hünerperver (hunerperwer), hünerver (hunerwer), ibrişim (awrîşm, awrîşm), ihtiyar (îxtîyar), inat (înat, înad), insan (însan), işgüzar (îşguzar), joker (cewker, coker), kaba (qeba, qebe), kabadayı (qebeday), kaçak (qaçax), kadife (qedîfe), kadim (qedîm), kafi (kafî), kahpe (qehbe), kahraman (qareman), kaka (kixe, qixa), kalıp (qalib), kambur (qembur), kamış (qamîş), kamil (kamil), kamuran, kamran (kameran), kani (qanî), kara (qere), kargüzar (karguzar), karsaz (karsaz), kasap (qesab), kasid (qasîd), katır (qatir), kaz (qaz), kebap (kebab), keçe (keçe), kem (kem), keskin (keskîn), kıraç (qirac), kırmızı (qirmizî), kısır (qisir), kıymetdar, kıymettar (qîmetdar), kızıl (kizil), kibar (kîbar), kinder (qindar), klişe (klîşe), koçak (qoçax), koton (ketan), kör (kor, kore), korkütük (kutukor), körpe (korpe), köse (kose), kral (qeral), kumarbaz (qumarbaz), kumarcı (qumarçî), kurşun (qurquşim), kuşbaşı (qujbaşî), kutu (qutu, qodî), küçük (qiçik, kiçik), külli (kullî), küstah (gustax), küşende (kuşinde), küşte (kuşte), lal (lal), lanet (lenet), lastik (lastîq), laşehor (laşexor), lazım (lazim), lebalep (lêwawlêw), lebbeste (lêwbeste), leng, lenk (leng), lenger (lenger), lerzan (lerzan), leş (laşe), levent (lewend), leziz (lezîz), lord, lort (lort), maden (meden), mağdur (mexdur), mağlup (mexlub), mahir (mahîr), mahmur (mexmur), mahpus (mapus), mahrem (mehrem), mahz (mehz), makul (mequl), malum (melum), mayhoş (meyhoş), maymun (meymun), mazın (mezin), mazlum (mezlum), mecbur (mecbur), mecnun (mecnun), melül (melul), memnu (memnu), memnun (memnun), mercan (mercan), merdane (merdane), mermer (mermer), mert (merd), mest (mest), meşgul (meşxul), meşhur (meşhur), metalik (metalîk), mevcut (mewcud), meyvedar (mîwedar),

mihriban (mîhreban), milyon (milyon), minettar (minetdar), moda (mode), mor (mor), muaf (meaf), muallak (mihalleq), muayyen (muayen), muhacir (mihacîr), muhlis (muxlîs), muhtac (muhtac), muhtasar (muxteser), muhterem (muhterem), mukabil (miqabîl), mukayyet (miqeyet), munafık (minafîq), mutasarrıf (muteserîf), muteber (muhteber), muvaffak (mueffeq), mübarek (mibarek), mücit (micid), müflis (muflîs), mühim (muhîm), mülayim (milayîm), mümkün (mimkun), münasip (minasib), müretteb (muretteb), müstahak (mistehek), mütekebbir (mitekebbîr), nabeca (nabecê), nabekar (nabekar), nabina (nabîna), nabud (nabut), naçar (naçar), naçiz (naçîz), nadan (nadan), nahak (naheq), nahoş (naxoş), nakabil (naqabil), nalan (nalan), namahrem (namehrem), namdar (namdar), namert, namerd (namerd), namurat (namurad, namirad), narenci (narincî), narin (narîn), nasaz (nasaz), nazenin (nazenîn), nazik (nazik), nazlı (nazlî), nazperver (nazperwer), nebati (nebatî), necip (necîb), nemekharam (nimekheram), nermin (nermîn), nihani (nîhanî), nükteamez (nukteamêz), nümâyişkâr (nimayişkar), oyunbaz (oyinbaz), pak (pak), pakize (pakîze), pamuk (pemu, pemo), parmak (barmax), paşa (paşa), paydar, payidar (payedar), payimal, paymal, pamal (pamal, payemal), pehlivan, pehlevan (palewan), pejmürde (pejmurde, peşmirde), penah (pena), pencah (penca), pencüm, pencümin (pêncem, pêncemîn), penç, penc (pênc), perhizkar (parêzgar), peri (perî), perişan (perêşan), perizad (perîzad), pest (pest), peşin (pêşîn), peşmin, peşmine (peşmîn, peşmîne), peydah (peyda, peya), peymanşiken (peymanşikên), piç (bîc), pir (pîr), piruz, firuz (pîroz), pirzen, pirezen (pîrejin, pîrêjin), pis (pîs), pişeger (pîşeger), pişewer (pîşewer), pişman (peşîman), pişrev, peşrev (pêşrew), piyade (piyade), boklu (poxil, pelox), pos (pos), puç (puç), puhte (puxte), pulad, pulat (pulad), putperest (bitperest), rast (rast), rastgu (rastgo), rastkar (rastkar), rastrev (rastrew), razdar (razdar), razı (razî), rengarenk (rengawreng), rengin (rengîn), reside (resîde), reva (rewan), revan (rewan), ruşen (roşin, rewşen), rüsva (riswa), saçma (saçme), sade (sade), saf (saf), sağ (sax), sağlam (saxlem), saht (sext), sahte (saxte), sahteci (saxteçî), sahtekar (saxtekar), sakat (seqet), saldide (saldîde), salih (salih), salt (selt), sanatkar (senatkar), saten (seten), sayedar (sayedar), sebz (sewz), seferber (seferber), serasime (serasîme), serbest (serbest), sengin (sengîn), serbülend (serbilind), serd (serd, sard), serfiraz (serfiraz), sergerdan (sergerdan), sergin (sergîn), serhoş, sarhoş (serxoş), serkeş (serkeş, serkêş), serma (serma), sermayedar (sermayedar), sermest (sermest), sernigun (sernixun), serpençe (serpence), sersem, sersam (sersam), serseri (serserî), sert (sirt), serzede (serzede), sim (sîm), sipasgüzar (supasguzar), sitayişkar (sitayîşkar), sitemdide (sitemdîde), sitemger (sitemger), sitemkar (sitemkar), sudbahş (sudbexş), sudmend (sudmend), sufi, sofi (sofî), süper (super), şad (şad), şadman (şadman), şah (şah), şahane

(şahane), şahbaz (şabaz), şaltak (şeltax), şayan (şayan), şayeste (şayîste), şeban (şewan), şebrev (şewro), şehlevent (şehlewend), şeker (şeker, şekir), şeng (şeng), şer (şer), şerif (şerîf), şermende (şerminde), şermin (şermin), şebreng (şewreng), şeyda (şeyda), şeytan (şeytan), şikest (şikist), şir (şêr), şirazebend (şîrazebend), şirin (şîrin, şîrîn, şirîn), şirinzeban (şîrînziban), şişman (şîşman), şok (şok), şuh (şox), tahte (texte), taklabaz (teqlebaz), tamahkar (temahkar), tamam (timam), tar (tarîk), tarumar (tarumar), taş (taş, daş), taze (taze), tek (tek), tekdüze (tekuz), tembel (temel, tembel, tenbel), temiz (temîz, temîs), tendürüst (tendirust), teneke (teneke), tenk, teng (teng), tenha (tenha, tenya), tenperver (tenperwer), terütaze (terutaze), tirendaz (tîrendaz), tiz (tîj), tok (tox), top (top), toz (toz), tövbekar (tobekar), tunç (tunc), turş, türş (tirş, turş), turuncu (tirinc), tül (tul, tule), tünd (tund), tüvana (tiwana), usta (osa, westa), ümidvar (umêdewar), vasıl (wasil), varid (warîd), vazi (wazi), viran (wêran), virane (wêrane), yaban (yaban), yabani (yabanî), yakut (yaqut), yalancı (yalançî), yaman (yeman), yaramaz (yaremez), yarım (yarim), yasak (yasax), yasemin (yasemîn, yasemen), yavaş (hêwaş), yedek (yedeg), yegane (yekane), yek (yek), yeksan (yeksan), yekta (yekta), yelda (yelda), yetim (hetîm), zade (zade), zalim (zalim), zarif (zerîf), zaruri (zerurî), zayıf (zayif), zebandıraz (zimandirêj), zebun (zebun), zelil (zelîl), zengin (zengîn), zerd (zerd), zerkar (zêrkar), zinde (zîndî, zînde), zerrin (zêrîn), zeyrek, zirek (zîrek), ziyankar (ziyankar), zor (zor), zoraki (zorekî), zorunlu (zoremlî), zümrüt (zimrut), devletmend (dewletmend), dilaram (dilaram), dilasude (dilasude), dilbend (dilbend), dilbeste (dilbeste), dilfirib (dilfirîw), dilgüşte (dilkuşte), dilmürde (dilmirdu), dilnevaz (dilnewaz), dilşikaf (dilşikaw), dilşiken (dilşikên), dilşikeste (dilşikist), dilsuhte (dilsutaw), fermanber (fermanber), feryatres (feryadres, firyares), fermanreva (fermanrewa), kenargir (kenaregîr), leşkeri (leşkirî), nigahdar (nîgadar), revende (rewinde), rizan (rêzan), salis (salîs), sevüm (sêyem), si (sî), siktir (siktir), suzan (sozan), şebane (şewane), kimyevi (kîmyayî, kîmyawî), nezdik (nizîk), penc (pênc), fani (fanî), dü (du), ruhi (ruhî), musaffa (museffa), altuni (altunî), dahil (dexîl), hakiki (heqîqî), aşifte, aşüfte (aşifte)

5.2.3. Fiiller

bağışlamak (bexşîn), çalkamak, çalkalamak (şilqandin, şulqandin, şelqandin), kaçmak (qaçandin), kapat (qepat), kovmak, koğmak (qawnan), kurmak (qurmîş), sıvamak (suwaxdan), tırsmak (tirsan), ürpermek (xurpe), kurtarmak (qurtar kirdin), pişirmek (pişandin),

5.2.4. Zarflar

acep (eceb), aslen (eslen), aynen (eynen), bazı (bezê), belki (belka, belkî), belkim (belkim), beraber (beraber, beramber, beranber), çendan (çendan), çüst, cüst (çust), dadger (dadger), dadhah (dadxiwaz), dadres (dadres), dadver (dadwer), dağdar (daxdar), daha (deha), daim (daîm), dostane (dostane), dün (dune), elan (elan), elbet (helbet), elbette (helbete), gerçi (gerçî), göre (gwêre), hemişe (hemîşe), her çend (herçend), her dem (herdem), hergiz (hergîz), herhal (herhal), hezar bar (hezar bar), hiç (hîç), hoş (xoş), illa (îlla), kaçak (qaçax), kainat (kaînat), kalender (qelender), lebbeleb (lêwbelêw), lebberleb (lêwberlêw), malum (melum), manyak (manyag), memnun (memnun), merdane (merdane), neyse (neyse), nihayet (nîhayet), nümâyişkârâne (nimayişkarane), peşin (peşin), peyderpey (peyderpey), ruberu (ruberu), salbesal (salbesal), salt (selt), seraser (seraser), serbeser (serbeser), sırf (sirf), siftah (siftah, serfetah), şeb ü ruz (şew u roj), ta (ta), tab'an (teben), tek (tek), tekdüze (tekuz), yani (yenî, yanî), yavaş (hêwaş), yerbeyer (yerbeyer), ziyade (ziyade), zor (zor), zoraki (zorekî), dest be dest (dest be dest), guşe be guşe (goşe be goşe), gah, geh (geh, gah), peyapey (peyapey)

5.2.5. Edatlar

asa (asa), çünkü (çunke, çunku), göre (gwêre), tamam (timam), kadar (qeder), evvel (ewwel), beli (belê)

5.2.6. Bağlaçlar

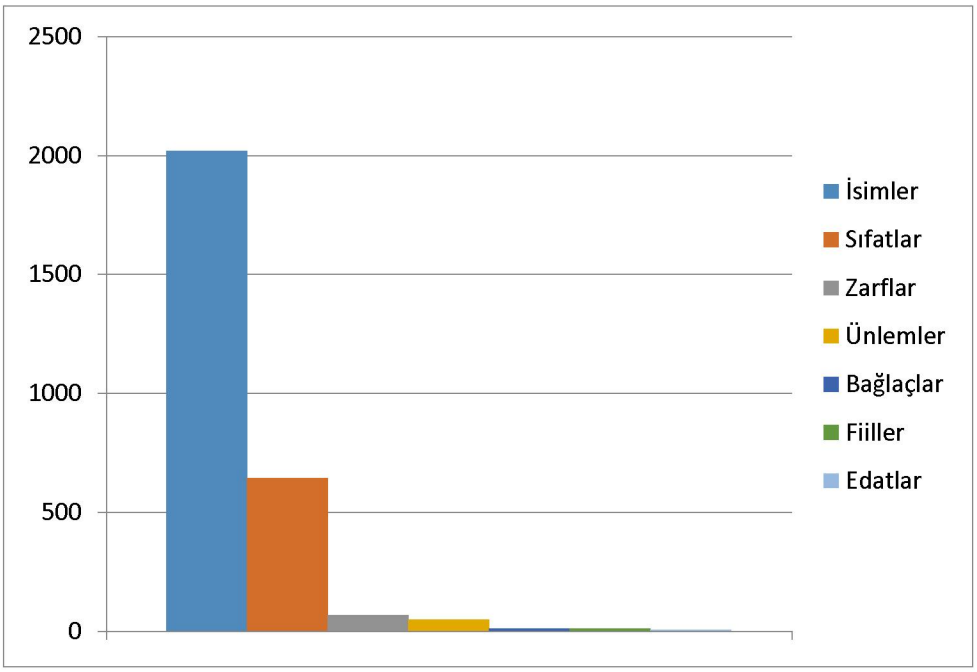
amma (emma), eğer (eger), hem (hem), madem (madem), meğer (meger), neyse (neyse), yahut (yaxud), yani (yenî, yanî), ki (ke), u (u), ve (we), lakin (lakîn)

5.2.7. Ünlemler

aferin (aferîn), ah (ah, ax), aha (eha), amin (amîn), ay (ay), çüş (çoş), e (ê), efendi (efendî), efsus (efsus), estağfurullah (estexfirella), ey (ey), eyvah (heywax), ha (ha), hamden (hemden), haşa (haşa), hayda (heydê), hayf (heyf), hazret (hezret), heyhat (heyhat), insaf (însaf), inşallah (îşalla), kafi (kafî), kafir (kafir), keşke (kaşkî), kısmet (qismet), kurban (qurban), laf (laf), lanet (lenet), medet (medet), merhaba (merheba), müjde (mijde), neyse (neyse), o (o), of (of), oha (oha), oh (oh), oy (oy), paydos (paydost), pisi pisi (pis pis), tamam (timam), vah vah (weh weh), vallahi (vellahî), vesselam (wesselam), yahu (yaho, yaxo), yazık (yazux), mirim (mîrim), ya (ya), vay (wey), hey (hey)

SIRA	ADI	SAYISI	ORANI
1	İsimler	2020	% 71.83
2	Sıfatlar	644	% 22.90
3	Zarflar	68	% 2.41
4	Ünlemler	50	% 1.77
5	Bağlaçlar	12	% 0.42
6	Fiiller	11	% 0.39
7	Edatlar	7	% 0.24
	TOPLAM	2812	

Tablo 7. Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki kullanılan Türkçe söz bilgisi ögelerinin sayısı ve oranı tablosu.

Şekil 6. Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki kullanılan Türkçe söz bilgisi ögelerinin dağılımını gösteren şekil.

5.3. Kürtçenin Irak Sorani Ağzındaki Türkçe Ekler İncelenmesi

Bu alt başlıkta kelimeler vastasıyla Sorani ağzına geçen, (Yapım Ekleri, Çekim Ekleri, Yabancı Dillerden Türkçeye Geçmiş Ekler) olmak üzere üç kola ayrılan eklere yer verilmektedir.

5.3.1. Yapım Ekleri

5.3.1.1. -(A)K

Fiilden isim yapan eklerinden olan (-(A)k) Kürtçenin Soranı ağzında bazı kelimelerde (+ax, +ek, +ix) şekilleriyle rastlanmaktadır.

Örneğin; *qaçax, qasnax, qepax, yatax, alçax, dîlek, dolax, doşek, dîvax, gewşek, qepax, qayix, qişlax, qoçax, qonax, qozlax, saçax, sîxinax, tulek, yatax*

5.3.1.2. +çA

Aynı zamanda sıfatlara gelen vurgulu bir küçültme eki olarak da bilinen (+çA) isimden isim yapan ekler arasında yer almaktadır. Örnekler incelendiğinde (+çA) ekinin Sorani ağzında (+çe) şeklinde yazıldığı görülmektedir.

Örneğin; *xwançe, aluçe, baxçe, bademçe, bêlçe, buxçe, taqçe, tayînçe, tîyançke, tîyançe, xwançe, dolçe, deryaçe, derîçe, zayçe, zirêçe, sinurçe, qeralîçe, sehençe, qazançe, qalîçe, qewançe, kemançe, mahce, miroçe, nalçe, hetîmçe, hewançe, tebaxçe*

5.3.1.3. +CI

Meslek eki/ kılıcı eki olarak da bilinen (+CI) isimden isim yapan en işlek eklerindendir. (+CI) Sorani ağzında önemli bir yer tutmaktadır. Kürtçede onlarca kelimeye eklenen bu ek (+çî) şeklinde yazılmaktadır.

Örneğin; *aşçî, awanteçî, elqemçî, êşikçî, elçî, bargeçî, boyaxçî, boyeçî, buxtançî, bêgarçî, paçeçi, posteçî, peynçî, pîneçî, tarçî, tifengçî, topçî, tokmeçî, tenekeçî, carçî, camçî, cixereçî, cigerçî, cigereçî, celebçî, çayçî, çexmaxçî, çermçî, çerxeçî, helwaçî, hemamçî, xançî, xizmetçî, xumçî, xumxaneçî, dawaçî, dingçî, debaxçî, dîlekçî, raportçî, rawçî, rojnameçî, zibilçî, sabunçî, saxteçî, sifreçî, sebirgeçî, sebîlçî, şerbetçî, antîkeçî, xezeteçî, fitneçî, falçî, fişalçî, qapçî, qatirçî, qaçaxçî, qaweçî, qolçî, qumarçî, qondereçî, qepançî,*

qetarçî, qehbeçî, qelaîkçî, qelemçî, karxaneçî, karwançî, kahîçî, kirêçî, kebabçî, kelekçî, kewawçî, kêşkçî, galteçî, gumirkçî, gerdinkeçî, lehîmçî, makîneçî, mutapçî, mozîqeçî, mekareçî, mehderçî, meyxaneçî, nobetçî, nîşançî, nêrgeleçî, wituçî, wetraxçî, hawanteçî, çerxeçî, dîlekçî, xezeteçî, qelayîkçî, keçeçî, quşçî, mekîneçî, paçeçî, yabançî, yalançî, zurnaçî, sewzeçî

5.3.1.4. +CIk

Küçültme eki olarak kullanılan (+CIk) isimden isim yapan ekler arasında yer almaktadır. Sorani ağzında (+çik, +çk) şeklinde yazılmaktadır.

Örneğin; *bablîçik, bincik, cînçik, xiemuçik, zirînçik, şîrînçik, quncik, qunîçk, girêçik, lînçik, qilçix*

5.3.1.5. +daş

Ortaklık ve beraberlik eki olarak da bilinen bu ek, isimden isim yapan eklerden olup Kürtçenin Sorani ağzında da (+daş) olarak yazılmaktadır.

Örneğin; *padaş, wêdaş, sinurdaş*

5.3.1.6. -gI

Fiilden isim yapan eklerden olan (-gI), Kürtçenin Sorani ağzında (-gu, -xî) olarak kullanılmaktadır.

Örneğin; *burgu, salxî*

5.3.1.7. -gIn

Fiilden isim yapan ekler arasında yer alan (-gIn) aynı zamanda berkitme, alışkanlık sıfatları yapmaktadır. Kürtçede (-gîn, -kîn) şeklinde yazılmaktadır.

Örneğin; *xemgîn, dizgîn, keskîn, girgîn, sergîn, surgum, sirgun*

5.3.1.8. +lI

Kelimeye eklenerek sıfat yapan (+lI), isimden isim yapan en işlek işlerinden biridir. Bu ek Kürtçede (+lî, +il) olarak yazılmaktadır.

Örneğin; *deqaqlî, zoremlî, boxil (boxlu), xawlî, xavlu, nazlî*

5.3.1.9. +lIk

İçinlik durumunu meydana getiren (+lIk), isimden isim yapan en işlek eklerindendir. Bu ekin Sorani ağzındaki yazılışı (+lik, +lix, +lux, +ix, +lax) şeklindedir.

Örneğin; *sipîlik, fîşeklix, qulîk, qerebalix, gerdinlix, mazlux, mînalix, çamirix, başlux, batlax, îşlik*

5.3.1.10. -mA

Fiilden isim yapan (-mA), bir başka ifade ile mastar eki olan (-mA), Sorani ağzında sadece (-me) şeklinde yazılmaktadır.

Örneğin; *basturme, birme, tawleme, çaxme, didane, dugme, doşeme, doxreme, dolme, saçme, sarme, surme, suzme, şekirleme, qawirme, qîme, besleme, çalme, doşeme, qazme, tawleme, yoxleme*

5.3.1.11. -mAk

Mastar eki olarak bilinen fiilden isim yapan (-mAk) eki, Kürtçede (-max) şeklinde yazılmaktadır.

Örneğin; *çexmax, qeymax, çomax, toxmax, yaşmax*

5.3.1.12. -mIş

Fiilden isim yapan (-mIş), kalıcı isimler yapmakla birlikte kelimelerin önüne eklendiğinde eklimeye sıfat işlevi taşımaktadır. Bu ekin Sorani ağzındaki şekli (-mîş) olarak yazılmaktadır.

Örneğin; *qurmîş, dolmîş*

5.3.1.13. +o

Bazı Anadolu şivelerinde özellikle kişi isimlerine gelerek sevilmeyi bildirir. (Sevgili) anlamına gelen (+o) Kürtçede bazı kişi isimleriyle kullanıldığı görülmektedir.

Örneğin; *xalo, babo, Îbo, Îdo vb.*

5.3.1.14. +sIz

İsimden isim yapan (+sIz) eki aynı zamannda giderme, kimsiz hali bildiren ek olarak tanınmaktadır. Çok işlek bir ektir. Sorani ağzında (+siz) şekli ile rastlanmaktedir.

Örneğin; *telsiz, dînsiz*

5.3.2. Çekim Ekleri

5.3.2.1. +A

Yönelme durumu bildiren (+A) eki, çoğu zaman Kürtçenin Sorani ağzında aynı durumu bildiren (+e) eki ile eş değerdir. Aralarındaki fark, Türkçede isime eklenirken Kürtçede fiilin sonuna eklenir.

Örneğin; *ev**e** gidiyorum (deçm**e** malewe), üstün**e** koyacağım (dexem**e** ser), yer**e** düşecek (dekewêt**e** serzewî)*

5.3.2.2. +DA

Türkçede bulunma durumu bildiren (+DA) eki, Sorani ağzında eklendiği kelimenin önüne (le, lem, lew) geldiğinde, kelimenin sonunda (+da) şeklinde gelmesi mümkündür.

Örneğin; *le qutabxan**eda**, lem mal**eda**, lew şar**da***

5.3.2.3. +I

Anadolunun bazı şivelerinde 3. tekil kişi iyelik eki olarak kullanılan (y) Kürtçedeki (+î) ile aynı fonksiyonda kullanılmaktdır.

Örneğin; *an**ay** (daykî), bab**ay** (bawkî)*

5.3.2.4. -mA

Çekim eklerinin en önemlilerinden (-mA), olumsuzluk eki olarak tanınmaktadır. (-mA), olumsuzluk ekinin Kürtçede bazı durumlarda kullanıldığı ve sadece (-me) şeklinde yazıldığı görülmektedir. Bu ekin iki dil arasındaki farkı, Türkçede fiilin sonuna eklenirken Kürtçede tam tersi, fiilin önüne eklenmektedir.

Örneğin; *gitme (mero), yapma (meke), gelme (meye), sorma (mepirse), açma (mekewe), söyleme (melê)*

5.3.3. Yabancı Dillerden Türkçeye Geçmiş Ekler

5.3.3.1. +an

Farsçadan Türkçeye geçmiş olan (+an) eki, Türkçedeki çokluk eki (+lAr) anlamında kullanılmaktadır. Türkçede olduğu gibi bu ek, Kürtçedeki bazı kelimelerde rastanmakta ve (+an) olarak kullanılmaktadır.

Örneğin; *esturan, ewan, baban, bawan, xalwan, xezuran, xenebendan, direngan, sedan, qebran, heyaran, mîran, yaran*

5.3.3.2. +ane

Farsçadan Türkçeye geçmiş olan (+ane) eki, kelimeye eklendiğinde daha çok zarf yapar. Kürtçeye de geçen (+ane) aynı foksiyonda kullanılmaktadır.

Örneğin; *aşiqane, awelane, biznane, pakane, biçkolane, piyawane, pîrozane, taqane, tengane, canane, cimkane, cwankîlane, cutane, cejnane, çetalane, çemerane, heftane, hewzane, hîzane, xatirane, xirtîlane, xişpîlane, xincîlane, darşikêne, dirozinane, dildarane, desmerêzane, rezane, jinane, serane, serkarane, sermeşqane, sernawkane, şaxane, şagirdane, şahane, şwanane, şêrane, şêtrane, kuwêxayane, kiçane, kuwêrane, kerane, gizîrane, goxlane, lotyane, marebirane, mangane, mindalane, merdane, merane, newrozane, welîfetane, hengane, yegane, biraderane, cengaverane, dostane, şewane, nimayişkarane*

5.3.3.3. +at

Arapçadan Türkçeye geçmiş olan (+at) eki, Türkçedeki çokluk eki (+lAr) fonksiyonunda kullanılmaktadır. Kürtçede de rastalanan (+an), ünlü uyumuna uymaksızın kelimeye eklenir ve çokluk anlamı taşıyan işlek bir ek olarak bilinir.

Örneğin; *axisbat, turşîyat, eşamat, fişqîyat, malat, întîhabat, zerzewat*

5.3.3.4. be+

Farsçadan Türkçeye geçmiş olan (be+) ön eki, Farsça kökenli kelimelere eklenmektedir. Kürtçede bulunan (be+), eklendiği kelimeye Türkçedeki (-lI) ekinin anlamını verir ve bazen kelimeden ayrı olarak yazılabilmektedir.

Örneğin; *becerg, becêge, bexizmet, bexeber, bedem, bekelk, bekeyf, bekêş, bemêrd*

5.3.3.5. ber+

Farsça kökenli olan (ber+), Türkçeye geçmiş ön eklerden biridir. (üzeri, üzere, üzerine, üzerinde) anlamında kullanılan (ber+), Kürtçenin Sorani ağzında bitişik yazılmaktadır.

Örneğin; *berzîn, berjenek, bersimel, bersîng, bersîne, berêw, berkoş, bermal, bernwêj, bernwêjî, berpa*

5.3.3.6. bi+

Farsçadan Türkçeye geçmiş (bi+) eki, Türkçedeki (+sIz) olumsuzluk ekiyle eş değerdir. Kürtçede aynı anlamda kullanılan (bi+), Sorani ağzında (bê+) şeklinde yazılmaktadır.

Örneğin; *bêabru, bêaram, bêaga, bêar, bêarî, bêurt, bêenwa, bêenwayî, bêbask, bêbak, bêbin, bêber, bêperubal, bêperwa, bêperwayî, bêpey, bêpîvan, bêtabî, bêtam, bêtawan, bêtwan, bêteref, bêtel, bêca, bêcê, bêçare, bêhal, bêxud, bêxêr, bêdad, bêdar, bêdawî, bêdest, bêdem, bêdeng, bêdîn, bêru, bêrê, bêzar, bêzat, bêşumar, bêşerm, bêkar, bêgwê, bêlane, bêmêşk, bênaz, bênwêj, bênewa, bêniyaz, bêwç, bêwext, bêwîjdan, bêhawta, bêhoş, bêedeb, bêşumar*

5.3.3.7. +dan

Farsça kökenli olan (+dan) eki, Türkçeye geçmiş eklerden biridir. Türkçedeki (+lIk) ekiyle eş değer olan (+dan), Sorani ağzında aynı şekilde yazılmakta ve çok işlek ekler arasında yer almaktadır.

Örneğin; *axledan, arayişdan, berfdan, bixurdan, toraxdan, têşudan, tîrdan, çaydan, çiradan, cizdan, xwêdan, xeluzdan, dodan, dukeldan, derzîdan, rondan, zaddan, zibildan, qewançedan, zuxaldan, surmedan, sexurdan, şekirdan, şemdan, şîredan, şîrdan, fîşekdan, qawedan, qelemdan, qendan, kaxezdan, kogadan, kuredan, guldan, mindaldan, momdan, mîzdan, mîldan, nimekdan, nuquldan, hengdan, hêzimdan, hêlkedan, hîzedan, yekdan, yexdan, gulawdan*

5.3.3.8. +e

Farsçadan Türkçeye geçmiş olan (+e), Kürtçenin Sorani ağzında yaygın bir ek olup eklenen kelimeye isimden başka bir anlam veren isim yapmaktadır. Bu ek Türkçedeki isimden isim yapan eklerle karşılaştırılabilir. Örneğin (göz) kelimesine isimden isim yapan (+lIk) eki eklendiğinde kelimenin anlamı değişir. Aynı şekilde Kürtçede (göz) anlamına gelen (**çeşm**) kelimesine (+**e**) eklendiğinde kelimenin anlamı değişir. (çeşme): Küçük su tesisi.

Örneğin; *esperde, eramende, espêkuje, esturke, endaze, endêşe, încane, bapîre, bazne, baske, balaberze, bende, birnaxe, biruske, birîske, bismare, bilawe, bilqe, binçîne, binetome, binemale, binewane, binîske, boze, beçke, berçîne, berdeste, berxware, pirewxware, behare, pasare, paşxwane, pêste, pêşmerge, pêwane, cute, çaroge, çile, çepale,*

çexmaxe, xwêdane, xermane, xeluze, dabeste, darişte, dalekerxore, dilope, dolyane, deste, rojane, zimane, zistane, zincîre, zengule, salane, şekre, şeware, qelxane, kuşte, kemere, gindore, nwêjbarane, wêrane, cifte, cute, hefte, ziyade

5.3.3.9. +gah

Farsça kökenli olan (+gah) eki mekan ve yer bildirir ve ekler arasında önemli yer tutmaktadır. Bu ekin Sorani ağzındaki yazılışı (+ga) şeklindedir.

Örneğin; *ateşga, aramga, bacge, barega, banega, bazarge, benga, binge, bezimga, beşga, parêzga, pasge, penage, pîşanga, tabge, cêga, çadirga, çolge, çeraga, hecametga, xuncga, xuwêndinga, xwêrêzge, xermanga, xefge, xêwetga, dadga, darêjge, dawge, duwange, derbazge, dermange, rawge, rawêjga, rizgarge, ruwange, ruge, repelga, repêlge, rêjge, rêga, zarga, zanistga, zayge, zibilge, ziyaretga, samange, sipaga, surge, surange, sulge, sexurga, serbazge, semage, seyrange, sêlga, şikarga, şetilga, şermga, şewga, şîwenga, firge, fermange, fergê, qarge, qizge, karge, kalîtga, kanga, kiştge, korge, koga, kluge, kemînga, kêlge, guzerga, ladega, laga, leşkirga, lengerga, lewerga, molge, menzilga, nişînge, nimayîşga, nusînge, nermega, nîşanga, heldêrge, hewarge, qebirxe, qerarga, kerxaneçî, dezga, nimayişga, nimayişge*

5.3.3.10. +gAr

Farsçadan Türkçeye geçmiş olan (+**ger,** +**gar**) eki, (yapan) anlamında kullanılan son eklerdendir. Kürtçede aynı anlamda ve aynı şekilde birçok kelimede görülmektedir.

Örneğin; *arayişger, asinger, amojgar, perwerdigar, pîşeger, tewnger, caduger, çeqoger, xwazger, xumger, dermanger, dezgêr, zerenger, sitemger, sewdager, şaneger, şuşeger, şîrger, falger, kêrdger, kîmyager, gozeger, misger, hewirger, parêzgar, zerger*

5.3.3.11. +gir

Farsçadan Türkçeye geçmiş olan (+gir) eki, Kürtçede aynı anlamı taşımaktadır ve (+gir, +gîr) şeklinde yazılmaktadır.

Örneğin; *bargir, pargîr, perdegîr, hecametgir, xogîr, damêngîr, dezgîr, rumetgîr, rexnegir, zîngîr, jimaregir, swêndgîr, seqamgîr, goşegîr, gerugîr, mîratgir, nimekgîr, wênegir, dilgîr, qelemgîr*

5.3.3.12. hem+

Farsçadan geçmiş bir ön ektir. Türkçedeki (isimden isim yapan daş eki) ile eş değerdir. Bu ek Kürtçenin Sorani ağzında (+ham, +haw) şeklinde yazılmaktadır.

Örneğin; *hamraz, hamzad, hawbeş, hamsa, hamser, hamşîr, hawpîşe, hawpeyman, hawpişt, hawta, hawtehir, hawtek, hawtemen, hawtîre, hawcift, hawcor, hawcut, hawçax, hawçerx, hawçeşn, hawxorak, hawdem, hawdeng, hawraz, hawru, hawrê, hawrêge, hawmal, hawzawa, hawmil, hawziman, hawnaw, hawnîştîman, hawzêd, hawsa, hawsal, hawlatî, hawwezin, hawser, hawseng, hawsefer, hawşan, hawşar, hawqetar, hawker, hawkat, hawkêş, hawga*

5.3.3.13. +i

Arapçadan geçmiş olan bu ek (nispet eki) olarak tanınmaktadır. Kürtçenin Sorani ağzında (+î) şeklinde yazılmaktadır.

Örneğin; *ateşî, ademî, azayî, arezumendî, asmanî, asingerî, asinî, armayî, asudeyî, asyawbazî, aşnayî, agadarî, alozkawî, aloşawî, aletkarî, amadeyî, amayî, amjgarî, awareyî, awxorî, awdengî, awedanî, awyarî, ahîsteyî, umêdewarî, erxewanî, espayî, evini, ibrahîmî, îflîcî, egcarî, babdestî, bapîvanî, badarî, baristayî, baranî, barsukî, bazartîjî, bazarkesasî, bazargermî, bazarî, bazirganî, bazgurî, bazgeştî, bajarî, basimbêlî, başî, balavî, bawanî, banî, bayîstî, bayîncanî, bilurî, bitperistî, bitewî, birwayî, birîndarî, bizêwî, bilindî, bilurî, betali, bextdarî, bextemamî, bextyarî, bexşindeyî, bedkarî, bedkirdarî, bedgoyî, bedmestî, bednawî, bednigînî, bednimekî, bedwêjî, bedî, beraberî, beramberî, berpirsiyarî, berçawtengî, berçawtêrî, berdelanî, berdayî, berdestî, berdelanî, bermalî, bernwêjî, pirewxwarî, beqalî, belengazî, beharî, bêarî, bêenwayî, bêbaskî, bêbakî, bêperwayî, bêcêyî, bêçareyî, bêxudî, bêdarî, bêdawî, bêdestî, bêdemî, bêdengî, bêdînî, bêgarî, bênwêjî, bênewayî, bêhoşî, bîmarî, bînayî, padşahî, parêzgarî, pasqalî, pasewanî, paşterkî, paşmileyî, palewanbazî, pantawî, perdeyî, peyzenî, piyadeyî, pîyazî, tacî, taybetî, tilyakî, twanayî, tenhayî, têkrayî, tîrendazî, tînuwêtî, casusî, cwanî, celebî, celalî, cebarî, cehennemî, huzeyranî, dirustî, dinyayî, deryayî, derwêşî, zanistî, zistanî, jêrderyayî, somayî, sewdayî, şêrzayî, şêxanî, askerî, lîmoyî, nîştîmanî, awyarî, ecemî, agahî, derunî, dînî, dozexî, ebedî, xudayî, zîndanî, telkarî*

5.3.3.14. +in

Farsçadan geçmiş olan (+in) eki, kelimeyi sıfat yapmakla yükümlüdür. Kürtçede (+în) şeklinde gösterilmektedir.

Örneğin; *nermîn, rengîn, serîn, muyîn, berfîn, çirkin, şermin, zerîn*

5.3.3.15. +istan, +stan

Kelimelere gelerek yer isimleri yapan (+istan, +stan), Farçadan Türkçeye geçmiştir. Kürtçenin Sorani ağzında yaygın bir ek olup (+istan) şeklinde yazılmaktadır.

Örneğin; *daristan, firengistan, kêwistan, gulistan, bîmaristan, cengelistan, qebirstan*

5.3.3.16. +kar

Farsçadan geçmiş olan bu ek (yapan) kelimesi ile veya (isimden isim yapan +CI) eki ile aynı anlamdadır. Kürtçenin Sorani ağzında önemli bir ek olarak sayılır ve (+kar, +ker) şeklinde yazılmaktadır.

Örneğin; *îşker, bijarker, bêzuker, bêlkar, parêzker, pirseker, pereker, pêçik, tikaker, tîmarker, ciyakar, çapker, çêştker, xizmetkar, xwazbênîker, xutxutker, xwênker, darker, dagîrker, dawakar, dermanker, destkar, rastkar, ravekar, rawker, rîngerîngker, rîwerîwker, ziynkar, zêrkar, zînatkar, saxtekar, sadekar, sipaskar, sitemkar, swalker, semaker, seyirker, seyranker, firmanker, feramoşkar, fişalkar, qayimkar, qumarker, qiseker, kawêjker, kirêkar, koşkar, kendekar, gazirker, gizîker, gilkar, gulkar, gunakar, mekirker, nazker, nanker, noteker, nwêjker, haşekaer, harîkar, hawarker, huşeker, herejkar, hestkar, helekar, hêlkeker, yarîker, curetkar, sitayîşkar, temahkar, zerker, ziyankar, nimayişkar*

5.3.3.17. +mend

Farsça kökenli olan bu ek, Kürtçede aynı şekil ve anlamda kullanılmaktadır.

Örneğin; *arezumend, eramend, xêrumend, xoşmend, hunermend, mehremend, dewletmend, hoşmend, sudmend*

5.3.3.18. na+

Farsça kanalından Türkçeye geçmiş olan (na+) eki, (olmayan) anlamındadır ve kelimeyi olumsuz yapar. Bu ek Türkçede isim ve sıfata eklenerek bitişik yazılmaktadır. Yanlız Kürtçede ayrı yazılmaktadır.

Örneğin; *naumêd, nabekar, nabedil, nabeled, nabîna, napak, napesend, napiyaw, natar, natanîn, nateba, natemîz, natewan, natewaw, naceste, naçar, nahez, naçîz, naxar, nadîde, narast, narewa, narewan, narêk, naxoş, nadan, nadirust, naşareza, nasaz, nasax, naşayîste, naşîrîn, nasiza, nalebar, naqabil, naqayîl, naqola, nakam, nakok, nakes, namirad, named, namerd, nawext, nahemwar, neberd, nebez, netirs, ned nwêjbaranete, nedar, nezan, nefam, negor, nenas,*

5.3.3.19. +nak

Farsça kökenli olan (+nak) eki, Kürtçede aynı şekilde yazılır ve birçok kelimeyi türemiş olduğundan önemli sayılmaktadır.

Örneğin; *agirnak, xemnak, samnak*

5.3.3.20. +van

Farsça kökenli olan bu ek Türkçedeki (+CI) meslek eki ile eş değerdir. Kürtçede (+wan) şeklinde gösterilmektedir.

Örneğin; *bacewan, baxewan, bazewan, berxwan, berxelewan, bêrîwan, bêzgewan, bêstaewan, bêlîtevan, paporewan, parêzvan, pasewan, torewan, cercevan, huştirewan, darvan, darewan, degewan, derwazewan, rojuwewan, rezvan, rezewan, rewgewan, rewewan, zîngewan, zîndanewan, segewan, şarewan, şêrewan, firokewan, qapîwan, qazewan, qayixewan, qufewan, qeyaxewan, karewan, kogewan, kejewan, kerewan, keştîwan, kelekewan, gawan, golkewan, gwêzewan, gemyewan, gencînewan, gêrewan, lotrewan, leşkirewan, masîyewan, merzewan, melewan, meymunewan, mêjuvan, mêgelewan, nêçîrewan, wiştirewan, werzişewan, wezewan, wêjewan, hengewan*

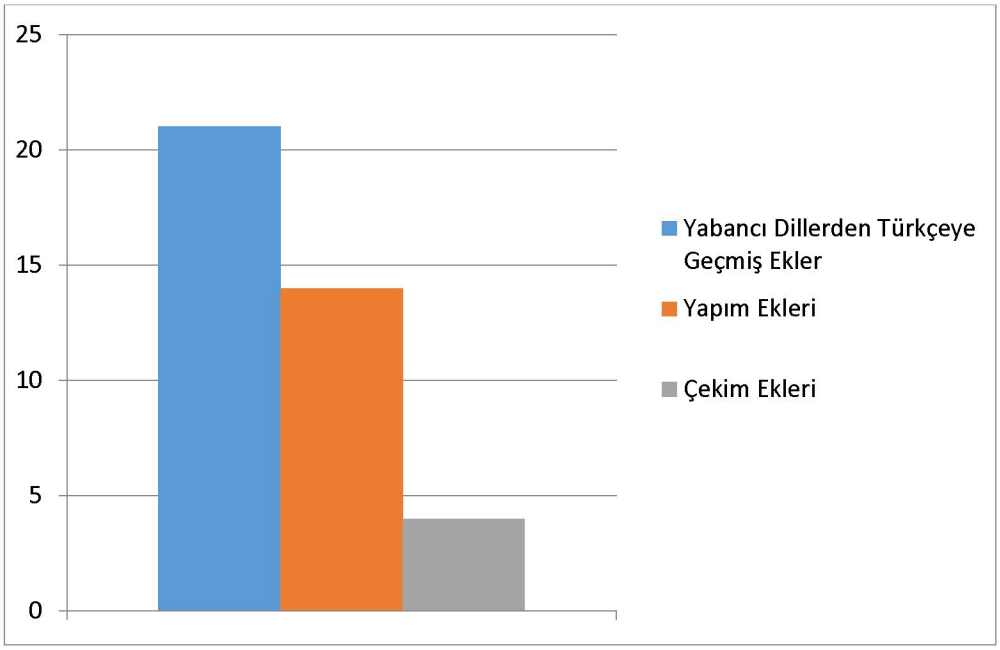
5.3.3.21. +var

Farsça kökenli olan (+var), genellikle Türkçedeki (isimden isim yapan +lI) ekiyle aynı anlama gelmektedir. Kürtçenin Sorani ağzında işlek bir ek olarak sayılır ve (+war, +wer) şeklinde yazılmaktadır.

Örneğin; *umêdewar, berhrewer, pîşewer, canewer, cengawer, xuwênewar, dadwer, hunerwer*

SIRA	ADI	SAYISI	ORANI
1	Yabancı Dillerden Türkçeye Geçmiş Ekler	21	% 53.84
2	Yapım Ekleri	14	% 35.89
3	Çekim Ekeleri	4	% 10.25
	TOPLAM	39	

Tablo 8. Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki eklerin sayısı ve oranı tablosu.

Şekil 7. Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki eklerin dağılımını gösteren şekil.

BÖLÜM VI

6.1. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

6.1.1. Tartışma

Sorani ağzında Türkçe söz varlığını inceleyen bu çalışma, Sorani ağzını konuşan Kürt uyruklu öğrenciler başta olmak üzere diğer yabancı uyruklu öğrencilere de ortak olan sözcük ve söz varlığının diğer ögelerinin vasıtası ile Türkçe öğrenimlerine kolaylık sağlama amaçlı olduğunu bilmemiz gerekir ki çalışmanın aşağıda değeneceğimiz bazı tartışmalı noktaları vardır. Çalışmanın bu tartışmalı yanlarından da haberdar olmamızda fayda var diye düşünüyoruz.

Kültürel ve coğrafi sebeplerden ötürü etkileşmiş iki dili hatta bazen bir dil ile başka bir dilin lehçe ya da ağzı ile incelediğimizde önemli ip uçlar elde edilecektir. Çalışmamızda dillerin olmazsa olmazı olan söz varlığı açısından incelediğimiz materyallerden elde ettiğimiz ip uçlar eğitim alanında yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilere kolaylık sağlarken diğer yandan dilbilimcilerin tartışmalarına ve eleştirilerine maruz kalabilmektedir.

1. Farsçadan aynı dil ailesinden ayrılmasına (veya doğmasına) rağmen Sorani ağzında bulunduğu halde Farsçada bulunmayan 442 Türkçe kökenli kelime ve 18 ek mevcuttur. Bu rakam daha önce alanla ilgili işlenmiş akademik çalışmalarda ciddiye alınan bir rakamdır. Bu da bazı dilblimcilerin Kürtçe Farsçanın bir lehçesidir görüşünü saptamasında tartışma açabilmektedir. Bu rakam Kürtçenin Farsça ile aynı dil ailesinden doğduğu ama ayrı ve müstakil bir dil olduğu konusunda bir kanıt olarak kabul edilebilir.

2. Genel olarak atasözleri ve deyimlere baktığımızda Türkçe ve Sorani ağzı konuşulan bölgelerin birbirinden yakın olmasından dolayı aralarında anlamsal benzerlikler olduğunu görüyoruz. Fakat aralarında biçimsel ve anlamsal benzerlikler olan deyimlerde durum farklıdır. Farsça ve Arapçadan Irak Sorani ağzına ve Türkçeye transfer olan sözcükler üzerinden biçimsel ve anlamsal ilişkiler kurulmuştur. (Bkz; *Hem ziyaret, hem ticaret*)

3. İster istemez Arapların yaşadığı Irak'ta konuşulan Sorani ağzı Arapça kelimelerden hatta eklerden etkilenmiştir. Dolayısıla çalışmada tespit ettiğimiz Türkçedeki Arapça kökenli kelimelerin çoğu Türkçeden değil direkt Arapçadan Sorani ağzına geçmiş olabilmektedir. Örneğin *kalem* kelimesi hem Türkçede hem de Sorani ağzında

kullanılmaktadır. Bu kelimeyi ele aldığımızda önce hem Türkler hem Sorani konuşan Irak'taki Kürtker kelimeyi direkt Arapçadan almış olduğunu görüyoruz. Aynı dil ailesinden ayrılmış olan Farsça kökenli kelimeler için de aynı durum söz konusudur.

4. Önceki maddede anlatmış olduğumuz tartışma yabancı dileden alınan eklere de geçerlidir. Ayrıca çekim ekleri kısmında anltamış olduğumuz Türkçe ile Sorani ağzında kullanılan ekler yapısal ve işlesel benzerlikler üzerinden ortaklaştığı varsayılmıştır. Bu durum nadir olsa dahi Türkçe ile diğer dillerde de olması mümkündür.

5. Yüzyıllar boyu aynı bölgede konuşulan Irak Türkmencesi az çok Sorani ağzını söz varlığı yönünden etkilemiştir. Bu durumu kanıtlayan kelimeler mevcuttur. Söz gelimi Irak Türkmencesinde *ayva* kelimesinin başına /*h*/ sesi eklenerek Türkiye Türkçesinden alınmıştır. Kelime aynı biçim itibariyle Sorani ağzına geçmiştir. Nitekim Türkçe kökenli kelimelerin bir kısmı Irak Türkmencesi kanalından Sorani ağzına geçmiş olabilmektedir. (Bkz; *ayva* (*heywe*))

6.1.2. Öneri

Bu çalışmanın eğitime yönelik başta kazanımları şunlardır:

1. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Kürt öğrencilerle baraber Fars, Arap, Fransız, İngiliz vb. öğrencilere özellikle sözlükler kısmını önermek Türkçe söz varlıklarını zenginleştirmek ve geliştirmek açısından fayda sağlayabilir.

2. Bu çalışma ilerde alanla ilgili daha fazla araştırma yapmak isteyen akademisyenlere ana kaynak olarak, öğrencilere ise materyal olarak kullanılabilir.

6.1.3. Sonuç

Bu çalışmada sözlükleri esas alarak Kürtçenin Irak'ta konuşulan Sorani ağzında Türkçe söz varlığı, söz bilgisi ve eklerini inceledik ve şu sonuçlarI elde ettik:

1. *Kürtçenin Irak Sorani Ağzındaki Türkçe Söz Varlığının İncelenmesi* isimli ana başığında

a. Toplam 2812 kelimeye ulaştık, bu rakamdan 442'si Türkçe kökenli, geri kalan diğer 2370 kelime (sırayla Farsça, Arapça, Fransızca, İtalyanca, Rumca, İngilizce, Latince, Moğolca, İspanyolca, Macarca, Rusç, Yunanca, Bulgarca ve Ermenice) kökenli kelimelerdir.

b. Yapı özelleliklerine göre ele aldığımız Türkçe kökenli kelimeleri (*Şekil Değişmesine Uğramamış Kelimeler, Ses Değişmesine Uğramış Kelimeler, Ses Kaybolma ve Ekleme Suretiyle Ortaya Çıkmış Kelimeler, Bir Yabancı Kökenli Kelimeyle ya da Ekiyle Birleşerek Ortaya Çıkan Kelimeler*) olmak üzere dörde ayırdık.

Bunların arasında en çok kelimeyi karşılayan *Ses Değişmesine Uğramış Kelimeler* (298 kelime), en az örneğe sahip olan ise *Bir Yabancı Kökenli Kelimeyle ya da Ekiyle Birleşerek Ortaya Çıkan Kelimeler* (15 kelime) kategorisiydi.

c. Kelimelerden sonra ele aldığımız söz varlığının diğer önemli ögesi deyimlerdi. Çalışma kapsamına toplam 441 deyimi aldık. Deyimleri özelliklerine göre iki farklı kategoriye ayırdık. Deyimlerin büyük kısmını oluşturan (432 deyimle) *Anlamca Ortaklaşan Deyimler*, geri kalan diğer kısmını oluşturan ise (9 deyimle) *Şekil ve Anlamca Ortaklaşan Deyimler* kategorisiydi.

ç. Atasözleri söz varlığının ele aldığımız diğer önemli ögesidir. Atasözlerini tek kategori altında topladık. *Anlamca Ortaklaşan Atasözleri* kategorisinde Türkçe ile Kürtçede aynı anlamda kullanılan 52 atasözünü tespit etmiş olduk.

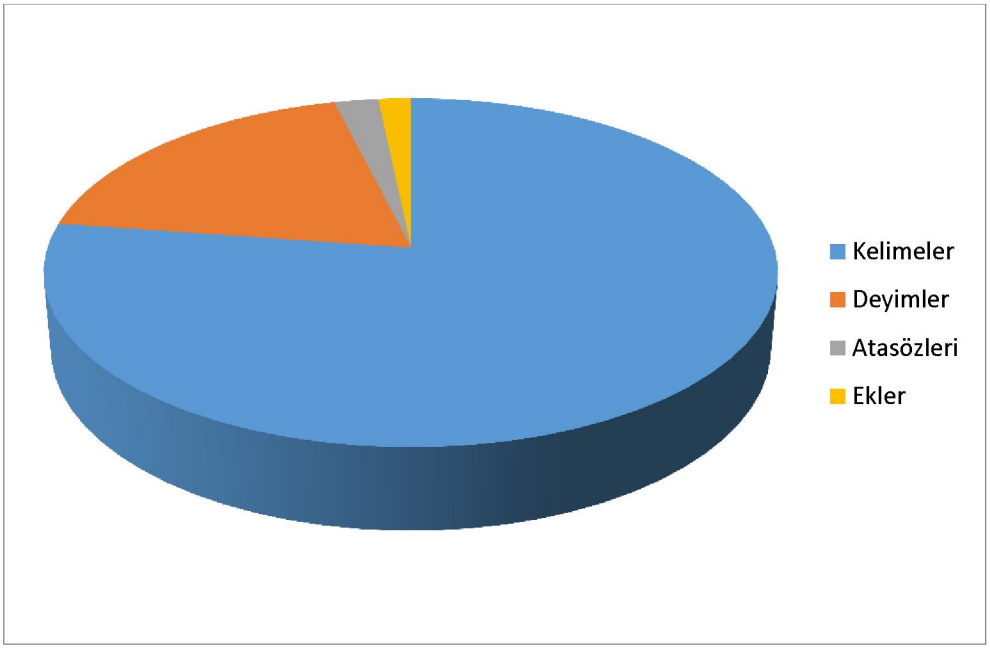
2. *Kürtçenin Irak Sorani Ağzındaki Türkçe Söz Bilgisi İncelenmesi* ana başlığında ise kelimeleri (*isimler, sıfatlar, fiiller, zarflar, edatlar, bağlaçlar, ünlemler*) olmak üzere 7 kategoride sınıflandırdık. Sınıflandırmanın başında gelen (2020 kelime ile) *isimler* oldu. Ardından (644 kelime ile) *sıfatlar* ve (68 kelime ile) *zarflar* ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır. Türlerine göre 17 kola ayrılan isimlerin daha detayına girdiğimizde *Dini İsimler* (140 kelime ile) birinci sırada, *Bitki Bilmi İsimleri* (112 kelime ile), *Yiyecek ve İçecek İsimleri* ise (71 kelime ile) ikinci ve üçüncü sırada yer alan en çok örneklere sahip isimlerdir.

3. *Kürtçenin Irak Sorani Ağzındaki Türkçe Ekler İncelenmesi* bulgular kısmında yer alan çalışmamızın son ana başlığıdır. Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki Türkçe eklerini (*yapım eki, çekim eki* ve *yabancı dillerden Türkçeye geçmiş ekler*) olmak üzere üç grupta sınıflandırdık. Tespit edilen toplam 39 ekten 21 ek *Yabancı Dillerden Türkçeye Geçmiş Eklere*, 14 ek *Yapım Eklerine*, 4 ek ise *Çekim Eklerine* ait eklerdir.

Netîce itibariyle Kürtçenin Irak Sorani ağzında inceleme çalışmaları ardından toplam 2812 adet kelime, 441 adet deyim, 52 tane atasözü ile 39 adet eki tespit etmiş olduk.

SIRA	ADI	SAYISI	ORANI
1	Kelimeler	2812	% 85.37
2	Deyimler	441	% 12.12
3	Atasözleri	52	% 1.42
4	Ekler	39	% 1.07
	TOPLAM	3344	

Tablo 9. Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki Türkçe söz varlığınınögeleri sayısı ve oranı tablosu.

Şekil 8. Kürtçenin Irak Sorani ağzındaki Türkçe söz varlığınınögelerinin dağılımını gösteren şekil.

6.2. SÖZLÜKLER

6.2.1. Kelimeler Sözlüğü

Madde Başı (Türkçe)	Madde Başı (Kürtçe)	Kök	Anlam
ab	aw, ab	Far.	Su
aba	eba	Ar.	1. Bu kumaştan yapılmış bol ve geniş giyecek, hırka, cüppe 2. Derviş hırkası
abadan	awedan	Far.	Bayındır, mâmur, âbat, şen
abat	abat	Far.	Bayındır, mâmur, âbâdan
abd	ebd	Ar.	1. Kul, köle, bende 2. (Allah'ın kulu olması sebebiyle) İnsan
abdal	ebdal, ewdal	Ar.	1. Kalender, gezgin derviş, derviş 2. Tasavvuf inancına göre, Allah tarafından âlemi mânen idâre etmekle görevlendirilmiş ve kendilerine âleme hükmetme izni verilmiş olan velîlerin mânevî derecelerinden birinin adı ve bu mânevî derecede bulunan velî
abdar	abdar	Far.	Sulu, tâze (meyve vb.)
abdes, abdest	awdes, abdest	Far.	Mesâne ve bağırsaklar yoluyle vücuttan dışarıya atılan maddeler
abdestane, abdethane	awdestxane	Far.	Abdest bozulacak yer, helâ, ayakyolu, tuvalet, yüznumara, kademhâne
abkeş	awkêş	Far.	Eskiden sebilhânelerde, tekkelerde kuyudan su çekmek, kaplara ve bardaklara su doldurmakla görevli kimse

ablak	ebleq	Ar.	Alaca (at), aklı karalı, gösterişli ve güzel (at)
abluka	abluqe	İta.	1. Bir şehri denizden kuşatarak etrafla her türlü ilgisini kesme, deniz muhâsarası, kuşatma 2. Bir yerin veya bir topluluğun etrâfını çevirme, dışarısı ile temâsını kesme
abone	abune	Fr.	Parasını önceden ödeyerek bir şeye belli bir süre için devamlı müşteri olma
abru, abıru	abru, awru	Far.	Yüz suyu; şeref, haysiyet, izzetinefis
abşar	awşar	Ar.	Çağlayan, şelâle
abutab	abutab	Far.	Güzellik, parlaklık, letâfet
abyar	awyar	Far.	Su veren, sulayan, sulayıcı
abyari	awyarî	Far.	Yardım, muâvenet, himmet
ac	ac	Ar.	Fildişi
acayip	ecayîb	Ar.	1. Garip, tuhaf, alışılanın dışında, değişik 2. Hayretler içinde bırakan garip şey 3. Şaşılacak şey
acele	ecele	Ar.	1. Bir şeyi çabuk yapmaya çalışma, telâş ve sabırsızlık göstererek çabuk davranma, çabukluk, tezlik, şitap 2. Çabucak, hemen, tez elden, derhal
Acem	Ecem	Ar.	1. Arap ırkından olmayanlara Arapların verdiği isim 2. İranın Hint-Avrupa ırkından olan halkı ve bu halktan olan kimse

			3. Îran ülkesi, Acemistan
Acemi	Ecemî	Ar.	1. Arap ırkından olmayan (kimse) 2. Arapça olmayan (söz)
acep	eceb	Ar.	Şüphe, tereddüt, hayret ifâde eden soru zarfı, acaba
acı badem	hacî badem	Tür.	1. Gülgillerden bir meyve ağacı 2. Bu ağacın acımtırak sert kokulu meyvesi. 3. Acı bâdem kurâbiyesi.
aciz	aciz	Ar.	1. Güçsüz, kudretsiz, zayıf (kimse) 2. Yeteneksiz, beceriksiz, elinden iş gelmez (kimse) 3. Zavallı, bîçâre, hakir (kimse), zebun
açar	açer	Tür.	Anahtar
açık	açox, acax	Tür.	Koyu olmayan
ada	ad	Tür.	Her tarafı su ile çevrili kara parçası, cezîre
adalet	edalet	Ar.	1. Hak ve hukūka uyma, herkesin hakkını gözetme, doğruluktan ayrılmama, hakkāniyet, adl 2. Bir cemiyette kānun ve nizam yoluyle hakların karşılıklı olarak korunması ve dengeli tutulması
adavet	edawet	Ar.	Düşmanlık, hasımlık, husûmet
Adem	Adem	Ar.	1. İlk yaratılan insan ve ilk peygamber 2. İnsan, beşer
Ademi	Ademî	Ar.	İnsana, insan oğluna âit, insanla ilgili

adet	adet	Ar.	1. Herkes tarafından uyulan hal, olagelmiş, alışılmış şey, usûl, görenek 2. Alışkanlık, huy, tabiat
afat	afat	Ar.	Âfetler, musîbetler, belâlar
aferin	aferîn	Far.	1. Beğenme, takdir, teşvik duygularını anlatmak için kullanılır; yaşa, var ol, bravo! 2. Eskiden okullarda çalışkan öğrencilere verilen ve üzerinde "âferin" yazılı olan takdir belgesi
afiyet	afîyet	Ar.	Sağlık, sıhhat, sağlığın verdiği rahat ve huzur
agah	aga, agah	Far.	1. Haberi olan, haberli, haberdar 2. Uyanık, basîret sâhibi, sırlara vâkıf, müteyakkız
agahi	agahî	Far.	1. Bir şeye vâkıf olma, âgâh olma, vukuf 2. Uyanıklık, basîret, teyakkuz
ağa	axa, axe	Tür.	1. Genellikle köy ve kasabalarda sözü geçen, nüfuzlu, zengin kimse 2. Büyük, hatırı sayılan, saygı gösterilen, kerem sâhibi halk adamı. 3. Halk arasında saygı değer kimselere hitap ederken bey, beyefendi yerine kullanılan ve daha çok ismin sonuna getirilen hitap sözü, aga
ağır	axir	Tür.	1. Ağır başlı, ciddî, vakur, olgun 2. Kıymetli, değerli, gösterişli
ağızlık	axize	Tür.	1. Sigara içmeye yarayan çubuk şeklindeki âlet

			2. Nargile marpucunun ağıza gelen uç kısmı.
ağleb	exleb	Ar.	1. Çok (daha, en, pek) üstün, çok kuvvetli 2. Pek çok
Ağrı	Agrî	Tür.	Türkiyenin Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan illerinden biri
ah	ax, ah	Tür.	1. Kullanıldığı yere ve sesin tonuna göre maddî veya mânevî bir acıyı, ağrı, ıztırap, pişmanlık, esef, acıma, özlem, yanıp yakılma, yeis, ümitsizlik, beğenme, hayranlık vb. duyguları ifâde eder 2. Feryat, inilti
aha	eha	Tür.	İşte, işte burada, işte şurada
ahek	ahek	Far.	Kireç
ahenk	aheng	Far.	1. Kulağa hoş gelen ses uygunluğu, hoş sadâ, ezgi, nağme, terâne 2. Çalıp söyleyerek eğlenme, mûsikî toplantısı, cümbüş 3. Sazlardaki perdelerin veya insan sesinin belirli bir sese göre ayarlanması, düzen, akort 4. Konusu birlikte çıkan sesleri uyuşturmak olan mûsikî sistemi, armoni.
aheste	ahîste	Far.	1. Yavaş, ağır, sâkin 2. Yavaşça, usul usul
ahır	axur	Far.	Büyükbaş hayvanları barındırmaya yarayan üstü kapalı yer, hayvan damı, tavla
ahir	axîr	Ar.	Son, sonuncu, en sonra olan

ahiret	axîret	Ar.	Ölümden sonra gidilecek olan âlem, öbür dünya, bekā âlemi
ahir zaman	axîrzeman	Ar.	1. Son zaman, dünyânın sonunun yaklaştığı, kıyâmetin kopmasının yakın olduğu kabul edilen zaman bölümü 2. Ahlâkın bozulup kötüleştiği, fitne ve fesâdın kıyâmet günlerinin yaklaştığını gösterecek kadar yaygınlaştığı zaman
ahlaf	axlef	Ar.	Gelecek nesiller, sonradan gelip öncekilerin yerini alacak olanlar
ahmak	ehmeq	Ar.	Aklı kıt, anlayışsız, kalın kafalı (kimse), beyinsiz, bön, budala
ahu	ahî	Far.	1. Ceylân, karaca, gazal, meral 2. Güzel, dilber
ahund, ahond	axun, axund	Far.	Îran'da din adamlarına verilen unvan, üstat, hoca
ahval	ehwal	Ar.	1. Haller 2. Hâdiseler, olup bitenler, vak'alar 3. Durum, vaziyet, hal
ajan	ajan	Fr.	1. Bir devlet veya teşkilât hesâbına gizli olarak çalışan, bilgi toplayan kimse, câsus 2. Bir kişi, bir kuruluş veya devlet adına iş gören kimse, temsilci.
akal	îqil	Ar.	Çok (daha, en, pek) az, en aşağı
akıbet	aqîbet	Ar.	1. Son, nihâyet, encam; gelecek, istikbal 2. Daha önce yapılan şeylere göre varılan netîce, sonuç 3. İnsanın başına gelebilecek hal, karşılaşılabilecek durum

akıl	aqil	Ar.	Akıllı (kimse)
akide	aqîde, eqîde	Ar.	1. Îman, îtikat 2. Kuvvetle benimsenen görüş tarzı, inanç 3. Mezhep şeklini almış inanç ve düşünce sistemi
akik	aqîq	Ar.	1. Üzerine mühür kazılan, yüzük taşı ve tespih yapılan, bâzı eşyâlarda süsleme unsuru olarak kullanılan, çok sert, oldukça şeffaf, içinde çeşitli renk halkaları bulunan kıymetli süs taşı, kalseduan kuarsının bir cinsi 2. Bu taştan yapılmış
akraba	eqreba	Ar.	1. Aralarında kan bağı bulunan kimseler 2. Evlilik yoluyle aralarında bir ilişki, bir yakınlık doğan kimseler, hısımlar, hısım
al	al	Tür.	1. Pembeye kaçan parlak kırmızı renk 2. Kadınların yanaklarına renk vermek için kullandıkları kırmızı boya, allık 3. Pembeye kaçan, nar çiçeği renginde olan, parlak kırmızı
alaka	îlaqe	Ar.	1. İki şey arasındaki bağ, ilgi, râbıta, münâsebet 2. İstek, meyil, arzu 4. Gönül bağı, sevgi, aşk
alamet	elamet	Ar.	1. İşâret, belirti, nişan, emâre, alem, araz 2. Belirli bir şeyi, bir fikir ve inancı ifâde etmek için kullanılan harf, bitki, hayvan veya seçilen herhangi bir işâret, remiz, sembol, simge
alçak	alçax	Tür.	Değersiz, kıymetsiz

alem	alem	Ar.	1. Yerde ve gökte yaratılmış olan şeylerin bütünü, kâinat, evren 2. Bir güneş ve ona bağlı olup etrâfında dönen yıldızlardan meydana gelen sistem 3. Yeryüzü, dünya 4. Herkes, insanlar 5. Hal, hâlet, ortam
aleni	elenî	Ar.	1. Herkesin içinde ve gözü önünde yapılan, meydanda, açık 2. Açıkça, açık açık, alenen
alışveriş	alişt	Tür.	1. Satın alma, çarşıdan, pazardan ihtiyaçlarını temin etme işi 2. Alım satım, ticâret
alif	alif	Ar.	Otlağa salınmayıp beslenen koyun, besi koyunu
alim	alîm	Ar.	1. İlim sâhibi olan (kimse), bilici, bilen 2. Belli bir ilim dalında çalışan, araştırma yapan kimse, bilgin, bilim adamı
altıncı	altunçî	Tür.	Altın alıp satan kimse
altun, altın	altun	Tür.	1. Sarı kızıl renkte, parlak ve ağır, kolayca işlenebilen, dış etkilere dayanıklı, paslanmayan, ziynet eşyâsı yapımında, elektrik ve ısıyı çok iyi ilettiğinden hassas ve kıymetli makine ve cihaz yapımında kullanılan, yoğunluğu 19,26, erime derecesi 1063°C, atom ağırlığı 197,2, atom numarası 79, sembolü Au olan kıymetli element, zer 2. Bu mâdenden yapılmış para, liraü 3. Bu mâdenden yapılmış olan

			4. Çok kıymetli, çok asil ve değerli 5. (Renk için) Sarı
altuni	altunî	Far., Ar.	Altın renginde.
allude	allude	Far.	Bulaşmış, bulaşan
am	am	Ar.	1. Herkese âit, umûma mahsus 2. Seçkin olmayan, umûma hitap edecek seviyede olan, sıradan
amade	amade	Far.	Hazır
amame	emame	Far.	Sarık
ambar	embar	Far.	1. İçine erzak ve eşyâ konan büyük yerli sandık veya bir binânın bu işe ayrılan bölümü 2. Eşyâ, erzak vb. koymaya ve saklamaya mansus binâ, depo 3. Gemilerin yük konan bölümü
amber	ember	Ar.	1. Kolay eriyen, bal mumu kıvâmında, yandığı zaman parlak bir alev çıkaran, çok güzel kokulu nesne 2. Güzel koku
amberbu	emberbo	Ar., Far.	Hindistan'da ve Îran'da yetişen, uzunca, iri tâneli, güzel kokulu bir cins pirinç.
amca	am	Tür.	1. Bir kimsenin babasının erkek kardeşi 2. Baba kardeşi yerine konan veya öyle imiş gibi kendisine saygı gösterilen kimse, yaşça büyük erkek 3. Erkek isimlerinden sonra kullanılan unvan sözü

amele	emele	Ar.	Beden gücünü kullanarak gündelikle çalışan kimse, işçi, ırgat
amin	amîn	Ar.	Duâlardan ve hayır temennîlerinden sonra, "Allah kabul etsin, öyle olsun!" anlamında kullanılan söz
amma	emma	Ar.	1. Zıt ve aykırı hüküm ifâde eden iki cümleyi birbirine bağlar; ancak, fakat, lâkin 2. Bir hükmü kuvvetlendirir, pekiştirir 3. Bir hüküm cümlesinden önce "fakat, lâkin, ancak, yalnız" anlamında kullanılır veya bu hükmü hazırlık mâhiyetinde olan ilk cümleye bağlar 4. Buna rağmen, yine de
an	an	Ar.	1. Zamânın bölünemeyecek kadar kısa parçası, lahza, dem 2. İnsana kısa gelen zaman bölümü
antika	antîke, entîke	İta.	1. Eski çağlardan kalma, târihi kıymeti veya sanat değeri olan eşyâ 2. Çarşaf, örtü, mendil gibi bezden eşyânın kenarlarını bastırmak için yapılan, enine ipliklerin çekilip boyuna ipliklerin üçer beşer bir araya toplanması ile meydana gelen diş diş nakış, sıçan dişi 3. Sanat değeri veya târihî kıymeti olan 4. Eskimiş, modası geçmiş 5. Kendine has tuhaf, değişik ve acâyip tarafları olan
ar	ar	Ar.	1. Utanma, utanç, hayâ, hicap. 2. Utanılacak şey, ayıp.

ara	ara	Tür.	1. İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, mesâfe 2. (Söz konusu olan iki şeyde) Orta, beyn, mâbeyn
araba	arebane	Ar.	1. At, eşek, öküz gibi hayvanlar tarafından çekilen, yük ve insan taşıyan tekerlekli kara taşıtı 2. Motorla işleyen tekerlekli kara taşıtı, otomobil
arak	areqe, areq	Ar.	1. Ter 2. Rakı
arakçin	ereqçîn, areqçin	Ar., Far.	1. Teri emmesi için kavuğun altına giyilen takke 2. Üzerine sarık sarılan keçe külâh 3. Bereye benzeyen, üstüne bir şey giyilmeden başa geçirilen veya şapka içine giyilen başlık
aram	aram	Far.	Rahat, huzur, sükûn, istirâhat
aramgah, aramgeh	aramge	Far.	1. Dinlenme yeri 2. Durulan, oturulan yer, ikāmetgâh
arayiş	arayiş	Far.	Süs, zînet, bezek
argon	argon	Yun.	Kokusuz, renksiz, havada yüzde bire yakın nispette bulunan, floresan lambaların, radyo tüpleri vb. nin doldurulmasında kullanılan, atom ağırlığı 39,944, atom numarası 18, sembolü Ar olan, kendisi dâhil hiçbir elementle birleşmeyen, yâni kimyevî bakımdan âtıl, gaz hâlindeki element.
Ari	Arî	Ar.	1. Hindistan'ın eski bir kavmi olan Aryalarla ilgili. 2. Hint-Avrupa dil âilesinden olan (ırk,

			topluluk veya kimse.)
arife, arefe	arefe	Ar.	(Dînî bayramlardan) Bayramdan bir önceki gün
ariza	erîze	Ar.	Yüksek bir makāma sunulan tezkire, dilekçe, yazı, arzuhal.
arsa	erz	Ar.	Şehir, kasaba, köy gibi yerleşme merkezlerinde üzerine binâ yapılmak üzere ayrılmış toprak parçası
arş	erş	Ar.	1. İslâm inancına göre göğün en yüksek katı, âlem tasavvurunda en yüksek nokta 2. That 3. Tavan, çardak, dam, çadır gibi altında gölgelenilecek yer
arvana	arwane	Far.	Dişi deve
arz	erz	Ar.	1. Yeryüzü, dünya 2. Toprak
arzu	arezu	Far.	1. İnsanın bir şeye karşı duyduğu istek, dilek 2. Cinsî istek
arzumend	arezwmend	Far.	Arzulu, hevesli
as	as	Fr.	İskambil kâğıtlarında birli
asa	asa	Far.	Gibi
asan	asan	Far.	Kolay
asanter	asanter	Far.	Daha kolay, çok kolay
asayiş	asayiş	Far.	1. Umûmî emniyet, güvenlik 2. Rahat, huzur, sükûnet

asıl	esil	Ar.	1. Soy, nesep 2. Bir şeyin ilk şekli, orjinal durumu 3. Bir şeyin örneği değil kendisi, sûret, kopya, tercüme ya da taklit olmayan şekli, orijinal 4. Gerçek, hakîkî 5. (Nüsha, metin vb. şeyler için) İlk yazılmış olan, orjinal
asır	esir	Ar.	1. Zaman, devir, çağ. 2. Yüz yıllık zaman parçası, yüzyıl. 3. Öğle ile akşam arasında bulunan ve başlangıcı mevsime göre değişen zaman, ikindi vakti.
asilzade	esilzade	Ar., Far.	Asil bir âileye mensup olan, soylu kimse, kişizâde, beyzâde
asitan, astane	astane	Far.	1. Eşik 2. Dergâh, tekke, büyük zâviye, âsitâne
asker	esker	Ar.	1. Ordunun her kademesinde görevli subay, assubay, çavuş, onbaşı ve erlere verilen isim, leşker 2. Ordu 3. Ordunun er sınıfı ve bu sınıftan olan kimse
askeri	eskerî	Ar.	1. Askerlere mahsus, askerlikle ilgili, askerliğe âit 2. Er veya subay olarak orduya girmiş kimse, orduya mensup kişi
aslen	eslen	Ar.	Kök bakımından, asıl olarak, soyca
asman	asman	Far.	Gök, gökyüzü, semâ, felek
asmani	asmani	Far.	1. Göğe mensup, gökle ilgili

			2. Gök renginde, açık mâvi
asude	asude	Ar.	Sıkıntı ve üzüntülerden uzak, dağdağasız, gāilesiz, rahat, huzurlu
aş	aş	Tür.	Yenilmek üzere pişirilmiş yiyecek, yemek, taam
aşçı	aşçî	Tür.	1. Yemek pişirmeyi meslek edinmiş olan, konaklarda ve evlerde yemek pişirmekle görevli kimse, ahçı 2. Yemek pişirip dükkânında para ile yediren ve dışarıya satan kimse
aşhane	aşxane	Far.	1. Yemek pişirilen yer, aş ocağı, mutfak 2. Parasız yemek verilen yer, aş evi
aşık	aşiq	Ar.	1. Bir şeye veya birine karşı aşırı sevgi duyan kimse, tutkun, meftun 2. Karşı cinsten birine gönlünü kaptırmış kimse 3. Bir kadınla bir erkek arasındaki gizli ilişkide erkeğe verilen ad 4. Dalgın, unutkan, kalender kimse 5. Nefsini dünya nîmetlerinin çekiciliğinden arındıran, bütün bağlılığı ve sevgisi Allah'a olan kimse
aşıkane	aşiqane	Ar., Far.	1. Âşık olana yakışacak şekilde, âşıkça, âşıkçasına 2. İçinde aşk ifâdesi bulunan, konusu aşk olan
aşır	eşir	Ar.	Cemâatle kılınan namazlardan sonra veya mânevî toplantılarda Kur'ân-ı Kerim'den okunan âyetler
aşikar, aşikare	aşkira	Far.	Açık, meydanda, gözle görülebilen, belli, ayan,

			vâzıh, bâriz
aşina	aşna	Far.	Âşinâ, dost, tanıdık, bildik
aşinayi	aşnayî	Far.	1. Âşinâ olma, haberdar olma 2. Âşinâlık, ahbaplık, tanışıklık
aşiran	aşîran	Ar.	Mûsikîmizde hüseynî aşîran makāmının ve perdesinin (mi) kısaltılmış şekli
aşiret	eşîret	Ar.	1. Aynı asıldan gelip birlikte yaşayan göçebe topluluk, kabîle, boy 2. (Vakıf terimi olarak) Yakın ve uzak kız ve erkek çocuklar ve torunlar, nesil
aşk	îşq	Ar.	1. Bir kimse veya bir şeye karşı duyulan çok kuvvetli sevgi ve bağlılık, aşırı muhabbet. 2. Şiddetli istek, tutku. 3. Kadın ve erkek arasındaki çok kuvvetli duygu, sevgi bağı.
aşti	aştî	Far.	Barış, sulh içinde olma, barışıklık
aşub	aşub, aşo	Far.	Karışıklık, kargaşalık
aşüfte, aşifte	aşifte	Far.	1. Baştan çıkmış, hafifmeşrep, ahlâksız kadın. 2. İşveli, çekici, oynak. 3. Çılgın gibi seven, aşktan perîşan olan, sevdâlı kimse, meftun.
ateşbaz	ateşbaz	Far.	1. Eskiden ateşle gösteri yapan oyuncu 2. Donanma gecelerinde atılmak üzere fişek hazırlayan kimse, fişekçi
ateşgah	ateşga	Far.	Âteşgede
ateşgede	ateşkede	Far.	1. Ateş yanan yer 2. Mecûsî tapınağı, ateşe tapanların mukaddes

			ateşlerinin yandığı yer
ateşhane	ateşxane	Far.	1. Ateş yanan yer, ocak, külhan 2. Ateşe tapanların ibâdet yeri, Mecûsî tapınağı, âteşgede
ateşpare	ateşpare	Far.	1. Ateş parçası, kıvılcım 2. Ele avuca sığmayan, oynak, haşarı
ateşperest	ateşperist	Far.	Ateşe tapan (kimse)
atlas	etles	Fr.	1. Dünyâya, bir bölgeye veya memlekete âit coğrafya haritalarını bir araya toplayan dergi 2. Herhangi bir ilim koluna âit olup bir araya getirilmiş harita, levha ve tablolar
avanta	awante, hawanta, hewente	Fr.	Açıktan elde edilen kâr, pek de haklı olmadan sağlanan kazanç, çıkar
avantacı	awanteçî	Tür.	Bir şeyi açıktan ve kolayca elde etmek isteyen, fırsat düşkünü kimse
avare	aware	Far.	1. Boş gezen, işsiz güçsüz (kimse), aylak, başıboş 2. Kararsız, şaşkın, perîşan 3. Evsiz barksız (kimse), serseri 4. Başıboş, belli bir düzeni olmayan, düzensiz
avaz, avaze	awaz, awaze	Far.	1. Ses, sedâ 2. Yüksek sesle bağırma, feryat, nâra
avizan	awêzan, awêz	Far.	Asılı, asılan
avize	awêze	Far.	Tavana asılan, önceleri mum ve hava gazı, sonraları elektrikle ışık veren pirinç, tunç, tahta, cam vb. şeylerden, en güzelleri ise

			kristalden yapılmış süslü aydınlatma aracı
avrat	afret	Ar.	1. Kadın 2. Zevce, karı
avukat	awqat	Fr.	1. Mesleği hukūkî işlerde ücret karşılığı yol göstermek, hakkı savunmak olan, kendisine kānûnen savunma hakkı tanınmış kimse 2. Üstüne vazîfe olmadığı halde başkasını savunmada gayretkeşlik gösteren kimse
ay	ay	Tür.	1. Yardım isteme, imdat dileme 2. Heyecan 3. Hayret, şaşkınlık 4. Çok beğenme, takdir etme 5. Dikkat çekme, tembih, îkaz 6. Usanç, bıkkınlık, sıkıntı 7. Beğenmeme 8. Özür dileme 9. Küçük görme, hafife alma, alay 10. Güçlük, zorluk 11. Can acısı, ağrı 12. Sitem, ayıplama
ayar	ayar	Ar.	1. Altın, gümüş gibi mâdenlerin, 1 gramında bulunan değerli madde miktârına göre saflık, hâlislik derecesi 2. Saat ve tartı âletlerinin, birliği ve doğruluğu sağlamak için belirlenmiş olan ölçülere uygun olarak işlemesi durumu 4. Mâdenî paraların tam ölçüsünde olması 5. (Belli bir değer hükmüne göre) Seviye, derece, değer, kırat

ayet	ayet	Ar.	Kur'ân-ı Kerim'deki sûreleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri
ayıp	eyip	Ar.	1. Utanılacak hal ve davranış 2. Noksan, kusur, eksiklik 3. Utanç verici, nezâket ve terbiye dışı, uygunsuz, kötü 4. Açık saçık, utanma duygusu veren, müstehcen
ayine	awêne	Far.	Ayna
ayna	awêne, awîne	Far.	1. Karşısındaki şeylerin görüntüsünü aksettiren, özellikle insanların kendilerini görmek için kullandıkları, arkası sırlanmış cam veya mâdenden levha, gözgü 2. Bir durumun, bir niteliğin zihinde canlanmasına, gözler önüne serilmesine yarayan şey
aynen	eynen	Ar.	1. Olduğu gibi, değiştirmeksizin, aynıyle 2. Hiçbir ayrılık göstermeksizin, tıpkı
ayva	heywe	Tür.	1. İki çenekliler sınıfının gülgiller familyasından, kışın yapraklarını döken, iri pembe çiçekli, yapraklarının altı tüylü, tâze filizleri, çekirdek ve tohumları çeşitli hassalar taşıyan küçük ağaç 2. Bu ağacın iri armut biçiminde üstü tüylü, sarı, sert, ufak çekirdekli, buruk bir tadı olan meyvesi
aza	aza	Far.	Başa gelen herhangi bir musibete karşı dayanma, sabretme.

azade	azade	Far.	1. Hür, serbest 2. Her türlü bağdan kurtulmuş, yakasını sıyırmış, kayıt altında olmayan
azadi	azadî	Far.	Âzatlık, hür olma, serbestlik
azap	ezab	Ar.	1. Organlarda duyulan ıztırap, organik acı 2. Kâfirlere ve günahkârlara ölümden sonra verilecek cezâ 3. Pişmanlık, çâresizlik, korku vb. durumların verdiği sıkıntı, işkence, keder
azar	adar, azar	Far.	Güneş yılı esâsına dayanan takvimde mart ayının diğer adı
azar	azar	Far.	İncitme
azat, azad	azad	Far.	1. Serbest bırakma, serbestlik 2. Serbest bırakılmış, kurtulmuş, hür
azep, azeb, azab	azeb	Ar.	Bekâr
azık	azwqe	Tür.	1. Yolculuk sırasında veya dışarıda çalışırken yenmek üzere hazırlanan yiyecek, kumanya, nevâle 2. Yenecek şey, besin, gıdâ 3. Zahîre, erzak
aziz	azîz	Ar.	1. Yüce, kıymetli, değerli, mukaddes, muazzez 2. Saygı duyulan, hürmet edilen, sevgili, dost 3. "Benzeri bulunmayan, eşşiz kudret sâhibi, mağlûp edilmesi mümkün olmayan" mânâsında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır
Azrail	Îzraîl	Ar.	Dört büyük melekten, Allah'ın emriyle insanların canını almakla görevlendirilmiş

			olanı, ölüm meleği
azya	ezye	Ar.	Kollu robalı ayağa kadar uzanan ve üç eteğin* altına giyilen folklorik elbisenin adıdır
bac, baç	bac	Far.	1. Vergi 2. Alınıp satılan menkul eşyâdan, başka köy ve şehirlerden getirilen mallardan eskiden alınan bir nevi alım satım vergisi 3. Eskiden iskelelere gelen, geçiş yerlerinden, derbent ve köprülerden geçen taşıtların ödedikleri geçiş rüsûmu 4. Haraç, zorla alınan para
bacgah	bacge	Far.	Vergi toplanan yer
bacgir	bacgir	Far.	Baç toplayan memur, tahsildar
bacı	bacî, bace	Far.	1. Kız kardeş, hemşire 2. Eskiden bir evde uzun müddet çalışan yaşlı kadınlara ve özellikle zenci olanlarına verilen unvan, kalfa 3. Kadınlar için kullanılan bir hitap sözü
bad	bad	Far.	Rüzgâr, yel, hava.
bade	bade	Far.	1. Şarap, içki, mey 2. Maddî ve mânevî sarhoşluk veren, kendinden geçiren, mest eden şey 3. Kadeh
badem	badam	Far.	1. İki çenekliler sınıfının gülgiller familyasından, pembe ve beyaz çiçekler açan, 5 – 12 m. boyunda ağaç 2. Bu ağacın çağla hâlinde iken tamâmı, dış kabuğu sertleşince ise içi yenen, şekercilikte ve tatlıcılıkta kullanılan meyvesi

badem şekeri	şeker badem	Far.	Kavrulmuş bâdem içinin ince bir şeker tabakası ile kaplanması sûretiyle yapılan bir şeker çeşidi
bağ	bax	Far.	1. Üzüm kütükleri dikili olan ve üzüm yetiştirilen yer 2. Bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer, bostan
bağış	bexiş, bexş	Far.	Verme, bağış, ihsan, hîbe.
bağışlamak	bexişîn	Tür.	1. Bir şeyi yarar gözetmeden karşılıksız olarak vermek, hibe etmek, teberru etmek. 2. Vermek, ihsan etmek, bahşetmek. 3. Cezâ vermemek, affetmek.
bağvan	baxewan	Far.	Bahçıvan, bağban
baha, beha	beha	Far.	Paha kelimesinin eski ve asıl şekli
bahane	behane	Far.	1. Bir şeyin asıl sebebi yerine ileri sürülen sözde sebep, gerçekle ilgisi olmayan sahte özür ve mâzeret 2. Vesîle, sebep
bahar	behar	Far.	1. Kış ile yaz arasında 21 Mart'tan 22 Haziran'a kadar süren mevsim, ilkbahar 2. Bir şeyin gençlik, tâzelik, canlılık dönemi
baharat	baharat, beharat	Ar.	Baharlar, karabiber, tarçın, karanfil, zencefil gibi yemeklerde kokuları ve tatları için kullanılan maddeler
bahçe	baxçe	Far.	1. Çiçek, sebze veya meyve ağacı yetiştirilen toprak parçası 2. Binâların ön, arka, yan kısımlarında veya dört tarafında bulunan, duvar yâhut çitle çevrilmiş toprak parçası, bir binâya âit toprak,

			avlu
bahir	behir	Ar.	Deniz, deryâ
bahis	bahîs	Ar.	Bir şeyden bahseden, bir meseleye dâir bilgi ve açıklamaları ihtivâ eden, o meseleyle ilgili
bahis, bahs	bas, behis	Ar.	1. Karşılıklı konuşma, söz, sohbet, lakırdı 2. Üzerinde konuşulan, tartışılan konu, mevzû, mesele 3. Bir kitapta belli bir konu hakkındaki bilginin toplu halde bulunduğu bölüm, fasıl, mephas
bahşayiş	bexşayîş	Far.	1. Bağışlama, verme, ihsan. 2. Merhamet, şefkat, af
bahşende	bexşinde	Far.	Bağışlayan, veren, ihsan eden.
bahşiş	bexşîş	Far.	1. Bir hizmet karşılığında bir kimseye fazladan verilen para 2. Armağan, hediye, ihsan, atıye
baht	bext	Far.	Allah tarafından ezelde belirlendiği kabul edilen kısmet ve nasip, uygun tâlih, ikbal, şans
bahtaver	bextewer, bextewar	Far.	Tâlihli, bahtlı
bahtiyar	bextiyar	Far.	Tâlihli, mesut, mutlu
bakır	baqir	Tür.	1. Dövme, haddeleme ve döküm yoluyle kolayca işlenip levha, tel ve çeşitli şekiller verilebilen, kalay, çinko vb. mâdenlerle karıştırılıp tunç, pirinç hâline getirilerek kap kacak yapımında ve elektriği çok iyi ilettiğinden elektrik sanâyiinde kullanılan, tabiatta serbest ve birleşikler hâlinde bulunan, kırmızıya çalar renkte, yoğunluğu 8,93, erime

			derecesi 1083°, atom ağırlığı 63,54, atom numarası 29, sembolü Cu olan metal element 2. Bu mâdenden yapılmış kap kacak 3. Bu mâdenden yapılmış
baki	baqî	Ar.	1. Ebedî, ölümsüz, kalımlı 2. Varlığını koruyan, devam eden, devamlı, sürekli 3. Kalan kısım veya meblağ, alt taraf, mâbad 4. "Ebedî, ölümsüz" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır
bakkal	beqal	Ar.	1. Perâkende olarak çeşitli yiyecek ve temizlik maddeleri satan esnaf 2. Bu maddelerin satıldığı dükkân
bakla	paqle	Ar.	1. İri tâneleri kabuksuz olarak veya fasulye gibi yeşil kabuğu ile pişirilip yenen, yurdumuzda çok bol yetişen besleyici bitki 2. Bu bitkiden pişirilen yemek
baklava	paqlawe, beqlewa	Tür.	1. Çok ince yufkadan yapılmış, içine ceviz, bâdem, fıstık veya kaymak gibi şeyler konan, meşhur ve makbul hamur tatlısı 2. Eşkenar dörtgen biçimindeki şekil
bakraç	peqrec	Tür.	Su, süt gibi şeyleri koymaya ve taşımaya yarayan kulplu, küçük bakır kap
bal	bal	Far.	1. Kanat 2. Kol
bala	bala	Far.	1. Bir şeyin yüksek yeri, yukarı, üst 2. Yüksek, yüce, âlî 3. Boy, kad, kāmet
balaban	baleban	Tür.	Türkmenler arasında kullanılan bir çeşit nefesli

			çalgı
baladest	baladest	Far.	Eli üstün olan, gālip
balahane	balexane	Far.	1. Bir binânın en üst katındaki yüksek kısım, cihannümâ 2. Medreselerde kubbeler arasına yapılan tahtadan oda
baldız	baltoz	Tür.	Bir erkeğin karısının kız kardeşi
balgam	belxem	Ar.	Solunum yollarında tahriş ve iltihaplanma sebebiyle meydana gelen ve öksürülerek çıkarılan sümüksü madde
balin	balîn	Far.	Yastık, kalın minder yastığı
balina, balena	balîna	İta.	Korse, gömlek gibi giyim eşyâlarının dik ve sert durması gereken kısımlarında, özellikle yakalarında kumaşın altına konan, balina kemiğinden veya sert ve esnek maddelerden yapılmış dar, yassı şerit
baliş	balîşt, balîf	Far.	Yastık, yüz yastığı
balon	balon	Fr.	1. Hava ile veya daha hafif bir gazla şişirilen, çeşitli şekillerde ve özellikle küre biçiminde lastik oyuncak, 2. Sıcak hava ile veya havadan daha hafif bir gazla doldurulduğunda uçabilen, boşlukta durabilen, ipek veya ipeğe benzer hafif ve gaz geçirmez maddelerden yapılmış, yolcu taşımakta, gözetleme işlerinde kullanılan, torba şeklinde bir çeşit hava taşıtı
balta	balte	Tür.	1. Odun yarmaya, ağaç kesmeye ve yontmaya yarayan, ağaç saplı, demirden kesici âlet, nacak 2. Eskiden kullanılan bu âlet biçimindeki yakın

			savaş silâhı, teber
balyoz	balwêz, balyos, balyoz	Rum.	Venedik Cumhûriyeti'nin Osmanlı Devleti nezdinde bulundurduğu elçilere verilen unvan
bamya	bamye, bamê	Ar.	1. Ebegümecigillerden, ılık ve sıcak bölgelerde yetişen, yaprakları kaba ve tüylü bir bitki 2. Bu bitkinin yaşken veya kurutulduktan sonra pişirilerek yenen meyvesi 3. Bundan yapılan yemek
bang	bang	Far.	Ses, sedâ, yüksek sesle bağırma, haykırış
banka	banq	İta.	Fâizle para alıp veren, iskonto, kambiyo, kredi işleriyle uğraşan, ticârî muâmelelere girişen, kasalarında değerli eşyâ ve evrak saklayan kuruluş
banko	banqo	İta.	1. Otuz iki kâğıtla oynanan bir iskambil oyunu 2. Kumarda bir oyuncunun diğer oyunculara karşı ortada olan paranın hepsine oynadığını bildirmek için söylediği söz
banu	banu	Far.	1. Kadın, hanım 2. Soylu ve asil kadınlara verilen unvan
banyo	banyo	İta.	1. Yapılarda, içinde yıkanılan bölüm. 2. Banyo küvetinde yıkanma işi.
bar	bar	İng.	1. Dans edilen içkili eğlence yeri 2. Bir salonda içki içilmek üzere düzenlenen köşe
bar	bar	Far.	1. Yük, ağırlık veren şey, sıklet 2. Yemiş, meyve, mahsul, ber 3. Mânevî ağırlık, eziyet, keder, üzüntü

			4. Defa, kere
baran	baran	Far.	Yağmur
barani	baranî	Far.	Çok iyi cins çuhadan yapılan yeniçeri yağmurluğu
bardak	perdax	Tür.	1. Su veya sulu şeyleri içmek için kullanılan, genellikle camdan yapılmış kap 2. Daha çok çam ağacından yapılan kulplu ve emzikli su kabı, testi, ibrik
bargah, bargeh	bargah	Far.	1. Girmek için izin alınması gereken yer, izinle girilebilecek makam, huzur 2. Sultan çadırı veya sarayı, yüksek divan
bargir	bargîn, bargir	Far.	Beygir kelimesinin eski metinlerde kullanılan asıl şekli
barik	barîk	Far.	İnce, nâzik, dakik
barkeş	barkêş	Far.	Yük çeken, ağır yükleri taşıyan
barname	barname	Far.	Kara taşıtlarının gümrüklerde geçiş için gösterdikleri belge
barut	barut, barud, baru	Far.	Kayaların parçalanması, binâ, köprü vb. yerlerin tahrîbi, ateşli silâhlarda merminin veya güllenin fırlatılması gibi işlerde kullanılan, güherçile, kükürt ve kömür tozundan ibâret patlayıcı madde
başlık	başlux	Tür.	1. Başa giyilen nesne, baş giyeceği, serpuş. 2. Herhangi bir şeyin başına koruma veya kullanma amacıyle geçirilen parça
bataklık	batlax	Tür.	Basıldığı zaman içine batılan, cıvık, çamurlu, çok sulak arâzi

battal	betil	Ar.	1. İşe yaramaz, işlemez, kullanılmaz, muattal, metrük 2. Çok büyük, kocaman, alışılmış olandan büyük, hantal
batman	batman	Tür.	Yerine veya ölçülen mala göre birimi değişen (ülkemizde 2 ile 8 okka arasında) eski bir ağırlık ölçüsü
battaniya	betanîya, betanîye, betanî	Ar.	Yorgan yerine veya yorganın üzerine örtülerek kullanılan, genellikle yünden dokunmuş kalın örtü
baver	bawer	Far.	İnanma, doğru bulma
bavul	bawill	İta.	Yolculukta içine eşyâ konan büyük çanta
bayi	bayî	Ar.	1. Satan (kimse), satıcı 2. Bir malın devamlı satıcısı
baykuş	bayequş	Tür.	Zararlı ve kemirici hayvanları avlamakla geçinen, başlarında iki tepelik bulunan, yırtıcı gece kuşlarının ortak adı
baz	baz	Far.	Doğan denen yırtıcı kuş, şahbaz
bazargah	bazarge	Far.	Pazar yeri
bazi	bazî	Far.	Oyun, eğlence
bazı	baz	Ar.	1. Birtakım, bir kısım 2. Hepsi olmayıp içlerinden birkaçı, kimi
bazubent, bazubend	bazubend, bazîbend	Far.	Kuvvet vermesi için yâhut süs olarak takılan, içinde muska veya yazılı bir sûre bulunan kol bağı, kolçak
bebe	bebe	Tür.	Süt çocuğu, en küçük çağındaki çocuk

bebek	bebik, pîbik	Tür.	Göz bebeği
beca	becê	Far.	Uygun, yerinde, münâsip
bîca, beç, beçke, beçe, pêçe, bêçu	bîca, beç, beçke, beçe, pêçe, bêçu	Far.	1. İnsan veya hayvan yavrusu 2. Osmanlılarda erkek esirlerden acemi oğlanlar sınıfına alınmayanlara verilen isim
bed	bed	Far.	1. Kötü, fenâ, çirkin 2. Kötü olan şey, kötülük, fenâlık
bedbaht	bedbext	Far.	Tâlihi kötü olan, bahtsız, tâlihsiz (kimse)
bedbin	bedbîn	Far.	Her şeyin kötü tarafını gören, kötüye yoran (kimse), kötümser, karamsar
bedçehreru	bêçaweru	Far.	Çirkin yüzlü, çirkin
beden	beden	Ar.	1. Vücut, gövde 2. İnsan ve hayvan vücûdunda baş, kollar ve bacaklardan, ağaçlarda kök ve dallardan geriye kalan kısım, gövde
bedgirdar	bedkirdar	Far.	Yaptığı işler kötü olan, kötü tabiatlı
bedgüher	bedxur	Far.	Aslı kötü
bedgüman	bedguman	Far.	Kötü zan sâhibi, vesveseli
bedhah	bedxwa	Far.	Başkasının kötülüğünü isteyen, başkası için iyilik dilemeyen (kimse)
bedhu, bedhuy	bedxu	Far.	Huyu kötü olan (kimse), huysuz
bedil	bedîl	Ar.	Bir şeyin veya bir kişinin yerini alan şey veya kimse, karşılık, ivaz
bedkar	bedkar	Far.	İşi, davranışı kötü olan, kötü işle uğraşan
bedmest	bedmest	Far.	Kendini bilmeyecek derecede sarhoş olan

			(kimse)
bednam	bednaw	Far.	Adı kötüye çıkmış olan, şöhreti kötü olan (kimse)
bednihad	bednîhad	Far.	Tabiatı, huyu fenâ olan, kötü huylu; zayıf karakterli
bedpesend	bedpesind	Far.	Kötüyü, fenâyı beğenen, nâdan
bedreka, bedrika	bedreqe	Far.	Doğru yolu gösteren şey veya kimse, kılavuz, rehber
bedter	bedfer	Far.	Daha kötü, pek kötü, en kötü
bedzeban	bedzuban	Far.	Dili, sözleri kötü olan, ağzı bozuk
behre	behre	Far.	Pay, hisse
behredar	behredar	Far.	Hissesi olan, nasipli, nasiplenmiş
behremend	mehremend	Far.	Behredar, nasiplenmiş
bel	bêl	Far.	Kenarına ayakla basılıp yere batırılmak sûretiyle toprağı kazarak altüst etmekte kullanılan, ucu sivri, kürek veya çatal biçiminde zirâat âleti
bela	bela	Ar.	1. İnsana büyük bir sıkıntı veren, içinden çıkılması güç durum, bâdire, dert, gam, keder 2. Büyük sıkıntıya ve zarara sebep olan olay, âfet, musîbet, felâket 3. Başa dert olan, insanı çok üzen kimse veya şey
beli	belê	Far.	Evet, peki, hay hay
belediye	beledye	Ar.	1. Bir şehir veya kasabanın bayındırlığına, temizlik, su, kanalizasyon işlerine, esnafın kontrolüne ve bunun gibi kamuya âit

			hizmetlere bakan, başkan ve üyeleri halk tarafından seçilmiş yönetim 2. Bu yönetimin çalıştığı binâ
beleş	belaş	Ar.	Emek verilmeden, bir para veya karşılık ödenmeden elde edilen (şey), bedâva, anafor
belge	belge	Tür.	Sağlam ve inanılır olan bir hükme esas teşkil edecek her türlü yazılı delil, fotoğraf, resim, filim vb., vesîka, doküman
beli	belê	Ar.	Evet, hay hay, peki
belki	belka, belkî	Ar., Far.	1. Olabilir, olabilir ki, bir ihtimâle göre, muhtemelen 2. Olsa olsa, ancak
belkim	belkim	Ar.	Belki yerine eskiden kullanılan ve bugün halk ağzında görülen şekil
bem	bem	Ar.	Tambur vb. sazların en kalın sesi veren teli
bend	bend	Far.	1. Bağ 2. Bağlama, bağlanma 3. Boğum, halka, mafsal 4. (Kānun kitaplarında) Maddenin bölümlerinden her biri 5. Bir yazının kendi içinde bir bütün teşkil eden parçası, paragraf. 6. Dört veya daha çok mısrâdan meydana gelen bölümlerden her biri
bende	bende	Far.	1. Kul, köle, abd, memlûk 2. Esir, tutsak, bağlı kimse 3. Birine mensup olan, onun hizmetinde bulunan, ona tâbi ve taraftar olan kimse

bendegi	bendegî, bendeyî	Far.	Bendelik, kulluk, kölelik
bender	bender	Far.	İşlek ticâret iskelesi, ticâret limanı
beng	beng	Far.	Ban otu denen bitki ve bunun afyon gibi uyuşturucu, keyif verici tohumu
bengah	benga	Far.	Keçe çadır, büyük bir kimsenin çadırı
bengi	bengî	Tür.	Sonu olmayan, ebedî
benna	banna	Ar.	Binâ yapan kimse, mîmar, kalfa
ber	ber	Far.	Yemiş, meyve, mahsul, bâr
ber	ber	Far.	Üst
ber	ber	Far.	Sonuna geldiği kelimelere "alan, getiren, götüren" anlamı katarak Farsça usûlüyle birleşik sıfatlar ve isimler yapar
beraber	beraber, beramber, beranber	Far.	1. Birlikte 2. Bir seviyede, bir hizâda, bir ve eşit
berat	berat	Ar.	1. Bir kimseye herhangi bir imtiyaz verildiğini gösteren belge, müsâade, izin 2. Osmanlı Devleti'nde bir kimseye nişan, rütbe, memûriyet veya herhangi bir imtiyaz verildiğini bildiren ferman
berbat, berbad	berbad	Far.	1. Kötü, fenâ, pis, çirkin 2. Vîran, harap, bakımsız, bozuk 3. Perîşan, allak bullak, karmakarışık
berber	berber	Far.	1. Saç ve sakal kesmeyi meslek edinmiş kimse 2. Bu işin yapıldığı dükkân

berdevam	berdewam	Far., Ar.	Devamlı, sürekli, daimi
berf	berf, befir	Far.	Kar
berfab	befraw	Far.	Kar suyu, soğuk su
berfdan	berfdan	Far.	Karlık, buzluk, buzhâne
berfdar	befrdar	Far.	Karlı
berfin	berfîn	Far.	Kardan, karla kaplı
berg	berg	Far.	Yaprak
bergeşte	bergeşte	Far.	Tersine dönmüş, mâkûs
berhane, barhane	barxane	Far.	1. Büyük, düzensiz, kullanışsız binâ 2. Yollarda yolcuların eşyâlarını indirip yüklemeleri, saklamaları, atlarını değiştirmeleri için yapılmış konak yeri
berhurdar	berxurdar	Far.	Tuttuğu işten semere gören, feyizlenen, mesut
berpa	berpa	Far.	Ayakta, yıkılmamış, kāim
berriyye	beriye	Ar.	Çöl, sahrâ
berzah	berzax	Ar.	1. Dar geçit. 2. İki karayı birbirine bağlayan ve iki yanı su olan dar kara parçası, kıstak 3. Dünya ile âhiret arasında ruhların kıyâmeti bekledikleri yer 4. Zorlu, belâlı geçit, can sıkıcı, bunaltıcı yer
bes	bes	Far.	Yeter, yetişir, elverir, kâfi
besleme	besleme	Tür.	Beslemek işi
beste	beste	Far.	1. Bir makam ve usûl içinde düzenlenmiş nağmeler bütünü

			2. Böylece meydana getirilen mûsikî eseri 3. Mûsikîmizin icrâda kârdan sonra gelen, terennümlerle zenginleştirilmiş, güfteli, büyük klasik şekillerinden biri
beter	bêter	Far.	Çok fenâ, daha fenâ, çok kötü
beş	şeş u bêş	Tür.	1. Dörtten sonra, altıdan önce gelen sayının adı. 2. Bu sayıyı gösteren rakam, 5, V.
beşaret	beşaret	Ar.	1. Müjde, iyi haber. 2. Sevinç, memnûniyet.
beşik	bêşik, bêşke	Tür.	1. Bebeklerin içine yatırılıp uyutulduğu, tahta veya demirden yapılmış, ayaklı bir çeşit küçük sallanır karyola 2. (İsim tamlamasının ikinci ögesi olarak) Bir şeyin doğup geliştiği yer
bey, beg	beg	Tür.	1. Bir beyliğin, küçük bir devletin başında bulunan kimse, emîr, prens 2. İleri gelen nüfuzlu kimse, eşraf 4. Türk devletlerinde asılzâdelere, ileri gelen devletadamlarına verilen unvan 5. Erkek isimlerinin sonuna eklenen saygı sözü
beyaban	biyaban	Far.	Çöl, sahrâ, bâdiye
beyan	beyan	Ar.	Açıklama, anlatma, söyleme
beydak	beydax	Far.	Satrançta piyâde denilen taş, paytak, piyon
beygir	bargir	Far.	Yük taşıyan ve araba çeken at
beyhude	bêhude	Far.	1. Boş, gereksiz, faydasız 2. Boşuna, nâfile

beyn	beyn	Ar.	Ara
beyzade	begzade	Tür., Far.	1. Bir beyin, bir büyüğün oğlu 2. Soylu, asil kimse, kişizâde, asilzâde
bez	bez	Ar.	Belli bir iş için, farklılaşmış hücrelerden ibâret olup salgıladıkları sıvıyı kana, sindirim kanalına veya cilt yüzeyine akıtan küçük anatomik organ, gudde
bezirgan, bazergan, bazirgan	bazirgan	Far.	Tüccar, tâcir
bezm	bezm	Far.	İçkili, eğlenceli yiyip içme ve sohbet meclisi
bezmgah	bezmga	Far.	Sohbet ve işret için toplanılan, meclis kurulan yer
bıyık	bêx, bîx	Tür.	1. Üst dudakla burun arasında çıkan killer. 2. Asma, sarmaşık gibi bitkilerde sarılıp tutunmaya yarayacak şekilde uzayan sürgün.
biber	bîber	Tür.	1. Yurdumuzda bol yetişen, patlıcangillerden otsu bir bitki 2. Bu bitkinin, tâze iken üstü kaygan ve parlak yeşil olup cinsine göre sonradan kızaran, ekserisi acı, yemeği ve turşusu yapılan ve çok yenen meyvesi 3. Karabiber
biblo	tîtle u bîble	Fr.	Salon ve odalarda masa, dolap, raf vb.nin üstüne konan vazo, heykel gibi ufak, güzel, zarif süs eşyâsı.
biçare	bêçare	Far.	Çâresiz, âciz, zavallı
biçim	bîçim	Tür.	1. Şekil, sûret, form

			2. Tarz, üslûp
bidad	bêdad	Far.	1. Adâletsiz (kimse), zâlim 2. Adâletsizlik, zulüm, eziyet
bidar	bêdar	Far.	Uyanık
biedep, biedeb	bêedeb	Far., Ar.	Edepsiz, terbiyesiz, hayâsız
bigane	bêgane	Far.	1. Yabancı, âşinâ olmayan 2. Kayıtsız, ilgisiz, alâkasız, lâkayt
bih	bêx	Far.	1. Kök 2. Kaynak, temel, asıl
bihaber	bêxeber	Far., Ar.	Habersiz, bilgisiz
bihişt, behişt	beheşt	Far.	Cennet, uçmak
bihod, bihud	bêxud	Far.	Kendinden geçmiş, medhuş
bihuş	bêhoş	Far.	Aklı başında olmayan, kendinden geçmiş, baygın; şaşkın, sersem
bila	bila	Ar.	Türkçedeki "-siz, -meksizin, -meden" eklerinin anlamını karşılayan ve genellikle Arapça kelimelerin başına gelerek zarflar teşkil eden ön ek
bilet	bilît	Fr.	Taşıtlardan, tiyatro, sinema gibi eğlence yerlerinden yararlanmayı, müşterek bahislere, şans oyunlarına katılmayı sağlamak üzere para ile alınan basılı kâğıt
bilim	bilîmet	Tür.	"Bilim" ve "-et" şeklinde ortaya çıkan kelime "bilgin, alim" anlamına gelmektedir.

billur	bilur	Ar.	1. Bir maddenin atom veya moleküllerinin art arda tekrarlanmasından ve belirli bir kurala göre sıralanmasından meydana gelen, simetrik olarak birleşmiş düz satıhlar şeklindeki katı madde, kristal 2. Çok parlak, şeffaf, duru ve temiz (cam) ve bu camdan yapılmış (nesne), kristal, elmastıraş 3. Çok berrak ve pürüzsüz, parıltılı, ışıklı
billuri	bilurî	Ar.	1. Billûrla ilgili 2. Billûrdan yapılmış, kristal 3. Billûr gibi, çok parlak
bim	bîm	Far.	Korku
bimar	bîmar	Far.	Hasta
bina	bîna	Ar.	1. Barınmak veya belli bir maksat için kullanılmak üzere yapılmış her türlü mîmârî eser, yapı 2. Kuruluş, yapılış, bünye
biperva	bêperwa	Far.	Pervâsız, gözüpek, korkusuz, çekinmez
bira	bîre	İta.	Arpa ve şerbetçi otunun mayalandırılması ile elde edilen, az alkollü hafif içki
birader	birader	Far.	1. Kardeş gibi yakın erkek arkadaş 2. Yâhu, arkadaş gibi hitap sözü
biraderane	biraderane	Far.	Kardeşçe, dostça
birmaristan	bîmaristan	Far.	1. Hastahâne, dârüşşifâ 2. Tımarhâne, bîmarhâne
biserübün	beserubin	Far.	başı sonu olmayan, saçma sapan
bişe	bêşe	Far.	Orman, ağaçlık, koruluk, meşe ormanı

bişümar	bêşumar	Far.	Sayısız, hadsiz, pek çok
bitap, bitab	bêtab	Far.	Halsiz, güçsüz, bitkin, yorgun
bitaraf	bêteref	Far., Ar.	1. Taraf tutmayan, bir kimse veya tarafın görüşlerini benimsemeyen, tarafsız, yansız 2. Menfaati gereği hiçbir taraftan olmayan, tarafsız, yansız
bive	bêwe	Far.	Dul
bizar	bêzar	Far.	1. Bıkmış, usanmış, bezmiş 2. Tedirgin, rahatsız
boğa	poxe	Tür.	İğdiş edilmemiş damızlık erkek sığır
bohça	buxçe	Tür.	1. İçine havlu, çamaşır, elbise gibi şeyler konulup sarılan ve köşeleri çaprazlama bir araya getirilerek bağlanan dört köşe kumaş parçası 2. Böyle bir kumaş parçasının içine giyecek, havlu vb. eşyâ konularak dört köşesinin bir araya getirilip bağlanmasıyle elde edilen çıkın
bomba	bomba	İta.	1. Bir hedefe zarar vermek veya yok etmek maksadıyle atılan veya konan, içi yanıcı, tahrip edici maddelerle doldurulmuş patlayıcı savaş silâhı 2. İçine sıkıştırılarak bir madde doldurulmuş demir veya çelik kap
bor	bor	Tür.	1. İşlenmemiş ve işlenmeye elverişsiz, verimsiz, kıraç (toprak) 2. Boz renk
boran, buran	boran	Far.	Şiddetli fırtına, kar veya yağmurla karışık olarak döne döne esen şiddetli rüzgâr, borağan

borani, burani	boranî	Far.	Yoğurtla yenen pirinçli ıspanak veya buna benzer sebze yemeği
boş	boş	Tür.	1. İçinde yâhut üzerinde bir şey veya kimse bulunmayan, hâlî 2. İçinde veya üzerinde yaradığı işe âit bir faâliyette bulunulmayan, kullanılmayan, münhal 3. Bir değer taşımayan, kof 4. Bir işe yaramayan, beyhûde, faydasız, lüzumsuz, abes 5. Gāyesiz, amaçsız, anlamsız, vâhî 6. Gerçeğe dayanmayan, aslı esâsı olmayan
bostan	bosan, boysan, bêstan	Far.	1. Sebze bahçesi, bağ 2. Kavun karpuz tarlası
boya	boyax, boye	Tür.	1. Üzerine sürüldüğü, içine katıldığı şeye renk veren ve bu maksatla kullanılan mâdenî, bitkisel veya sentetik madde 2. Renk
boyacı	boyeçî, boyaxçî	Tür.	1. Boya yapan, boya satan kimse 2. Boyama işini meslek edinen kimse. 3. Ayakkabı boyayan kimse
boyun bağı	boyinbax	Tür.	Gömlek yakasının altından geçirilerek boyna bağlanan dar uzun kumaş parçası, kravat
boz	boz	Tür.	1. Açık toprak rengi, kül renginin adı 2. Bu renkte olan
börek	borek	Tür.	Hamur veya yufkanın içine kıyma, et, peynir, tavuk gibi çeşitli şeyler konulup tava, saç yâhut fırında pişirilerek yapılan yemek
budala	budele	Ar.	1. Aklının azlığından dolayı yeterince

			düşünemeyen ve akıllıca hareket edemeyen (kimse), aptal, ahmak, bön, alık 2. (İsim tamlamasının ikinci ögesi olarak) Bir şeye düşüncesizce düşkünlük gösteren kimse
buhar	buxar	Ar.	Isı etkisiyle sıvı ve bâzı katı cisimlerin gaz durumuna geçmiş hâli
buhtan, bühtan	buhtiyan, buxtan, bixtyan	Ar.	Bir kimseyi yapmadığı bir şeyi yapmış olmakla itham etme, iftirâ
buhtancı	buxtançî	Ar.	İftirâ atan kimse, iftirâcı, müfterî
buhur	bixurd, bixur, buhurd	Ar.	Özellikle dînî törenlerde kokusu için yakılan ve tüterek yanınca etrâfa güzel bir koku yayan öd ağacı, amber, günlük gibi maddeler, tütsü
buhurdan	bixurdan, buhurdan	Ar., Far.	İçinde buhur yakılan kap, buhurluk
buğz	buxz	Ar.	Kin, nefret, düşmanlık
bukalemun	boqelemun	Ar.	1. Sıcak ülkelerde yaşayan, bulundukları yere göre renk değiştirmeleriyle meşhur, her iki gözlerini ayrı ayrı hareket ettirebilen, avlarını hem uzun dillerini fırlatarak, hem de ayaklarındaki beşer parmağı kıskaç gibi kullanarak yakalayan, böcek yiyici, kertenkeleye benzer sürüngenlerin ortak adı, kaya keleri 2. Yerine ve îcâbına göre tavır ve davranışlarını hemen değiştirip bulunduğu yere uyan kimse, dönek
burç	birc	Ar.	1. Kale surlarının gerekli yerlerine yapılan savunma kulesi 2. Zodyak üzerinde yer alan 12 takım yıldızdan

			her biri
burgu	burxu, burxî	Tür.	1. Tahta gibi sertliği az olan maddelerde delik açmaya yarayan ve döndüre döndüre kullanılan yivli âlet, matkap 2. Tıpaları çıkarmak için kullanılan ucu sivri yivli âlet, tirbuşon
burma	birme, burme	Tür.	Sarığıburma da denen hamur tatlısı
buse	bose, buse	Far.	Öpme, öpüş, öpücük
bülbül	bilbil, bulbul	Far.	Çok güzel öten, sesinin güzelliğiyle meşhur küçük kuş
bülent, bülend	bilind, bilin, bulind	Far.	Yüksek, yüce, ulu
bür	bur,bure	Fr.	Kazılan mâdenin alt galeriye düşmesini sağlamak üzere zeminde açılan delik, mâden kuyusu.
büryan, püryan, biryan	biryanî	Far.	Kebap, püryan
cablus, caplus	caplus	Far.	1. Dalkavuk, el etek öpen (kimse) 2. Dalkavukluk, yaltaklanma
cadı, cadu	cadu	Far.	Geceleri mezardan çıkıp dolaşarak insanlara kötülük yaptığına inanılan ve kocakarı şeklinde tasavvur edilen hayâlî varlık, hortlak, câdû
cam	cam	Far.	1. Silisli kumun soda ve potas katılarak ateşte eritilmesiyle elde edilen şeffaf, sert ve çabuk kırılır madde, sırça. 2. Bu maddenin pencere, kapı, dolap gibi yerlere takılan tabaka hâlindeki şekli 3. Bu maddeden yapılmış

			4. Pencere 5. Cam veya topraktan yapılmış bardak, içki kadehi
cambaz, canbaz	cambaz, canbaz	Far.	1. İp, at vb. üzerinde tehlikeli gösteriler yapan kimse, akrobat 2. Bir işi en ince noktalarına kadar bilen ve bunun için aldatılıp alt edilemeyen, çok mâhir, kurnaz kimse
camcı	camçî	Tür.	1. Cam takmayı meslek edinmiş kimse. 2. Cam îmal eden, cam ticâreti yapan kimse.
can	giyan, can, gyan	Far.	1. İnsan ve hayvanların yaşamasını sağlayan ve ölümle bedenden ayrılan madde dışı varlık, ruh 2. İnsanın duygularını taşıyan iç âlemi, gönül, iç, yürek 3. Çok sevimli, tatlı, şirin, cana yakın
canan	canan	Far.	Sevgili, sevilen kadın
can feda	çanfida, canfida	Far., Ar.	Canını fedâ eden, yolunda can veren
canine	canine	Far.	Sevgili, sevilen kadın
canavar	canewer, giyanewer	Far.	1. Can taşıyan, canlı. 2. Canavar
canbahş	giyanbexş	Far.	Can veren, hayat bağışlayan
candar	giyandar	Far.	Canlı, diri.
canfes	canfas	Ar., Yun.	Parlak, ince, iki renkli gibi görünen ipekli kumaş
canşiken	giyanşikên	Far.	Can kıran

car	car	Tür.	Tellâl ile duyurma
carcı	carçî	Tür.	Tellâl
casus	casus	Ar.	1. Bir devletin askerî, siyâsî ve ekonomik sırlarını başka bir devlet hesâbına gizlice öğrenmekle görevli kimse, ajan. 2. Başkalarına âit sırları belli bir maksatla ve başkası hesâbına araştırıp öğrenen ve haber veren kimse.
cavidan	çavîdan	Far.	Ebedî, kalıcı, dâimî, bâkî
cebbar	cebbar	Ar.	1. Cebreden, zor kullanan (kimse), zorba. 2. Çok becerikli, cerbezeli, tuttuğu şeyi koparan (kimse). 3. "Dilediğini cebir yoluyle yapan, kayıtsız şartsız herkese cebredecek güçte olan, hiç kimse tarafından kendisine cebir olunamayan" anlamında esmâ-i hüsnâdan.
cefa	cefa	Ar.	Eziyet, sıkıntı, ezâ, cevr.
cehennem	cehenem, cehennem	Ar.	1. Günahkârların öldükten sonra âhirette azap görecekleri, cezâlarını çekecekleri yer, tamu, dûzah. 2. Çok sıkıcı, azap verici yer veya durum.
cehl, cehil	cehl, cehil	Ar.	Bilgisizlik, bilmezlik, câhillik, cehâlet.
ceht, cehd	cext	Ar.	Çalışıp çabalama, büyük gayret sarfetme, uğraşma.
ceket	çaket	Fr.	Vücûdun üst kısmına gömlek veya kazak üstüne giyilen, belden bir iki karış aşağı inecek boyda, kollu, önden düğmeli giyecek.
celep, celeb	celeb	Ar.	Koyun, keçi, sığır gibi kesilecek hayvanları canlı olarak satan, kasaplık hayvan ticâreti

			yapan kimse
cellad	celad	Ar.	1. Îdam hükmünü yerine getirmekle görevli kimse 2. Cana kıyıcı, can alıcı kimse veya şey
cemaat	cemaat	Ar.	1. Bir yere toplanmış insan kalabalığı. 2. Bir imama uyup namaz kılan müslümanların bütünü. 3. Aynı dinden veya aynı soydan olanların meydana getirdiği topluluk. 4. Aynı işi yapanların veya ortak bir tarafı olanların meydana getirdiği topluluk, fırka, tâife
cemal	cemal	Ar.	1. Güzellik 2. Allah'ın lutfedici sıfatlarının bütünü ve bu sıfatlarının gereği olarak güzellik ve rahmetle tecellîsi
cenap, cenab	cenab	Ar.	1. Risâlet, hilâfet, pâdişahlık gibi makam ifâde eden kelimelerin başına getirilen saygı sözü 2. Büyük mevkilerdeki kişiler hakkında bulundukları makamdan dolayı kullanılan saygı sözü
cenaze	cenaze	Ar.	Gömülmek üzere hazırlanmış ceset, ölü, mevtâ
cendere	cendere	Far.	1. Sıkıştırma işinde kullanılan makine, baskı makinesi, pres. 2. İnsanın üzerine baskı yapan sıkıcı yer veya durum
cengaver	cengawer	Far.	Savaşı seven ve savaşta mâhir olan kimse, cenkçi, savaşçı, savaşkan, silâhşör
cengaverane	cengaverane	Far.	Cengâver bir kimseye yakışır tarzda.

cengel	cengel	Far.	Sık ağaçlık yer.
cengelistan	cengelistan	Far.	Sık ağaçlık yer, orman.
cenk	ceng	Far.	Silâhlı çatışma, savaş, harp, muhârebe, kıtal
cennet	cennet	Ar.	1. Îmanlı ve iyi kimselerin ölümden sonra Allah tarafından mükâfat olarak konulacakları ve içinde ebediyen yaşayacakları, her türlü tasavvurun üstünde güzellik ve nîmetlerle dolu yer 2. Çok güzel, iç açıcı, huzur verici yer
cep	cêb	Ar.	Üstte taşınması istenen öte beriyi koymak için elbisenin üzerine veya iç kısmına dikilen kese biçimindeki ilâve.
cephane	cibexane	Far.	Ateşli silâhlarla atılmak üzere hazırlanan çeşitli maddeler, mermiler
cerbeze	cerbeze	Ar.	1. Kolay, güzel ve inandırıcı şekilde konuşma yeteneği. 2. Beceriklilik, tuttuğunu koparma.
ceride	cerîde	Ar.	Gazete
cerime	cerîme	Ar.	1. Suç, kabahat. 2. Suç işleyenden alınan para, para cezâsı.
cerrah	cerah	Ar.	1. Uzmanlık alanı ameliyat yapmak olan hekim, operatör. 2. Eskiden tıp öğrenimi görmeden hekimlik yaparak yara tedâvi eden kimse.
cevherdar	cewherdar, gewherdar	Ar., Far.	1. Cevherli, cevheri olan, mayası iyi, yeteneği beğenilen. 2. Mücevherle süslü.

cevherfüruş	gewherfiroş	Ar., Far.	Mücevher satan kimse, cevâhirci, kuyumcu.
cevz, ceviz	ciz, gwêz	Ar.	1. İki çenekliler sınıfının cevizgiller familyasından, büyük ve kalın gövdeli, beyazımsı kabuklu, kışın yaprağını döken, uzun ömürlü, kerestesi makbul ağaç. 2. Bu ağacın sert kabuklu, iç kısmı yenen, çok lezzetli, besleyici, yağlı ve nişastalı meyvesi, koz.
ceylan	ceyran	Moğ.	Çok hızlı koşan, ince bacaklı, gözlerinin güzelliğiyle meşhur bir geyik çeşidi, gazal.
ceza	ceza	Ar.	1. Suç işleyen bir kimseye suçunun derecesine göre verilen acı karşılık. 2. İyi veya kötü karşılık. 3. Devletin suç işleyen bir kimsenin hayat, hürriyet, mal ve izzetinefsi üzerine kānunların belirlediği şekilde koyduğu sınırlama.
cezve	cezwe	Ar.	İçinde kahve pişirilen saplı ufak kap.
cırt	cirt	Tür.	Kumaş, kâğıt gibi ince şeylerin yırtılırken çıkardığı ses.
cıva, civa	cîwe	Far.	Bâzan serbest, fakat genellikle sülfür hâlinde bulunan, termometre ve hava pompalarında, dişçilikte ve ilâç sanâyiinde kullanılan, ağır, oda sıcaklığında sıvı halde, gümüş beyazı renkte, yoğunluğu 13,59, atom ağırlığı 200,61, atom numarası 80, sembolü Hg olan element.
ciğer	ciger	Far.	Karaciğer ve ak ciğerin ortak adı.
ciğer out	cigerotî	Far.,	Düğün çiçeğigiller familyasından, yaprakları ciğer hastalıklarına faydalı, çok yıllık otsu

		Tür.	bitki, ciğer yosunu.
ciğerci	cigerçî	Tür.	1. Kasaplık hayvanların ciğer, işkembe, ayak ve baş gibi sakatatını satan kimse. 2. Ciğer kızartması satan kimse. 3. Bunların satıldığı dükkân.
cihan	cîhan	Far.	1. Yaratılmış olan şeylerin bütünü, evren, kâinat, kosmos. 2. Dünya, yeryüzü 3. Bütün insanlar, dünyâda yaşayan herkes. 4. Başlı başına kendine has özellikleri olan âlem.
cihangir	cîhangir	Far.	1. Dünyâyı zaptetmiş, hükmü altına almış. 2. Dünyâyı zapteden büyük hükümdar, büyük faith.
cihaniyan	cîhanîyan	Far.	Dünyâda yaşayanlar, insanlar.
cihaz	cîhaz, cîyaz	Ar.	Birbirine bağlı birçok parçadan meydana gelen âlet, aygıt, aparey.
cilve	cîlwe	Ar.	1. Hoşa gitmek, ilgi çekmek için takınılan çekici tavır, edâlı davranış, kırıtma, naz, işve. 2. Göz alıcı ve zevkli hareketlilik.
ciran	cîran	Ar.	Komşular
cima	cîma	Ar.	Cinsel ilişkide bulunma, çiftleşme.
cin	cin	Ar.	İnsanlar tarafından görülmeyip çeşitli biçimlere girerek ancak kendileriyle ilgi kuranlara veya istedikleri kimselere göründüklerine ve olağanüstü sayılan bâzı işleri yapacak güce sâhip bulunduklarına inanılan gizli yaratıklara verilen isim, ecinni.

cin	cin	İng.	Buğday, yulaf, arpa gibi tahılların damıtılmasıyle elde edilen bir çeşit içki.
cirit	ciritbazî, cirît	Ar.	1. At üzerinde birbirine değnek atmak sûretiyle oynanan, büyük cesâret isteyen, çok eski ve meşhur bir Türk oyunu. 2. Bu oyunda kullanılan ve mızrak gibi atılan, ucu demirsiz sopa. 3. Silâhın îcâdından önce süvârilerin savaş âleti olarak kullandığı ucu temrenli kısa mızrak.
civan	ciwan	Far.	1. Genç, yakışıklı, boyu posu yerinde erkek veya kadın. 2. Genç, tâze, diri, canlı.
civani	ciwanî	Far.	Gençlik, tâzelik, civanlık.
civanmert, civanmerd	ciwanmerd	Far.	Temiz, asil ve cömert yaratılışlı, âlîcenap, mert, yiğit (kimse), babayiğit.
coşan	coşan	Tür.	1. Duygu, düşünce ve fikirlerini kuvvetle ve heyecanla dışa vurmak, galeyâna gelmek, huruş etmek. 2. Aşırı derecede duygulanmak, hislenmek.
cömert	comerd, cumerd	Far.	Kendine âit şeyleri kolaylıkla verebilen, ikram edebilen, vermekten kaçınmayan, eli açık (kimse), kerim, semih, bonkör.
cübbe	cibe, cibbe	Ar.	1. Elbise üstüne giyilen, bedeni uzun ve bol, yenleri geniş, düğmesiz giyecek. 2. Eskiden din adamlarının binişlerinin altına giydikleri darca ve uzun giyecek.
cücük	cuçke, cucik, cuçik, cîçik	Far.	Kuş yavrusu, tavuk yavrusu, civciv.

cüda	cuda, cîya	Far.	Ayrı düşmüş, uzak kalmış, ayrı, uzak.
cündi	cundî	Ar.	Asker sınıfına mensup kimse, asker.
cüret	curet	Ar.	1. Çekinmeden ortaya atılma, cesâret, atılganlık. 2. Kendini bilmezlik, küstahlık.
cüretkar	curetkar	Ar., Far.	1. Atılgan, atak, pervâsız, cüretli. 2. Kendini bilmez, saygısızca ortaya atılan, küstah.
cüzdan	cizdan	Ar., Far.	1. Üstte taşınması gereken para, kâğıt vb. şeyleri koymaya yarayan, cebe girecek büyüklükte çanta. 2. Elde taşınan evrak çantası.
cuma	cume	Ar.	Perşembe ile cumartesi arasındaki günün adı, haftanın altıncı günü.
cura	cure	Far.	Doğan cinsinden ufak, yırtıcı ve bağırgan bir kuş, bir nevi küçük atmaca.
cuş	coş	Far.	Coşma, taşma, kaynama, coşkunluk, galeyan.
çabuk	çabik	Far.	1. Hızlı, süratli, serî 2. Olması gerekenden daha az ve kısa zamanda, vakit geçirmeden, süratli bir şekilde, tez
çadır	çadir	Far.	1. Barınmak maksadıyle yere çakılmış kazıklara keçe, kalın bez, kıl dokuma veya deri gerilmek sûretiyle açık havada kurulan, kolayca sökülüp taşınabilir barınak 2. Eskiden kürekli gemilerin kıç tarafındaki köşk biçiminde yer
çağ	çax	Tür.	1. Zaman, vakit, mevsim

			2. Başı ve sonu taşıdığı belli özelliklere, niteliklere ve bâzı önemli olaylara göre belirlenen zaman parçası, dönem, devir
çağla	çeqele, çeqêle	Tür.	Kayısı, bâdem, erik gibi yemişlerin, kabuğu henüz sertleşmemiş olup yeşil durumda bulunan ve yenebilen ham durumu
çakal	çeqel	Far.	1. Et oburlardan, geceleri sürü hâlinde ve uluyarak gezen, kuyruğu tilkiye, rengi kurta benzer, memeli yabânî hayvan 2. Düzenbaz, kurnaz, hîlekâr kimse
çakı	çeqo, çako	Tür.	küçük cep bıçağı
çakmak	çexmax	Tür.	1. Vurma, sürtme, elektrik akımı veya gaz sıkıştırması gibi yollarla çıkarılan kıvılcım veya alev aracılığıyle istenilen şeyi tutuşturmaya yarayan küçük âlet 2. Taşa vurulup kıvılcım çıkarılan çelik parçası. 3. Kibritin îcâdından önce kullanılan ve bir çakmak taşı, buna vuran bir çelik parçası ve bu çarpmadan çıkan kıvılcımla alev alan kav veya fitilden ibâret tutuşturma âleti. 4. Ağızdan dolma tüfeklerde taşa çarpıp kıvılcım çıkaran ve bu şekilde barutu patlatan âlet.
çakmakçı	çexmaxçî	Tür.	1. Çakmak yapan veya satan kimse. 2. Eskiden çakmaklı silâhların çakmaklarını yapan ve tâmir eden kimse.
çalak	çalak	Far.	Çabuk hareket eden, hareketli, çevik
çalkalamak, çalkamak	şilqandin, şulqandin	Tür.	İçinde sıvı bulunan bir şeyi sarsa sarsa sallamak.

çalma	çalme	Tür.	1. Dökülmüş mâden üzerine yapılan kabartma şekilleri çelik kalemle oyarak düzeltme işi ve bu yolla yapılmış şey. 2. Bu şekilde işlenmiş (mâdenî eşyâ)
çamurluk	çamırıx	Tür.	Tekerlekli taşıtlarda tekerleğin üst kısmına konan ve çamurun yukarı sıçramasını önleyen parça.
çan, can	çan	Tür.	İçinden sarkan bir tokmağın kenarlarına vurması veya dışarıdan üstüne çekiçle vurulmak sûretiyle ses çıkaran, tunç ve pirinç gibi mâdenlerden yapılmış, ters bir saksı biçimindeki âlet, kampana
çanak	çenax	Tür.	Pişirilmiş topraktan yapılma yayvan kâse
çanta	canta	Tür.	Berâber taşınması gereken eşya, yiyecek, para, evrak gibi şeyleri koymaya yarayan deri, kumaş vb.nden yapılmış elde taşınır mahfaza
çar	çar	Far.	Dört
çardak	çerdax	Far., Ar.	1. Üzerine ağaç, çiçek ve yeşillik sarılmak üzere direklerden yapılmış çatkı, kameriye 2. Binâların önünde kuru ağaç dallarından yapılmış gölgelik, sayvan 3. Dört direk üstüne çalı çırpıdan yapılmış kulübe, alacık 4. Bâzı bölgelerde evlerin üst katlarında yemiş kurutmak için yapılan önü açık, üstü örtülü taraça, sergâh, sergen.
çare	çare	Far.	1. çıkar yol 2. İlâç, devâ, tedbir
çaresaz	çaresaz	Far.	Çâre bulan, çâre bulucu

çargah	çarga, çwarga	Far.	çargâh perdesinde karar kılan basit makam
çarha, çarka	çerxe	Tür.	Ordunun ileri birliklerinin düşmana karşı giriştiği hareket, düşman kuvvetlerini çevirme hareketi
çark	çerx	Far.	1. Bir makinenin, işleyen bir şeyin dönen ve genellikle çalışmayı sağlayan tekerlek biçimindeki parçası 2. Dönerek işleyen tekerlekli âlet 3. Tâlih, baht, felek, âlem, dünya, çarh.
çarkacı	çerxeçî	Tür.	Gemilerde makine bölümünü yöneten kimse.
çarkuşe, çarköşe	çargoşe	Far.	1. Dört köşe, dört taraf. 2. Dört köşeli.
çarpa	çarpa, çarpê	Far.	Dört ayaklı hayvan
çarşamba	çarşemb, çarşem, çarşemme	Far.	Masallarda geçen ve çocukları korkutmak için kullanılan büyücü, cadı tipi
çarşeb	çarşeb	Far.	Çarşaf
çaryek	çaryek, çwaryek	Far.	Çeyrek
çatal	çetal	Tür.	1. Üç veya dört dişli, mâdenden yemek yeme âleti. 2. İki veya daha fazla dişi olan yaba, diren vb. âlet. 3. Ucu iki veya daha fazla kola ayrılmış.
çatı	çetir	Tür.	Barınılan, sığınılan yer.
çavuş	çawiş	Tür.	Orduda onbaşıdan sonra gelen erbaş

çay	ça, çay	Tür.	1. Çaygillerden, kokulu, beyaz ve sarımsı çiçekler açan, sert, dişli ve kısa saplı yaprakları olan bir ağaççık. 2. Bu bitkinin siyâhımsı, küçük ve kıvrık bir durum almış olan kurutulmuş yaprağı. 3. Bu yaprakların haşlanması ile elde edilen, kırmızı renkli, güzel kokulu içecek.
çaycı	çaçî, çayçî	Tür.	Çay pişirip satan kimse.
çaydanlık	çadan, çaydan	Tür.	İçinde çay pişirilen kap, çay ibriği, demlik
çayhane	çaxane, çayxane	Tür., Far.	çay evi, çay ocağı
çayır	çayer	Tür.	1. Sulak ve rutûbetli olduğu için üzerinde kendiliğinden gür ot biten veya hayvan yemi olarak kullanılmak üzere özellikle ot yetiştirilen düz yer, tabiî veya sun'î yem sâhası, otlak, mera. 2. Böyle bir yerde biten otların ortak adı, çimen.
çehre	çare	Far.	1. Yüz, surat, sîmâ. 2. Yüz ifâdesi.
çek	çek	İng.	Bir kimsenin bankadaki hesâbından, gerçek veya hükmî bir şahıs adına üzerinde yazıldığı miktarda ödeme yapılmasını bildirmek üzere, kānunda yazılı şekil ve şartlara göre düzenlediği bankaya verilecek basılı emir kâğıdı.
çekmece	çekmece	Tür.	1. Masa, dolap vb.nin öteberi koymaya yarayan, dışarıya doğru çekilen gözü, çekme. 2. İçine öteberi (eskiden yazı takımı) konan, çekilir gözleri bulunan ufak sandık.

			3. İçine para, mücevher vb. değerli şeyler konan, taşınır büyüklükte, kutu biçiminde, ekserisi süslü küçük sandık 4. Eskiden esnafın alış veriş ederken para koydukları gözlü küçük sandık.
çelipa	çelîpa	Far.	Haç, put, istavroz, salip
çemen, çimen	çemen, çîmen	Tür.	Çimen, yeşillik yer.
çendan	çendan	Far.	1. O kadar, o derecede 2. Çok, pek çok
çenebaz	çenebaz	Far.	Çok konuşan (kimse), geveze, çalçene, lâfazan.
çeng	çeng, çing	Far.	Pençe
çengel, çengal	çengal, çengel	Far.	1. Bir yere takılmaya veya ucuna bir şey asmaya yarayan eğri demir, kanca 2. Sekiz on kiloya kadar ağırlıkları kol kuvvetiyle çabucak tartmaya yarayan, kolayca taşınabilen, tutma halkası, tartma yayı ve bir kancadan ibâret küçük kantar.
çep	çep	Far.	Sol.
çepel	çepel	Tür.	1. Kirli, murdar, çamurlu 2. Kir, pislik, yabancı madde
çeper	çeper	Tür.	1. Duvar, hendek vb. şeylerin iç tarafındaki yüzü, cidar. 2. Çalı çırpıdan yapılma duvar, bölme, çit.
çerçi	çerçî	Tür.	Köyleri dolaşarak ufak tefek satan ayak satıcısı.
çerez	çeres, çerez	Rum.	1. Yemekten sayılmayan, yemek arasında veya içki içerken yenen öteberi.

			2. Kuru yemiş vb. yemek dışında yenen öteberi.
çetin	çetun	Tür.	1. Güçlükler ve zorluklarla dolu, güç, zor, müşkül. 2. Aşılması zor, sarp. 3. Mizâcı yumuşak olmayan, geçimsiz, dik başlı.
çeyrek	çaryek, çarêk, çarîk	Far.	1. Bir şeyin birbiriyle aynı ölçüde olan dört parçasından her biri, dörtte bir. 2. Bir saatin dörtte biri olan on beş dakîka.
çiçek	çavî çîçekî	Tür.	1. Tohumlu bitkilerin, üreme organlarını taşıyan güzel renkli ve ekseri güzel kokulu kısmı. 2. Çiçek açan süs bitkisi.
çift	cift, cut	Far.	1. İki, tek olmayan. 2. İkisi bir takım meydana getirmiş olan, iki tâneden ibâret. 3. İki ile bölünebilen, tek olmayan (sayı) 4. Tarlayı (iki öküz takımı ile veya sabanla) sürme işi, zirâat.
çiftçi	cutyar, ciftyar	Tür.	Geçimini toprağı işleyip ekerek sağlayan kimse, ekinci, rençber, çifçi.
çifte	cifte, cute	Far.	1. İkisi bir arada olan, ikili. 2. At, katır ve eşeğin arka ayaklarını hızla savurmak sûretiyle attığı tekme.
çihil, çil	çil	Far.	Kırk.
çikolata	şikulate	İta.	Kakaodan yapılan sütlü veya sütsüz yiyecek,

			şokola.
çilav	çilav	Far.	Amberbû denen güzel kokulu pirinç ile pişirilen pilâv.
çinko	çînko	İta.	Mâvimtrak beyaz renkli, tabiatta genellikle birleşikler hâlinde bulunan, bilhassa demirden yapılmış şeyleri korumak için kaplama malzemesi olarak, tuzları ise ilâç sanâyiinde kullanılan, çeşitli alaşımlar yapmaya yarayan, yoğunluğu 7,11, erime derecesi 419,41°C, atom ağırlığı 65,38, atom numarası 30 ve sembolü Zn olan metal element.
çirk	çirk	Far.	Kir, pas, pislik.
çirkab	çirkaw	Far.	Pis, kokmuş su.
çomak	çomax	Tür.	1. Değnek. 2. Eskiden savaşlarda kullanılan, baş kısmı yuvarlak ve ağır sopa.
çorba, şorba, şurba	şorba	Far.	Yemeğin başında kaşıkla içilen sulu, sıcak yiyecek.
çöl	çolge	Tür.	"Çöl" ve "-gah" şeklinde ortaya çıkan kelime yine de "çöl" anlamına gelmekterdir.
çömçe çemçe	çemçe, çimçe	Tür.	Tahta kepçe, büyük tahta kaşık, çemçe.
çük	çuk	Tür.	Erkeklik organı.
çünkü	çunke, çunku	Far.	zîrâ
çüş	çoş	Tür.	1. Eşeğe durmasını ihtar eden söz. 2. Akılsızca davranışlar, kaba, yakışıksız ve yersiz durumlar karşısında kullanılan bir ihtar veya şaşma söz.

çüst, cüst	çust	Far.	Çabuk hareket eden, çevik.
dad	dad	Far.	1. Adâlet, doğruluk. 2. Sızlanma, şikâyet. 3. Feryat, figan.
dadar	dadar	Far.	1. Âdil-i mutlak olan Allah. 2. Adâletli hükümdar.
dadgah	dadga	Far.	Adâlet yeri, dîvan, mahkeme.
dadger	dadger	Far.	Adâletli, insaflı, doğru (kimse), âdil.
dadhah	dadxiwaz	Far.	Adâlet isteyen, adâlet dileyen (kimse).
dadı	dadî	Far.	Bir âilenin çocuğuna bakmakla görevli kadın.
dadres	dadres	Far.	İmdâda gelen, yardıma yetişen (kimse)
dadver	dadwer	Far.	Adâlet sâhibi, adâletli, doğru
dağ	dax	Far.	1. Kızgın demirle vücûda vurulan damga, işâret, nişan. 2. Tedâvi için vücutta kızgın bir demirle oluşturulan yanık. 3. Aşk, elem, keder vb. içe işleyen duyguların verdiği yanıklık, yara.
dakika	deqîqe	Ar.	1. Bir saatin altmışta biri değerindeki zaman birimi. 2. An, lahza, zaman. 3. 360 dereceye ayrılan dâirenin 1 derecesinin ayrıldığı 60 kısımdan her biri.
dambıl	dembil	İng.	Ağırlık çalışmasında kullanılan bir ekipman parçasıdır. Tek tek veya her elde bir tane olmak üzere çiftler halinde kullanılabilir.
dana	dana	Far.	Âlim, bilgin, bilgili, bilen kimse

darı	dere	Tür.	Bâzı bölgelerde halk arasında mısıra verilen isim.
daruga	daroxe	Moğ.	1. Devletin hâkim olduğu diğer ülkelerde vâlilerden ayrı olarak yüksek komiser durumunda görev yapan kimse. 2. Şehir, kasaba ve köylerde işlere hâkim durumda olan, güvenlik, ahlâk, vergi toplama vb. hususlarla görevli kimse.
das	das	Far.	Orak
dava	dawa	Ar.	1. Hakkını elde etmek veya korunmasını sağlamak yâhut bir anlaşmazlığın çözümü için mahkemeye baş vurma. 2. Anlaşmazlık, mücâdele. 3. Çözülmesi gereken mesele.
davacı	dawaçî	Tür.	1. Dâvâ eden, mahkemede dâvâ açan kimse, müddeî. 2. Şikâyetçi olan kimse.
daver	dawer	Far.	Adâletli ve insaflı hükümdar, hâkim, vezir, vâli
davet	dawet	Ar.	1. Çağırma, gelmesini isteme, çağrı 2. Saygı ve sevgi gösterisi olarak verilen yemek, çay, ziyâfet, bunun için yapılan toplantı 3. Peygamberlerin insanları hak dine çağırması
davul	dawil, dehol	Ar.	Bir tokmak ve bir çubukla vurulmak sûretiyle çalınan, iki tarafına deri geçirilmiş, büyük enli bir kasnaktan ibâret mûsikî âleti, tabl [Halk mûsikîmizde zurnanın ayrılmaz usûl vurma âletidir.
debdebe	debdebe	Ar.	Göz alıcı gösteriş, şatafat, tantana, haşmet,

			ihtişam.
dehalet	dexalet	Ar.	Birinin merhametine sığınma, himâyesini isteme, yakarma
delal	delal	Ar.	Naz, işve, cilve.
dem	dem	Far.	Zaman, an, çağ.
der	der	Far.	Kapı
derban	derban	Far.	Kapıcı
derbeder	derbeder	Far.	1. Âvâre, kılıksız, derli toplu olmayan, hırpânî. 2. Dağınık, perîşan.
derbent, derbend	derbend	Far.	Dar geçit, boğaz.
derdest	derdest	Far.	1. Âvâre, kılıksız, derli toplu olmayan, hırpânî. 2. Dağınık, perîşan.
deriçe	derîçe	Far.	1. Küçük kapı, kapıcık. 2. Pencere, pencere kanadı.
dervaze	derwaze	Far.	Kale ve şehirlerin, külliyelerin büyük giriş kapısı.
deryaçe	deryaçe	Far.	Küçük derya, göl.
derz	derz, dirz	Far.	1. Bir duvarda üst üste konan iki taş veya tuğla arasında kalan aralık. 2. Bu aralığı harçla doldurup düzeltme işi. 3. Temel oturması ve ısı değişmelerinden dolayı ortaya çıkacak durumları önlemek için bitişik duvarlar arasında bırakılan aralık.
dest	dest	Far.	El
dest be dest	dest be dest	Far.	El ele

destere	destere	Tür.	Testere kelimesinin eski metinlerde geçen ve bugün halk ağzında kullanılan asıl şekli.
destgir	destgir	Far.	Elden tutan (kimse), yardımcı, muin
destres	destrast, destres	Far.	Eli eren, yetişmiş olan, ermiş, ulaşmış (kimse)
deşt	deşt	Far.	Bozkır, ova, sahrâ, çöl
dev, div	dêw	Far.	1. Çok iri ve kuvvetli, korkunç masal tipi. 2. Olağan üstü yetenek ve büyüklükte olan, dehâsıyle etrâfındakileri aşıp çok büyük başarılar gösteren kimse.
deva	dewa	Ar.	1. İlâç, derman, şifâ. 2. Çâre, tedbir.
devir	dewr, dewir	Ar.	1. Dönme, kendi ekseni etrâfında hareket etme. 2. Dönen bir şeyin dönüş hareketini tamamlayıp ilk hareket ettiği noktaya gelmesi işi. 3. Ayrı bir bölüm oluşturan, başı sonu belli zaman parçası, çağ, dönem. 4. Zaman
devletmend	dewletmend	Ar., Far.	Devletli, yüce.
dahil	dexîl	Ar.	Birinin himâyesine sığınan, ilticâ eden (kimse)
deyyus	deyus	Ar.	1. Karısının veya çok yakını olan bir kadının nâmussuzluğuna bile bile göz yuman kimse, boynuzlu, kerata. 2. Küfür ve hakāret sözü olarak kullanılır.
didar	dîdar	Far.	1. Yüz, güzel yüz, çehre. 2. Görünüş, tecellî. 3. Cenâbıhakk'ın müminlere vâdettiği

			görünüşü, tecellîsi.
dide	dîde	Far.	Göz
dil	dil	Far.	Gönül, yürek
dilara	dilara	Far.	Gönlü süsleyen (güzel), sevgili
dilaram	dilaram	Far.	Gönüle rahatlık veren, gönlü dinlendiren
dilasude	dilasude	Far.	Gönlü rahat, huzurlu
dilaver	dilawer	Far.	Yürekli, cesur (kimse), yiğit, kahraman
dilbend	dilbend	Far.	Gönül bağlayan
dilber	dilber	Far.	Gönlü kendine çeken, güzel
dilbeste	dilbeste	Far.	Gönül bağlamış, gönlünü vermiş, âşık
dildar	dildar	Far.	Gönlü kendine bağlamış olan kimse, sevgili
dilek	dîlek	Tür.	Olması istenen şey, istek, arzu, talep, ricâ, temennî
dilekçi	dîlekçî	Tür.	dilek yapan
dilfirib	dilfirîw	Far.	Gönül aldatan, gönül avutan, câzibeli
dilgir	dilgîr	Far.	Gücenmiş, kırgın, gönlü incinmiş
dilgüşte	dilkuşte	Far.	Dil-mürde.
dilmürde	dilmirdu	Far.	Gönlü ölü, duygusuz
dilnevaz	dilnewaz	Far.	Gönül okşayan, hoş, latif
dilşad	dilşad	Far.	Gönlü sevinçle dolu, sevinçli (kimse)
dilşikaf	dilşikaw	Far.	Yürek delen, dokunaklı, acıklı.
dilşiken	dilşikên	Far.	Gönül kırıcı

dilşikeste	dilşikist	Far.	Gönlü kırık, hüzünlü, üzgün
dilsuhte	dilsutaw	Far.	Yüreği yanık, kederli
dilsuz	dilsoz	Far.	Yürek yakan, çok ıztırap veren
dilteng	dilteng	Far.	Gönlü daralmış, kederli, içi sıkkın, sıkıntılı
diltengi	diltengî	Far.	Gönül darlığı, iç sıkıntısı
dini	dînî	Ar.	Dinle ilgili, dîne âit
dinsiz	dînsiz	Tür.	1. Hiçbir dîne inanmayan (kimse), inançsız, îmansız. 2. Allah'tan korkmaz, merhametsiz (kimse)
dirahşan	direxşan	Far.	Parlayan, parlak, ışıklı, aydınlık
diraht	dirext	Far.	Ağaç
divani	dîwanî	Far.	Eskiden dîvan kaleminden çıkan yazı ve fermanlarda kullanılan hareketli bir yazı çeşidi, çep hattı.
doktor	duktur, diktor	Fr.	1. Hekim, tabip 2. Bir ilim dalında doktora yapmış kimseye verilen ilmî unvan ve bu unvânı almış kimse
dolak	dolax	Tür.	Ayak bileğinden diz kapağının hemen altına kadar baldıra sımsıkı dolanan, dört beş parmak eninde çuha, aba veya şayaktan kuşak gibi uzun kumaş parçası.
dolmuş	dolmîş	Tür.	Birer kişi hesabıyla yolcu taşıyan ve beklediği yerden dolunca hareket eden otomobil, motor, kayak gibi taşıt.
domalan	dumelan, domelan,	Tür.	Yerden 10 – 20 santim derinde yumrular hâlinde yetişen, yenebilir asklı mantar, yer

	domberan		mantarı, domuz elması, keme.
dostane	dostane	Far.	Dosta yakışır şekilde, dostça.
döl	dol	Tür.	1. Canlıların üremesi sonunda ortaya çıkan canlı veya canlıların bütünü, soy, nesil, zürriyet, sulp 2. Yavru
dönüm	donim	Tür.	Eni ve boyu 40 arşın olan arâzi ölçüsü (40x40=1600 arşın2 = 918,6 – 919,3 m2)
döşek	doşek	Tür.	1. Yatak 2. Yünle doldurulmuş kaba şilte.
döşeme	doşeme	Tür.	1. Döşemek işi, tefriş. 2. Tahta, mermer veya taş gibi çeşitli malzeme ile yapılmış taban örtüsü, zemîne yapılan kaplama.
dua	dua	Ar.	1. Güçsüzlük ve ihtiyâcını ortaya koyarak Allah'a yalvarma, bir şeyin olmasını veya olmamasını isteme, yakarış, niyaz. 2. Bu maksatla hazırlanmış ibâre.
duçar	duçar	Far.	Uğramış, tutulmuş, yakalanmış.
dude	dude	Far.	1. Duman 2. Mürekkep yapılan is
duman	duman	Tür.	1. Yanan bir maddeden çıkan, içinde tamâmıyle yanmamış katı zerreler ve buğu bulunan gaz. 2. Sis veya tozların havada meydana getirdiği bulanıklık, sis, pus.

dur	dur	Far.	Uzak.
duzeh, duzah	dozex	Far.	Cehennem
duzehi	dozexî	Far.	Cehenneme mensup (kimse), zebânî
dü	du	Far.	İki
düdük	dudik	Tür.	1. İçinden nefes veya buhar basıncı geçirilince keskin bir ses çıkaran âlet veya düzenek. 2. Dilli ve dilsiz iki türü bulunan, yedi ses perdesi olan, 25–30 santim boyunda basit bir mûsikî âleti.
duet	duet	Tür.	1. İki ses veya iki müzik âleti için bestelenmiş parça. 2. Karşılıklı iki kişi tarafından söylenen şarkı.
düğme	dugme, digme	Tür.	1. Giyilecek şeylerin, çarşaf vb. eşyânın birbirine kavuşması istenen yerlerine dikilerek bir ilikten geçirilmek sûretiyle bağlayıcı vazîfesi gören veya süs için kumaş, deri vb. eşyâya, giyeceklere dikilen kemik, sedef, mâden, tahta gibi sert şeylerden yapılmış ufak ve genellikle yuvarlak nesne. 2. Bir elektrik devresini açıp kapamak, bir mekanizmayı işletip durdurmak için çevrilmek veya üzerine basılmak sûretiyle kullanılan ufak nesne.
düğüm	dugun	Tür.	İp, iplik vb. kolay bükülebilen şeylerin kendi üzerine dolanması veya iki ucunun birbirine bağlanmasıyle meydana gelen boğum, ukde
dükkan	dukan	Ar.	İçinde perâkende öteberi satılan veya küçük îmalât yapılan iş yeri.
dümbelek	dumelek	Far.	Türk mûsikîsinde usûl vurmaya yarayan,

			dibine deri gerilmiş bir çömlekten ibâret bir çeşit darbuka.
dürüst	dirust	Far.	1. Doğruluktan ayrılmayan, özü sözü bir, mert, doğru. 2. Düzgün, doğru, hatâsız.
düşvar	dijwar, dujwar	Far.	Zor, güç
ebed	ebed	Ar.	Sonu olmayan gelecek zaman.
ebedi	ebedî	Ar.	1. Sonsuz, ölümsüz, bâkî 2. Sürekli, devamlı
ebru	biro, ebro	Far.	Kaş
ecel	ecel	Ar.	Her canlı için takdir edilmiş olan ölüm zamânı, ömrün son demi
ecr, ecir	ecir	Ar.	1. Bir iş karşılığında verilen ücret. 2. Mânevî karşılık, sevap
ecza	ecza	Ar.	1. Kimya yoluyle elde edilen, ilâç yapımında ve sanâyide çeşitli işlerde kullanılan birleşiklerin ortak adı. 2. İlâç. 3. Ciltlenmemiş kitap formaları, cüzler.
eczacı	eczaçî	Tür.	Doktorların yazdıkları ilâçları hazırlayan veya hazır ilâç satan, eczâcılık fakültesinden mezun kimse.
eda	eda	Far.	1. Tarz, üslûp, davranış veya anlatış biçimi. 2. Naz, işve, cilve.
edebi	edebî	Ar.	1. Edebiyatla ilgili 2. Edebiyat bakımından bir değer taşıyan (eser)
edephane	edebxane	Ar.,	Helâ, ayak yolu, abdesthâne.

		Far.	
edevat	edwa	Ar.	1. İş yapmak için kullanılan âletler, takımlar, avadanlık 2. Edatlar.
efsus	efsus	Ar.	Yazık, eyvah
elan	elan	Ar.	Şimdi, şu anda
elbet	helbet	Ar.	Şüphesiz, muhakkak, mutlaka
elbette	helbete	Ar.	Şüphesiz, muhakkak, mutlaka
elçi	elçî	Tür.	1. Bir devleti diğer bir devlet katında temsil eden kimse, sefir 2. Belli bir husûsu konuşmak üzere bir taraf adına diğer tarafa gönderilen kimse, aracı 3. Peygamber, nebî, resul.
elif	elif	Ar.	1. Arap alfabesinin ve Türklerin İslâmiyeti kabullerinden 1928 harf inkılâbına kadar 9 – 10 asır boyunca kullanmış oldukları alfabenin ilk harfi ve bu harfin adı 2. Cenâb-ı Hakk'ın zâtına delâlet eder
elmas	elmas	Ar.	1. Billûrlaşmış saf karbondan ibâret, çok sert, çok kıymetli parlak taş 2. Cam kesmeye yarayan ucu elmaslı keski, elmastıraş. 3. Elmasla süslenmiş, üzerinde elmas bulunan
elmastıraş	ellmastiraş	Ar., Far.	1. Üzeri elmas gibi yontulmuş olan (en makbul cins cam), billûr, kristal 2. Ucunda bir elmas bulunan kalem biçiminde cam keskisi. 3. Elmas yontan cam ustası.

emekdar	emekdar, emektar	Tür., Far.	Uzun müddet aynı yerde hizmet etmiş, emeği geçmiş (kimse)
enar	henar	Far.	Nar kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli.
encam	encam	Far.	Son, nihâyet
encümen	encumen	Far.	1. Meclis, cemiyet, komite, topluluk 2. Bir kuruluşun belli bir konuyu incelemek, bir konu üzerinde çalışmak üzere oluşturulan kolu, alt kurul, komisyon
endaht	endaxt	Far.	1. Atma. 2. (Silâh) Atma
endişe	endêşe	Far.	1. Merak, kuruntu 2. Kaygı, tasa, gam, keder 3. Düşünce
engur	hengur, engîr, engur	Far.	Üzüm
engüşt	engust, engus	Far.	Parmak
erişte	herişte	Far.	İnce uzun şerit gibi kesilmiş hamur parçalarının serilerek kurutulması sûretiyle hazırlanan ev makarnası.
erk	erk	Far.	Kuvvet, güç, iktidar
erkan	erkan	Ar.	1. Bir şeyde temel durumunda olan taraflar, çok kuvvetli ve güçlü olan yönler, esaslar, direkler 2. Bir topluluğun başlıca kimseleri, ileri gelenler, devletin, ordunun sayılı kimseleri, üstler 3. Âdet, yol yöntem, usûl, âdap.

ervah	erwa	Ar.	Ruhlar
erzak	erzaq	Ar.	1. Rızıklar 2. Uzun müddet saklanabilen yiyecekler, zahîre
erzan	herzan, erzan	Far.	1. Kolay elde edilebilir, ucuz, bol 2. Uygun, lâyık.
erzen	herzin	Far.	Darı
esas	esas	Ar.	1. Bir şeyi meydana getiren ana unsur, asıl yapı, temel 2. (İsim tamlamasının ikinci ögesi olarak) Doğru şekil, gerçek, hakîkat 3. En başta gelen ve temel teşkil eden, asıl, ana
esbap	espab	Ar.	1. Sebepler 2. Vâsıtalar
esmer	esmer	Ar.	1. Koyu buğday renginde olan, karaşın 2. Teni buğday renginde olan kimse
estağfurullah	estexfirella	Ar.	1. "Allah'tan af ve mağfiret dilerim" anlamında duâ sözü 3. "Hâşâ, asla, katiyen, hiçbir zaman" anlamında ret sözü olarak söylenir
eşkal	eşkal	Ar.	1. Şekiller 2. Bir kimsenin tanınmasını sağlayan dış görünüşü
eşkıya	eşqîya	Ar.	1. Şehir dışında dağlarda yol kesen hırsızlar, şakîler, haydutlar; haydut, soyguncu, çeteci. 2. (Tekil olarak) Haydut, soyguncu.
eşraf	eşraf	Ar.	İleri gelenler, şerefli, îtibarlı kimseler, âyan
evbaş	ewbaş	Ar.	1. Ayak takımı, serseriler, külhanbeyleri

			2. Çapkın, mest kimse
eyyam	heyam	Ar.	1. Günler 2. Zaman, devir
ezel	ezel	Ar.	1. Başlangıcı olmayan geçmiş zaman, başlangıcı tasavvur edilemeyen zaman. 2. Ruhlar âleminin başlangıcı
ezeli	ezelî	Ar.	1. Başlangıcı olmayan, kadîm. 2. Ezelden beri devam ediyormuş gibi eski olan, çok eski
eziyet	ezyet, ezîyet	Ar.	Zahmet, cefâ, aşırı sıkıntı ve güçlük, ezâ
fabrika	fabrîqe	İta.	Ham veya yarı mâmul maddelerin makinelerle işlenmiş madde veya seri hâlinde eşyâ durumuna getirildiği yer
fahr	fexr	Ar.	1. Övünme, iftihar, gururlanma 2. İftihar kaynağı, iftihar sebebi, övünç, medâr-ı iftihar
fakir	feqîr	Ar.	1. Yoksul (kimse), muhtaç, fukarâ 2. Dilenci. 3. Zavallı, âciz, bîçâre (kimse) 4. "Ben, bendeniz" anlamında tevâzu sözü 6. Kendisine zekât farz olacak miktarda mala veya paraya sâhip olmayan kimse.
fal	fal	Ar.	Çeşitli şeylere bakarak gelecekte olacaklar hakkında anlamlar çıkarma, gāipten haber verme
falaka	felaqe	Ar.	1. Eskiden okullarda öğrencilerin, loncalarda suçu tespit edilen esnafın tabanlarına değnekle vurma cezâsını yerine getirmek için kullanılan

			âlet 2. Bu şekilde verilen cezâ 3. Bâzı kaldıraçlarda kullanılan veya sağlam durması temin edilmek istenen bâzı şeyleri sıkıştırmaya yarayan ucu iple bağlı ağaç.
falcı	falçî	Tür.	Fala bakmayı meslek edinmiş kimse, bakıcı, remilci
familya	famîlya	İta.	1. Âile 2. Çok belirli ve kendilerine has ortak özelliklerinden dolayı bir araya getirilen cinsler topluluğu, fasîle
fani	fanî	Ar.	Son bulucu, sonlu, ölümlü, kalımsız, bâkî olmayan.
fanila	fanîle	İta.	Ten üzerine giyilen, pamuklu veya yünlü giyecek
fantezi	fentazî	Fr.	1. Sonsuz, sınırsız hayal, fantazya. 2. Değişik heves, değişik beğeni, değişik düşünüş. 3. Serbest biçimli beste veya alaturkada serbest biçimli şarkı.
fanus	fanos	Ar.	Uzun ayaklı süslü fener.
Fars	Fars	Ar.	Hint–Avrupa ırkından olan Îran milletinin adı ve bu milletten olan kimse
farz	ferz	Ar.	1. ahlâkî yükümlülük. 2. Şart ve gerekli olan şey. 3. Namazların, terkedilmesine izin verilmeyen, vakti geçirilse kazâ edilmesi şart koşulan rekâtları.

fasık	fasiq	Ar.	Fısk u fucur sâhibi, şerîat hükümlerine uymayan günahkâr kimse
fasıl	fesil	Ar.	1. Bölüm, kısım; devre 2. Mevsim
fason	fason	Fr.	Terzinin belli bir modele göre kumaşa biçim vermesi işi, kesim.
fasulya	fasulya	Rum.	1. İki çenekliler sınıfının baklagiller familyasından, sırık fasulye, bodur fasulye, ayşekadın, ferâsetsiz, barbunya, çalı, horoz, çerkes, soya vb. birçok çeşidi bulunan, bir yıllık sarılgan bitki. 2. Bu bitkinin sebze olarak kullanılan, proteince zengin, besleyici, lezzetli yeşil ürünü ve tânesi. 3. Bu ürün ve tâneden pişirilen yemek
faş	faş	Far.	"Meydana çıkmış, açığa vurulmuş, duyulmuş" anlamına gelen kelime dilimizde ***etmek, olmak*** yardımcı fiilleriyle kullanılır.
fayda	fayde	Ar.	1. İşe yarama, işe yaramanın meydana getirdiği iyi durum, olumlu sonuç, yarar, nefi 2. Kâr, menfaat
fayton	fayton	Fr.	Dört tekerlekli, körüklü, karşılıklı oturma yerleri olan atlı binek arabası, payton
feda	fîda	Ar.	Bir şey uğrunda değerli bir şeyden vazgeçme, uğruna verme.
felaket	felaket	Ar.	1. Büyük sıkıntılara sebep olan çok üzücü durum, büyük dert, yıkım, belâ 2. Çok kötü

felc, felç	îflîc	Ar.	Vücûdun bir kısmında veya bütününde hareket ve hissin azalması veya kaybolması, inme, nüzul.
fen	fen	Ar.	**1.** Bu ilimlerden elde edilen bilgilerin işe ve günlük hayâta uygulanması, teknik. **2.** Herhangi bir konuya âit olan ilim, bir ilim kolu. **3.** Hüner, mârifet, sanat. **4.** Hîle, hîlekârlık.
fend	fend	Far.	Hîle, yalan, desîse.
fener	fener	Rum.	1. İçinde fitil, mum veya elektrik ampulü gibi bir ışık kaynağı bulunan, önü veya etrâfı bu ışığı aksettirecek şeffaflıkta bir malzeme ile çevrili aydınlatma aracı 2. Deniz feneri
fereci	ferecî	Ar.	Şeyhlerin ve ulemânın giydiği çok geniş ve bol üstlük
ferheng	ferheng	Far.	Sözlük, lugat kitabı
ferik	ferîk	Ar.	Ateşte kavrulup yenen tâze buğday tâneleri, firik.
ferişte	firîşte	Far.	1. Melek 2. Çok güzel ve iyi huylu kimse.
ferman	ferman	Far.	1. Emir, buyruk 2. Yazılı pâdişah emri, berat, yarlık, buyrultu
fermanber	fermanber	Far.	Aldığı emri yerine getiren, mutî
fermanreva	fermanrewa	Far.	Hükmeden, hükmünü yürüten, verdiği emir yerine getirilen, hükmü geçen

fermayiş	fermayîş	Far.	Emretme, buyurma
fermude	fermude	Far.	Emir, ferman
ferş	ferş	Ar.	1. Yayma, serme, döşeme. 2. Kilim, halı, yaygı, seccâde, şilte vb. yere döşenen şey
fert	ferd	Ar.	1. İnsanlardan her biri, belirli olmayan şahıs, kişi, kimse, birey 2. İkiye bölünemeyen tek sayı 3. Eşi olmayan, eşsiz kimse, tek
feryadres	feryadres, firyares	Far.	Feryat edenin imdâdına yetişen, yardım eden (kimse)
fırça	fırçe	Rum.	Bir şeyin üzerindeki toz ve kirleri temizlemekte veya bir maddeyi yayarak sürmekte kullanılan, bir araya getirilerek bir sapa bağlanmış kıl veya kıla benzer (hasır, naylon vb.) tellerden yapılmış âlet
fırın	firin	Rum.	1. Ekmek, simit, börek vb. hamur işlerini pişirmeye yarayan, ön kısmında bir açıklık bırakılmış, tavanı tonoz biçiminde yapı. 2. Elektrik, bütangaz, havagazı vb. maddelerle ısınan, yemek pişirmeye veya ısıtmaya yarayan mutfak âleti. 3. Ekmek, pasta vb. hamur işlerinin pişirildiği ve satıldığı dükkân. 4. Isı yoluyle bir maddenin fizik veya kimya yapısında istenilen değişikliği meydana getirmeye yarayan cihaz
fidai	fîdaî	Ar.	Fidâviye teşkîlâtına mensup kimse; haşşâşînin hasımlarını öldürmek üzere gönderdikleri

			fedâîlere verilen isim.
fikir	fikir	Ar.	1. Düşünce, zihinde tasarlanan şey, düşün 2. Bir kimsenin herhangi bir hususta kendine göre vardığı hüküm, görüş, kanâat 3. Düşünme, tefekkür 4. Akıl, zihin
fil	fîl	Ar.	Afrika ve Asya'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, kolayca evcilleşen, yaşamakta olan kara hayvanlarının en irisi, hortumlu, kalın derili, memeli hayvan.
filpaye	fîlpaye	Ar., Far.	Fil ayağı, pilpâye
fincan	fincan	Tür.	1. Çay, kahve, süt vb. sıcak şeyleri içmek için kullanılan, porselenden yapılmış kulplu ufak kap 2. Elektrik tellerini tecrit etmek için direklerdeki bağlantı yerlerine konan kâse biçiminde beyaz porselen
fistan	fistan	Rum.	1. Çeşitli biçimde kırmalı ve süslü kadın entârisi 2. Yunanistan, Arnavutluk, İskoçya gibi bâzı yerlerde erkeklerin giydiği kısa ve plili eteklik
fitil	fitîle	Ar.	Mum, kandil ve lambalarda içtiği yağ veya gazın yanmasıyle aydınlanmayı, çakmaklarda benzinin yanması sûretiyle bir şeyi yakmayı sağlayan bükülmüş, dokunmuş pamuk ip veya şerit.
fitne	fîtne	Ar.	1. Karışıklık, fesat, kargaşalık. 2. Karışıklığa sebep olacak kadar güzel kadın

			(yüz, göz vb.), âfet.
fitneci	fitneçî	Ar.	Ortalığı karıştıran, fitne çıkaran, ara bozucu kimse, karıştırıcı, fesatçı, müfsit.
fukara	fuqera	Ar.	1. Fakirler, yoksullar; fakir, yoksul 2. Zavallı, bîçâre, âciz kimse
galoş	kaloş, galoş	Fr.	1. Potinin sokakta kirlenmesini önlemek için üstüne giyilen, arkalıklı terlik biçiminde yarım kundura 2. Hastahâne, câmi vb. yerlerde ayakkabı üzerine giyilen naylon kılıf
gam	xem	Ar.	Kaygı, tasa, keder, iç darlığı
gamdide	xemdîde	Ar., Far.	Gam görmüş, kederli
gamgin	xemgîn	Ar., Far.	Gamlı, kederli
gamhar, gamhor	xemxor	Ar., Far.	Gam çeken, kederlenen, tasalanan, üzülen
gamnak	xemnak	Ar., Far.	Gamlı, kederli, tasalı
gamze	xemze	Ar.	Çene veya yanak çukuru
gani	xenî	Ar.	1. Zengin 2. Sâhip olduğu şeyle yetinen, fazlasını istemeyen, gözü tok (kimse), müstağnî 3. Bol, çok fazla 4. *i.* "Hiçbir şeye ve hiçbir kimseye muhtaç olmayan, kullarının bütün ihtiyâcını karşılayan mutlak zengin" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır

gamin	xenîm	Ar.	Gamlı, kederli, üzgün
garaj	gerac	Fr.	1. Otomobil, otobüs, vagon gibi taşıtların konduğu, genellikle üstü kapalı yer, arabalık. 2. Şehirler arası yolcu otobüslerinin kalkış ve varışları için ayrılmış yer, otogar.
garaz, garez	xerez	Ar.	Gāye, maksat, istek, arzu
garip	xerîb	Ar.	1. Kimsesiz, zavallı, bîçâre (kimse) 2. Gurbet ellerde kalmış, kendi ilinden ayrılmış, bulunduğu yerde yabancı olan (kimse), yabancı 3. Kolay anlaşılamayan, gizli tarafları bulunan, anlaşılmaz (şey), sırlı 4. Yadırganan, şaşırtıcı, değişik, tuhaf (şey), acâyip
gavs	xews	Ar.	1. Yardım, medet 2. Kendisine sığınıldığı ve kendisinden yardım istendiği zaman kutba verilen isim
gavur	gawir	Far.	1. (Müslüman halk dilinde) Müslüman olmayan kimse, özellikle hıristiyan 2. Dinsiz kimse 3. Hâin, zâlim, inatçı kimse
gavvas	xewwas	Ar.	Dalgıç.
gayb	xayib	Ar.	1. Göz önünde olmayan, gözle görülemeyen, gizli olan şey, hal ve keyfiyet 2. Gözle görülmeyen mânevî âlem, gayp âlemi
gayn	xeyn	Ar.	Arap alfabesinin on dokuzuncu, Türklerin İslâmiyeti kabullerinden 1928 harf inkılâbına kadar 9 – 10 asır boyunca kullanmış oldukları alfabenin yirmi ikinci harfi ve bu harfin adı

gayr	xeyr	Ar.	Başka bir kimse, başkası
gayret	xîret	Ar.	1. İçten gelerek çalışma, belli bir şey için çabalama, didinme, çaba, ceht 2. Başkasının ortak olmasından hoşlanmama, kıskançlık 3. Dayan, gayret et
gaz	gaz, xaz	Fr.	1. Mekânda her tarafa yayılan ve bulunduğu kabı tamâmen dolduran cisimlerin ortak adı, cismin üç hâlinden sıvı veya katı olmayanı 2. Gaz yağı 3. Yutulan hava ile sindirim esnâsında oluşan uçucu maddelerin karışımı.
gazoz	gazoz	Fr.	İçinde karbon asidi, şeker ve meyve esansı bulunan, basınçlı hava ile şişelere doldurulduğu için açılınca köpüren içeçek.
gelin	gelîn	Tür.	Evlenmek üzere süslenip hazırlanmış genç kız veya yeni evlenmiş kadın.
gemi	gemye	Tür.	Su üstünde giden büyük taşıt, sefîne
gencine	gencîne	Far.	Hazîne
gencinedar	gencînedar	Far.	Hazînedar
genç	genc	Tür.	1. Hayâtın çocuklukla orta yaşlılık arasındaki döneminde bulunan 2. Henüz gelişmekte olan (bitki veya hayvan) 3. Canlı, hareketli, dinç, terütâze 4. Yeni gelişmekte olan, uzun bir geçmişi bulunmayan 5. Çocukluktan çıkmış yetişkin kimse, delikanlı

gerçi	gerçî	Far.	1. Aslına bakılırsa, aslında, filvâki 2. (Şart anlamı taşıyan cümlelerde) Her ne kadar, … ise de, vâkıa
gerd	gerd	Far.	Toz, toprak
gerdan	gerden, gerdin	Far.	1. Vücûdun omuzlarla baş arasında kalan kısmı 2. Şişman kimselerde çene altındaki etli kısım 3. Kesilmiş kasaplık hayvanların boyun kısmı
gerdanlık	gerdane, gerdinlix	Tür.	Kadınların süs eşyâsı olarak boyunlarına taktıkları, genellikle kıymetli mâdenden ve değerli taşlardan yapılmış takı, kolye
gerdenbend	gerdenbend	Far.	Boyna bağlanan şey, boyun bağı, boyna bağlanan süs.
gerdun	gerdun	Far.	Dünya, semâ, felek
gerek	gerek	Tür.	1. Herhangi bir şeyin yapılabilmesi veya olabilmesi için şart olan (şey), lâzım 2. Varlığına ihtiyaç duyulan, yapılması, edinilmesi îcap eden (şey) 3. Lüzum, iktizâ
gergin	girgîn	Tür.	1. Çekilebileceği kadar çekilmiş, uzayabileceği kadar uzamış olup olabileceği en düz durumda olan, sarkık olmayan 3. Can sıkıcı şeylerle tatsız bir durum almış, huzursuz
germ	germ	Far.	1. Sıcak 2. Çabuk ve süratli
germa	germa	Far.	Sıcak hava, yaz
geşt	geşt	Far.	Gezme, geçme, seyretme

geşt ü güzar	geştuguzar	Far.	Gezip tozma, gezip dolaşma
geveze	geveze	Tür.	1. Çok ve yerli yersiz konuşan, çenesi düşük (kimse), çalçene, çenebaz, lâfazan 2. Sır saklamayan, boşboğaz (kimse), zevzek
gevher	gewher	Far.	**1.** Cevher, mücevher, elmas, inci. **2.** Bir şeyin özü, esâsı, varlığındaki değişmeyen aslî maya, cevher.
gevşek	gewşek	Tür.	1. Gerektiği kadar sıkı veya gergin olmayan, sıkıştırılmamış, çekilmemiş, gerilmemiş durumda bulunan 2. Kendini koyvermiş, sertliği veya sıkılığı kaybolmuş, sarkık, pörsük
giran	giran	Far.	1. (Tartıda) Ağır 2. (Kıymeti) fazla, (değeri) çok olan.
girift	girift	Far.	Karışık, çapraşık, kompleks, komplike.
giriftar	giriftar	Far.	Tutulmuş, yakalanmış, tutkun, müptelâ
giryan	giryan	Far.	Ağlayan, ağlayıcı
girye	girye	Far.	1. Ağlama, ağlayış 2. Göz yaşı
gonca	xunçe	Far.	1. Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk 2. Edebiyâtımızda sevgili ve sevgilinin ağzı için kullanılmıştır
göç	koç	Tür.	1. Göçmek işi, bir yerden başka bir yere taşınma, hicret. 2. Bir evden bir eve taşınma, nakil.
göçer	koçer	Tür.	Oradan oraya göç eden, göçebe
göre	gwêre	Tür.	1. Uygun şekilde, uygun olarak

			2. Göz önünde tutulursa, bakılırsa, nazaran 3. (…) Açısından, düşüncesince, kanâatince 4. (Bir şeye) Uygun, elverişli
göl	gol	Tür.	Kara ile çevrili, çeşitli büyüklükte durgun ve kalıcı su
gövde	govde	Tür.	1. İnsan bedeni, vücut 2. Vücûdun belden yukarısının karınla omuzlardan ibâret kısmı
gözü açık	gozaçix	Tür.	Uyanık, becerikli (kimse)
gram	gram	Fr.	Kilogramın binde biri değerindeki ağırlık birimi
gubar	xubar	Ar.	Toz, ince toprak.
gulam	xulam	Far.	1. Delikanlı, genç oğlan. 2. Köle, kul, esir, bende
gurab	xurab	Ar.	Karga
gurbet	xurbet	Ar.	Yabancı memleket, yad el.
gurk, kurk	kurk	Tür.	Kuluçka
guşe be guşe	goşe be goşe	Far.	Her taraf, her yer, köşe-be-köşe
guşe, kuşe	goşe	Far.	Köşe
guşegir	goşegîr	Far.	Bir köşeye çekilmiş, insanlardan uzaklaşmış, münzevî
gust	goşt	Far.	Et
gusül	xusil	Ar.	1. Yıkanma 2. İslâm dîninde, cünuplükten kurtulmak veya kendini mânen temiz hissetmek için dînî kurallara uygun şekilde yıkanma, boy abdesti

			alma
güğüm	gumgume	Rum.	Tek kulplu, uzun boyunlu, ağzı dar, içine su ve sulu şeyler konan bakır kap.
gülabdan	gulawdan	Far.	Gül suyu serpmek için kullanılan, karın kısmı şişkin, uzun boyunlu, ağzı delikli, camdan veya mâdenden ufak kap
güft	gift	Far.	Söz, lâf, lakırdı
güft ü gu	giftugo	Far.	Karşılıklı söyleşme, konuşma
güftar	giftar	Far.	Söz, kelâm
güfte	gifte	Far.	Mûsikî eserlerinin söz kısmı
gül	gul	Far.	1. Gül ağacının güzel kokulu, pek çok çeşidi bulunan çok makbul çiçeği 2. Gül ağacı. 3. Sevgili, cânan
gülab	gulaw	Far.	Gül suyu
gülbağ	gulebax	Far.	Gül bahçesi
gülbahar	gulbehar	Far.	1. Bir çeşit tavla oyunu. 2. Demir oksitleri ihtivâ eden açık kırmızı toprak boya
gülçin	gulçîn	Far.	Gül toplayan, gül devşiren
gülendam	gulendam	Far.	Gül bedenli, gül fidanı gibi güzel ve ince endamlı
gülistan	gulistan	Far.	Gül bahçesi, gülü çok olan yer, gülşen, gülzar
gülizar	gulîzar	Far.	Gül yanaklı, gül gibi pembe yanaklı
gülle	gulle	Far.	Top mermisi

gülnar	gulnar	Far.	Nar çiçeği
gülpuş	gulpoş	Far.	"Gülle örtülü" Pembe yüzlü.
gülriz	gulrîz	Far.	Gül saçan
gülruhsar	gulruxsar	Far.	Gül saçan
gülşah	gulşa	Far.	Gül dalı
gülşen	gulşen	Far.	Nar çiçeği
gülzar	gulzar	Far.	Gül bahçesi, gülşen, gülistan
güman	guman	Far.	Zan, şüphe
güme	gume	Tür.	Gümele
gümrah	gumra	Far.	1. Yolunu kaybetmiş, yolunu şaşırmış (kimse) 2. Doğru yoldan sapmış, dalâlete düşmüş, azgın
güya	gwaye, goya	Far.	Sözde, sanki
güzer	guzer	Far.	Geçme, geçiş
güzeran	guzeran	Far.	1. Geçme, geçiş, mürur etme 2. Geçici, geçen
güzergah	guzerga	Far.	Geçilen yol, güzergâh
ha	ha	Tür.	3. İhtar, îkaz ve tembih bildirir 4. Bir şeyin o anda akla geldiğini veya o anda anlaşıldığını göstermek için kullanılır 5. Soru bildirir
haber	xeber	Ar.	1. Olmuş veya olmakta bulunan bir şeye dâir orada olmayanlara erişen bilgi, ondan ona nakledilen söz 2. Yüklem.

			3. (Ulemâdan bir kısmına göre) Hz. Peygamberden yâhut sahâbe ve tâbiinden rivâyet edilen hadis
haberdar	xeberdar	Ar., Far.	Haberi olan, haberli, vâkıf
habis	xebîs	Ar.	1. Kötü, soysuz, alçak, fesat (kimse) 2. Pis, murder. 3. (Hastalık, çıban vb. için) Çok tehlikeli, öldürücü
hacı	hacî	Ar.	Hac farîzasını yerine getiren, hacca giden kimse
haç	xaç	Far.	1. Birbirini dik olarak kesen iki doğru parçasından meydana gelen ve Hz. Îsâ'nın çarmıhtaki duruşunu temsil eden Hıristiyanlık sembolü, istavroz, put, salip 2. Bu biçimde olan şey
had	hed	Ar.	1. Sınır 2. Derece, mertebe 3. Cenâbıhakk'ın Kur'ân-ı Kerim'de insanların hareket ve davranışları için belirlediği sınır.
hadis	hedîs	Ar.	1. Hz. Muhammed'in sözleri, davranışları ve başkalarının yaptığı kendisi tarafından tasvip edilen hareketleri 2. Bu sözlerden bahseden ilim, hadis ilmi
haffar	hefar	Ar.	Mezar kazıcı, mezarcı
hafız	hafiz	Ar.	1. Koruyan, muhâfaza eden kimse 2. Kur'ân-ı Kerîm'i bütünüyle ezberlemiş olan ve ezberden okuyabilen kimse 3. Anlamadan ezberleyen kimse, ezberci

hafta	hefte	Far.	Birbiri arkasına gelen yedi günden ibâret zaman bölümü
hain	xaîn	Ar.	1. Hıyânet eden, sadâkat göstermeyen, güveni kötüye kullanan (kimse) 2. Eziyet etmekten, karşısındakini üzmekten, zarar vermekten hoşlanan kötü ruhlu (kimse) 3. Hitap sözü olarak kullanıldığı zaman sitem ifâde eder
hak	xak	Far.	Toprak
haki	xakî	Far.	1. Toprağa mensup, toprakla ilgili 2. Yeşile çalan toprak rengi 3. Bu renkte olan
hakiki	heqîqî	Ar.	**1.** İnkâr edilemeyecek şekilde var olan, var olmuş bulunan, gerçek. **2.** Asıl olan, uydurma olmayan, doğru, sahih. **3.** Bir şeyin benzeri, örneği veya taklidi olmayıp kendisi durumunda olan, sâhici. **5.** Gerektiği gibi olan, taşıması gereken nitelikleri taşıyan, aranılan nitelikleri kendinde toplamış olan, gerçek, hâlis.
hakim	hakim	Ar.	1. Varlıktaki şeylerin mâhiyet ve hakîkatlerini aklı ile bilen kimse. 2. Akıllı, derin düşünceli, hükümleri sağlam, basîret ve sağ duyu sâhibi kimse
hal	xal	Far.	Vücuttaki küçük esmer benek, ben
halk	xelk, xelq	Ar.	1. Bir milleti meydana getiren insan topluluğu. 2. Aynı ülkede, aynı devlete bağlı vatandaşların tamâmı. 3. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Aynı

			yerde bulunan kimseler 4. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Belli bir bölgede yaşayan kimseler 5. Bir milletin aydın tabakası ve devlet yöneticileri dışında kalan kısmı, ahâli 6. İnsanlar, yaratılmış olanlar
halka	ellqe	Ar.	1. Bir yere tutunmak veya bir şeyi bir yere tutturmak için kullanılan mâden, tahta veya plastikten çember 2. Vücûdun kulak, parmak, bilek gibi yerlerine takılan, genellikle kıymetli mâdenden dâire biçiminde süs eşyâsı 3. Ortası boş bir dâire biçiminde olan şey, ortası boş yuvarlak 4. Çember biçimindeki insan dizisi
hallaç	helac	Tür.	Pamuk veya yünü bu iş için yapılmış bir âletle, tokmak ve yay ile kabartan kimse, pamuk atıcısı
ham	xam	Far.	1. (Meyve için) Yenecek kadar olgunlaşmamış 2. Tabiî hâlinde bulunan, işlenmemiş 3. Hareketsizlikten dolayı işlek olmayan, çabuk yorulan, idmansız (vücut veya böyle bir vücûda sâhip olan kimse). 4. Boş, abes, gerçekleşmesi imkânı olmayan
hamal, hammal	hemal, hembar	Ar.	Ücretle yük taşıyan kimse
hamam	hemam	Ar.	Yıkanılacak yer
hamamcı	hemamçî	Tür.	Hamam işleten kimse
hamd	hemd	Ar.	Kulun Allah'ın yüceliğini, sonsuz lutuf ve ihsânı karşısında yaratanına minnet ve şükran

			duygularını bildirmesi
hamden	hemden	Ar.	Hamdolsun, şükürler olsun.
hame	xame	Far.	Kalem
hamile	hamîle	Ar.	Karnında yavru bulunan (kadın), gebe, iki canlı, yüklü.
hamle	hemle	Ar.	1. İleriye doğru atılma, atılış 2. Düşmana karşı yapılan saldırış, saldırma, savlet, hücum 3. İlerleme gayretiyle atılan adım, atılım
hamrah	hawrê	Far.	Yol arkadaşı, yoldaş
hamraz	hawraz	Far.	Sırdaş, dost
hamur	xemîr	Ar.	1. Unun su ile yoğrulmasından meydana gelen, sıvı ile katı arası yumuşak madde 2. Bu kıvamdaki herhangi bir karışım 3. (Kâğıt için) Cins, nevi, kalite
hamuş	xamoş	Far.	Susmuş, sessiz
hamuşi	xamoşî	Far.	1. Sessizlik. 2. Ölüm
han	xan	Far.	1. Şehirlerde, kasabalarda veya yolların geçit yerlerinde yolcuların konaklaması, kendilerinin ve hayvanlarının gecelemesi için yapılmış binâ 2. Serbest meslek sâhiplerine büro veya atölye olarak oda oda veya dâire dâire kirâya verilen büyük binâ 3. Bekârların oda oda kaldıkları binâ
hanazir	xenazîr	Ar.	Hınzırlar, domuzlar
hançer	xencer	Ar.	1. Kamadan küçük, ucu eğri ve sivri, iki yanı

			keskin bıçak 2. Sevgilinin kaşı, kirpiği ve bakışı için kullanılırdı
hancı	xançî	Tür.	Bir hanı kendi adına işleten veya bir vakıf hanı yöneten kimse
hane	xane	Far.	1. Ev 2. Kısımlara ayrılmış bir şeyin bölümlerinden her biri, bölük, göz
hanedan	xanedan	Far.	1. Köklü, asil ve büyük âile, târihteki tanınmış bir kimseye dayanan soy 2. Bulunduğu yerde herkesçe misâfirperver olarak bilinen, evi açık, asil ve cömert kimse
hanegah, hangah, hanigah	xanega	Far.	Bir tarîkatın merkez durumundaki tekkesi, hankah
hanım	xanim	Far.	1. (Kibar konuşmada) Kadın 2. Eş, karı, zevce 3. Hizmetinde bulunulan kadın 4. Kadınlar için kullanılan unvan ve hitap sözü 5. Âile ve ev kadınlığında aranan vasıflara sâhip kimse
hap	heb	Ar.	1. Kolayca yutulabilmesi için ufak yuvarlaklar hâline getirilmiş ilâç 2. Bir çiğnemlik afyon
hapis	hepis	Ar.	1. Dışarı çıkmasına izin vermemek üzere bir yere kapatma. 2. Suçluların kapatıldığı yer, hapishâne 3. Hapsedilmiş kimse, tutuklu, mahpus 4. İşlenen bir suça karşılık olarak verilen ve suçluyu bu işe mahsus bir yerde alıkoymak

			şeklinde uygulanan hürriyeti bağlayıcı cezâ 5. Tutma, zaptetme
harita	xerîte	Ar.	Yeryüzünün veya bir bölgenin coğrafya ve topografyasını göstermek üzere belli bir nispete göre küçültülerek bir düzlem üzerine yapılmış çizimi
harman	xerman	Far.	1. Tahılın saptan ayrılması için düven, makine veya hayvanla yapılan dövme işi 2. Bakla, fasulye, nohut, susam gibi bakliyâtı ve yağlı bitkileri döverek tânelerini saplarından ayırma işi 3. Bu işin yapılma, ekinlerin dövülme mevsimi, hasat zamânı 4. Dövülmek için hazırlanmış ekin yığını 5. Birçok çeşitten birer parça alıp bir terkip yapma işi
harrat	xerat	Ar.	Çıkrıkçı
has	xas	Ar.	1. Bir şeye veya bir kimseye âit olup başkasında bulunmayan, ona mahsus olan, özgü 2. Bir şeye veya bir kimseye ayrılmış olan, herkese âit olmayan, husûsî, özel 3. Bir hükümdârın şahsına veya sarayına âit olan
hasar	xesar	Ar.	Dışarıdan gelen zorlayıcı etkinin bir şey üzerinde meydana getirdiği yıpranma, zarar, ziyan
hasarat	xesaret	Ar.	Hasarlar, zarar ve ziyanlar
hasır	hesîr	Ar.	1. Saz ve kurumuş bitki saplarından örülmüş taban örtüsü

			2. Betonarme döşeme ve kubbelerde ince demir çubuklardan yapılan kafes şeklindeki örgü 3. Hasır örgüsü tarzında yapılmış olan veya içinde böyle örülmüş bir kısmı bulunan
hasir	hesir	Ar.	Zarar ve ziyâna uğrayan (kimse).
hasiyet	xasiyet	Ar.	Bir şeye has nitelik, o nesnede bulunan meziyet, kuvvet, tesir, hassa
haslet	xeslet	Ar.	Yaratılıştan gelen özellik, huy, tabiat
hassas	hesas	Ar.	1. Dış dünyâdan gelen etkileri en ince noktasına kadar duyabilen, zaptedebilen 2. Çabuk duygulanan, duygulu, hisli 3. Titiz, dikkatli, uyanık
hasta	xeste	Far.	1. Sağlığı bozuk olan, sıhhati yerinde olmayan kimse 2. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Bir şeye aşırı derecede düşkün olan kimse 3. Sağlık durumu bozuk olan 4. Biraz kaçıkça, garip, acâyip kimse
hastane	xestexane	Far.	Hastaların yatırılıp tedâvi edildiği yer
haşa	haşa	Ar.	1. Bir kimsenin kabul edemeyeceği, mümkün görmediği bir şeyden bahsederken "asla, kat'iyen, hiçbir şekilde" anlamında kullandığı ret sözü 2. Saygısızlık ve özellikle dince kusur sayılan bir şey söylenirken, "Bu mümkün değil, Allah göstermesin, lâfı bile edilmez, tövbe" anlamında kullanılır
haşhaş	xaşxaş	Ar.	Gelincikgillerden, uzun bir sapın ucunda beyaz

			veya mor tek bir büyük çiçek açan, kapsül biçimindeki meyvesi olgunlaşmadan çizildiğinde akan sütten afyon elde edilen, Asya ve Afrika'nın ılık ve sıcak bölgelerinde pek çok türü bulunan bir yıllık otsu bitki
haşıl	xaşîl	Erm.	Kumaşları sertleştirmekte kullanılan nişastalı veya çirişli sıvı
haşiş	heşîşe	Ar.	1. Kuru ot 2. Hint kenevirinden çıkarılan esrar
haşiye	haşiye	Ar.	1. Bir sayfanın kenarlarına veya altına, metnin herhangi bir noktasıyle ilgili olarak yazılan açıklama ve ekleme, çıkma 2. Bir eserin içindekileri açıklamak üzere yazılan kitap
haşmet	heşmet	Ar.	İnsanda büyüklük duygusu uyandıran etkili görünüş, gösterişlilik, debdebe, heybet
hat	xet	Ar.	1. Çizgi 2. Yazı 3. Çizgi gibi devam eden şey 4. Bir ulaşım aracının tâkip ettiği yol 5. Telgraf, telefon, televizyon gibi cihazlarda iletişim sağlayan yol, kanal 6. Yüz çizgisi 7. İslâm âleminde Arap alfabesiyle güzel yazı yazma sanatı ve bu şekilde yazılmış yazı 8. Gençlerde yeni beliren sakal ve bıyık
hata	xeta	Ar.	1. Aslına uygun olmayan, doğru olmayan şey; yanlış, yanlışlık. 2. Makbul olmayan iş, kusurlu davranış, kabahat 3. İstemeyerek ve bilmeyerek yapılan kusur,

			bir kasıt olmadan yapılan yanlışlık, yanılma
hatır	xatir	Ar.	1. Düşünme, akılda tutma yeteneği, zihin, hâfıza 4. Bir kimsenin biri üzerindeki saygılı etkisi, îtibar
hattat	xetat	Ar.	Hat sanatkârı, bunu meslek olarak seçen kimse
havan	hawan	Ar.	1. Toz hâline getirilmek veya ufalanmak istenen bir maddenin içine konulup dövüldüğü taş, tahta veya mâdenden çukur kap 2. Eskiden tütün kıyılan bir çeşit makine 3. Havan topu
havlu	xawlî, xavlu	Tür.	Kurulanmak için kullanılan, üzeri havlı, pamuklu kumaş
hayat	heyat	Ar.	1. Yaşayış, yaşama tarzı 2. Geçim şartları, geçim 3. Yaşama gücü, yaşama şevki, canlılık 4. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Belli bir yer veya işte geçirilen ömür 5. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Bahsedilen şeyle ilgili faâliyetlerin bütünü
hayda	heydê	Tür.	1. Hayvanları ileri sürerken gayret vermek için kullanılan söz 2. "Hoppala, bu da nereden çıktı, bak sen şu işe" anlamında şaşkınlık ifâde eder
haydut	haydut	Ar.	1. Silâhlı soygun yapan, dağlarda, kırlarda yol kesen kimse, şakî 2. Karşısındakinin hakkına tecâvüz eden kaba ve zorba kimse
hayf	heyf	Ar.	1. Eyvah, yazık, heyhat

			2. Haksızlık, zulüm
hayta	heyte	Far.	Serseri, haylaz (kimse)
hayvan	heywan	Ar.	1. Hareket edip yer değiştirebilme ve hissetme yeteneği olan canlı yaratık 2. Bu niteliği taşıyan insan dışındaki canlı yaratık 3. Hizmete yarayan at, eşek, katır cinsinden yaratık 4. Akılsız, idraksiz, kaba kimse
haz	hez	Ar.	1. Bir şeyin insana verdiği hoşa giden tatlı duygu, zevk 2. Hisse, nasip, behre
hazan	xezan	Far.	Güz, sonbahar
hazım	hezim	Ar.	1. Yenen şeylerin vücutta değişikliklere uğrayarak kana karışacak duruma gelmesi işi, sindirim 2. Şikâyet etmeden katlanma, basit kusurları mesele yapmama, içinde eriterek tahammül etme, gönlü geniş olma
hazır	azir	Ar.	1. Bir işi yapmak için gerekli her türlü şeyini tamamlamış olan 2. Belli bir işi yapacak veya belli bir işe yarayacak duruma getirilmiş olan (şey) 3. Bir yerde mevcut olan, bizzat bulunan, huzurda, göz önünde olan 4. Şimdiki, şimdi var olan 5. Emek sarfetmeden erişilen
hazine	xezêne	Ar.	1. Toplu halde bulunan altın, gümüş, mücevher, para vb. maddî değeri yüksek

			şeylerin bütünü 2. Bunların saklandığı yer 3. Maddî veya mânevî büyük servet değerindeki şey 4. Devlet malı, devlet parası ve bunların saklandığı yer 5. Devlet parasını saklamak ve devlet bütçesini uygulamakla görevli teşkîlât 6. Depo, hazne
haziran	huzeyran, huzêran	Ar.	Yılın mayıs ve temmuz ayları arasındaki 30 gün çeken altıncı ayı, yaz aylarının ilki
hazret	hezret	Ar.	1. Şahıs veya kutsal sayılan varlık isimlerinin başına getirilip Farsça isim tamlaması şeklinde kullanılır ve saygı ifâde eder 2. Bir büyük zattan bahsedilirken isim yerine kullanılır 3. Kullanıldığı kimseye göre küçükseme ve alay ifâde eder 4. (Bilhassa Allah için) Kat, huzur, nezd 5. Tecellînin beş derecesinden her biri
hedef	hedef	Ar.	1. Nişan alınan yer, nişangâh 2. Amaç, maksat, meram, varılmak istenen nokta
heder	heder	Ar.	Boşa gitme, yok yere harcanma, ziyan olma
hediye	hedye	Ar.	Sevgi veya saygı ifâdesi olarak karşılıksız verilen şey, armağan
hekim	hekîm	Ar.	Mesleği hastalıkları teşhis ve tedâvi etmek olan kimse, tıp doktoru, tabip
helva	helwa	Ar.	Un veya unlu maddelerle şeker ve yağdan

			yapılan, muhtelif şekil ve çeşitleri olan tatlı
helvacı	helwaçî	Tür.	Un veya unlu maddelerle şeker ve yağdan yapılan, muhtelif şekil ve çeşitleri olan tatlı
helvafüruş	helwafiroş	Ar., Far.	Helva satan kimse, helvacı
helvager	helwagêr	Ar., Far.	Helvacı
hem	hem, haw	Far.	1. Kullanıldığı cümleye "üstelik, bir de, şu da var ki, zâten" mânâları katarak anlamı kuvvetlendirir 2. Birden fazla şeyin birlikte bulunduğunu veya birden fazla işin birlikte yapıldığını gösterir 3. İkincisi birincisini açıklayan iki cümleyi birbirine bağlar
hemdem	hemdem, hawdem	Far.	Birlikte bulunan, samîmî, canciğer arkadaş, dost
hemişe	hemîşe	Far.	Dâima, her zaman
hemraz	hamraz	Far.	Sırdaş, dost
her çend	herçend	Far.	Her ne zaman, her ne kadar
her dem	herdem	Far.	Her zaman, her an, dâima
hergiz	hergîz	Far.	Asla, kat'iyen, hiçbir vakit, hiçbir şekilde
herhal	herhal	Far., Ar.	Her halde
herif	herîf	Ar.	Kaba, bayağı adamlar için kullanılır
heykeltraş	heykeltiraş	Ar.,	Heykel yapan sanatkâr

		Far.	
hezar	hezar	Far.	Bin
hezaran	hezaran	Far.	Binlerce, bin kere
hezaran	heyzeran	Far.	1. Bambu ve Hint kamışı denen bitki 2. Bu bitkinin saplarından yapılmış
hezar bar	hezar bar	Far.	Bin kere.
hezarrenk	herarreng	Far.	Bin renkli, rengârenk
hıyanet	xiyanet	Ar.	Sonuna kadar bağlı olması gereken bir şeye karşı kendisinden beklenen sadâkati göstermeme, güveni kötüye kullanma, ihmal ve hîlekârlık göstererek sözünü ve ahdini tutmama, ihânet etme
hıyanetkar	xiyanetkar	Ar., Far.	Hâinlik eden, hâin
hicran	hîcran	Ar.	1. Ayrılık, ayrılık acısı 2. İnsanın içinde yer eden, unutulmaz, onulmaz, dinmez acı
hikayet	heqayet, hekayet	Ar.	Hikâye
hilaf	xîlaf	Ar.	1. Ters, aykırı 2. Zıt olma, karşı olma, aykırılık, zıddiyet, ihtilâf 3. Cedel ilminin eskiden medreselerde okutulan ve fıkhî meselelere âit tartışma kurallarını konu edinen dalı, hilâfiyat.
hilal	hîlal	Ar.	Ayın yeni doğduğu zaman ilk üç günlük yay şeklindeki durumu

hile	hîle	Ar.	Bir kimseyi aldatmak, kandırmak ve yanıltmak amacıyle yapılan tertip, düzen
hilebaz	hîlebaz	Ar., Far.	Hîle yapan (kimse), hîleci, hîlekâr
hılt	xilt	Ar.	1. Bir karışımdaki maddelerden her biri 2. Eski tıpta, insan vücûdunu ve mizâcını meydana getirdiği ve insan sağlığının bunların dengesine bağlı bulunduğu kabul edilen, ahlât-ı erbaa denen dört unsurdan (kan, balgam, safra ve sevdâ) her biri
himmet	hîmmet	Ar.	1. Yardım, ihsan 2. Çalışma, gayret, emek 3. Mânen büyük kimselerin, ermişlerin dilediklerini yerine getiren mânevî gücü, mânevî yardımı, lutfu
hısım	xizim	Ar.	Aynı soydan gelen veya evlenme yoluyle aralarında yakınlık bulunanlardan her biri
hışt, hişt	xişt	Tür.	Kerpiç, tuğla
hıyar	xiyar, xeyar	Far.	1. Kabakgillerden, yaprakları geniş ve parçalı, ana yurdu Hindistan olan, bir yıllık otsu sürüngen bitki 2. Bu bitkinin su ve A-C vitaminleri bakımından zengin, cilde iyi geldiği için ilâç ve güzellik müstahzarlarında kullanılan, özellikle çiğ olarak turşuda ve salatada yenen meşhur meyvesi, salatalık
hızma	xezêm	Tür.	1. Bâzı hayvanların dudaklarına veya burun deliklerine geçirilen demir halka 2. Özellikle bedevî kadınlarının burun deliklerine taktıkları halka şeklindeki süs

hızar	xîzar	Far.	Tahta ve kereste biçmeye yarayan büyük bıçkı
hizmet	xizmet	Ar., Far.	1. Bir kimsenin yapmakla sorumlu tutulduğu iş, kendisine verilen görev 2. Birinin işini görme, başkalarına âit yapılması gereken günlük işleri yapma 3. Bir kimse veya şeyin iyi durumda bulunması için yapılması gereken bakım 4. Bir işin yapılması için beden veya kafa gücü sarfederek yardımda bulunma, yardım, katkı
hizmetçi	xizmetçî	Tür.	Çeşitli ev işlerini görmek üzere ücretle tutulan kimse
hizmetkar	xizmetkar	Ar., Far.	Hizmet eden kimse, hizmetçi
hodbin	xudbîn	Far.	1. Sâdece kendini gören (kimse), mağrur, kibirli 2. Yalnız kendini düşünen (kimse), bencil, hodgâm, egoist
hodperest	xudperist	Far.	"Kendine tapan" Kendini beğenmiş (kimse)
hodpesend	xudpesind	Far.	Kendini beğenmiş (kimse), mağrur
hoşbin	xoşbîn	Far.	Hoş gören, müsâmahakâr
hoşhal	xoşhal	Far., Ar.	1. Durumu iyi, mesut, bahtiyar, memnun 2. Geçimi, hâli vakti yerinde olan
hoşru	xoşru, ruxoş	Far.	Güzel ve sevimli yüzlü.
hoyrat, horyat	qoryat	Tür.	Halk edebiyâtı nazım şekillerinden biri olan mâninin özellikle Kerkük Türkleri arasındaki adı
huda	xuda, xwa	Far.	Allah, Tanrı, Cenâbıhak

hudaperest	xudapersit	Far.	Allah'a tapan (kimse), mümin, muvahhit
hudavend	xudawend	Far.	1. Efendi, sâhip, mâlik, hükümdar 2. (Her şeyin sâhibi olan) Allah, Hudâvendigâr
hudayi	xudayî	Far.	Allah'a mensup olan, Allah'la ilgili
hum	xim	Ar.	Küp
humar	xumar	Far.	İçkiden sonra gelen baş ağrısı ve sersemlik
humhane	ximxane, xumxane	Far.	1. Şarap küpleri konan yer. 2. Meyhâne 3. Feyiz kaynağı olan tekke, aşkın kaynağı olan gönül, zâhirî tecellîler âlemi
hun	xun, xiwên	Far.	Kan
hunab	xiwênaw	Far.	1. Kanlı su 2. Kanlı göz yaşı
hunhar	xunxar	Far.	Kana susamış, kan dökücü, zâlim, gaddar, câni
hurç	xurc	Ar.	İçine eşyâ konan, eskiden özellikle uzun yolculuklarda kullanılan, meşin veya çadır bezinden büyük heybe
hurda	xurde	Far.	1. Ufak, küçük 2. İşe yaramaz duruma gelmiş, döküntü hâlini almış, parçalanmış 3. Kırıntı, döküntü. 4. Kullanılmaz duruma gelmiş mâdenî eşyâ parçaları.
hurdahaş	wirduxaş	Far.	Paramparça, kırık dökük, iler tutar yeri kalmamış
huri	hurî	Ar.	Cennet kızı

hurma	xurma	Far.	1. Hurma ağacının tatlı, besleyici, etli meyvesi. 2. Hurma ağacı.
hurşid	xurşîd	Far.	Güneş
huruş	xiroş	Far.	Coşma, gürleme, şamata
huş	hoş	Far.	Akıl, şuur
huşmend	hoşmend	Far.	Akıllı, akıl sâhibi
huşyar	hoşyar	Far.	1. Aklı başında olan, sarhoş olmayan (kimse), ayık 2. Akıllı, uyanık (kimse), âkıl
huşyari	hoşyarî	Far.	Akıllılık
huy	xu	Far.	1. Doğuştan olan tabiat, yaratılış, mizaç 2. İnsanın tabiatında yer etmiş olan, vazgeçilmesi güç alışkanlık, âdet
hünermend	hunermend	Far.	Hünerli, hüner sâhibi (kimse), usta
hünerperver	hunerperwer	Far.	Sanat sever (kimse)
hünerver	hunerwer	Far.	Hünerli, mârifet ve ihtisas sâhibi (kimse), usta
hünkar	xunkar	Far.	1. "Sultan, hükümdar" anlamında olup Osmanlı pâdişahları için kullanılırdı 2. Din büyükleri için de kulanılmıştır
hürmet	hurmet	Ar.	Bir şeye veya bir kimseye değer vermekten ileri gelen ölçülü davranma hissi, çekinme ile karışık bir sevginin verdiği dikkat ve îtinâ gösterme duygusu, saygı
ıspanak	espenax, sipenax	Rum.	Ispanakgiller familyasından, memleketimizde sonbahar ve kış sebzesi olarak yenen, terkibinde demir, vitaminler ve enzimler

			bulunan, killi ve kumlu toprakları seven bitki
ıtır	etir	Ar.	1. Güzel koku 2. Itır çiçeği
ibrik	biriq	Ar., Far.	Kulplu, emzikli, karınlı ve ince boyunlu su kabı
ibrişim	awrîşm, awrîşim	Far.	1. Bükülmüş ipekten iplik 2. Böyle iplikten yapılma
icap	îcab	Ar.	1. Gerek, lüzum, iktizâ 2. Bir şeyin tasarruf hakkı üzerinde bir anlaşma yapılırken karşılıklı bildirilmesi gereken irâde beyanlarından önce söyleneni 3. Bir hükümde yüklemle özne arasındaki bağın olumlu olması, olumlama
icar	îcar	Ar.	1. Kirâya verme. 2. Kirâ.
icare	îcare	Ar.	Îcarlar, kirâ gelirleri.
icat	îcad	Ar.	1. Yeni bir şey bulma, ortaya koyma, varlığı bilinmeyen bir şeyi meydana getirme 2. Zihinde yeni bir düşünce veya konu tasarlama, aslı olmayan bir şeyi gerçekmiş gibi zihinde kurma
icaze	îcaze	Ar.	İcâzet kelimesinin diğer bir kullanılışı
icbar	îcbar	Ar.	Zorlama, cebretme
id, ıyd	îd	Ar.	Bayram
idam	îdam	Ar.	1. Kānun hükmünce öldürme, vücûdunu yok etme

			2. Ölüm cezâsı
ifade	îfade	Ar.	1. Zihinde tasarlanan bir şeyi söz veya yazı ile anlatma, söyleme, bildirme 2. Anlatış, anlatma yolu ve tarzı 3. Bir kimse veya şeyin görünüşüyle onu gören üzerinde bıraktığı tesir, şöyle veya böyle anlatım 4. Şâhit veya zanlının hâkim veya polise yaptığı açıklama, sorulan sorulara verdiği cevap
iflas	îflas	Ar.	1. Bir tüccarın borcunu ödeyemeyecek duruma gelmesi ve bunun mahkeme karârı ile tespit ve îlân edilmesi durumu 2. Bir şey yapacak hâli kalmamış, kendisinden bekleneni yapamayacak duruma gelmiş olma durumu, önemini ve geçerliliğini kaybetme
iftar	îftar	Ar.	1. Oruçlu bir kimsenin orucunu açması 2. Güneş batıp oruç müddeti sona erdikten sonra yenen yemek, verilen ziyâfet 3. Güneşin batma zamânı olan orucun sona erme vakti
iftihar	îftîxar	Ar.	1. Bir şeyden dolayı haklı olarak övünme, övünç 2. Şeref, şan duymaya sebep olan şey veya kimse
iftira	îftîra	Ar.	Bir kimseye aslı olmayan bir suç yükleme, bir kabahat yakıştırma
ihbar	exbar, îhbar	Ar.	1. Haber verme, bildirme 2. Yasa dışı suç işleyen veya işlediği zannedilen bir kimseyi ilgili mercilere haber

			verme
iğfal	îxfal	Ar.	1. Gaflete düşürüp yanıltma, kandırma, aldatma 2. Bir kızı kandırıp baştan çıkarma, kızlığını bozma
ihlas	îxlas	Ar.	1. Riyâsız ve yapmacıksız inanış, çok samîmî bağlılık, katışıksız tam doğruluk 2. Saf ve temiz sevgi, gönülden gelen dostluk 3. Kulun bütün amel, ibâdet ve davranışlarının şirk ve riyâdan uzak olarak sâdece Allah için olması 4. Kur'ân-ı Kerîm'in 112. sûresinin adı
ihraç	ixrac	Ar.	1. Dışarıya çıkarma, dışarıya atma 2. İlişkisini kesme, çıkarma 3. Ülkede elde edilen veya yapılan bir malı yurt dışına satma 4. Bir şeyi bir şeyden veya yerden çıkararak elde etme, istihsal etme
ihtilam	îhtîlam	Ar.	Düş azması, uykuda cenâbet olma
ihtimal	îhtîmal	Ar.	1. Mümkün olma, imkân dahilinde bulunma, olabilirlik, olasılık 2. Mümkündür, belki 3. Bir şeyi taşıyabilme, ona gücü yetme, tahammül edebilme
ihtiyaç	îhtîyac, atac	Ar.	1. Gerekli olan, elde bulunmayan bir şeyin eksikliğini duyma 2. Gereği duyulan şey 3. Yokluk, yoksulluk, zarûret

			4. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Kendini güçlü bir şekilde hissettiren arzu
ihtiyar	îxtîyar	Ar.	1. Yaşlı, kocamış 2. Yaşlı kimse
ihtiyat	îhtîyat	Ar.	1. Olabilecek şeyleri hesâba katarak tedbirli ve ölçülü davranma, sakınma 2. İleride gerekir düşüncesiyle saklanan şey, yedek 3. Savaş sırasında her an savaşa girebilecek şekilde hazır bulundurulan askerî birlik 4. Devamlı silâh altında tutulmayıp gerektiğinde orduya alınmak üzere terhis edilen sınıf
ihya	îhya	Ar.	1. Diriltme, canlandırma 2. Yeniden canlılık kazandırma, canlandırma, ortaya çıkarma 3. Bir sanat eserini büyük ölçüde tâmir edip yeniden canlandırma 4. Ölü kalpleri îman, aşk, irfan vb. ile diriltme
ikamet	îqamet	Ar.	1. Bir yerde yerleşip oturma, mukim olma 2. Kāmet
ikbal	îqbal	Ar.	1. Tâlih ve baht açıklığı, mutluluk, saâdet 2. Parlak ve yüksek mevki 3. İstek, arzu 4. Yüzünü döndürme, birine, bir şeye meyletme, teveccüh etme

ikna	îqna	Ar.	1. İnandırma, inanmasını sağlama 2. Râzı etme, gönlünü edip kandırma
ikrar	îqrar	Ar.	1. Gizlemeyip açıklama, îtiraf etme 2. Kabul etme, tasdik etme 3. (Dille) Bildirme, söyleme 4. Tarîkata intisap etme, bir şeyhe bağlanma, bîat etme
ilaç	îlac	Ar.	1. Bir hastalığı, bir yarayı iyi etmek üzere içilmek, herhangi bir yolla vücûda verilmek veya dışarıdan sürülmek sûretiyle kullanılan maddelere verilen isim, em 2. İnsanları ve bitkileri korumak için zararlı mikrop ve haşereleri imhâ etmeye yarayan madde 3. Çâre, devâ, tedbir
ilim	îlim	Ar.	**1.** Bilme, biliş. **2.** Evrenin ve olayların bir bölümünü deneye ve gerçeklere dayanarak inceleyen ve bunlara âit yasaları çıkarmaya çalışan düzenli bilgi, bilim. **3.** Belli bir konuya âit bilgilerin bütünü. **4.** Okumakla elde edilen nazarî bilgi.
illa	îlla	Ar.	1. Ne olursa olsun, muhakkak, mutlaka, ille 2. Bilhassa, hele, özellikle 3. Aksi takdirde, aksi halde 4. "–den başka" anlamında istisnâ bildirir, ancak, sâdece
iltifat	îltîfat	Ar.	1. Bir kimseye gönlünü alacak şekilde davranma, güler yüz gösterme, hatırını sorma, ilgilenme, teveccüh 2. Bir şeye arzu duyma, alâka gösterme, onunla

			ilgilenme, rağbet gösterme 3. İfâdeye etki ve hareketlilik kazandırmak için sözü beklenmedik bir zamanda başka bir kişiye veya şeye yöneltme şeklindeki edebî sanat
inat	înat, înad	Ar.	1. Dediğinden vazgeçmeme, ayak direme, direnme 2. İnat etme huyunda olan (kimse), inatçı 3. Bir kimseye veya şeye karşı olarak
inç	înc	İng.	2,54 santime eşit olan İngiliz ölçü birimi.
inkar	înkar	Ar.	Kabul ve tasdik etmeme, tanımama
inkılap	înqîlab	Ar.	1. Bir durumdan başka bir duruma dönüşme 2. Kısa sürede yapılan köklü değişiklik, devrim
inşa	înşa	Ar.	1. Yapma, yapılma, kurma, kurulma 2. Dîvan edebiyâtı sanatlarına çok fazla yer veren, Arapça, Farsça kelimelerle yüklü, süslü, secîli nesir 3. Eskiden okullarda yazı yazma dersine verilen isim, kompozisyon
insaf	însaf	Ar.	Hakka ve adâlete uygun davranış, nefse değil vicdâna uyarak adâletle hareket etme, merhametli davranma
inşallah	îşalla	Ar.	"Eğer Allah isterse, Allah nasip ederse" anlamında dilek sözü
insan	însan	Ar.	1. İki ayaklı, iki elli, aklı ve konuşma yeteneği olan memeli canlı 2. Bu türden olan canlı, birey, fert 3. Ahlâkı ve huyu üstün nitelikli, insâniyetli, değerli, ahlâklı, fazîletli kimse 4. Yaratılmışlar arasından en güzel sûrette ve en son yaratılan, Allah'ın sıfat ve isimlerine

			mazhar olan, kendi yaratıcısını bilen veya inkâr edebilen, yaptıklarından sorumlu canlı
intihabat	întîhabat	Ar.	1. Seçmeler, seçilmeler 2. Seçimler
intikam	întîqam	Ar.	Öç alma, yapılan bir kötülüğe gereken karşılığı verip acısını çıkarma
intizar	întîzar	Ar.	Bekleme, bekleyiş
irade	îrade	Ar.	Bir şeyi yapıp yapmama husûsunda karar verebilme ve bunu uygulama gücü
ishal	îshal	Ar.	Tabiî olandan daha çok, daha sık ve daha sulu dışkı çıkarma, amel, sürgün
işgüzar	îşguzar	Tür., Far.	1. Becerikli 2. Kendini göstermeye hevesli olup üstüne vazîfe olmayan şeylere karışan
işkal	îşkal	Ar.	Anlaşılma güçlüğü, güçlük
işkence	eşkence	Rum.	1. Bir kimseye yapılan aşırı eziyet, maddî ve mânevî cefâme 2. Aşırı gerginlik, sıkıntı, azap
işlik	îşlik	Tür.	İş gömleği
iştiha	îştîa	Ar.	1. Arzu, istek 2. Cinsî arzu 3. Yeme isteği, iştah
İslam	Îslam	Ar.	1. Allah'ın Kur'an ile vahyettiği ve esasları Hz. Muhammed tarafından bildirilen din, müslümanlık 2. Bu dinden olan kimse, müslüman

isot	îsot	Tür.	Toz halindeki acı kırmızı biber
izin	îzin	Ar.	1. Bir şeyi yapmak için verilen serbestlik, müsâade, ruhsat, destur 2. Çalışan bir kimseye çalıştığı kurumca verilen tâtil, haberli olarak işten ayrılma
joker	cewker, coker	İng.	1. Üzerinde "joker" yazan ve bâzı kâğıt oyunlarında oyuncunun istediği değeri alabilen iskambil kâğıdı 2. Her işe yarayan kimse
jul	cul	Fr.	Pamuk ipliğinden yapılmış (kumaş, giyecek), pamuklu.
kab	qap	Tür.	İçine sıvı veya katı herhangi bir madde konan şey
kaba	qeba, qebe	Tür.	1. Hafif olduğu halde kalın veya hacmi büyük olan 2. Özenilmeden yapılmış, gerektiği gibi ince işlenmemiş 3. İri tâneli 4. Söz ve davranışları nâzik olmayan, insanlarla olan ilişkilerinde görgü kurallarının gerektirdiği incelik ve nezâket bulunmayan (kimse) 5. İncelikten mahrum, terbiyeye aykırı, terbiye dışı
kabadayı	qebeday	Tür.	1. Cesurluk taslayarak etrâfa meydan okuyan (kimse) 2. Babayiğit, mert, korkusuz (kimse)
kabahat	qebahat	Ar.	1. Suç, kusur 2. Cürme göre daha hafif sayılan ve daha hafif cezâyı gerektiren suç

kabak	qebax	Tür.	1. Kabakgillerden, birçok cinsi bulunan, sürüngen gövdeli bitki 2. Bu bitkinin yemek veya tatlısı yapılan yâhut süs olarak kullanılan çeşitli biçimlerdeki meyvesi 3. Bu meyveden pişirilmiş yemek 4. (Baş için) Saçsız, çıplak, açık
kabala	qebale	Ar.	Toptan, götürü, kabala
kabirgah	qebirxe	Ar., Far.	Mezar yeri, mezarlık.
kabristan	qebirstan	Ar., Far.	Mezarlık
kabuki	qawux	Tür.	Bir şeyin üstünü kaplayan, kendiliğinden meydana gelmiş az veya çok sert tabaka.
kabul	qibul	Ar.	1. Bir şeye isteyerek veya istemeyerek peki deme, râzı olma, muvâfakat etme 2. Birini bir yere veya bir topluluğa alma, bir kimse bir topluluğa alınma 3. Doğru ve yerinde olduğunu hükme bağlama, onaylama, tasdik etme 4. Öyle olduğuna inanma, gerçek olduğunu teslim ve îtiraf etme
kabza	qebze	Ar.	1. (Sayılarla kullanıldığında) Avuç, tutam 2. Pençe 3. Ok boyunu ölçmekte kullanılan, yumulmuş dört parmak uzunluğundaki (yaklaşık 9 santim) eski bir uzunluk ölçüsü.
kaçak	qaçax	Tür.	1. Bir yerden, herhangi bir hususdan, uyulması gereken yasal hükümlerden kaçmış olan

			(kimse) firârî 2. Kaçırılmış olan, vergisi, gümrüğü ödenmeden yurda sokulan veya yurttan çıkarılan, yasanın gerektirdiği hususlara uyulmadan satılan veya yapılan 3. Gaz, su, elektrik vb.nin içinde bulundukları bidon, boru, kablo gibi bir yerden ârıza sebebiyle dışarıya kaçan kısmı
kaçakçı	qaçaxçî	Tür.	Yasaklanmış veya gümrük vergisi ödenmemiş bir malı bir yere sokan, satılması yasak bir malı satan kimse
kadeh	qedeh	Ar.	**1.** İçki içmekte kullanılan küçük bardak, cam, piyâle. **2.** Bardak. **3.** Böyle bir bardağın alacağı miktar.
kadem	qedem	Ar.	1. Ayak 2. Adım 3. Yardanın üçte biri kadar olan, 30, 48 santim veya 12 parmağa eşit İngiliz uzunluk ölçüsü, ayak
kader	qeder	Ar.	Allah tarafından ezelde tâyin ve tespit edilmiş hükümlerin bütünü, alın yazısı.
kadife	qedîfe	Ar.	1. Bir yüzü kısa, ince, sık tüylerle kaplı, ipek, pamuk veya yünden, parlak yumuşak kumaş 2. Bu kumaştan yapılmış 3. Yumuşak ve parlak
kadim	qedîm	Ar.	1. Geçmişi uzun zamâna dayanan, eski 2. Eski zaman
kadir	qedir	Ar.	1. Değer, kıymet

			2. Îtibar, şeref 3. Kadir gecesi
kaf	qaf	Ar.	Arap alfabesinin yirmi birinci, Türklerin İslâmiyeti kabullerinden 1928 harf inkılâbına kadar 9 – 10 asır boyunca kullanmış oldukları alfabenin yirmi dördüncü harfi ve bu harfin adı
kaf	kaf	Ar.	Arap alfabesinin yirmi ikinci, Türklerin İslâmiyeti kabullerinden 1928 harf inkılâbına kadar 9 – 10 asır boyunca kullanmış oldukları alfabenin yirmi beşinci harfi ve bu harfin adı
kafes	qefez	Ar.	1. Kaçmalarını önlemek için hayvanların içine kapatıldığı, aralıklı olarak yapılmış mahfaza 2. Bu tarzda yapılmış herhangi bir şey
kafi	kafî	Ar.	1. Yeten, yetişen, elveren, yeterli, kifâyet eden 2. Yetişir, elverir, kifâyet eder
kafile	qafle	Ar.	1. Birlikte yolculuk edenlerin meydana getirdiği topluluk 2. Topluluk, takım, grup, güruh
kahkaha	qaqa	Ar.	Yüksek sesle ve şiddetle gülerken çıkarılan ses
kahi	kahî	Far.	Üç köşeli kuru poğaça, bir nevi simit
kahpe	qehbe	Ar.	Nâmussuz kadın, orospu
kakao	kekaw, kakaw	Fr.	1. İki çeneklilerden, ana yurdu Amerika olan, hıyar biçimindeki meyvesinin içine gömülü tohumları uyarıcı, iştah açıcı, kuvvet verici hassalar taşıyan, yağı eczâcılıkta ve kozmetik sanâyiinde kullanılan, 4 – 10 metre boyunda bir tropik bölge ağacı, Hint bâdemi 2. Bu bitkinin yağı alınmış tohumlarının kahve gibi pişirilip içilen ve çikolata sanâyiinde

			kullanılan tozu 3. Bu tozun sıcak su veya sütte eritilmesiyle yapılan içecek
kalem	qelem	Ar.	1. Yazı yazmaya mahsus, genellikle çubuk biçiminde âlet 2. Resmî dâirelerde yazı işlerinin yürütüldüğü yer 3. Yontma işlerinde kullanılan ucu sivri, keskin çelik âlet 4. Tülbent vb. şeyler üzerine resim ve şekiller yapmaya yarayan, çok ince fırça veya tahta çubuk 5. Yazı çeşidi 6. Aşı yapmak için bir ağaçtan kesilen ince çubuk
kalemdan	qelemdan	Ar., Far.	Kalem konan kutu, kalem mahfazası, kalemlik
kalemgir	qelemgîr	Ar., Far.	Kamış kalemin kâğıt üzerinde takılmadan kayması özelliğini ifâde eden söz
kalemrev	qelemrew	Ar., Far.	Bir hükümdârın hükmü altında bulunan ülke, bir devletin hükmünü yürüttüğü yer
kalemtıraş	qelemtiraş	Ar., Far.	1. Eskiden kamış kalemleri açmakta kullanılan uzun saplı, 15 – 20 santim boyunda küçük bıçak 2. Kurşun kalem yontmakta kullanılan çeşitli biçimlerdeki âlet
kalender	qelender	Far.	1. Dünya malına önem vermeyen, müsâmahakâr, yumuşak huylu, alçak gönüllü, olur olmaz şeyin üstünde durmayan kimse 2. Giyim kuşam ve yaşama şartlarına önem vermeyen, titizlik göstermeyen, lâkayt,

			aldırmaz kimse
kalıp	qalib	Ar.	1. Elde edilmek istenen biçime göre hazırlanmış olup içine dökülen sıvı veya hamur kıvâmındaki maddeye aynı biçimi veren içi oyuk nesne 2. Biçim verilmek veya biçimi korunmak istenen şeylerin içine yerleştirilen aynı şekildeki nesne 3. Bir şeyin şekil bakımından örneği 4. (Sabun, buz, peynir vb. düzenli biçimli şeyler için) Parça 5. Vücut, gövde, insanın maddî yapısı 6. Şekil, sûret, biçim
kaliçe	qalîçe	Tür.	Küçük halı, halı seccâde
kamçı	qamçî	Tür.	1. Ucuna ince deri, meşin veya ip bağlanmış bir değnekten ibâret vurma âleti, kırbaç, tâziyâne. 2. Bir hücreli ve mikroskobik canlılarda hücrelerin üzerinde bulunan ve kımıldamayı sağlayan, uzun bir veya birkaç hareketli telden ibâret organ
kamera	kamêra, kamîre	Fr.	Sinema, video ve fotoğraf filmi çekme makinesi.
kameraman	kamêraman	Fr.	Kamera ile filim çeken kimse
kamış	qamîş	Tür.	1. Buğdaygillerden, sulak yerlerde yetişen, çeşitli türleri olan, içi boş, yüzü boğumlu bitki 2. Kamıştan yapılmış olan
Kamışlı	Qamîşlî	Tür.	"Kamış" ve "–lı" ile ortaya çıkan kelime Hasaka iline bağlı bir ilçenin ismidiri

kamil	kamil	Ar.	1. Noksansız, tam, bütün 2. Olgunluk yaşında olan (kimse) 3. İlim, fazîlet ve hüner sâhibi, mânevî meziyetleri bakımından belli bir olgunluğa erişmiş (kimse) 4. Aklı başında, ciddî (kimse)
kamuran, kamran	kameran	Tür.	Arzusuna, murâdına ermiş, bahtiyar
kamus	qamus	Ar.	Bir dilin bütün kelimelerini içine alan büyük sözlük, büyük lugat kitabı; bir konuyle ilgili maddeleri alfabe sırasına göre toplayan geniş eser
kand	qend	Ar.	Şeker, şeker kamışı usâresi
kanepe	qenefe	Fr.	Yan yana iki üç kişinin oturabileceği, arkasında sırtı ve iki yanında kolları dayayacak yerleri olan uzunca koltuk
kani	qanî	Ar.	1. Kanaat eden, elindekini yeterli bulup fazlasını istemeyen, kendisine verilene râzı olan 2. Kanaat getirmiş, inanmış
kanun	kanun	Ar.	Kânûnuevvel ve kânûnusânî sözlerinin kısaltılmış şekli, aralık ve ocak ayları için kullanılan ortak ad
kanun	qanun	Ar.	1. Tabiat olaylarının bağlı olduğu değişmez düzen 2. Devletçe konan ve her vatandaşın uyması gereken yazılı hukuk kuralı, yasa 3. Bir toplumda uyulması gereken kural, usûl, nizam 4. Bu hukuk kurallarının yazılı şekli

			5. Sol köşesi kesik dikdörtgen biçimindeki tahta bir tabla üzerine geçirilmiş tellerden meydana gelen ve yatık durumda dizler üzerine konarak iki elin işâret parmağındaki yüksüklere tutturulmuş birer mızrapla çalınan çalgı.
kapak	qepax, qebax	Tür.	1. Her türlü kap kacak, kutu vb. lerini kapamaya, örtmeye yarayan nesne 2. Bir açıklığı örtmeye, iki kısmın arasını kapamaya veya açmaya yarayan nesne
kapan	qepan	Ar.	1. Çok büyük tartı âleti, ağır yük tartan kantar 2. Osmanlı Devleti'nin ilk devrinden beri un, tahıl, yağ, bal vb. malların tartıldığı ve toptan alınıp satıldığı devlet kontrolündeki pazar yeri
kapancı	qepançî	Tür.	Kapanın başında bulunan görevci, tartıcı
kapat	qepat	Tür.	Kapamak
kapı	qapî	Tür.	1. Bir yere girilip çıkılırken içinden geçilen yer 2. Giriş çıkışı sağlamak için bir yere yerleştirilen, tahta yâhut demirden iki veya tek kanatlı açılır kapanır düzen
kap kacak	qap u qaçax	Tür.	Tencere, tava, tepsi, sahan vb. mutfak eşyâsı, yemek konan veya pişirilen çeşitli kaplar.
kaput	qaput	Fr.	1. Kalın yünlü kumaştan asker paltosu 2. Kaba kalın kumaştan dikilmiş palto
kar	kar	Far.	İş, fiil, amel
kara	qere	Tür.	1. Kömür renginde olan rengin adı 2. Kömür renginde olan, siyah renkli 3. Esmer 4. Rengi koyu olan, başka renkleri de olan

			şeylerin siyah veya siyaha yakın koyu renkli olanı
karabaht	qerebext	Tür., Far.	kara yazı, kötü kader
Karadağ	Qeredax	Tür.	"Kara" ve "dağ" kelimelerle ortaya çıkan Süleymani iline bağlı bir kasabanın ismidir.
karakuş	qerequş	Tür.	1. Kartal, çaylak cinsinden kuşlara verilen isim. 2. Çok yük taşımaktan ve çok yem yemekten ileri gelen, hayvanların bacaklarında şişlikler şeklinde görülen hastalık.
karargah	qerarga	Ar., Far.	1. Savaş esnâsında ordunun kumanda heyetleriyle birlikte konakladığı yer 2. Karar kılınan, durulan, kalınan yer
kararname	qerarname	Ar., Far.	1. Bütün bakanlar ve başbakan tarafından imzâlanan ve cumhurbaşkanı tarafından da imzâlandıktan sonra yürürlüğe konan belge 2. Sâdece ilgili bakan ve başbakan tarafından imzâlanan ve cumhurbaşkanı tarafından da onaylandıktan sonra yürürlüğe konan belge
karavan	kerevane	İng.	Otomobil arkasına takılan ufak odacık
kard	kard	Far.	Bıçak
kargaşa	qerqeşe	Tür.	Karışıklık, kargaşalık
kargüzar	karguzar	Far.	İş beceren, becerikli
karhane	karxane	Far.	1. İş yeri, îmâlâthâne, atölye, fabrika 2. Genelev, umumhâne, kerhâne

kari	qarî	Ar.	1. Okuyucu 2. Usûlünce okuyan, kırâat bilen kimse
karname	karname	Ar.	Bir inşaatın ölçülü ve fiyatlı keşifnâmesine, yönetim programına, kullanılacak malzemeye, resim ve plan taslağına verilen isim
karpuz	qarpuz	Far.	1. Kabakgiller familyasından, sürüngen gövdeli bir yıllık bitki 2. Bu bitkinin çeşitli büyüklükteki iri, yuvarlak veya basık, dış kabuğu kalın ve yeşil renkte, içi kırmızı, etli ve sulu, çok çekirdekli meyvesi
karsaz	karsaz	Far.	İş yapan, becerikli (kimse)
kart	kart	Fr.	1. Çeşitli boylarda kesilmiş düzgün karton parçası 2. Üstünde sâhibinin adı ve soyadı, unvânı, iş ve adresi yazılı küçük, ince karton parçası, kartvizit 3. Bir yüzü yazıya, bir yüzü yazanın adresine ayrılmış, açık olarak postaya verilen mektuplaşmaya yarar ince karton, kartpostal 4. Bir yüzüne resim basılmış, çoğunlukla turistik amaçlı dikdörtgen şeklinde ince karton 5. Bâzı yerlere girmek, bâzı haklardan faydalanmak üzere ilgili kimselerce verilen ince karton parçası 6. Oyun kâğıdı, iskambil 7. Meslek ve iş erbâbının belirli bilgileri düzenli olarak kaydettikleri dikdörtgen biçimli karton parçası 8. İletişimi sağlamak amacıyle gerekli bilgilerin yüklendiği ve telefonlara takılan dikdörtgen şeklinde küçük parça

karyola	qerewêle	İta.	Ağaç, pirinç veya demirden içine yatak konacak şekilde yapılmış, baş ve ayak tarafları yüksekçe, yatmaya mahsus dört ayaklı kerevet
karz	qerz	Ar.	Ödünç
kasa	qase	Ar.	1. İçine para, mücevher, önemli evrak vb. değerli şeyler konulup saklanan kilitli, emniyet tertîbatlı çelik dolap 2. Büyük mağazalarda, ticârethânelerde para alınıp verilen yer 3. İçine konacak ve taşınacak şeye göre çeşitli biçim ve büyüklükte yapılmış tahta veya mâden sandık
kasaba	qesebe	Ar.	Köyle şehir arası yerleşim yeri, küçük şehir
kasap	qesab	Ar.	1. Koyun, kuzu, sığır, dana gibi eti yenecek dört ayaklı hayvanları kesen veya kesilmiş hayvanları parçalayarak satan kimse 2. Bu etlerin satıldığı dükkân, kasap dükkânı 3. Kan dökücü, hunhar kimse
kasaphane	qesabxane	Ar., Far.	Et kesilip satılan yer, mezbaha, kanara
kase	kase	Ar.	Çini, toprak veya camdan yapılmış çukur çanak
kasık	qasik	Tür.	Vücûdun karnın altı ile uyluğun üstü arasında kalan kısmı
kasır	qesir	Ar.	Köşk, küçük saray, kâşâne
kasid	qasîd	Ar.	Revaçta olmayan, sürümsüz, geçmez, aranmaz
kaside	qesîde	Ar.	1. Beyit sayısı 15'den az olmayan, belli bir maksatla ve bilhassa birini veya bir şeyi övmek

			için aruz vezniyle yazılmış, bütün beyitlerinin ikinci mısrâsı ilk beyitle kāfiyeli manzûme 2. Böyle bir şiirin makamla okunan şekli
kasnak	qasnax	Tür.	1. Herhangi bir işte kullanılan enli çember 2. Tef, elek, kalbur gibi şeylerin kenarındaki enli çember
kaşık	qaşux	Tür.	Sulu veya tâneli şeyleri yemeye mahsus, ağıza giren kısmı genişçe ve çukurca, saplı sofra âleti
kaşmer	qeşmer	Ar.	Maskara, muzip kimse, soytarı
katar	qetar	Ar.	1. Birbiri arkasına sıralanmış hayvan veya taşıt dizisi 2. Bir lokomotife bağlı vagonların meydana getirdiği dizi, tren 3. Dizi, sıra
katip	katîb	Ar.	Bir resmî dâirede, bir kurumda veya bir kişinin yanında yazı yazmakla görevli kimse, yazan, yazıcı
katır	qatir	Tür.	1. Erkek eşekle kısrağın çiftleşmesinden doğan, eşekten büyük, başı iri ve uzun, yelesi kısa, göğsü dar, karnı geniş, sağrısı ve bacakları cılız, uzun kulaklı, kuvvetli, dayanıklı, ağır işlere, dağlık arâziye uygun melez hayvan 2. İnatçı, kaba, terbiyesiz kimse
katırcı	qatirçî	Tür.	Kiraya vererek katır işleten veya katırla eşyâ taşıyan kimse
katran	qetran	Ar.	Odun, petrol vb.nin damıtılmasından elde edilen, koyu, yapışkan, rengi kahverengi ile siyah arasında değişen, keskin is kokulu, suda erimediği için sürüldüğü yeri suya ve rutûbete

			karşı koruyan ve birçok organik maddenin îmâlinde kullanılan madde
katre, katra	qetre	Ar.	Damla
kav	qaw	İng.	Poker vb. kart oyunlarında oyuna başlamak için belirlenen ve ortaya konması gereken asgarî para
kavat	gewad	Ar.	Pezevenk
kavil	qewil	Ar.	1. Söz, kelâm 2. Sözleşme, anlaşma
kavurma	qawirme	Tür.	Kendi yağı ile kavrulduktan sonra ileride yenmek üzere saklanan et
kayar	qeyar	Tür.	Buz üzerinde kaymaması için ata vurulan çengelli nal
kayak	qayix	Tür.	1. Kar üzerinde kaymak için ayaklara takılan, ucu yukarıya doğru kıvrık, tahtadan yapılmış uzun basacak 2. Bu basacaklarla karda kayma sporu
kayış	qayiş	Tür.	Bağlamak, sıkmak vb. işlerde kullanılan, şerit gibi dar ve uzun kösele parçası
kayısı	qeysî	Far.	1. İki çenekliler sınıfının gülgiller familyasından, 4 – 6 metre boyunda, dalları dik ve yaygın, çiçekleri pembemsi beyaz renkte, anayurdu Doğu Anadolu olan meyve ağacı 2. Bu ağacın etli, az sulu, tek çekirdekli, sarı-turuncu renkli, kokulu, bol şeker ve vitaminli, yaş ve kuru olarak yenen meyvesi
kaymak	qeymax	Tür.	1. Sütün, hafif ateşte karıştırıla karıştırıla pişirilmesi ve çok hafif ateşte bekletilmesi

			sonunda elde edilen koyu ve yağlı öz kısmı 2. Bâzı maddelerin ve özellikle süt ve yoğurdun üzerinde biriken ince koyuca tabaka 3. Bir şeyin en seçkin kısmı
kayser	qeyser, qeyserî	Ar.	1. Roma ve Germen imparatorlarına verilen unvan 2. Hükümdar
kaytan	qeytan	Ar.	İpek veya pamuktan yapılmış sicim
kaz	qaz	Tür.	1. Ördekgiller familyasından, gri ve beyaz tüylü, bitkiyle beslenen, bâzı türleri göçebe olan, bâzı türleri ise kümes hayvanı olarak yetiştirilen, perde ayaklı büyük kuş cinsi 2. Budala, ebleh kimse
kaza	qeza	Ar.	1. Kimsenin kastı olmadan ortaya çıkan, zarara veya can kaybına sebep olabilen hâdise 2. Kaderin, Allah tarafından ezelde tâyin ve tespit edilen biçimde ve zamanda gerçekleşmesi
kazan	qazan	Tür.	1. İçinde çok miktarda yemek pişirilen veya bir şey kaynatılan büyük ve derin kap 2. Buhar makinelerinde suyun kaynatıldığı basınca dayanıklı kap
kazanç	qazanc	Tür.	1. Bir maldan belli zaman aralıklarıyle edinilen gelir, emek karşılığı olarak alınan para veya ticârî bir işten alınan kâr 2. Yarar, fayda, kâr
kazan	qazançe	Tür.	"Kazan" ve "–çe" ile ortaya çıkan kelime "küçük kazan" anlamına gelmektedir.
kazaz	qezaz	Ar.	1. Ham ipeği işleyen, iplik ve ibrişim durumuna getiren kimse

			2. İpek satan kimse, gazzaz
kazma	qazme	Tür.	Toprağı kazmak, duvar yıkmak, taşları kanırmak gibi işlerde kullanılan, bir ucu sivri, diğer ucu yassı veya çapa gibi çatallı yâhut külünk gibi enli bir demir ve bu demirin ortasındaki deliğe geçirilmiş ağaç bir saptan ibâret âlet
kebade	kebade	Far.	Okçuluğa yeni başlayanların sâdece kol alıştırmak için kullandıkları bol ve gevşek tâlim yayı
kebap	kebab	Ar.	1. Ateşte veya susuz olarak bir kap içinde pişirilen et yemeği 2. Yanmış, yanık
kebapçı	kebabçî	Tür.	1. Kebap yapıp satan aşçı 2. Kebap yenen aşçı dükkânı, kebap lokantası
kebere	keber	Lat.	Gebre otu denen bitki
keçe	keçe	Tür.	1. Dokuma yoluyle değil yapağıyı dövmek veya ayakla tepmek sûretiyle yapılan kaba kumaş 2. Bu tarzda yapılmış yer yaygısı 3. Bu kumaştan yapılmış
keçeci	keçeçî	Tür.	Keçe yapan, keçe satan kimse
keder	keder	Ar.	Gönül üzüntüsü, iç darlığı, gam, tasa
kefaret	kefaret	Ar.	1. İşlenmiş bir günah, suç veya kabahatin affı için şerîat hükmünce verilmesi veya yapılması gereken şey 2. Bir hatânın, bir kabahatin affı için ödenen karşılık

kefe	kefe	Tür.	At tımarında kullanılan kıl kese, ince gebre
kefen	kifin	Ar.	Gömülmek için hazırlanan bir müslüman ölüsünün kabre konmak üzere yıkandıktan sonra sarıldığı amerikan bezi, kefin
kefil	kefîl	Ar.	1. Bir kimsenin borcunu ödememesi durumunda ödemeyi veya yapması gereken şeyi yerine getirmediği takdirde yapmayı üzerine alan kimse. 2. Bir kimsenin iyi hâli, iyi ahlâkı husûsunda garanti veren kimse
keklik	keklê, keklî	Tür.	Tavukgillerden, eti için avlanan, tüyleri boz, ayakları ve gagası kırmızı, güvercin büyüklüğünde kuş.
kelam	kelam	Ar.	1. Tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz, ifâde 2. Söyleyiş, söyleme
kelek	kalik, karik, kalek	Far.	Ham, olgunlaşmamış kavun
kelepçe	kelepçe, kelemçe	Far.	Kaçmasını önlemek için suçlu kabul edilen kimsenin bileklerine takılan demir halka
kelem	kelem, kelerm	Far.	Lahana.
kelime	kelîme	Ar.	Bir veya birkaç heceden meydana gelen anlamlı söz, sözcük
kelle	kelle	Far.	Baş, kafa
kem	kem	Far.	1. Kötü, fenâ, değersiz, âdî 2. Eksik, noksan, az
keman	keman	Far.	Çene altına dayanıp sol kol üzerine yatırılarak

			sağ eldeki yayla çalınan dört telli çalgı
kemençe	kemançe	Far.	1. Dize dayanarak çalınan üç telli, küçük yaylı çalgı. 2. Türk halk mûsikîsinde kullanılan, dikdörtgen şeklinde uzunca bir kutuya benzer, göğsünün iki yanında delik bulunan üç telli ve bu teller üzerine parmakla basılarak çalınan yaylı çalgı.
kement, kemend	kemend	Far.	1. Uzaktaki bir kimseyi veya şeyi çekip yakına getirmek için atılan ucu ilmikli ip 2. Eskiden îdamlarda kullanılan ilmikli yağlı kayış 3. Geyik vb. hayvanlara takılan yular 4. Yay kurmakta kullanılan deri veya örgü kuşak
kemer	kemer	Far.	1. Bele bir kere dolandıktan sonra bağlanan veya tokalanan bel bağı 2. Etek, don, pantolon gibi giyeceklerin beli saracak şekilde yapılmış kısmı 3. Eskiden üstte taşınan altınları yerleştirmeye mahsus, sıra sıra gözleri bulunan meşin kuşak 4. Emniyet kemeri
kemerbent	kemerbend	Far.	1. Kemer bağı 2. Beline kemer bağlanmış olan derviş, kemerbeste
kemin	kemîn	Ar.	Pusu
kemingah	kemînga	Ar., Far.	Pusu kurulan yer
kenar	kenar	Far.	1. Bir şeyin bitiş kısmı, bitiş yeri, uçta kalan

			kısmı 2. Merkezden uzak olan yer, uç, köşe, yan 3. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Bahsedilen şeyin yakınındaki yer, yan 4. Kıyı, sâhil 5. Bir şekli sınırlayan çizgi parçalarından her biri
kenare	kenare	Far.	1. Kenar 2. Bir odada iki yana serilen halı, kenar halısı
kenaregir	kenaregîr	Far.	Kenarı tutan, kıyılarda giden
kenargir	kenaregîr	Far.	1. Kenarı tutan, kıyılarda giden (gemi) 2. Fıçı vb. şeylerin kenarını çevreleyen çember
kendekar	kendekar	Far.	Çelik kalemle tezyînat yapan sanatkâr, kalemkâr, nakkaş
kenger	kengir, qingır	Far.	Birleşikgillerden, yaprakları dikenli, sütünden kenger sakızı veya çengel sakızı denen bir cins beyaz sakız elde edilen yabânî bitki, eşek dikeni, yaban enginarı
keniz	kenîz, kenize	Far.	Câriye, halayık
kepek	kepek	Tür.	Öğütülüp elenen tahıl tânelerinden eleğin üstünde kalan kabuk kırıntıları
ker	ker	Far.	Sağır
keramet	keramet	Ar.	1. Bir ermişin, Allah'ın kendisine yakın kullarına lutfettiği olağanüstü şeyler yapma gücü ile ortaya koyduğu, akıl sınırlarını aşan tabiat üstü iş, hârikulâde hal 2. Çok isâbetli söz ve davranış, ermişçesine söylenen söz veya yapılan şey

kere	keret	Ar.	1. Defa, kez, sefer 2. Bir sayının diğeriyle çarpılacağını ifâde eder
kereste	kereste, keriste	Far.	1. Tomrukların cins ve kalitelerine göre belli ölçülerde boylamasına biçilmesinden elde edilen, marangozluk ve inşaat malzemesi olarak kullanılan odun 2. Her çeşit îmâlâtta, özellikle ayakkabıcılıkta kullanılan malzeme
kereviz	kerewiz	Far.	Maydanozgillerden, kökleri ve yaprakları sebze olarak kullanılan, uyarıcı ve idrar söktürücü hassalara ve tıbbî nitelikteki maddelere sâhip, kokulu, ılık bölge bitkisi
kerhane	kerxane	Far.	1. Umumhâne, genelev 2. İş yeri, kârhâne
kerhaneci	kerxaneçî	Tür.	Umumhâne işleten kimse
kerpiç	kerpuç	Tür.	1. Tuğla gibi kalıplara dökülerek güneşte kurutulmuş samanlı balçık, çiğ tuğla 2. Kerpiçten yapılmış
ker ü kur	ker u kur	Far.	Sağır ve kör.
kervan	karwan	Far.	Bir memleketten diğer uzak bir memlekete ticâret eşyâsı veya yolcu taşıyan yük hayvanı katarı, kara nakliyâtı yapan katar
kervancı	karwançî	Tür.	Bir kervan düzenleyen ve kervanın işleriyle meşgul olan kimse
kervankıran	karwanqiran	Far.	Sabahleyin çok parlak göründüğü ve kervancıları yanılttığı için Zühre gezegenine verilen isim, Çoban Yıldızı, Çulpan, Venüs.
kervansaray	karwansera	Far.	Ana yollar üzerinde kervanların konuklaması

			için yapılmış büyük han
kes	kes	Far.	Kimse, kişi, şahıs
kesat	kesat	Ar.	1. Alış verişte durgunluk, işlerin hareketli olmaması, alış verişin az olması 2. Kıtlık, yokluk, azlık
kese	kîse	Far.	1. Para, tütün, mühür, saat vb. cepte taşınan şeyleri koymaya mahsus kumaş, örgü, deri veya boncuktan ufak torba 2. Bâzı şeylerin içine konduğu kumaş veya meşin kılıf 3. Yıkanırken kir çıkması için ele geçirilerek vücûda sürtülen, ağzı el girecek genişlikte ufak torba
keskin	keskîn	Tür.	1. İyi kesen, çok kesici 2. Kuvvetli, şiddetli, sert 3. Hatları dik veya dike yakın bir açı yaparak birleşen, geçişleri sert olan 4. (Ses için) Tiz, şiddetli, kulak tırmalayıcı
keşide	keşîde	Far.	1. (Piyango için) Çekiliş 2. (Poliçe, çek vb.) Çekme, çekilme, düzenleme, tertip etme. 3. Hat sanatında yazıya güzellik ve satıra ferahlık vermek, istife uydurmak maksadıyle bâzı harflerin uzatılarak yazılması ve harfin bu şekilde uzatılmış kısmı
keşif	keşif	Ar.	1. Varlığı bilinmeyen bir şeyi bulup ortaya çıkarma 2. Tanınmayan veya bilinmeyen bir şeyi anlama, tanıma, öğrenme, ne olduğunu anlayıp

			bilme 3. Bir olayın oluş sebeplerini ve biçimini anlayabilmek için yerinde yapılan inceleme 4. Yapılacak bir binânın tespit edilen inşâ şartlarına ve kullanılacak malzemeye göre kaça çıkacağını gösteren hesap
keşiş	keşîş	Far.	Manastırda münzevî bir hayat yaşayan, hiç evlenmemiş hıristiyan papazı, karabaş
keşke	kaşkî	Far.	Dilek cümlelerinin başına getirilen ve "ne olurdu" anlamında özlem veya esef bildiren temennî sözü, kâşki
keşkek	keşkek	Far.	Et ve buğdayın hamur hâline gelinceye kadar dövülmesi sûretiyle yapılan meşhur yemek
keşkül	keşkol	Far.	Eskiden gezginci Kalenderî dervişlerin halktan aldıkları yiyecekleri karışık olarak içine koydukları, Hindistan cevizi kabuğu veya abanozdan yapılmış, 20 – 30 santim boyunda, iki yanından geçirilmiş bir zincirle omuza asılan kayık biçiminde kap, keçkül
keşmekeş	keşmekeş	Far.	1. Karışıklık 2. Çekişme, kavga
keşti	keştî	Far.	Gemi
keştiban	keştîwan	Far.	Gemici, kaptan
ketçap	keçep	İng.	Baharat katılmış domates suyu ile yapılan hazır bir salça çeşidi.
ketibe	ketîbe	Ar.	Asker, asker bölüğü
kevel	kewel	Far.	Özellikle Erzurum yöresinde koyun postundan yapılan giyecek, gocuk

kevgir	kewgîr	Far.	1. Kaynayan bir şeyin köpüğünü almak, yemek kotarmak gibi işlerde kullanılan uzun saplı, yayvan ve delikli kepçe 2. Sulu şeyleri süzmekte kullanılan delikli yayvan kap
kevser	kewser	Ar.	Cennette bir nehir veya havuz
keyf, keyif	keyf	Ar.	1. Sağlık, sıhhat, âfiyet 2. Ferahlık, rahatlık, huzur duygusu, gönül açıklığı 3. Arzu, heves, istek 4. Zevk, haz, neşe 5. İçki ve uyuşturucu maddelerin verdiği hafif sarhoşluk, hafif neşe
keyvan	keywan	Far.	Zuhal gezegeni, Satürn
kezzap, kezzab, tizab	tizab, têzab	Far.	Sıvı hâlinde dağlayıcı bir asit, nitrik asit
kıble	qîble	Ar.	1. Müslümanların namazda yöneldiği cihet, Mekke şehrinin ve Kâbe'nin bulunduğu yön 2. Sığınılan, baş vurulan, mukaddes tutulan yer, şey veya makam
kılavuz	qelawiz	Tür.	1. Yol gösteren kimse veya şey, rehber, delil 2. Bir konuda gerekli bilgileri veren el kitabı. 3. Gemilere yol göstermek üzere belli bölgelerdeki seyir rotalarını, geçitleri, işâretleri, tehlikeleri iyice bilecek şekilde yetiştirilmiş kaptan
kılçık	qilçix	Tür.	1. Balıkların etleri arasında bulunan, iğne gibi ince ve sivri kemikçik 2. Fasulye, bakla gibi sebzelerin yeşil kabuklarının bitiştiği yerde, arpa, buğday gibi

			tahılların başaklarında bulunan sert, ince kıl gibi lif
kıraç	qirac	Tür.	Verimsiz, mümbit olmayan (toprak)
kırat	qîrat	Ar.	Mücevher tartmakta kullanılan 0,20 gram ağırlığında bir ölçü
kırbaç	qurbac	Tür.	1. Tek parça deriden yapılmış kamçı 2. Arabaya koşulan hayvanlara vurmaya mahsus, ucuna uzun bir sırım bağlanmış bir değnekten ibâret kamçı
kırmızı	qirmizî	Ar.	1. Kan rengi, al renk 2. (Trafikte) Kırmızı ışık 3. Bu renkte olan
kısır	qisir	Tür.	1. Döl vermeyen, akim 2. Ürün vermeyen, verimsiz 3. Semeresiz, sonuç vermeyen, netîcesiz
kısmet	qismet	Ar.	1. Takdir edilmiş olan şey, nasip 2. Evlilik konusunda tâlih, baht 3. Biriyle evlenmeye tâlip olan kimse
kışlak	qişlax	Tür.	1. Kışın barınılan yer, kışlık yer 2. Yayladan inen göçebelerin kışı geçirmek üzere hayvanları ile birlikte kondukları yer 3. Kışın otundan ve suyundan faydalanılmak üzere bir veya birkaç kasaba halkına kışlakiye karşılığında tahsis edilen yâhut tapulu şahıs malı olan arâzi
kına	xene	Ar.	Kına ağacının kurutulmuş yapraklarından elde edilen ve saç, tırnak ve elleri turuncu bir renge boyamakta kullanılan toz
kıyamet	qiyamet	Ar.	1. Semâvî dinlerdeki ortak inanışa göre takdir

			edilen zamânı gelince bu âlemin ve bu âlemdeki canlı cansız her şeyin bir anda mahvolup yok olması, ölülerin dirilmesi, âhiret hayâtının başlaması olayı ve bu olayın meydana geldiği zaman 2. Gürültülü karışıklık, kaynaşma, gürültü, patırtı, velvele 3. Felâket, büyük sıkıntı, belâ ve musîbet, âfet
kıyma	qîme	Tür.	Kıyılmış et
kıymakeş	qîmekêş	Tür., Far.	"Kıyma" ve "keş" ile meydana gelen kelime, mutfakta et kıymak için kullanılan aletine verilen isim.
kıymet	qîmet	Ar.	1. Bir şeyin taşıdığı maddî varlığa göre tespit edilen karşılık, hakkında biçilen değer 2. Bir şey veya kimsenin taşıdığı üstün nitelik, yüksek vasıf ve meziyet
kıymetdar, kıymettar	qîmetdar	Ar., Far.	Kıymetli, değerli
kızıl	qizil	Tür.	Kızıl renginde olan
Kzılca	Kizilce	Tür.	"Kızıl" ve "-ca" ile meydana gelen kelime, Mahabad iline bağlı bir köy ismidir.
Kızlar	Qizler	Tür.	"Kız" ve "-lar" ile ortaya çıkan kelime, Bekreco ilçesinde bulunan bir köy ismidir.
ki	ke	Far.	**1.** İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle hâline getirir. **2.** Özneyi, bâzan da bir tümleci kuvvetlendirerek cümlenin temel bölümüne bağlar.

kibar	kîbar	Ar.	1. Herkese terbiye dâhilinde ve nezâketle muâmele eden, ince, nâzik ve zarif (kimse) 2. Terbiye ve nezâket kurallarına uygun, ölçülü, nâzik (hareket, tavır, konuşma vb.) 3. Aşırı süs ve bayağılıktan uzak, zevkli ve zarif (şey…) 4. Bir toplumun yüksek tabakasına mensup, soylu ve seçkin sınıfına âit kimse veya kimseler 5. Büyük, ulu ve seçkin kimseler
kibrit	kîbrît	Ar.	1. Bir ucuna, sert bir şeye sürtüldüğü zaman tutuşan bir ecza sürülmüş çöp parçası 2. Kükürt
kilim	kilîm, gilêm, kilêm	Far.	Zemîne veya sedir, divan vb. yerlere serilen, çeşitli renklerde motif ve çizgilerle süslü, halıdan daha ince, havsız, kıl veya yün dokuma
kilise	kilîsa, kenîse	Rum.	1. Hıristiyanların ibâdet yeri, hıristiyan tapınağı 2. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Hıristiyanlığın çeşitli mezheplerinden her biri 3. Dînî işlerin yönetimi, hıristiyanlığın öğretilmesi vb. işlerle ilgili papa ve piskoposlar topluluğu
kilo	kîlo	Fr.	Kilogram sözünün kısaltılmış şekli, 1000 gram
kilogram	kîlogram	Fr.	1000 grama eşit kuvvet veya kütle birimi. Kısaltması: Kg.
kilometre	kîlometr	Fr.	1000 metreye eşit uzunluk ölçüsü birimi. Kısaltması: Km.
kimya	kîmya	Ar.	1. Cisimlerin atom ve molekülleri bakımından yapısını, birbirine etkisini ve bunların birleşim

			ve dönüşümlerini inceleyen ilim 2. Bakır, kurşun vb. âdî mâdenleri iksir denilen maddeyi ilâve ederek gümüş veya altına dönüştürme ilmi, eski kimyâ, alşimi2, simyâ1
kimyager	kîmyager	Ar., Far.	1. Kimyâ ile uğraşan kimse, kimyâ uzmanı, kimyâcı 2. Eski kimyâ ile uğraşan kimse
kimyevi	kîmyayî, kîmyawî	Ar.	Kimyâ ile ilgili, kimyâsal.
kin	qîn	Far.	Kendisine yapılan bir şeyi hazmedememekten doğan devamlı ve gizli düşmanlık, garaz, buğz
kinder	qindar	Far.	İçinde kin besleyen (kimse), kinci, kinli
kira	kirê	Ar.	1. Bir şeyin, bir mülkün belli bir ücret karşılığında bir süre için başka birine verilmesi, îcar 2. Bu şekilde verilen bir şey için karşılık olarak ödenen para
kiracı	kirêçî	Tür.	1. Bir şeyi, özellikle bir binâyı kirâ ile tutan kimse 2. Eskiden binek veya yük arabası kirâya veren kimse
kiraz	gêlas	Rum.	1. Gülgillerden, genellikle yapraklanmadan önce çiçek açan, bâzı türlerinin odunu ince marangozlukta kullanılan ve aynı isimdeki meyveyi veren ağaç 2. Bu ağacın kırmızı renkli, tek çekirdekli, etli ve sulu meyvesi
kişmiş	kişmîş	Far.	Çekirdeksiz küçük tâneli bir çeşit siyah üzüm
kitap	kitêb	Ar.	1. Bir araya getirilmiş yazılı veya basılı

			yapraklardan meydana gelen bütün 2. Herhangi bir konuda yazılmış manzum veya mensur eser
kivi	kiwi	İng.	Yeni Zelanda'ya mahsus, uçamayan, fakat gerektiğinde çok hızlı koşan, tavuk iriliğinde, boz kahverenginde, gelişmemiş kanatları tüylerin altında gizli, burun delikleri uzun gagalarının ucunda olan, bacakları kalın ve kaslı, gözleri küçük, gagalarının ucunda çok uzun kıllar bulunan, solucan, böcek ve üzümsü meyvelerle beslenen gececi kuş türü
klişe	klîşe	Fr.	1. Üzerinde kabartma yazı, resim veya şekil bulunan ve baskı yapmakta kullanılan levha, kalıp vb. 2. Kalıplaşmış, basma kalıp (söz, fikir, davranış vb.)
klor	klor	Fr.	Zehirli, pis kokulu, yeşile çalar sarı renkli, beyazlatıcı veya su temizleyici maddelerin îmâlinde, birçok sınâî işlemde ve kimyevî savaşlarda akciğer parçalayıcı olarak kullanılan, atom ağırlığı 35,457, atom numarası 17, sembolü Cl olan gaz element
klorat	klorat	Fr.	Klorik asidin tuzlarına verilen ad
koçak	qoçax	Tür.	1. Yiğit, kabadayı, yürekli, cesur (kimse) 2. Cömert, eli açık (kimse)
kod	kod	Fr.	1. Telgraf, telefon, flama, ışıldak vb. ile haberleşmeye yarayan işâret veya işâretler topluluğu 2. Bilgileri, kitap, evrak, dosya vb.ni tasnif etmeye yarayan numara, işâret, sayı vb.

			3. Bir noktanın bir karşılaştırma düzlemine göre yükseklik veya mesâfesini gösteren sayı
koğuş	qawiş	Tür.	Kışla, hastahâne, hapishâne, okul gibi yerlerde içinde birçok kimsenin kaldığı büyük oda
kol	qol	Tür.	1. İnsanın omuzundan parmak uçlarına kadar olan organı 2. Elbisenin bu organı saran kısmı 3. Bir şeyin ayrıldığı kısımlardan her biri, şûbe, dal 4. Aynı iş için bir araya gelmiş ekip, iş takımı
konak	qonax	Tür.	1. Araba ve hayvan yolculuğunda geceyi geçirmek için inilen yer, durak. 2. Konaklanan yer, menzil.
kongre	kongire	Fr.	1. Bir konu üzerinde karar vermek amacıyle çeşitli ülkelerden delegelerin, yöneticilerin katılması ile yapılan toplantı 2. Ortak meselelerini, araştırma ve incelemelerini görüşmek, fikir alış verişinde bulunmak ve kararlar almak maksadıyle bir araya gelen kimselerin yaptığı toplantı 3. Amerika Birleşik Devletleri'nde temsilciler meclisi ve senatonun bir arada oldukları zamanki durumlarına verilen ad
kopça	qopçe	Mac.	Metal bir halka ve çengelden oluşan, elbise, çamaşır vb.inde kumaşın karşılıklı iki yanını bitiştirmeye yarayan küçük âlet
kor	kora	Tür.	İyice yanarak ateş durumuna gelmiş kömür veya odun parçası.
koton	ketan	Fr.	Pamuk ipliğinden yapılmış (kumaş, giyecek),

			pamuklu.
kova	koxa	Tür.	Her türlü nesneyi ve özellikle sıvıları taşımaya, bir yerden su çekmeye yarayan üstünden kulplu kap.
kovmak, koğmak	qawnan	Tür.	Uzaklaşmasını, gitmesini sert bir şekilde söylemek, yanından defetmek
kovan	qewan	Tür.	Bir merminin sevk barutunun konduğu, bir tarafı kapalı silindir şeklinde boru, kapçık.
kozak	qozaxe	Tür.	1. Koza, kozalak 2. İçine pâdişah mektup ve emirlerinin, antlaşmaların konulduğu kutu
kozalak	qozlax	Tür.	1. Bal mumuna basılmış mührün üzerine kapanan kapakçık, kozak 2. Bu meyveye benzeyen, alt tarafı şişkince bir koni şeklinde, yüzeyinde balık pulu gibi üst üste binen pullar bulunan süsleme motifi
köfte	kifte	Far.	İçine soğan, biber, baharat, maydanoz, ekmek, yumurta vb. konmuş kıymanın yoğrulduktan sonra yuvarlak veya uzun küçük topaklar hâlinde ve muhtelif şekillerde pişirilmesi sûretiyle yapılan meşhur yemek
köle	koyle	Tür.	1. Savaşta esir alınan, başka ülkelerden zorla kaçırılıp getirilen veya başkasından para ile satın alınan, özgürlükten yoksun erkek 2. Birinin hâkimiyeti altında bulunan ve özgürce hareket edemeyen kimse 3. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Bir şeye aşırı derecede bağlı olan kimse
kömür	kumir	Tür.	Yüksek basınç veya yüksek sıcaklık altında bitkilerin yapısının değişmesi sonucu meydana

			gelen, karbonca çok zengin, siyah, yanıcı, kalorisi yüksek madde
kör	kor, kore	Far.	1. Görme duyusundan mahrum olan, görmeyen, âmâ 2. İyi kesmeyen, keskinliği yeterli olmayan 3. Işığı az, az ışık veren 4. Gözünün önündeki şeyi görmeyen, dikkatsiz 5. Gāfil, gönül gözü kapalı olan, basîretsiz. 6. Hassâsiyetini kaybetmiş 7. Gözleri görmeyen insan veya hayvan
köri	karî	İng.	Başlıca zerdeçal ve sumac karışımından oluşan ve baharat olarak kullanılan karışım.
körkütük	kutukor	Tür.	Kendinden geçecek, irâdesine sâhip olamayacak derecede (sarhoş, âşık…)
körpe	korpe	Tür.	1. Tâzeliği üstünde olan, kartlaşmamış, taptâze 2. Çok genç, yeni yetişen
köse	kose	Far.	Sakalı ve bıyığı çıkmayan veya çok seyrek olan kimse
köstek	kostek	Tür.	1. Hayvanın kaçmasını önlemek için iki ayağına bağlanan kısa ip veya zincir 2. Bâzı eşyâlara ve boyuna süs için takılan, altın, gümüş vb.nden yapılmış zincir 3. Nalbantların at nallarken veya binicilerin atı kendi etraflarında döndürerek çalıştırırken tepmesini önlemek için kuskun kayışına eklenen zincir 4. Balık iğnesini oltaya bağlayan misina parçası
köşk	koşk	Far.	Bahçe içindeki büyük süslü ev, kasır

kötek	kutik	Tür.	Dayak
köyağa	kwêxa	Tür.	"Köy" ve "ağa" kelimeleriyle ortaya çıkan "ağa" anlamına gelen bir isimdir.
Köysancak	Koysincaq	Tür.	"Köy" ve "sancak" kelimelerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan ve Erbil iline bağlı bir ilçenin ismidir.
köz	çoz	Tür.	1. Kızıl ateş parçası, kor 2. Yanıp geçmiş kor, ateş parçaları ile dolu sıcak kül
kral	qeral	Tür.	1. Bütün yetkileri elinde bulunduran devlet başkanı 2. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Konusunda en üstün, alanında en başarılı olan kimse
kraliçe	qeralîçe	Tür.	1. Kralın hanımı 2. Bir krallığı yöneten kadın 3. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Belli bir konuda en üstün olan, en üstün seçilen kadın
kuçe	kuçe	Far.	Dar sokak, ince yol, sokak.
kufl	qufl	Ar.	Kilit
kuhsar	kosar	Far.	Dağlık yer, dağ tepesi
kulaç	qulanc, qulac	Tür.	1. Halk arasında ölçü olarak kullanılan, gergin şekilde açılmış iki kolun parmak uçları arasındaki uzaklık 2. Denizcilerin derinlikleri ölçmekte kullandığı, 1,66 metre uzunluğunda bir ölçü

kulak	qulax	Tür.	1. Başın ikş yanında bulunan işitme organı. 2. Bu organın sesleri toplayan, dıştan görülen kısmı.
kule	qulle	Ar.	1. Dört köşe, çok köşeli veya yuvarlak yüksek binâ 2. Köşk ve evlerin üst kısmındaki, her tarafı gören yüksek çıkıntı, cihannümâ
kullap, kullab	qullab, qulab	Ar.	Çengel şeklinde cerrah âleti
kulp	qulp	Rum.	Kapların, testi, ibrik, sepet vb.nin kaldırılmak veya taşınmak için elle tutulacak yeri
kum	qum	Tür.	1. Silisli kütlelerin, bâzı kaya ve mâden parçalarının tabiî tesirlerle parçalanıp ufalanması sonucu ortaya çıkan küçük ve sert tânecikler ve bunlardan oluşan kütle 2. Deniz içindeki kumluk ve sığ yer
kumandan	kumanar	Fr.	Bir askerî birliğin yönetimini elinde bulunduran kimse, komutan
kumar	qumar	Ar.	Para karşılığı ve para kazanmak için oynanan oyun
kumarbaz	qumarbaz	Ar., Far.	Para karşılığı ve para kazanmak için oynanan oyun
kumarcı	qumarçî	Tür.	Kumara çok düşkün kimse, kumarbaz
kumarhane	qumarxane	Ar., Far.	Kumar oynanan yer
kumaş	qumaş	Ar.	İpek, yün, pamuk vb. malzemeden makine veya tezgâhlarda dokunmuş her türlü dokuma

kumru	qumrî	Far.	Güvercinler takımından, boynunun yanlarında siyah beyaz benekleri, bâzı türlerinin gerdanında siyah bir halka bulunan, gri renkli, kuyruğunun ucu genellikle siyah beyaz, güvercinden küçük kuş
kundak	qonax, qontax, qondax	Tür.	1. Yeni doğmuş çocuğun soğuktan korunmasını, kemiklerinin düz durmasını sağlamak amacıyle içine sarılıp sarmalandığı büyük bez 2. Böyle bir beze sarılı bebek
kundak	qondax	Rum.	Ateşli silâhlarda namlunun altında bulunan ve silâhı çeşitli yönlere çevirmeye yarayan ağaç veya tahta kısım
kundura	qondere	Rum.	Ayakkabı
kunduracı	qondereçî	Tür.	Kundura yapan ve satan kimse, ayakkabıcı
kura	qure	Ar.	Seçim yapılması gereken yerlerde baş vurulan tâlihe dayalı usûl, ad çekme
kurabiye	qurabî	Ar.	Un, yağ, şeker, fıstık, bâdem, ceviz vb. ile çeşitli şekillerde yapılan küçük çörek
Kuran	Quran	Ar.	Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap, İslâm dîninin temel kitabı, kelâm-ı kadim, Kur'ân-ı Kerim
kurbağa	qirbaq	Tür.	Küçük göl ve derelerde yaygın olarak bulunan, yumurta ile üreyen, derisi çıplak, sıçrayıcı ve yüzücü, kendine has bir ötüşü olan küçük hayvan
kurban	qurban	Ar.	1. Allah yolunda kesilen koyun, dana, deve vb. hayvan 2. Kurban bayramı

			3. Bir amaç uğruna kendini fedâ eden veya fedâ edilen kimse 4. Bir âfet veya kazâda ölen kimse 5. Seslenme sözü
kurmak	qurmîş	Tür.	1. Hazırlamak. 2. (Bir şeyi) İşleyecek duruma getirmek. 3. Hazırlayıp olması için bırakmak. 4. Bir kimseyi devamlı telkinlerle birine karşı kışkırtmak.
kurşun	qurquşim	Tür.	1. Ağır, yumuşak, kolayca dövülebilen, mâviye çalan gri (kurşunî) renkli, boru îmâli ve birçok kimyevî birleşikte kullanılan, yoğunluğu 11,3, erime derecesi 327°, atom ağırlığı 207,21, atom numarası 82, sembolü Pb olan metal element 2. Kurşundan yapılmış
kurtarmak	qutar kirdin	Tür.	1. Kurtulmasını sağlamak; bir canlıyı bir tehlikeden, mahvolmaktan, helâk olmaktan uzaklaştırmak, halâs etmek 2. (İçinde bulunduğu güç durumu, derdi, cezâ veya sorumluluğu) Üzerinden kaldırmak, o halden arındırmak 3. (Kapanmış veya sıkışmış olduğu yerden) Çıkarmak 4. (Temelli veya geçici olarak elden çıkmış bir şeyi) Yeniden ele geçirmek, üzerindeki kayıtları, engelleri kaldırıp bağımsız duruma getirmek 5. Etkisinden uzaklaştırmak
kuşbaşı	qujbaşî	Tür.	1. Süs kuşları yetiştiren kimse 2. Osmanlılarda av ve haberleşme kuşlarını

			yetiştiren kimse, kuşbaz
kuşçu	quşçî	Tür.	1. Süs kuşları yetiştiren kimse 2. Osmanlılarda av ve haberleşme kuşlarını yetiştiren kimse, kuşbaz
Kuştepe	Quştepe	Tür.	"Kuş" ve "tepe" kelimelerle ortaya çıkan Erbil iline bağlı bir kasabanın ismidir.
kusur	qisur	Ar.	1. Eksiklik, noksan 2. Sakatlık, özür, hatâ 3. Yersiz davranış, suç, kabahat 4. Bir şeyden geriye kalan miktar
kutu	qutu, qodî	Rum.	1. Çeşitli malzemeden yapılmış, genellikle kapaklı, taşınabilir kap 2. Kare biçiminde şekil
kuvvet	quwet	Ar.	1. Maddî güç, canlı bir organizmanın faâliyetini sağlayan güç 2. Sağlıklı olmanın verdiği zindelik, sağlamlık 3. Mânevî güç 4. Zor, şiddet, cebir 5. Bir etki meydana getirebilen güç, nüfuz. 6. Dayanıklılık, tahammül, mukāvemet 7. Bir devletin kara, deniz ve havada savaşan silâhlı ve teşkîlâtlı güçleri, savaşan güç
küçük	qiçik, kiçik	Tür.	1. Ölçüleri bakımından aynı cinsteki benzerlerinden daha alçak, daha dar, daha kısa ve daha ufak olan 2. Sayı, nicelik, şiddet vb. bakımından az veya önemsiz olan 3. Yaşı daha az olan 4. Yaşça ufak kimse, çocuk

kükürt	gogird	Far.	1. Beyazımsı açık sarı renkte, tabiatta kristal hâlinde veya şekilsiz olarak (amorf) bulunan, mâvi bir alevle yanarak nefes almaya engel olan keskin kokulu bir gaz yayan, kauçuğun gereğince sertleştirilmesinde, kibrit, kâğıt, barut, böcek ilâcı, sülfirik asit îmâli gibi yerlerde kullanılan, yoğunluğu yaklaşık 2, erime derecesi 115°C, atom ağırlığı 32,06, atom numarası 16, sembolü S olan element 2. Kibrit
küleng	qurîng	Far.	Turna kuşu
külfet	kilfet	Ar.	Çoluk çocuk, ev halkı
kültür	kiltur, kultur	Fr.	1. Bir milletin inanç, fikir, sanat, âdet ve geleneklerinin, maddî ve mânevî değerlerinin bütünü, hars 2. Bir milletin sanat ve fikir eserlerinin bütünü 3. Düşünce, zevk, eleştirme ve değerlendirme melekelerinin geliştirilmiş olması durumu
külli	kullî	Ar.	1. Bütüne âit, bütünle ilgili, bütünü kapsayan 2. Bütün, hep
külünk	quling	Far.	Ucu sivri taşçı kazması
künye	kunye	Ar.	1. Bir kimsenin adını, soyadını, ülkesini, doğum târihini, mesleğini vb. kimliğine âit bilgileri gösteren kayıt 2. Bir kimseye oğluna, kızına, babasına ve annesine nispetle verilen lakap
küp	kup	Ar.	İçine su, yağ, pekmez gibi sıvılar ve buğday, un vb. erzak konan, karnı geniş, dibi dar toprak kap

küre	kure	Tür.	Ocak, mâdenci ocağı, kûre.
kürsü, kürsi	kursî	Ar.	1. Kalabalığa karşı konuşanların üstüne çıktığı yüksekçe yer 2. Câmilerde vâizlerin birkaç basamaklı bir merdivenle üstüne çıkıp vaaz ettikleri, oturulan yerinin önünde kitap koymaya mahsus raf bulunan yüksekçe yer 3. Üniversitelerde belirli bir konuda araştırma ve öğretim yapan birim 4. Makam 5. That
küstah	gustax	Far.	Haddini bilmez, saygısız, utanmaz (kimse)
küşende	kuşinde	Far.	Öldürücü, öldüren
küşte	kuşte	Far.	1. Öldürülmüş, maktul 2. Öldürülen kimsenin vücûdu, ceset
kütük	kutluk	Tür.	1. Ağacın genellikle dikine yükselen, üstü bir kabukla kaplı gövde kısmı 2. Kalın odun, kesilmiş ağaç gövdesi 3. Kesilmiş bir ağacın toprakta kalan kısmı
kütüphane	kitêbxane	Ar., Far.	1. Kitaplık 2. Kitap koymaya yarayan dolap 3. Kitap satılan dükkân, kitap evi, kitaphâne
laf	laf	Far.	1. Bir düşünce anlatan kelime veya kelime dizisi, söz, lakırdı 2. Konuşma 3. Konu, bahis, mevzû 4. Faydası olmayan, sonuç vermeyecek söz, uygulanamayacak boş lakırdı
lahana	lehane	Rum.	Turpgillerden, pek çok türü olan, kat kat sarılı

			yapraklardan ibâret güz ve kış sebzesi
lahmacun	lehimbîlecîn	Ar.	Üzerine kıyma, soğan, biber vb. konularak fırında pişirilen bir çeşit pide
lakırdı	laqerdî	Tür.	Lâf, söz
lakin	lakîn	Ar.	Ama, ancak, fakat.
lal	lal	Far.	1. Dilsiz 2. Konuşmadan, sessiz, sâkin bir şekilde
lale	lale	Far.	1. Zambakgiller familyasından, Asya menşeli olduğu sanılan, çok değişik türleri bulunan, mızrak biçiminde uzun yapraklı, çok yıllık soğanlı bitki 2. Bu bitkinin, yapraklarının ortasından çıkan bir sap üzerinde bir tâne açan kadeh biçimindeki çiçeği
lamba	lampa	Rum.	1. İçindeki petrol vb. maddenin yanması veya tellerin elektrik akımı ile akkor hâle gelmesi sûretiyle ışık veren aydınlatma aracı 2. Radyo, televizyon ve telsiz yayınlarında kullanılan, havası boşaltılmış veya düşük basınçlı bir gazla doldurulmuş cam, seramik yâhut çelik ampul
lanet	lenet	Ar.	1. Allah'ın rahmetinden, af ve merhametinden mahrum olma 2. Karşıdakinin bu af ve merhametten mahrum kalmasını dileme, bedduâ etme, ilenç, kargıma
lastik	lastîq	Fr.	1. Kauçuktan yapılmış olup çekildiğinde uzayan esnek madde

			2. Yazı silmeye yarayan kauçuk parçası, yazı silgisi, silgi 3. Özellikle kazak yaka ve kollarına yapılan esnek bir yün örgüsü çeşidi 4. Kauçuktan yapılmış
laşe	laşe	Far.	1. Leş 2. Zayıf, bitkin, işe yaramaz, ölü gibi olan kimse veya şey
laşehor	laşexor	Far.	Leş yiyen.
lazım	lazim	Ar.	Gerekli, lüzumlu
leb	lêw	Far.	1. Dudak 2. Kenar
lebaleb	lêwawlêw	Far.	Ağzına kadar dolu
lebbeleb	lêwbelêw	Far.	Dudak dudağa, leb-ber-leb
lebberleb	lêwberlêw	Far.	Dudak dudağa, leb-be-leb
lebbeste	lêwbeste	Far.	Susan, susmuş
leke	leke	Far.	1. Bir şey veya yer üzerinde başka bir maddenin damlaması, dökülmesi ve düşmesi gibi sebeplerle meydana gelen benek şeklinde veya belli bir kısma mahsus kir 2. Bir şey üzerinde veya vücûdun herhangi bir yerinde tabiî olarak ya da bir ârıza sebebiyle meydana gelen farklı renkteki kısım, çizgi veya benek 3. Bir zemin üzerindeki karanlık kısım veya nokta 4. Bir kimse veya kuruluşun adını kötüye çıkaracak, şöhret ve îtibârına söz getirecek yüz

			kızartıcı durum, yüz karası, şâibe
leng, lenk	leng	Far.	Topal, aksak
lenger	lenger	Far.	Gemileri durduğu yerde tutabilmek için denize atılan demir zincir ve ucundaki çapa, gemi demiri
lerzan	lerzan	Far.	Titreyen, titrek
leş	laşe	Far.	1. Kokmuş hayvan ölüsü, lâşe 2. Çok fenâ kokan şey
leşker	leşkir	Far.	Asker
leşkergah	leşkirga	Far.	Askerin toplandığı yer, ordugâh
leşkeri	leşkirî	Far.	Askerle ilgili, askere âit
leşkerkeş	leşkirkêş	Far.	Asker çeken (kimse), kumandan
leşkerşiken	leşkirşikên	Far.	Düşman askerini kıran, bozguna uğratan
levent	lewend	Far.	1. İri yapılı, boylu poslu, kuvvetli, yakışıklı (kimse) 2. Kabadayı, cesur, yiğit, hareketli (kimse)
levh	lewh	Ar.	1. Üzerine yazı yazılabilecek ve resim yapılabilecek yassı düz nesne veya yüzey 2. Yaratılmışlar hakkındaki bütün bilgiyi kapsayan kitâb-ı mübin, levhimahfuz
levha	lewhe	Ar.	1. Üzerinde yazı veya resim olan taşınabilir düz nesne 2. Çerçeveye geçirilerek duvara asılan güzel yazı 3. Tablo, resim 4. Tabela 5. Enine ve boyuna göre kalınlığı az olan düz

			ve ince tahta, taş veya mâdenden parça
leylek	leqleq	Ar.	Uzun gagalı, uzun bacaklı, tüyleri beyaz, sâdece kanatlarının ucu siyah, bacakları ve gagası kırmızı, solucan, böcek, balık, fâre, kurbağa, kertenkele vb. ile beslendiği için özellikle bataklıklara konan, kışın sıcak yerlere, tropikal Afrika ve Hindistan'a göç eden büyük göçmen kuş
leziz	lezîz	Ar.	1. Tadı güzel olan, lezzetli, tatlı 2. Zevk veren, hoşa giden
lezzet	lezet	Ar.	1. Ağızla duyulan tat, çeşni 2. Herhangi bir şeyden alınan zevk, haz, safâ
limon	lîmo, lîmon	Rum.	1. Turunçgillerden, sıcak ülkelerde yetişen ve aynı isimdeki meyveyi veren, kerestesi makbul ağaç 2. Bu ağacın sarı renkli, kokulu, kabuğundan sıkma veya damıtma yoluyle esans elde edilen, C vitamini bakımından zengin, suyu ekşi, yumurta biçimindeki meyvesi
limon tozu	lîmonduzî	Tür.	Sitrik asit denen limon asidinin tuzu
lira	lîre	İta.	1. Yüz kuruştan ibâret Türk para birimi 2. Bâzı ülkelerde para birimi 3. Eskiden 7 gram ağırlığındaki altın sikke
liste	lîst	İta.	Kişi, nesne vb. şeylere âit isimlerin alt alta yazılmasından meydana gelmiş cetvel, isimler dizisi
loğ	lox	Tür.	Toprak damlı Anadolu evlerinde yağmur sularının eve akmasına engel olmak için damdaki toprak tabakasını bastırıp sıkıştırmak, yollarda ve tarlalarda toprakları ezmek ve

			düzeltmek maksadıyle kullanılan, toprak üzerinde yuvarlanan 1 metre kadar uzunluğunda taştan silindir.
lokma	luqme	Ar.	1. Bir defada ağza götürülen yiyecek parçası, bir seferde yutulacak miktardaki yiyecek 2. Mayalı hamurun, ufak ufak parçalar hâlinde kızgın yağa dökülmesi ve kızardıktan sonra şerbete atılması sûretiyle yapılan bir çeşit hamur tatlısı 3. Çeşitli ölçülerdeki civataları söküp takmaya yarayan âlet, içi oyuk anahtar
lor	lor	Far.	Tâze, yumuşak ve tuzsuz bir çeşit peynir
lort, lord	lort	İng.	1. İngiltere'de babadan oğula veya ilk mîrasçıya geçen yâhut kral tarafından verilen bir asâlet unvânı 2. Çok zengin kimse
lütuf	lutif, lutf	Ar.	**1.** İyi muâmele, iyilik, yumuşaklık, hoşluk. **2.** Bağış, bağışlama, ihsan, kerem, cömertlik.
maaş	meaş	Ar.	Bir kimseye aydan aya ödenen para, ücret, aylık
meclis	meclîs	Ar.	1. Bir konuyu konuşmak, görüşmek için yapılan toplantı, içtimâ 2. Bir iş veya karâra bağlanması gereken bir mesele hakkında konuşmak, görüşmek üzere bir araya gelmiş kimseler topluluğu 3. Sohbet etmek, eğlenmek amacıyle bir araya gelmiş dost ve arkadaş topluluğu
madde	made	Ar.	1. İnsanın dokunma, görme, koklama, tatma duyuları ile tespit edebildiği, özelliklerini ölçüp biçebildiği, uzayda yer kaplayan, parçalandığı

			zaman enerjiye dönüşen, yoğunlaşmış enerjiden ibâret nesne, zaman ve mekânla sınırlı nesne 2. Bir şeyi meydana getiren unsurlardan her biri 3. Kānun, nizamnâme, sözleşme, antlaşma gibi metinlerde metnin bütünüyle ilgili olduğu halde ayrı hüküm taşıyan ve genellikle rakamla belirtilen bölümlerden her biri 4. Sözlüklerde, ansiklopedilerde anlamlandırılan, açıklanan, târif edilen kelime veya konulardan her biri 5. Para, mal gibi maddî olan, cisimle ilgili olan şey
madem	madem	Ar.	Başına getirildiği cümleyi "değil mi ki, –diği için, –diğine göre" gibi anlamlarla daha sonraki cümleye bağlar
maden	meden	Ar.	1. Kendine has parlaklığa sâhip, dövülüp haddelenebilen, ince levha ve tel hâline getirilebilen, asitler ve bazlarla birleşebilen demir, altın, bakır gibi elementlerin ortak adı, metal 2. Mâdenden yapılmış
mağara	mixare, mexare	Ar.	Yer altında, dağ yamaçlarında, kayalar arasında çeşitli sebeplerle tabiî olarak meydana gelmiş olan, insan ve hayvanlara barınak olabilecek genişlikteki oyuk veya kovuk, in, gar, kehf
mağaza	mixaze	Fr.	1. İçinde ticâret amacıyle mal ve eşyâ satılan büyük dükkân 2. İçine her çeşit ticâret eşyâsı konulan depo,

			mahzen
mağdur	mexdur	Ar.	Gadre uğramış, haksızlık ve zulüm görmüş, hakkını alamamış
mağlup	mexlub	Ar.	1. Yenik düşmüş, yenilmiş 2. Kendisinden üstün bir gücün hükmünü kabul etmiş durumda bulunan, ona boyun eğmiş durumda olan
mah	mah	Far.	1. Gökteki ay, kamer 2. Bir takvim yılının on ikide biri, ay, şehr 3. Ay gibi güzel, sevgili 4. Aya benzeyen, ay gibi güzel ve parlak
mahal	mihal	Ar.	Mahaller, yerler, mekânlar, mevkiler
mahalle	mihelle	Ar.	Şehir, kasaba, nâhiye ve büyük köylerin, çeşitli isimlerle birbirinden ayrılan ve idârî yönden bir muhtarlığa bağlı olan kısımlarından her biri
mahallebi, muhallebi	mihellebî	Ar.	Pirinç unu, süt ve şekerden yapılan pelte kıvâmında tatlı
maharet	meharet	Ar.	Bir işteki ustalık, beceriklilik, mârifet, hüner, meleke
mahbube	mehbube	Ar.	Sevilen kadın, kadın sevgili, mâşûka
mahbup	mehbub	Ar.	Sevilen kimse, sevgili
mahçe	mahce	Far.	1. Minârelerin tepelerine, bayrak ve sancak direklerinin başına, kubbe, kümbet vb.nin üstüne yerleştirilen hilâl şeklindeki mâdenî küçük ay, alem 2. Yeni doğmuş ay, hilâl
mahir	mahîr	Ar.	Usta, becerikli, eli işe yatkın, mahâretli,

			mârifetli (kimse)
mahluk	mexluq	Ar.	1. Allah tarafından yaratılmış, yok iken var edilmiş 2. Yaratılmış şey, insan, hayvan, yaratık
mahmur	mexmur	Ar.	1. İçkiden sersemlemiş, kendinden geçecek duruma gelmiş (kimse) 2. Uyku sersemliğini üzerinden atamamış, uykusunu açamamış, yarı uykulu (kimse) 3. (Göz için) Süzülmüş, baygınlaşmış
mahpus	mapus	Ar.	1. Bir yere kapatılmış, hapsedilmiş 2. İşlediği bir suçtan dolayı mahkemede hüküm giyip cezâsını çekmek üzere hapse atılan kimse
mahpushane	mapusxane	Ar., Far.	Mahkemede hüküm giyen suçluların cezâlarını çekmek üzere kapatıldıkları yer, cezâ evi, hapishâne, mapusâne
mahrem	mehrem	Ar.	1. Başkalarından saklanan, başkaları tarafından görülmesi, bilinmesi, duyulması istenmeyen, gizli 2. İslâm hukūkuna göre kendisiyle evlenilmesine müsâade edilmeyen, nikâh düşmeyen anne, baba, kardeş, amca, hala, dayı, teyze vb. yakın akrabâ. 3. Nikâh düşmediği için şerîatça kadının kendisinden kaçmadığı erkek
mahur	mahur	Far.	1. İnici bir seyir tâkip eden, çargâh makāmının rast perdesi üzerindeki şeddi olan en eski makamlardan biri 2. Mûsikîmizde tiz sekizlideki küçük mücennep diyezli “fa” sesinin adı, mâhur perdesi

mahz	mehz	Ar.	1. Saf, sırf, hâlis 2. Bir şeyin tâ kendisi, aslı
makale	meqale	Ar.	1. Bir fikri, bir görüşü savunmak, desteklemek veya bilgi vermek amacıyle yazılıp gazete, dergi vb. yayın organlarında yayımlanan yazı 2. Sohbet yazısı
makam	miqam	Ar.	1. Durulacak yer, durak, mekân, mahal 2. Devlet kademesinde yüksek mevki, yüksek ve önemli memûriyet, mansıp, câh 3. İçinde bir yatan bulunsun bulunmasın, peygamber, velî vb. büyük bir zat adına yaptırılmış olan türbe, mezar, ziyâretgâh 4. Bir durakla bir güçlünün etrâfında onlara bağlı olarak kümelenen ve belli bir seyir gösteren seslerin genel durumu 5. Sâlikin Allah yolunda ulaştığı kalıcı mertebe, mânevî rütbe
makarna	meqerne	İta.	1. Yumurtalı un veya irmik hamurunun çeşitli şekillerde kesilip kurutulmasıyle elde edilen yiyecek 2. Bu hamurun pilâv gibi pişirilerek yapılan yemeği
makas	miqes, meqest	Ar.	Ortadan bir pimle çapraz şekilde birleştirilmiş, iç tarafları keskin iki bıçaktan meydana gelen ve saplarındaki yuvalara yerleştirilen el parmaklarının kumandasıyle açılıp kapanarak aralarına konulan kâğıt, bez, kumaş, saç vb. şeyleri kesmeye yarayan âlet
makine	mekîne	İta.	1. Elektrik, buhar, su, insan gücü vb. bir enerjiyle çalışan ve belirli bir işi, belirli bir

			hareketi düzgün, serî ve devamlı yapabilecek, bir enerjiyi bir başka enerjiye dönüştürebilecek şekilde birleştirilmiş parçalar ve mekanizmalar bütünü 2. Âlet, cihaz veya motorlu bir aracın çalışmasını sağlayan mekanizma
makineci	mekîneçî	Tür.	1. Makine bakımı ve tâmiriyle uğraşan kimse 2. Konfeksiyon atölyesi vb. dikiş dikilen yerlerde makinede çalışan kimse
maksad	mexsed	Ar.	İstenilen, kastedilen şey, niyet, amaç, gāye
maksut	mexsud	Ar.	1. Söylenilmek, belirtilmek istenilen, kastedilen 2. İstenilen şey, amaç, gāye, maksat
makul	mequl	Ar.	1. Akla uygun, akla yatkın gelen, mantıkî 2. Akıllıca davranan, akıllı, mantıklı 3. Aşırı olmayan, elverişli, uygun
mal	mal	Ar.	1. Bir kimse veya kurumun mülkiyetinde bulunan, taşınır, taşınmaz her çeşit değerli ve gerekli şey, mülk, îrat, varlık, servet 2. Kâr sağlamak maksadıyle alınıp satılan şeyler, tüccar malı, emtia 3. Bir kimsenin tasarrufu altında bulunan inek, manda vb. hayvan 4. Kötü, bayağı kimse
malum	melum	Ar.	Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan (şey)
malzeme	malzeme	Ar.	1. Bir iş için gerekli olan nesnelerin bütünü, gereç 2. Bir şeyi meydana getiren unsurlar

mana	mana	Fr.	Kelime, söz, hareket, davranış vb.nin ifâde ettiği şey, anlatılmak istenen veya onlardan anlaşılan şey, anlam, medlûl, mefhum
manyak	manyag	Ar.	1. Mani hastalığına tutulmuş (kimse) 2. Gülünç ve garip davranışları olan (kimse)
maral	meral	Moğ.	Dişi geyik
marangoz	merengoz	Rum.	Ağaçtan dolap, masa, sandalye, büfe, kütüphâne gibi şeyler yapan ve yaptığı işin inceliği bakımından doğramacı ile mobilyacı arasında yer alan zanâatkâr, neccar
matara	metare	Ar.	1. Askerlikte, yolculukta bele, boyuna veya atların eyer kaşlarına asılarak kolayca taşınabilen, deri, mâden vb. şeylerden yapılmış su kabı 2. Eskiden kimyâgerlerin kullandığı uzun boğazlı şişe
marifet	marîfet	Ar.	1. İş yapma husûsundaki ustalık, beceriklilik, hüner, mahâret 2. Bilgi, ilim 3. Varlıkların hakîkatini ve ilâhî sırları tefekkür, keşif ve ilham yoluyle kavrama, gerçeği bilme, irfan
mart	mart	Lat.	1. Yılın şubat ve nisan ayları arasındaki 31 gün çeken üçüncü ayı, ilkbahar aylarının birincisi 2. Rûmî takvime göre yılın birinci ayı
marul	marul	Rum.	Birleşikgillerden, salatası yapılan, çiğ olarak yenebilen, yeşil ve bol yapraklı bitki
maske	maske	Fr.	1. Tanınmamak için yüze geçirilen, karton,

			plastik vb. şeylerden yapılan yüz kalıbı veya yüz örtüsü 2. Korunmak maksadıyle yüze geçirilen yüzlük 3. Güzelleştirmek veya güzelliğini korumak amacıyle yüze, boyuna sürülen ve yüzü kaplayan krem, mâcun vb. 4. Gerçeği görmeye, anlamaya engel olan, gerçeği gizleyen aldatıcı görünüş 5. Bir kimsenin gerçek niyet ve duygularını gizlemek için takındığı sahte tavır
maslahat	meslehet	Ar.	İyi olan ve iyiliğe yol açan, hayır getiren, fayda sağlayan şey
masraf	mesref	Ar.	1. Sarfedilen, harcanan para, gider, harcama 2. Bir şeyin yapımında veya hazırlanışında kullanılan malzeme, harç
maş	maş	Far.	1. Börülcenin bir çeşidi 2. Bezelye
maşa	maşe	Far.	1. Ateş karıştırmaya, ateş veya kızgın şeyleri tutmaya yarayan, baş tarafından bitişik, açılır kapanır iki kollu mâdenî âlet 2. Tutmaya ve kıstırmaya yarayan bu şekildeki her çeşit âlet
matem	matem	Ar.	1. Sevilen bir kimsenin ölümünden duyulan büyük acı ve bu acı sebebiyle ağlayıp inleme, zevk ve eğlenceden uzaklaşma, yas 2. Mağlûbiyet, ayrılık, istîlâ gibi büyük dert ve felâketlerin sebep olduğu derin üzüntü, keder ve ümitsizlik 3. Muharrem ayının ilk on gününde Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesi ve Ehlibeyt'in uğradığı büyük felâketler

			sebebiyle, daha çok Şiîler'in vücutlarına zincirlerle vurup ilâhî ve mersiyeler okuyarak yaptıkları yas töreni
matematik	matmatîk	Fr.	1. Sayı ve semboller kullanarak niceliklerin şekillerini, büyüklüklerini, özelliklerini, aralarındaki ilişki ve bağıntıları belirli kurallara uyarak inceleyen aritmetik, cebir, geometri gibi ilimlerin ortak adı 2. Sayıya dayalı, rakamlarla ilgili
meth, metih, medih	meth	Ar.	Bir kimse veya bir şeyin iyiliklerini, üstün niteliklerini söyleyerek değerini yüceltme, övme, övgü, senâ
matrak	metreq	Ar.	1. Kalın sopa 2. Acemi erlerin tâlim yaparken silâh gibi kullandıkları, baş tarafı armut biçiminde, üzeri deri kaplı kalınca değnek, bir çeşit lobut, mıtrak 3. Tâlimci şişi
mayhoş	meyxoş	Far.	1. Tadı ekşiyle tatlı arasında olup daha çok ekşiye çalan, ekşimsi 2. Bozuldu bozulacak bir duruma gelmiş, zevk ve neşesini kaybetmeye başlamış (dostluk, tavır, keyif vb.), pek de hoş olmayan, limonî
mayıs	mayis	Lat.	Yılın nisan ve haziran ayları arasındaki 31 gün çeken beşinci ayı, ilkbahar aylarının üçüncüsü
maymun	meymun	Ar.	1. Görünüşü bakımından insanı andıran, el biçimindeki ayakları kollarına nispetle daha kısa, bâzı türleri oldukça uzun kuyruklu, dört veya iki ayağı üzerinde yürüyebilen, memeli, zeki bir hayvan türü

			2. Çok çirkin ve tuhaf görünüşlü kimse
mezak	mezaq	Ar.	Tat alma, lezzet duyma, tat, lezzet
mazeret	mezeret	Ar.	1. Bir kusur veya kabâhatin istenmeden yapıldığını gösteren ve hoş görülmesini gerektiren sebep, özür 2. İstenmeyen bir işten kurtulmak için ileri sürülen bahâne 3. Geçerli ve zorlayıcı sebepler göstererek bir kimseden özür dileme, mâzur görülmesini isteme, af talep etme
mazın	mezin	Far.	koca, ulu, çok büyük
mazlum	mezlum	Ar.	Haksızlığa uğramış, zulüm görmüş (kimse)
mazu, mazı	mazu	Far.	1. Servigiller familyasının kozalaklılar takımından, her mevsimde yeşil, yapraklı, yassı dallı bir orman ve süs ağacı 2. Bitkilerin ve özellikle bâzı meşe türlerinin üzerinde böcekler, kurtlar, bakteriler gibi asalaklar tarafından meydana getirilen ve sanâyide boyama, deri tabaklama işlerinde kullanılan bir çeşit ur
meblağ	meblex	Ar.	Para miktârı, akçe, para, tutar
mecal	mecal	Ar.	İmkân, fırsat
mecaz	mecaz	Ar.	1. İfâdeye kuvvet ve güzellik vermek için benzerlik veya daha değişik bir ilgiye dayalı olarak gerçek anlamı dışında kullanılan söz 2. Bir sözü bu şekilde gerçek anlamı dışında kullanma
mecbur	mecbur	Ar.	1. Bir şeyi yapmak zorunda olan 2. Bir şeye veya bir kimseye bağlı, düşkün,

			tutkun, meftun
mecnun	mecnun	Ar.	1. Çıldırmış, deli, dîvâne 2. Aşk yüzünden aklı başından gitmiş, delice sevmiş, kara sevdâya tutulmuş (kimse) 3. Delirmiş, çıldırmış, aşk yüzünden aklı başından gitmiş kimse
medet	medet	Ar.	1. Yardım, imdat, nusret 2. Yardım et, imdat eyle, yetiş, aman, eyvah
medrese	medrese	Ar.	1. Ders okutulan, İslâm dîninin koyduğu esaslara uygun olarak eğitim öğretim yapılan yer, mektep 2. İslâm ülkelerinde ve bilhassa Osmanlı Devleti'nde tefsir, hadis, fıkıh, kelâm, tıp, târih, astronomi, edebiyat, dil bilgisi, felsefe, mantık, matematik gibi ilimlerde akademik seviyede öğretim yapan yatılı yüksek öğretim kurumu
meges	megez	Far.	Sinek
meğer	meger	Far.	"Oysa ki, halbuki" anlamıyle önceden farkına varılmayıp sonradan anlaşılan bir durumu bildirir, meğerse
mehar	mehar	Far.	1. Devenin burnuna geçirilen ve yular bağlanan halka, burunduruk 2. Gem, yular
mehtap	mehtaw, mehtab	Far.	1. Ay ışığı, ay aydınlığı 2. Dolunay
melek	melek	Ar.	1. Gözle görülüp elle tutulmayan, yiyip içmeyen, cinsiyet farkı bulunmayan, sâdece Allah'a itâat etmek ve dâima hayra vâsıta olmak üzere yaratılmış olan sayısız nûrânî

			varlıklardan her biri 2. Güzel yüzlü, iyi huylu, mâsum kimse
meles	meles	Tür.	Çok ince ipekli kumaş
melhem, merhem	merhem	Ar.	Merhem kelimesinin halk ağzındaki şekli
melik	melîk	Ar.	Hükümdar, pâdişah, hâkan.
melül	melul	Ar.	1. Boynu bükük, üzgün, mahzun 2. Usanmış, bıkmış, bezmiş, bezgin, bıkkın
meme	meme	Tür.	1. İnsanların ve memeli hayvanların dişilerinde bulunan ve süt salgılayarak yavruların emzirilmesine yarayan organ 2. Emzik
memişhane	mamişxane	Ar., Far.	Helâ, ayakyolu, abdesthâne, tuvalet
memleket	memleket	Ar.	1. Bir devletin, bir hükümdârın yönetimi altında bulunan yer, ülke 2. İl, şehir, kasaba, belde, yöre 3. Bir kimsenin doğup büyüdüğü yer 4. İklim, üretim, tarım, sanâyi vb. ortak yönleriyle ele alınan bölge
memnu	memnu	Ar.	Menedilmiş, yasaklanmış, yasak
memnun	memnun	Ar.	Hoşnut olan (kimse), râzı
memur	mamur	Ar.	1. Devlet hizmetinde çalışan maaşlı kimse 2. Bir işi yapmakla görevlendirilen (kimse), görevli
mencenik	mencenîq	Ar.	Mancınık kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli

mendil	mendîl	Ar.	1. Ağız, burun ve ter silmek, el yüz kurulamak gibi işlere yarayan, pamuk, keten veya ipekten dört köşeli küçük dokuma 2. Erkek ceketlerinin üst ceplerine süs olarak çeşitli şekillerde konulan küçük bez
menfaat	minfehet	Ar.	Fayda, yarar, çıkar, kâr
mengene	mengene	Rum.	Bir nesneyi sıkıştırıp istenilen şekilde tutmaya, iki şeyi birleştirmeye veya sıkıp eğmeye yarayan âlet
menekşe	binevş, binevşve, wenewşe	Far.	1. Menekşegillerden, çiçekleri tek renkli, yaprakları yürek biçiminde olan, bir veya çok yıllık otsu süs bitkisi 2. Bu bitkinin ekseriya mor renkte olan güzel kokulu çiçeği 3. Bu çiçeğin rengi olan mor, menekşe rengi
menzil	menzil	Ar.	1. Yolcuların konakladıkları yer, konak yeri, konak 2. İki konak arasındaki uzaklık, bir konaklık mesâfe, normal yürüyüşle bir günlük yol 3. Varılacak yer 4. Oturulan, ikāmet edilen yer, ev, mesken, ikāmetgâh 5. Dünya, cihan
menzilgah	menzilga	Ar., Far.	1. Konak yeri 2. Konak veya posta hizmetlerinde kullanılan hayvanların bulunduğu yer, menzilhâne
merak	meraq	Ar.	1. Bir şeyin özünü, esâsını anlama, kavrama isteği, öğrenme arzusu 2. Bir şeyi elde etme, yapma veya bir şeyle uğraşma hevesi 3. Heves, düşkünlük, iptilâ

			4. Kaygı, tasa, kuruntu, endişe
meram	meram	Ar.	İstek, niyet, maksat
mercan	mercan	Ar.	1. Ilık denizlerde yaşayan, ağaç gibi kök salarak büyüyüp gelişen, kırmızı renkli, kalker iskeletli hayvan 2. Mercanın çalıya benzeyen iskeleti 3. Bu iskeletten elde edilen ve süs eşyâlarının yapımında kullanılan kırmızı madde 4. Mercandan yapılmış
mercimek	mercu	Far.	1. Baklagillerden, ufak boylu, beyaz çiçekli ve pek çok türü olan bir tarım bitkisi 2. Bu bitkinin çorbası ve yemeği yapılan, besin değeri yüksek, yassı ve yuvarlak tâneli tohumu
merdane	merdane	Far.	Mert bir insana yakışır tarzda, mertçe, yiğitçe
merdüm	merdum	Ar.	Adam, insan
merhaba	merheba	Ar.	"İyi günler, günaydın" anlamında selâmlaşma sözü
merhamet	merhemet	Ar.	Herhangi bir canlının acısını, kederini, mutsuzluğunu yüreğinde hissedip üzüntü duyma ve ona karşı yardım hisleriyle dolma, acıma
merhem	merhem	Ar.	1. İçinde gerekli etkili maddeler bulunan, yumuşak ve koyu kıvamda, yağlı veya yağsız, deri üzerine sürülerek kullanılan ilâçların ortak adı, halk ağzı. melhem 2. Mânevî bir acının, bir üzüntünün şiddetini azaltacak, ümit ve tesellî kaynağı olacak şey, care

merhum	merhum	Ar.	1. Ölmüş bir müslüman erkekten bahsedilirken ismin başına veya sonuna getirilerek "Allah'ın rahmetine kavuşmuş, rahmetli" anlamında kullanılır 2. Ölmüş müslüman erkek 3. Allah tarafından bağışlanmış, af ve merhametle müjdelenmiş, Allah'ın rahmetine mazhar olmuş (kimse)
mermer	mermer	Ar.	1. Renkli, damarlı ve beyaz çeşitleri olan, perdah ve cilâya elverişli, billûrlaşmış bir çeşit kireç taşı 2. Bu taştan yapılmış
mermi	mermî	Ar.	Ateşli silâhlardan biriyle atılan delici veya patlayıcı madde, kurşun, gülle vb.
mert	merd	Ar.	1. Yiğit, cesur (kimse), bahadır, kahraman, şecî 2. Güvenilir, sözünün eri, mürüvvetli, hamiyetli (kimse)
mertebe	mertebe	Ar.	1. Kademe, derece, basamak, sıra 2. Rütbe, pâye
mest	mest	Far.	1. İçki vb. sarhoşluk veren bir şeyin etkisiyle şuûru zayıflamış, kendinden geçmiş (kimse), sarhoş 2. Aşk, sevgi, zevk vb. bir duygudan dolayı aklı başından gitmiş, sarhoş olmuş (kimse)
mestan	mestan	Far.	Sarhoşlar, mestler
meşal	meşxel	Ar.	1. Bir sopanın ucuna yerleştirilmiş yağlı paçavra vb. yanıcı maddelerin yakılması sûretiyle ışık veren aydınlatma aracı 2. Yol gösteren, önder olan ışık

meşale	meşxel	Ar.	1. Bir sopanın ucuna yerleştirilmiş yağlı paçavra vb. yanıcı maddelerin yakılması sûretiyle ışık veren aydınlatma aracı 2. Yol gösteren, önder olan ışık
meşgul	meşxul	Ar.	1. Bir şeyle uğraşan, bir iş yapmakta olan 2. Düşüncelere dalmış
meşhur	meşhur	Ar.	1. Herkesçe bilinen, adı sanı her tarafa yayılmış, ünlü, şöhretli 2. Ünlü, şöhretli kimse veya şey
meşk	meşke	Far.	Tulumdan yapılmış su kabı, kırba
meşk	meşq	Ar.	1. Bir hattatın talebesine aynısını yazmaya çalışması için verdiği veya talebenin hocasına göstermek üzere hazırladığı güzel yazı örneği 2. (Bir işte, özellikle hüsnühat ve mûsikîde) Öğrenmek için yapılan ders, tâlim, çalışma, alıştırma
metalik	metalîk	Fr.	Mâdenî
metre	metir	Fr.	Yer meridyen dâiresinin kırk milyonda birine eşit olduğu kabul edilen ve kısaltması m. olan uzunluk ölçüsü birimi
mevcut	mewcud	Ar.	Var olan, bulunan (şey veya kimse)
mevlut	mewlud	Ar.	1. Doğma, doğuş 2. Doğum zamânı, özellikle Hz. Muhammed'in dünyâya geldiği zaman 3. Hz. Muhammed'in dünyâya gelişini ve onun hayâtındaki peygamber olma, mîrâca çıkma gibi önemli olayları anlatan manzum eser, özellikle Süleyman Çelebi'nin asıl adı "Vesîletü'n-necât" olan eseri 4. Süleyman Çelebi tarafından yazılan ve

			"Mevlid" adıyla meşhur olan manzum eserden bâzı bölümlerin okunmasıyla yapılan dînî tören
mevzu	mewzu	Ar.	Ele alınan, incelenen, üzerinde durulan mesele, konu
mey	mey	Far.	1. Şarap, bade 2. İlâhî aşk
meydan	meydan	Ar.	1. Üzerinde binâ vb. şeyler bulunmayan düz, açık ve geniş yer, açıklık, alan, sâha 2. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Pazar, panayır kurmaya, spor yarışmaları ve karşılaşmaları, askerî tâlim, tatbîkat vb. işler yapmaya elverişli yer 3. İmkân, fırsat, uygun zaman 4. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Bir şeyin, bir husûsun ortaya döküldüğü, cereyan ettiği yer
meyhane	meyxane	Far.	İçinde şarap vb. içkiler içilen ve satılan yer
meyhaneci	meyxaneçî	Far.	Meyhâne işleten kimse
meyte	meyt	Ar.	Ölmüş hayvan, hayvan leşi
meyve	mîwe	Far.	1. Bitkilerin, çiçeğin döllenmesinden sonra yumurtalığın gelişip büyümesiyle meydana gelen ve tohumları taşıyan kısmı, yemiş 2. Bir iş veya çalışma sonucunda elde edilen şey, ürün, mahsul
meyvedar	mîwedar	Far.	Meyve veren, meyveli
meyvefüruş	mîwefiroş	Far.	Meyve satan (kimse), manav
mezat	mezat	Ar.	Alıcıların toplu olarak bulunduğu bir yerde arttırma yoluyle yapılan satış

meze	meze	Far.	1. İçki içilirken yanında yenen şeyler, çerez 2. Alay, eğlence, mizah
mezra, mezraa	mezra, mezree	Ar.	Tarıma elverişli, ekilip dikilecek toprak, geniş tarım arâzisi
mızıka	mozîqe	İta.	1. Bando 2. Ağız armonikası
mızıkacı	mozîqeçî	Tür.	Bando takımındaki müzik âletlerinden birini çalan kimse
mihman	mîhman	Far.	Misâfir, konuk
mihmandar	mîhmandar	Far.	1. Değerli misâfirleri, resmî konukları ağırlamak, gezdirmek ve onlara kılavuzluk etmek gibi işlerle görevli olan kimse 2. Misâfir kabul eden, konuk ağırlayan kimse
mihmanhane	mîhmanxane	Far.	Konuk evi, misâfirhâne
mihnet	meynet	Ar.	1. Sıkıntı, zorluk, eziyet, zahmet, meşakkat 2. Üzüntü, dert, elem, keder, gam, ıztırap 3. Belâ, âfet, musîbet
mihriban	mîhreban	Far.	Şefkatli, muhabbetli, güler yüzlü (kimse), dost
mihribani	mîhrebanî	Far.	Dostluk, muhabbet
mikail	mîkaîl	Ar.	Dört büyük melekten kulların rızıklarını taksim etmekle görevli olanı
mıknatıs	muxnatîz, mugnatîz	Ar.	1. Demiri, çeliği ve bâzı metalleri kendine çeken, orta yerinden asıldığı zaman hep kuzey-güney istikametini gösteren demir çubuk 2. Demiri çekme özelliğine sâhip olan veya sonradan mıknatıslanmak sûretiyle bu özelliği kazanan her türlü madde

mikrofon	maykrofon	Fr.	Ses dalgalarını elektromanyetik titreşimler hâline dönüştürerek sesin uzaktaki bir alıcıya ulaşmasını sağlayan âlet
mikrop	mîkrob	Fr.	1. Sâdece mikroskopla görülebilen ve çeşitli hastalıklara sebep olan tek hücreli canlıların ortak adı 2. Devamlı kötülük yapan, kötü ve zararlı olan kimse
mikroskop	mîkroskob	Fr.	Mikrop gibi çok küçük canlıları veya nesneleri bir mercek sistemi yardımıyle gözle görülebilecek duruma getiren âlet
milyar	milyar	Fr.	1. 1000 milyona eşit sayı 2. Bu sayıyı gösteren rakam, 1.000.000.000 3. Bu sayı kadar olan (nüfus, para vb.)
milyarder	milyardêr	Fr.	1. 1 veya daha çok milyarı olan (kimse) 2. Çok zengin (kimse)
milyon	milyon	Fr.	1. Bin tâne bine eşit sayı 2. Bu sayıyı gösteren rakam, 1.000.000 3. Bu sayı kadar olan
milyoner	milyonêr	Fr.	1. 1 veya daha çok milyonu olan (kimse) 2. Zengin (kimse)
mina	mîna	Far.	1. Şişe, cam, sırça ve özellikle şarap şişesi 2. Altın, gümüş vb. mâdenî eşyâlar üzerine vurulan yeşil, lâcivert veya gök mâvisi renginde şeffaf yâhut donuk cama benzeyen sır tabakası, mine 3. Mineden yapılan veya mine renginde olan, sırça renkli
mina	mînalix	Tür.	"Mina" ve "-lık" şeklinde ortaya çıka yine de

			"mina" anlamı veren bir isimdir.
minare	minare	Ar.	Müezzinlerin ezan okuması ve okunan ezanın çevreden rahatça duyulabilmesi için câmilerle birlikte yapılan bir, iki veya üç şerefeli, zarif yapılı, yüksek kulelerden her biri, menar
minnet	minet	Ar.	1. Yapılan bir iyiliğin yükü, ağırlığı altında ezilme, iyilik yapana karşı kendini dâima borçlu hissetme 2. Yapılan iyiliğe karşı teşekkür etme, şükür, hamdetme 3. İyilik, yardım, bağış, lutuf, kerem 4. Yapılan bir iyiliği başa kakma
minnettar	minetdar	Ar., Far.	Yapılan bir iyiliğe karşı kendisini borçlu hisseden, minnet duyan kimse
mir	mîr	Far.	Baş, başkan, reis, âmir, emîr, bey
miraç	mirac	Ar.	1. İslâm inancına göre Hz. Muhammed'in, Cenâbıhakk'ın dâveti üzerine yedi kat semâyı aşıp Allah'ın huzûruna yükselerek O'nunla görüşmesi mûcizesi 2. Yükselme, yükseliş
miran	mîran	Far.	Mîrler, beyler
miras	mîrat	Ar.	1. Ölen bir kimseden yakınlarına kalan mal, mülk, para vb. 2. İrsiyet yoluyle bir nesilden diğerine geçen özellik 3. Bir nesle atalarından kalan maddî-mânevî şey
mirashor	mîratxor	Ar.,	Mîras yiyen, mîrasyedi

		Far.	
mirim	mîrim	Far.	"Beyim, aziz dostum, arkadaşım, efendim" anlamında bir hitap sözü
mirza	mîrza	Far.	"Beyzâde, bey oğlu" demek olan ve Îranlılar ile Türk boyları içinde daha çok Timur sülâlesi tarafından kullanılan asâlet unvânı
misafir	misafîr	Ar.	1. Görüşme, ziyâret vb. amaçlarla birinin evine veya bir yere gelen ve geçici olarak kalan kimse, konuk, mihman 2. Yolculuk yapan, yolculuğa, seyâhate çıkan kimse, yolcu 3. Seferî olan kimse, yolcu
misk	mîsk	Ar.	Asya dağlarında yaşayan bir ceylân cinsinin erkeğinde karın derisi altında bulunan kese şeklindeki bir bezden elde edilen güzel kokulu siyah madde
mitralyöz	mitralyoz	Fr.	Makineli tüfek
miyav	miyaw	Tür.	Kedinin çıkardığı ses, kedi bağırması
mobilya	mubil, mobîlyat	İta.	Ev, büro vb. yerleri döşemek için kullanılan koltuk, masa, sandalye, büfe, sehpâ, karyola, dolap vb. taşınabilir eşyâların genel adı, möble
moda	mode	İta.	1. İnsanların yeniye olan meraklarından, başkalarından farklı olma, güzel görünme isteklerinden kaynaklanıp hemen her alanda, özellikle giyim kuşamda toplum hayâtına giren geçici yenilik ve değişikliklerden her biri 2. Toplum hayâtında geçici olarak herhangi bir şeye gösterilen büyük ilgi, aşırı düşkünlük 3. Toplum içinde belli bir süre yaygın ve geçerli duruma gelen tarz, biçim, alışkanlık

			4. Modaya uyan, moda olan
molla	mela	Ar.	1. Müderrislikten daha üstün bir ilmiye rütbesinde, mevleviyet veya büyük kadılık pâyesinde bulunan kimse 2. Âlim, hoca
mor	mor	Tür.	1. Kırmızıya çalan menekşe rengi, mâvi ile kırmızının karışmasından meydana gelen renk 2. Bu renkte olan
muaf	meaf	Ar.	1. Bağışlanmış, affedilmiş (kimse) 2. Farklı muâmeleyi gerektiren bir sebepten dolayı yükümlülük ve sorumluluğu kaldırılan, kendisine ayrıcalık tanınan (kimse), imtiyazlı 3. Bir şeyle kayıtlı olmayan (kimse), serbest, hür
mualece	mualece	Ar.	1. Bir hastalığa karşı tedâvi uygulama, ilâç verme, ilâç kullanma 2. İlâç
muallak	mihelleq	Ar.	1. Çivi, çengel vb. bir şeye veya bir yere asılmış olan, asılı 2. Bir yere asılı veya bağlı olmadan boşlukta, havada duran 3. Olması veya yapılması başka bir şeye bağlı bulunan, bağlı, vâbeste 4. Henüz bir karâra bağlanmamış, çözülmemiş halde duran, sürüncemede kalan, askıya alınan (iş, mesele)
muallim	muellîm	Ar.	1. Öğreten, tâlim eden, öğretici, eğitici kimse 2. Mesleği eğitim öğretim olan, eğitim ve öğretim kurumlarında ders veren, bilgi öğreten kimse, öğretmen, hoca, müderris

muamele	mamele	Ar.	1. Başkasına karşı olan davranış, davranış biçimi, tutum 2. Bir işi yapmak veya sonuçlandırmak için tâkip edilmesi gereken yol, tutum 3. Bir iş veya resmî bir evrak için dâirelerde yapılan kayıt, havâle vb. işlem 4. Borsa, banka vb.nde yapılan ticârî işlem
muayyen	mueyen	Ar.	1. Belli, belirli 2. Kararlaştırılmış, sınırları belirlenmiş
muganni	muxennî	Ar.	Güzel sesle ve mûsikî kurallarına uyarak şarkı söyleyen kimse, şarkıcı, ses sanatkârı, hânende.
muhabbet	mihebbet	Ar.	1. Sevgi 2. Aşk, sevdâ 3. Dostluk, bağlılık
muhacir	mihacîr	Ar.	1. Yerinden yurdundan ayrılıp başka bir ülkeye yerleşmek için giden, göç eden kimse, göçmen 2. M.S. 622'de Hicret'e izin verilmesi üzerine Hz. Muhammed'den önce, onunla birlikte veya daha sonra Mekke'den Medîne'ye göç eden sahâbelerden her biri 3. Bir ülkeye başka bir ülkeden göç etmek sûretiyle gelip yerleşen
muhakeme	mihakeme	Ar.	1. Bir konuyu dikkatle inceleme, iyice düşünme, akıl süzgecinden geçirerek karar verme 2. Bir meselede tarafları dinleyerek ileri sürülen farklı iddia ve görüşleri değerlendirip karâra varma, hüküm verme, yargılama
muhlis	muxlîs	Ar.	İnanç, düşünce ve davranışlarında gösteriş ve iki yüzlülük bulunmayan, dostluğu içten ve

			samîmî olan (kimse)
muhtac	muhtac	Ar.	1. Bir şeye veya kimseye ihtiyâcı olan, ihtiyaç duyan 2. –i gerektiren, yapılması gereken 3. İhtiyaç içinde olan kimse, yoksul, fakir
muhtasar	muxteser	Ar.	1. Ayrıntılı olmayan, derli toplu, kısa, öz, mücmel 2. Gösteriş ve tantanadan uzak, gösterişsiz 3. Büyük kitapların ayrıntı ve tekrarları çıkarılarak meydana getirilen kısaltılmış şekli
muhterem	muhterem	Ar.	1. Saygı gösterilen, saygıya lâyık olan, saygı değer 2. Konuşma ve yazışmalarda hitap edilen veya adı geçen kimselerin isimleri başına getirilen saygı sözü, sayın
mukabil	miqabîl	Ar.	1. Bir şeyin tam karşısına gelen, karşısında bulunan, karşı karşıya olan 2. Bir söz veya davranışa karşılık olarak yapılan, bir şeyin karşılığı olan 3. Karşılık 4. Karşılık olarak, karşı, karşılığında
mukavva	mukebba	Ar.	1. Kalın, sert ve sağlam kâğıt, karton 2. Böyle bir kartondan yapılmış
mukayyet	miqeyet	Ar.	1. Bir şeye veya kimseye maddî yâhut mânevî bir bağla bağlanmış olan, bağlı, kayıtlı 2. Bir şarta veya şartlara bağlı olan, şartlı 3. Yazılmış, kaydedilmiş, deftere geçirilmiş
mum	mom, mum	Far.	1. Bal mumu, erimiş iç yağı, parafin, stearik asit gibi maddelerden daha çok çubuk şeklinde

			dondurularak yapılan ve ışığından faydalanmak için ortasına yerleştirilmiş bir fitili üst kısmından yakmak sûretiyle kullanılan basit bir aydınlatma aracı, şem' 2. Bal mumu 3. Elektrik ampullerinin aydınlatma gücünü belirtmek için vat yerine kullanılan bir ölçü birimi
mumya	momya	Far.	Eski Mısırlılar tarafından îcat edilen birtakım maddelerle asırlarca bozulmadan olduğu gibi kalması sağlanacak şekilde ilâçlanmış ve bu iş için kullanılan bezlere sarıldıktan sonra rutûbetsiz bir mahzen veya lahit içine konulmuş ceset
munafık	minafiq	Ar.	1. İçi başka, dışı başka olan, özü sözüne uymayan, iki yüzlü, ara bozucu (kimse) 2. Allah'a, Peygamber'e ve diğer îman esaslarına inanmadığı halde inanmış gibi görünen ve öyle davranan kimse
murat	miraz, murad	Ar.	1. Erişilmek istenen, olması, gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç 2. Anlaşılan, anlatılmak istenen şey, maksat, meram, niyet
musaffa	museffa	Ar.	Yabancı maddelerden temizlenmiş, arı duru ve saf duruma getirilmiş, arıtılmış, tasfiye edilmiş.
Musevi	Musayî	Ar.	1. Mûsâ ile ilgili, Mûsâ'ya âit 2. Hz. Mûsâ'nın getirdiği dîne mensup olan kimse, yahûdi
mushaf	mishef	Ar.	Kur'ân-ı Kerim

musluk	muslux	Ar.	1. Su, gaz vb. akıcı bir maddeyi istenildiği zaman akıtmak veya durdurmak amacıyle bir boru veya depoya takılan açılır kapanır âlet 2. El, yüz yıkamak, abdest almak veya kapkacak yıkamak için kullanılan yer
mutasarrıf	muteserîf	Ar.	1. Bir mal yâhut mülkün sâhibi, mâliki olup kullanma hakkını elinde bulunduran (kimse) 2. Bir işi dilediği gibi yöneten (kimse) 3. Osmanlı devlet teşkîlâtında kazâ ve vilâyet arasında kalan sancak yâhut livânın en büyük mülkî âmiri, sancak beyi
muteber	muhteber	Ar.	1. Saygı gören, hatırı sayılır, saygın, îtibarlı 2. İnanılır, güvenilir, îtimat edilir 3. Üstün ve değerli kabul edilen, makbul
mutfak	midbeq	Ar.	1. Ev, otel, lokanta gibi yerlerde yemek yapmak için ayrılan ve bu iş için gerekli araç gereçle donatılan bölüm, mutbak, matbah
muvaffak	mueffeq	Ar.	1. Başarı kazanmış, başarmış, başarılı 2. Başarılmış, üstesinden gelinmiş, bitirilmiş (iş)
muz	moz	Ar.	1. Sıcak bölgelerde ve yurdumuzun Alanya, Anamur çevrelerinde yetişen, ağaççık şeklinde büyük oval yapraklı, uzun ömürlü otsu bitki 2. Bu bitkinin uzun, kalın sarı kabuklu, yumuşak, hoş kokulu, tatlımsı ve besleyici meyvesi
mübarek	mibarek	Ar.	1. Çok saygı değer, hürmete lâyık, muhterem 2. Hayırlı, uğurlu, kutlu, mukaddes 3. Bereketli, verimli 4. Sevgi ve beğenme ifâdesi olarak kullanılır

mübaşir	mubaşîr	Ar.	1. Bir işe başlayan, girişen, mübâşeret eden kimse 2. Mahkemelerde hâkimin emriyle şâhitleri duruşmaya çağırmak, düzeni sağlamak ve evrak götürüp getirmekle görevli memur
mücadele	micadele	Ar.	1. Bir mesele üzerinde karşılıklı tartışma, uğraşma, didişme 2. Bir şeyin üstesinden gelmek için yılmadan, bıkmadan uğraşma, çalışma, didinme 3. Çatışma, vuruşma, savaş
mücid	micid	Ar.	Ciddiyet ve gayretle çalışan, işini ciddî yapan (kimse)
müddet	middet	Ar.	1. Bir şeyin, bir olayın başı ile sonu arasında geçen zaman bölümü, süre 2. Zaman, vakit, süre 3. Belirlenmiş, belli, sınırlı zaman, vâde, mühlet
müdür	midîr	Ar.	Resmî bir kuruluşu yöneten, ticârî bir müessesede dâire, şûbe vb. bölümlerin başında bulunan kimse
müfacat	mifacat	Ar.	Ansızın gelme, erişme, ânîden olma
müfettiş	mifetîş	Ar.	Bir işin usûlüne göre yapılıp yapılmadığını yerinde denetleyip sonucu bir raporla bağlı olduğu kuruma bildirmekle görevli kimse
müflis	muflîs	Ar.	1. İflâs eden, malını mülkünü batıran (kimse) 2. Parasız pulsuz, beş parasız (kimse), züğürt
mühendis	mihendîs	Ar.	Mesleği mühendislik olan kimse
mühim	muhîm	Ar.	1. Ehemmiyetli, önemli

			2. Lâzım, gerekli, lüzumlu
mühlet	molet	Ar.	Bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi için verilen belirli süre, vâde, mehil
mühür	mor	Far.	1. Üzerine bir kimse, makam veya kuruluşun ismi kazınmış olan ve basıldığı kâğıt vb. yerde bıraktığı iz imzâ yerine geçen mâden, plastik vb. den yapılmış damga, kaşe 2. Damga 3. Bu damganın basıldığı zaman kâğıt, mühür mumu vb. üzerinde kalan izi
müjde	mijde	Far.	1. Sevinmeye yol açan, sevindirici haber, muştu 2. Sevindirici bir haberi getirene verilen armağan, bahşiş, müjdelik, muştuluk 3. Böyle bir haber verileceği zaman söylenen söz
mülahaza	milaheze	Ar.	1. Düşünce 2. Etraflıca ve iyice düşünme 3. Dikkatle bakma, tetkik etme
mülakat	milaqat	Ar.	1. Bir yerde buluşmak sûretiyle karşılıklı konuşma, görüşme 2. Bir kuruma alınacakları seçmek maksadıyle yapılan karşılıklı konuşma 3. Röportaj
mülayim	milayîm	Ar.	1. Yumuşak huylu, yumuşak, uysal, halim selim 2. (Ses için) Yumuşak, yavaş 3. Uygun, muvâfık, münâsip
mümkün	mimkun	Ar.	Olması, gerçekleşmesi imkân dâhilinde olan,

			olabilir, kābil, muhtemel
münacat	minacat	Ar.	1. Allah'a yalvarıp yakarma, duâ ve niyazda bulunma 2. Konusu Cenâbıhakk'ı övme ve O'na yakarma olan manzûme
münasip	minasib	Ar.	Uygun, yerinde
münzir	munzir	Ar.	Doğru yola sevketmek için kötü yolda olanın başına gelecekleri haber vererek korkutan, korkutup sakındıran (kimse)
müraat	mirahat	Ar.	Saygı ile koruyup gözetme, saygı, riâyet
müretteb	muretteb	Ar.	1. Sıralanmış, sıralı, tertipli, muntazam 2. Maksatlı olarak düzenlenmiş, danışıklı 3. Kurulmuş, düzenlenmiş, tertip edilmiş
mürşit	mirşîd	Ar.	1. Rehber, kılavuz, önder 2. Hak ve hakîkate erişme yolunda müritlerine örnek olan, onları irşat eden, rehberlik eden kimse, şeyh
müsaade	misade	Ar.	1. İzin 2. Yardım
müsaferet	misaferet	Ar.	1. Yolculuk, seyahat 2. Konuk olma, konukluk, misafirlik
Müslüman	Musilman	Ar.	1. İslâm dîninden olan kimse, müslim, Muhammedî 2. İslâm dînine yürekten bağlı, dindar
müstahak	mistehek	Ar.	1. Hak etmiş, hak kazanmış, lâyık 2. Bir kimsenin lâyık olduğu, hak ettiği cezâ veya mükâfat

mütekebbir	mitekebbîr	Ar.	1. Büyüklük taslayan, kendini beğenmiş (kimse), kibirli 2. "En büyük ve en yüce olan, büyüklüğünü, ululuğunu her an ve her yerde gösteren" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır
müteveli	mitewellî	Ar.	1. Bir vakfı vakfedenin koyduğu şartlara göre yöneten kimse 2. Esnaf teşkîlâtında seçimle iş başına gelen başkan, reis
müzik	mîyuzîk	Fr.	1. Duygu ve düşünceleri seslerle ifâde sanatı, mûsikî 2. Bu sanata âit eserlerin çalınması ve okunması
nabeca	nabecê	Far.	Uygun olmayan, yersiz, uygunsuz, münâsebetsiz
nabekar	nabekar	Far.	İşe yaramaz, haylaz, hayırsız
nabina	nabîna	Far.	Anadan doğma kör, âmâ
nabud	nabut	Far.	Bulunmayan, mevcut olmayan, yok olan, yok
naçar	naçar	Far.	1. Çâresiz 2. İçinde bulunduğu durumu kabul etme zorunda kalarak, ister istemez
naçiz	naçîz	Far.	Adı anılmaya değmeyecek kadar ehemmiyetsiz, hiç hükmünde, değersiz, önemsiz
nadan	nadan	Far.	1. Câhil, bilmez, bilgisiz (kimse) 2. Sert ve gönül kırıcı, kaba (kimse), nobran
nadani	nadanî	Far.	Câhillik, bilmezlik, nobranlık, kabalık

nafaka	nefeqe	Ar.	1. Geçinmek için gerekli olan yiyecek, içecek ve bunun için sarfedilen para 2. Bir kimsenin geçindirmekle yükümlü olduğu kimse veya kimselere mahkeme karârı ile bağlanan aylık
naftalin	neftalîn	Fr.	Maden kömürü katranının kuru kuruya damıtılmasından elde edilen, özel kokulu, beyaz, 1,158 yoğunluğunda, 80 °C'de eriyen, 218 °C'de kaynayan, suda erimeyen, alkol, benzol ve eterde kolaylıkla eriyen, kumaş, elbise, halı vb.ni güve gibi zararlılardan korumakta kullanılan antiseptik bir hidrokarbon.
nahak	naheq	Far., Ar.	1. Hakka ve adâlete uygun olmayan, haksız 2. Boş, beyhûde, abes
nahoş	naxoş	Far.	Hoşa gitmeyen, hoş olmayan
nakabil	naqabil	Far., Ar.	1. Kābil olmayan, mümkün olmayan, imkânsız 2. Verileni, anlatılanı kabul etmeyecek kadar yeteneksiz, istîdatsız
nakış	nexiş	Ar.	1. Kumaş üzerine renkli iplikler, sırma veya simle el veya makinede yapılan işleme 2. Resim, tasvir
nal	nal	Ar.	1. At, eşek gibi binek ve yük hayvanlarının tırnaklarının aşınmasını önlemek için ayaklarına çakılan demir parçası 2. Pabuç
nalan	nalan	Far.	İnleyen
nalbend	nalbend	Far.	At vb. hayvanları nallayan kimse

nale	nale	Far.	İnleme, inilti
nam	nam, naw	Far.	1. İsim, ad 2. Ün, şöhret, şan
namahrem	namehrem	Far., Ar.	1. Şer'an kendisiyle evlenilmesi câiz olduğu ve nikâh düştüğü için kadının yanına örtüsüz çıkmadığı erkek 2. Sır verilmeyen, içli dışlı olunmayan kimse, yabancı
namaz	namaz	Far.	İslâm dînince belli kurallara göre günde beş vakit yapılması müslümanlar üzerine farz kılınmış olan ve İslâm'ın beş şartından birini teşkil eden ibâdet
namazlık	mazlux	Tür.	Üzerinde namaz kılınan seccâde veya yaygı
namdar	namdar	Far.	Namlı, ünlü, meşhur
name	name	Far.	1. Mektup 2. Sevgiliye yazılan mektup, aşk mektubu
nameber	nameber	Far.	Mektup götürüp getiren
namenüvis	namenus	Far.	Bâbıâlî'de nâme-i hümâyunları kaleme alan dîvan kâtibi
namert, namerd	namerd	Far.	Sözünün eri olmayan, insanlıktan mahrum, güvenilmeyen, korkak, alçak (kimse)
namurat	namurad, namirad	Far., Ar.	İsteğine erişememiş, murâdına erememiş
nan	nan	Far.	Ekmek
nane	nena	Ar.	1. Ballıbabagillerden, beyaz, pembe ve morumsu çiçekli, sapsız ve tüylü yapraklı,

			ıtırlı, hazmı kolaylaştırıcı, spazm kesici, uyarıcı hassaları sebebiyle eczâcılık ve ıtriyatçılıkta kullanılan otsu bitki 2. Bu bitkinin limonla kaynatılarak içilen, mîdeyi rahatlatıcı suyu
nanhor	nanxor	Far.	"Ekmek yiyici" Dilenci
nanpare	parenan	Far.	Ekmek parçası, ekmek dilimi
nar	nar	Ar.	Ateş, od.
nar, enar	enar	Far.	1. Nargillerden, düzgün ve parlak yapraklı, canlı kırmızı iri çiçekli, hafif dikenli ağaççık 2. Bu ağacın, içinde sıra hâlinde dizili ve üzeri yenmeye elverişli kırmızımsı saydam etsi bir kısımla kaplı çok sayıda çekirdek bulunan, portakal büyüklüğündeki sert kabuklu meyvesi
narenc	narinc	Far.	1. Turunç 2. Portakal
narenci	narincî	Ar.	Turunç renginde, turuncu
nargile	nargîle, nêrgele	Far.	Dumanını sudan geçirip temizlemek sûretiyle tömbeki içmeye yarayan, lüle, gövde ve marpuçtan ibâret düzenek
narin	narîn	Far.	İnce yapısıyle insanda hoş bir etki uyandıran, ince, nâzik, zarif
nasaz	nasaz	Far.	Uygunsuz, uymaz, aykırı, gayr-i muvâfık
nasihat	nishet	Ar.	Bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler üzerine dikkatini çekmek için söylenen söz, öğüt, pend
nasur	nasor	Ar.	Fistül

naz	naz	Far.	1. Kendini beğendirmek amacıyla takınılan edâlı tavır, cilve 2. Bir şeyi istediği halde kendini ağıra satmak için hemen kabul etmeyip istemiyormuş gibi davranma 3. Şımarıklık
nazar	nezer	Ar.	1. Bakış, bakma, göz atma 2. Bir şeye şöyle veya böyle düşünerek bakma, onu şöyle veya böyle kabul ederek ele alma, bakış, bakış açısı 3. Görme, tecrübe ve kıyasa dayanarak düşünme, fikir yürütme 4. Bâzı kimselerin bakışlarının bir şey veya kimse üzerinde meydana getirdiği etkiye yorulan ve kötü hâdiselere sebep olan terslik, uğursuzluk, göz, göz değmesi
nazenin	nazenîn	Far.	1. İşveli, cilveli, nazlı 2. Üstüne titreyerek çok nazlı olarak yetiştirilmiş, şımartılmış 3. İnce yapılı, nârin 4. Nazlı, cilveli, genç ve güzel kadın
nazım	nazim	Ar.	Vezinli, kāfiyeli söz dizisi
nazik	nazik	Far.	1. Hareketleri karşısındakinde hoşnutluk uyandıracak şekilde ince, zarif, ölçülü, yumuşak ve terbiyeli olan (kimse) ve bu tarzda yapılan (hareket) 2. İnce yapılı, kaba olmayan, nârin 3. Dikkat ve îtinâ isteyen, zorlamaya, sert tutuma gelmeyen, dikkat edilmediği takdirde

			çabuk kırılabilen veya bozulabilen
nazlı	nazlî	Tür.	1. Kendini beğendirmek amacıyle işveli bir tavır takınan, edâlı, cilveli 2. İstenilen şeyi kolayca kabul etmeyen, kendini ağır satan, nazlanan 3. Îtinâ isteyen, nâzik
nazperver	nazperwer	Far.	Naz eden, nazlı
nebat	nebat	Ar.	Bitki
nebati	nebatî	Ar.	Bitkiyle ilgili, bitkiye âit, bitkisel
neberd	neberd	Far.	Savaş, cenk, mücâdele, kavga
necabet	necabet	Ar.	İyi ve temiz bir soya mensup olma, soyluluk, soy temizliği, asâlet
necat	necat	Far.	Kurtulma, kurtuluş, halâs
necip	necîb	Ar.	Soylu, asil
nedamet	nedamet	Ar.	Yaptığı iş veya davranışın sonucunu beğenmeyip yaptığına hayıflanma, pişman olma, pişmanlık
nefer	nefer	Ar.	1. Kişi, kimse, fert, şahıs 2. İnsanların sayılmasında sayı sıfatlarından sonra kullanılır [Hayvan için "re's, baş", eşyâ için "adet, parça" kullanıldığı gibi eskiden insan için de "nefer" kullanılmıştır]
nefes	nefes	Ar.	Akciğerlere hava alıp verme ve bu yolla alınıp verilen hava, soluk
nefi	nefî	Ar.	Olumsuzluk.
nefrin	nefrîn	Far.	Lânet okuma, bedduâ etme, ilenme, bedduâ,

			lânet
nejad	nejad	Far.	Soy, nesil
nem	nem	Far.	1. Havadaki su buharı 2. Hafif ıslaklık, hafif yaşlık 3. Rutûbet
nemek	nimek	Far.	1. Tuz 2. Lezzet, tat
nemekdan	nimekdan	Far.	Tuzluk
nemekharam	nimekheram	Far., Ar.	Nîmeti inkâr eden, nankör
nergis	nergis, nêrgiz	Far.	Bir çenekliler sınıfının nergisgiller familyasından, lâle gibi soğanla üretilen, beyaz veya sarı çiçekli, soğanı zehirli süs bitkisi
nermin	nermîn	Far.	Yumuşak
neşe	neşe	Ar.	1. Gönülde duyulan ve dışa vuran ferahlık hâli, üzüntüsü olmamaktan ileri gelen ve kendini çeşitli şekillerde belli eden iç ferahlığı, sevinç, sürur 2. Hafif sarhoşluğun verdiği keyif, neşve 3. Bâzı güzel durumların insanda uyandırdığı mânevî zevk, neşve
nesrin	nesrîn	Far.	Yaban gülü, ağustos gülü, Mısır gülü, Van gülü gibi isimler alan bir cins gül
nester	nester	Far.	Yaban gülü, ağustos gülü, nesrin
netice	netîce	Ar.	1. Bir olay veya durumun sonunda meydana çıkan olay veya durum, sonuç 2. Son, âkıbet, nihâyet

neva	newa	Far.	Nağme, âhenk, ses
neval	newal	Ar.	1. Tâlih, kısmet, nasip 2. Bağış, ihsan, atâ
nevaziş	newaziş	Ar.	Okşama, gönül alma, iltifat etme
Nevruz	Newroz	Far.	1. Eski takvimlere göre güneşin Koç burcuna girdiği, gece ile gündüzün eşit olduğu, yılın ve ilkbaharın başlangıcı sayılan 21 Mart günü 2. Bu günde kırlara çıkılarak yapılan bayram
nevzat	newzad	Far.	1. Yeni doğmuş 2. Yeni doğmuş çocuk
ney	ney, nay	Far.	1. Kamış 2. Mûsikîmizde, bilhassa Mevlevî mûsikîsinde çok yer tutmuş olan, dokuz boğumlu kamıştan yapılan, ön tarafında altı, arka tarafında bir deliği bulunan nefesli saz
neyse	neyse	Tür.	Önemi yok, uzatmaya değmez, olan oldu
nezaket	nezaket	Ar.	1. Terbiye, edep, kibarlık, zarâfet 2. İncelik, nâziklik
nezdik	nizîk, nêzîk	Far.	Yakın.
nigah	nîga	Far.	Bakış, bakma, nazar
nigahdar	nîgadar	Far.	Bekçi, gözcü, koruyucu
nigar	nîgar	Far.	Resim, nakış
nihal	nîhal	Far.	1. Fidan 2. Fidan gibi tâze ve düzgün vücutlu sevgili
nihani	nîhanî	Far.	Gizli, gizlice

nihat	nîhad	Far.	Huy, yaratılış, tabiat
nihayet	nîhayet	Ar.	1. Son 2. Sonunda, en sonunda
nilüfer	nîlufer	Far.	Nilüfergiller familyasından, durgun sularda ve havuzlarda yetişen, uzun saplı, yuvarlak ve geniş yaprakları su üzerinde yüzen, beyaz, pembe, mâvi ve sarı büyük çiçekli su bitkisi
nimet	nîmet	Ar.	1. Lutuf eseri olan iyilik, ihsan, bağış 2. Allah'ın kullarına bağışı olan yiyecek içecek vb., özellikle ekmek 3. İnsanın iyi yaşamasını sağlayacak her türlü şey, servet, refah, dirlik düzenlik, sağlık vb.
nişan	nîşan	Far.	1. İşâret, belirti, iz, alâmet 2. Ayırıcı işâret, alâmet-i fârika 3. İşâret olarak dikilen taş vb. şey 4. Ateş edilmek istenen hedef, nişangâh 5. Bir erkekle bir kadının evlenme vaadiyle birbiriyle yaptıkları sözleşme ve bu sözleşme sebebiyle yapılan yüzük takma töreni 6. Devlet tarafından üstün hizmetlerinden dolayı hak edenlere verilen ve resmî günlerde göğüse takılan bir nevi madalya
nişancı	nîşançî	Tür.	Attığını vuran, atışta usta olan kimse
nişane	nîşane	Far.	İşâret, alâmet, belirti.
nişangah	nîşanga	Far.	Silâhlarda nişan almaya yarayan kısım
niyaz	niyaz	Far.	1. Bir dileğin yerine getirilmesi için yalvarma, yakarma, ricâ 2. Duâ, tazarru 3. Bir büyüğün veya tarîkatlarda dervişlerin

			şeyh efendi ve tarîkat büyükleri huzûrunda saygı ve bağlılık ifâdesi olarak verdikleri selâm ve yaptıkları baş eğme, eşik öpme, diz öpme vb. hareketler 4. Belli bir maksat için verilen para veya hediye, derviş hediyesi
niyet	nîyet	Ar.	1. Bir şeyi yapmayı önceden kurma, zihinde tasarlama, yapmayı aklına koyma, yapmaya karar verme 2. Namaz, oruç, abdest gibi ibâdetlere başlarken bu ibâdeti yapmaya karar verdiğini sözle söyleme veya içinden geçirme
nizam	nîzam	Ar.	1. Kâinatta ve her türlü kuruluşta, o şeyin varlığının gerektirdiği şekilde mevcut olan ve devâmını sağlayan yasa ve kural, düzen, usûl 2. Sıra, dizi, tertip 3. Bir toplumda fertlerin kendi aralarındaki veya fertlerle toplum arasındaki ilişkileri düzenleyen yasa, zamânın gereğine göre konulan esas
nohut	nuxut	Far.	1. Baklagillerden, sarımtırak çiçekli, 50 santim boyunda, yurdumuzda tânesi için, bâzı ülkelerde ise yem bitkisi olarak yetiştirilen bir yıllık bitki 2. Bu bitkinin yemek veya leblebi yapılan, besleyici maddesi zengin, bol nişastalı yuvarlak tânesi
nöbet	nöbe	Ar.	1. Sıra, nevbet 2. Sıra ile yapılan görev
nöbetçi	nobetçî	Tür.	Nöbet bekleyen, nöbet sırası kendisinde olan

			kimse
Nuh	Nuh	Ar.	Adem, Şit ve İdris'ten sonra gelen dördüncü peygamber.
numune, numüne	nimune	Far.	1. Nitelikleri hakkında bir fikir vermek üzere bir bütünden alınan parça, örnek 2. Benzer 3. Örnek alınan kimse veya şey
nuş	noş	Far.	1. Tatlı şey 2. Tatlı
nükte	nukte	Ar.	İnce bir anlam taşıyan, zekâ eseri olduğu için hoşa giden zarif ve düşündürücü söz, espri
nükteamiz	nukteamêz	Ar., Far.	İçinde nükte bulunan, nükteli
nümayiş	nimayiş	Far.	Göteri
nümayişgah	nimayişga, nimayişge	Far.	Gösteri yeri
nümayişkar	nimayişkar	Far.	Gösterişli, gösterişçi
nümayişkarane	nimayişkarane	Far.	Gösterişli bir şekilde
o	o	Tür.	Şaşma, beğenme vb. Duyguları belirten bir seslenme sözü.
ocak	wucax, wecax	Tür.	1. (Isınma, pişirme vb. işlerde kullanılmak üzere) Ateş yakılan yer 2. Duvar dibinde, içinde ateşin yanacağı içerlek bir düzlüğü ve üzerinde dumanı çekecek bir bacası bulunan yer 3. (Kahvelerde, han ve müessese gibi birçok kimseye hizmet veren yerlerde) Çay, kahve vb.

			yapılan yer 4. Ev bark, âile
ocakzade	wucaxzade, wecaxzade	Tür., Far.	Hazreti peygamber soyundan geldikleri, seyyit oldukları kabul edilen Bektâşî babalarının soyundan gelen dedeler için kullanılırdı
of	of	Tür.	Usanç, sıkıntı, bezginlik, ağrı, ıztırap, şikâyet vb. duyguları anlatmak için kullanılır
oh	oh	Tür.	Beğenme, hayranlık, sevgi, sevinç, rahatlama vb. duyguları anlatır
oha	oha	Tür.	Büyükbaş hayvanları durdurmak için kullanılan seslenme sözü
opersayon	operasyon	Fr.	1. Ameliyat 2. Bir husûsu gerçekleştirilmek için belirli bir plana göre alınan tedbirlerin ve yapılan işlemlerin tamâmı
ordu	ordu	Tür.	1. Bir devletin silâhlı kuvvetlerinin bütünü 2. Bu bütünün başlıca bölümlerinden her biri
ordugah	ordoga, orduga	Tür., Far.	Ordunun konakladığı yer.
oy	oy	Tür.	Çeşitli duyguları anlatmak için kullanılan bir seslenme sözü.
oya	oye	Tür.	İpek ibrişim, iplik vb. malzemeden tığ, iğne, mekik ve firkete ile yapılan, yemeni, baş örtüsü, mendil kenarlarına vb. yerlere dikilen, bir nevi ince örgüden süs.
oyun	oyin	Tür.	1. Oynanan bir oyunun her seferi 2. Hîle, dolap, düzen, entrika 3. (Işık, renk, söz vb. kelimelerle) Hareketten veya kullanılıştan gelen çeşitlilik, aldatıcı

			görünüş
oyunbaz	oyinbaz	Tür., Far.	Oyun eden, hîle yapan, düzenci, hîleci
ozan	hozan	Tür.	1. Saz şâiri 2. Şâir
ömür	umir, umr	Ar.	Yaşama veya var olma süresi, bir şeyin yaşadığı müddet, hayat
ördek	werdek	Tür.	Perde ayaklılardan, evcil ve yabânî cinsleri bulunan, kazdan küçük, paytak yürüyüşlü su kuşu
örf	urf	Ar.	Yasalarla belirlenmediği halde halkın kendiliğinden uyduğu âdet, gelenek.
pa, pah	pa, pê	Far.	1. Ayak 2. Dip, kök, temel
pabend, paybend	pabend	Far.	1. At vb. hayvanların yürümesine engel olmak için ayaklarına vurulan bağ, köstek 3. Ayağı bağlı olan (kimse), esir, giriftar, pâ-beste
pabuç	papoş, pabuc, papuş, babuc	Far.	Ayakkabı
paça	paçe	Far.	1. Koyun, keçi, sığır gibi kasaplık hayvanların kesilmiş ayağı 2. Bu ayaklardan yapılan yemek
paçacı	paçeçî	Tür.	1. Eskiden sokaklarda gezerek kasaplık hayvan ayağı satan kimse 2. Dükkânında paça yemeği satan kimse

padaş	padaş, padaşt	Far.	Ayaktaş, yoldaş, arkadaş, refik
padişah	padşa	Far.	1. Büyük hükümdar 2. Osmanlı Devleti'nde hükümdarlara verilen unvan, sultan
pak	pak	Far.	1. Temiz 2. Hâlis, saf, katışıksız 3. Mübârek, kusursuz, günahsız
paket	paket	Fr.	1. Bir veya bir çok şeyin kâğıda sarılıp bağlanmasından meydana gelen, elle taşınabilir nesne 2. Yiyecek, ilâç vb. nesnelerin satılmak üzere ambalajlanmış, kâğıt veya karton kutu içindeki belli miktarları 3. Sigara paketi 4. Kelime son zamanlarda siyâsî veya iktisâdî teklifler ve tedbirler bütünü mânâsında kullanılmaktadır
pakize	pakîze	Far.	1. Temiz, pak 2. Hâlis, hakîkî, gerçek 3. Latif, güzel
palaheng, paleheng, palheng	paleheng	Far.	1. Dizgin, yular, kement, boyna takılan halka 2. Bektâşî ve Kalenderî dervişlerinin boyunlarına taktıkları, genellikle ucuna teslim taşı asılan zincir veya ip
palan	palan	Far.	Eşeklere, bâzan da atlara vurulan, kaşsız, enli ve yumuşak bir semer çeşidi
palas, pelas	pilas, pelas	Far.	Lüks otel, büyük, gösterişli yapı
palto	palto	Fr.	Soğuk havalarda elbise üstüne giyilen, kalın

			kumaştan erkek giyeceği
pamuk	pemu, pemo	Far.	1. Ebegümecigillerden, koza durumundaki meyvesi üç dört veya beş dilim hâlinde açılan, büyümesi sırasında bol su isteyen, otsu veya odunsu tropikal bitki 2. Bu bitkinin tohumlarının etrâfını kaplayan, yatak ve yastık doldurmakta, eğirilip iplik hâline getirildikten sonra dokuma sanâyiinde ve çeşitli işlerde kullanılan yumuşak, ince beyaz teller. 3. Bu tellerin işlenmiş şekli, hidrofil pamuk
pancar	pancar, pincar	Tür.	1. Ispanakgillerden, şeker pancarı, sebzelik pancar, yem pancarı gibi cinsleri bulunan, zengin vitaminli, iki yıllık otsu bitki. 2. Bu bitkinin şeker elde edilen etli kökü.
pandemi	pandemî	Fr.	Pandemiler veya pandemik hastalıklar, bir kıta, hatta tüm dünya yüzeyi gibi çok geniş bir alanda yayılan ve etkisini gösteren salgın hastalıklara verilen genel addır
pantalon, pantolon	pantol	Fr.	Belden ayak bileklerine kadar inen ve bacaklara geçirilmek sûretiyle giyilen giyecek
papa	papa	İta.	Katolik kilisesinin başı, Katoliklerin Vatikan'da oturan en büyük din adamı
papak	papax	Tür.	Kafkasya ile Azerbaycan bölgelerinde ve Türkistan'dan gelen göçmenler tarafından giyilen, koyun veya kuzu postundan yapılmış, kulağın üst kısmına kadar inen baş giyeceği, bir tür kalpak
parça	parçe	Far.	1. Bir bütünden ayrılmış kısım 2. Bir bütün içindeki bir bölüm

			3. Bir bütün meydana getiren şeylerden her biri 4. Bir edebî eserden alınmış bölüm 5. Bir makineyi meydana getirenögelerden her biri
pare	pare	Far.	Alış verişte ödeme aracı olarak kullanılmak üzere devlet tarafından basılıp tedâvüle çıkarılan, üzerinde îtibârî değeri yazılı kâğıt veya mâden, para.
parke	parke	Fr.	1. Binâ zeminlerine döşenmek üzere hazırlanmış, aynı boydaki düzenli küçük tahta parçalarından her biri 2. Bu tahtaların belirli bir düzene göre yanyana yerleştirilip yere kaplanması sûretiyle yapılan yer döşemesi.
parmak	barmax	Tür.	1. İnsanın ve bâzı hayvanların el ve ayaklarının son bölümünü oluşturan eklemli uzantılardan her biri 2. Bu uzantının elde bulunanı, el parmağı 3. Bir tekerleğin merkezinden çemberine uzanan veya bir parmaklığı meydana getiren çubuklardan her biri 4. İngiliz uzunluk ölçüsü olan ayakın on ikide biri, 25,4 mm., inç, pus 5. Eski ölçü sisteminde 1586 yılına kadar arşının altmışta birine, bu târihten sonra yirmi dörtte birine eşit olan uzunluk ölçüsü birimi 6. (Sayı ile kullanıldığı zaman) El parmağının eni kadar olan
parti	partî	Fr.	Belli bir amaçla düzenlenen eğlence
paşa	paşa	Tür.	Osmanlı Devleti'nde mirlivâ (tuğgeneral)lara ve daha yüksek rütbedeki askerlerle yüksek

			rütbeli sivil memurlara verilen resmî unvan
pasaport	pesaport	Fr.	Yurt dışına gidenlere, gittikleri yabancı ülkelerde kimliklerini ispat edebilmeleri için yetkili kuruluşlarca verilen kimlik belgesi
paskal	pasqal	Rum.	1 metrekarelik alanda 1 nevton değerindeki kuvvetin meydana getirdiği basınç ve buna eşit basınç birimi
pastırma	basurme	Tür.	Üzerine çemen, tuz, kırmızı biber ve sarmısak karışımı sürülmüş etin güneşte veya iste kurutulması sûretiyle yapılan meşhur yiyecek
patates	petate	Rum.	1. Patlıcangillerden, yeşil kısımlarında, filizlerinde ve yeşilimsi yumrularında solanin denen zehirli bir alkaloit bulunduğu için bu kısımları yenmeye elverişli olmayan bitki 2. Bu bitkinin toprak altında oluşan, yem bitkisi ve çeşitli yemekleri yapılan bir sebze olarak kullanılan, nişasta ve C vitamini bakımından zengin yumruları
patlıcan	baycan	Ar.	1. Patlıcangiller familyasından, kalın saplı, uzunca yapraklı, mor ve beyaz çiçekli, bir yıllık otsu bitki 2. Bu bitkinin besin değeri az olmakla birlikte sebze olarak çok yenen ve sevilen, lezzetli, mor renkli, uzunca veya toparlak meyvesi 3. Bu sebzeden yapılmış yemek
payan	payan, payen	Far.	Son, nihâyet
paydar, payidar	payedar	Far.	Kalıcı, devamlı, sâbit
paydos	paydost	Rum.	1. Daha sonra devam etmek üzere işi, çalışmayı bırakma, ara verme

			2. Bir işe son verildiğini, o şeyden vazgeçildiğini veya geçilmesi gerektiğini anlatmak için "artık son" anlamında kullanılır 3. Çalışanlara işi bırakma zamânı geldiğini bildirmek için söylenir
paye	paye	Far.	1. Rütbe, mertebe, derece 2. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde özellikle ilmiye sınıfı mensuplarına verilen rütbeler hakkında kullanılmıştır 3. Basamak, merdiven basamağı
payimal, paymal, pamal	pamal, payemal	Far.	Ayaklar altına alınmış, çiğnenmiş, hakir duruma düşürülmüş, perîşan edilmiş
paytaht	patext, paytext	Far.	Başkent, başşehir, merkez-i hükûmet
pazar, bazar	bazar	Far.	1. Birçok satıcının bir arada bulunduğu alış veriş yeri 2. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Sâdece belli bir malın satıldığı yer 3. Alış veriş, alım satım; alım satım ve alış veriş yeri
pazı, bazu	bazu	Far.	1. Omuzla dirsek arasında bulunan ve gerildiği zaman belirgin şekilde görülen şişkince kas kitlesi 2. Kuvvet, güç
peçe	peçe	İta.	Kadınların sokakta yüzlerini gizlemek için örttükleri yüz örtüsü
peçete	peçete	İta.	Yemek yerken sofra örtüsünün veya elbisenin kirlenmesini önlemek ve ağız silmek için kullanılan, bu iş için hazırlanmış bez veya kâğıt

pehlivan, pehlevan	palewan	Far.	1. Güreş yapan kimse, güreşçi 2. İri yapılı, kuvvetli kimse, yiğit, cesur, kahraman
pejmürde	pejmurde, peşmirde	Far.	1. Eski püskü, pis, yıpranmış, yırtık 2. Solmuş, soluk, canlılığı ve tâzeliği kalmamış 3. Dağınık, perîşan
peleng	peleng, piling	Far.	Kaplan
penah	pena	Far.	Sığınacak yer, melce
penahgah	penage	Far.	Sığınacak yer, melce
penc, penç	pênc	Far.	Beş.
pencah	penca	Far.	Elli
pence, pençe	pence, penç	Far.	1. Yırtıcı hayvanların ön ayaklarının, parmak uçlarında sivri ve aşağıya doğru kıvrık tırnaklar bulunan iç kısmı. 2. El ayası ve el parmaklarının iç tarafının bütünü.
pencere	pencere	Far.	Binâ duvarlarında, taşıtların belli yerlerinde, hava ve ışığın içeriye girmesi ve içeridekilerin dışarıyı görmesi için bırakılan açıklık
pencüdü	pênc u du	Far.	Tavla ve zar oyunlarında atılan zarlardan birinin beşi, diğerinin ikiyi gösteren taraflarının üste gelmesi şeklindeki oyun sayısı, beş iki
pencüm, pencümin	pêncem, pêncemîn	Far.	Beşinci
pencüse	pênc u sê	Far.	Tavla ve zar oyunlarında atılan zarlardan birinin beşi, diğerinin üçü gösteren taraflarının üste gelmesi şeklindeki oyun sayısı, beş üç

pencüyek	pênc u yek	Far.	Tavla ve zar oyunlarında atılan zarlardan birinin beşi, diğerinin biri gösteren taraflarının üste gelmesi şeklindeki oyun sayısı, beş bir
penç, penc	pênc	Far.	Beş
pend	pend	Far.	Öğüt, nasîhat
per	per	Far.	Kanat
perçem	perçem	Far.	1. Alna düşen kısa saç demeti, kâkül 2. Tıraş edilen bir erkek başının tepesinde bırakılan saç demeti
perde	perde	Far.	1. Bir yerin dışarıdan görünmesini önlemek, ışığı engellemek veya iki yeri birbirinden ayırmak için gerilen kumaş, naylon vb. 2. Üzerine görüntülerin yansıtıldığı gerilmiş kumaş veya şeffaf olmayan yüzey 3. Yüze örtülen örtü, peçe, nikap 4. Utanma duygusu, ar, hayâ 5. Sesin tizlik ve peslik derecesi 6. Telli sazların saplarındaki parmakla basılan noktalardan her biri 7. Bir sahne eserinin büyük bölümlerinden her biri 8. Tiyatroda oyunun başlamasıyle sahneyi seyirciye açan ve oynanan bölüm bittiğinde kapayan örtü 9. Gözde billûr tabakanın şeffaflığını kaybetmesinden ileri gelen ve görüşü engelleyen bulanıklık, katarakt, ak su, ak basma 10. Bâzı hayvanlarda parmakları birleştiren zar
perdedar	perdedar	Far.	Eskiden büyük bir kimsenin kapısında bekleyen ve içeri gireceklere kapı perdesini

			açan kimse, kapıcı, perdeci
perestiş	peristiş	Far.	1. Tapma, tapınma. 2. Taparcasına sevme, tapma derecesinde sevgi duyma
pergar, perger	pergar	Far.	Yay veya dâire çizmekte yâhut ölçmekte kullanılan, baş taraflarından birbirine eklemlenmiş açılır kapanır iki koldan ibâret âlet
perhiz	parêz	Far.	1. Beslenme düzeninde sağlığın gerektirdiği kısıtlamayı yapma, bâzı yiyecekleri hiç yememe veya belli miktarlarda yeme, diyet, rejim 2. Dînin yasak ettiği şeylerden sakınma, kendini tutma, nefsine hâkim olup haramdan uzak durma
perhizkar	parêzgar, parêzkar	Far.	Haram ve yasak olan şeylerden kaçınan, bunlara karşı kendini tutan (kimse), müttakî
peri	perî	Far.	1. Tabiat üstü bir güce sâhip bulunduğuna inanılan cin tâifesinin çok alımlı ve çok güzel olanlarına verilen isim 2. Çok güzel genç kız veya kadın
perişan	perêşan	Far.	1. Dağınık, düzensiz, karmakarışık 2. Acınacak durumda, zavallı, kederli, muztarip
perizad	perîzad	Far.	"Periden doğmuş" Peri gibi güzel (kadın)
perva	perwa	Far.	Çekinme, sakınma, korku
pervane	perwane	Far.	1. Geceleri ışık etrâfında dönerek uçan küçük kelebek 2. Bir motor veya yayla döndürüldüğü zaman

			bağlı olduğu sistemi hareket ettiren, bir mile bağlanmış iki veya daha fazla kanattan ibâret düzenek
pervaz	perwaz	Far.	Kapı, pencere vb. kenarlarına çerçeve gibi konan dar ve uzun parça
perverde	perwerde	Far.	Beslenmiş, büyütülmüş, yetiştirilmiş
perverdigar	perwerdigar	Far.	Bütün yaratıkları besleyen ve yetiştiren, Allah
perveriş	perweriş	Far.	Besleme, beslenme, yetiştirme, yetiştirilme
pesend	pesind, pesend	Far.	Beğenme, seçme, takdir
pest	pest	Far.	1. Aşağı, alçak 2. (Ses için) Yavaş ve alçak, pes
pesti	pestî	Far.	Alçaklık
peş	paş	Far.	Arka, art
peşe, peşşe	pêşke, peşe	Far.	Sivrisinek
peşin	pêşîn	Far.	1. Alış veriş yapıldığı anda veya mal teslim edilir edilmez ödenen 2. Bir kimseye ileride çalışacağı günler için çalışmaya başlayınca ödenen (ücret, aylık…) 3. Önceden olan, yapılan, verilen… 4. Kararlaştırıldığı anda, daha çalışmadan, işlemeden 5. Önceden, daha önce
peşm	peşm	Far.	Yün, yapağı
peşmin, peşmine	peşmîn, peşmîne	Far.	1. Yünden yapılmış, yün 2. Yünden hırka, sûfîlere mahsus süssüz kaba hırka 3. Yünden yapılan bir kumaş çeşidi

peştemal, peştamal	peştemal	Far.	1. Hamamda vücûdun belden aşağısını örtecek şekilde bele sarılan bez, futa 2. Çalışırken bele bağlanan dokuma 3. Kadınların sokağa çıkarken başları ile berâber gövdelerini örttükleri dokuma
pey	pey	Far.	Art, arka, iz
peyam	peyam	Far.	Haber
peyamber, peyember	peyamber	Far.	Haber getiren, peygamber
peyapey	peyapey	Far.	**1.** Birbiri arkasından gelen, birbiri ardınca, pey-ender-pey. **2.** Yavaş yavaş, azar azar, tedrîcen.
peydah	peyda, peya	Far.	Açıkta ve meydanda olan, âşikâr, zâhir
peyderpey	peyderpey	Far.	1. Birbiri ardınca, art arda 2. Yavaş yavaş, azar azar, tedrîcen
peygam	peyxam	Far.	Haber, peyam
peygamber	peyxember, pêxember	Far.	Allah tarafından emirlerini kullarına bildirmekle görevlendirilmiş kimse, Tanrı elçisi, nebî, resul
peyk	peyk	Far.	1. Haber ve mektup taşıyan kimse, haberci 2. Osmanlı Devleti'nde habercilik ve pâdişahlarla şehzâdelere muhâfızlık yapan, atlıların yanında koşarak giden, gösterişli kıyâfetleriyle bâzı törenlere katılan, bu iş için hızlı koşucu olarak eğitilmiş yeniçeri askeri
peykan	peykan	Far.	Peykler, haberci yeniçeri askerleri
peykar	peykar	Far.	Cenk, cidal, savaş, harp

peyman	peyman	Far.	Ant, yemin
peymanşiken	peymanşikên	Far.	Yemînini bozan, sözünde durmayan
peynir	penêr, penîr	Far.	Sütün, bu işe mahsus bir maya ile mayalanıp katılaştırılması sûretiyle elde edilen ve birçok çeşidi bulunan meşhur yiyecek
peynir şekeri	şeker penîr	Tür.	Ağızda kolayca dağılan beyaz, yumuşak bir şeker çeşidi
peyrev	peyrew	Far.	(Birinin) Arkasından, izinden giden, (ona) uyan, tâbi olan kimse
peyvend, peyvent	peywend	Far.	1. Ulaşma, erişme 2. Bağ, ilgi, münâsebet, râbıta
peyvest	peywes, peywest	Far.	Sonuna geldiği kelimelere "ulaşan, kavuşan, erişen" anlamı katarak Farsça usûlüyle birleşik sıfatlar yapar
piç	bîc	Far.	1. Nikâhsız bir anne babadan olma çocuk, gayrimeşrû çocuk, veledizinâ, göbel, kopil 2. Arsız, terbiyesiz çocuk
piçiko	biçkole, biçkolane, biçkele, biçkele	Far.	Küçük çocuklar için sevgi sözü olarak kullanılır
pijama	bêcame, pêcame	Fr.	Küçük çocuklar için sevgi sözü olarak kullanılır
pilav	pilaw, pîlav	Far.	Pirinçten yapılan meşhur yemek
pir	pîr	Far.	1. Yaşlı, ihtiyar kimse 2. Bir tarîkatın kurucusu 3. Bir mesleğin kurucusu veya bir esnaf topluluğunun başı durumunda olan kimse

piri	pîrî	Far.	İhtiyarlık
pirinç	birinc	Far.	1. Buğdaygillerden, sıcak bölgelerde kökleri bol su içinde kalarak yetişen bir yıllık bitki 2. Bu bitkinin pilâv, çorba ve çeşitli yemeklerde yaygın olarak kullanılan, ezilerek un hâline getirilen, nişasta ve vitamin bakımından zengin tânesi
piruz, firuz	pîroz	Far.	Uğurlu, hayırlı, kutlu, fîruz
piruze, firuze	pîroze	Far.	1. Mâvi renkli kıymetli bir taş, fîrûze 2. Bu taşın renginde olan, mâvi, açık gök rengi 3. Bu renkte olan
pirzen, pirezen	pîrejin, pîrêjin	Far.	İhtiyar kadın, kocakarı
pis	pîs	Tür.	1. Üzerinde leke, toz veya kir bulunan, kirle kaplı olan, kirli 2. Temizlik şartlarını taşımayan, temiz olmayan 3. Kötülenmek istenen, beğenilmeyen, kıymet verilmeyen kimse veya şeyler için küçümseme sözü olarak kullanılır 4. (Söz için) Açık saçık veya küfürlü, ahlâka aykırı, utandırıcı
pisi pisi	pis pis	Tür.	1. Kedi, pisi 2. Kedileri çağırma sözü
pisik	pisik	Tür.	Kedi
piş	pêş		Ön, ön taraf
pişe	pîşe	Far.	1. Sanat, meslek 2. İş, amel 3. Huy, âdet, tabiat
pişeger	pîşeger	Far.	Sanatkâr, pîşever

pişever	pîşewer	Far.	Sanatkâr, sanatçı, usta, pîşeger
pişirmek	pişandin	Tür.	1. Isıda tutarak yenecek duruma getirmek 2. Yüksek ısıda tutarak kullanılmaya elverişli duruma getirmek
pişman	peşîman	Far.	Yaptığına üzülüp hayıflanan, esef eden, nâdim
pişrev, peşrev	pêşrew	Far.	Önden giden, öncü
piyade	piyade	Far.	1. Yaya savaşan asker sınıfı 2. Bu sınıftan olan asker 3. Yaya
piyale	piyale	Far.	İçki kadehi, şarap kadehi
piyano	piyano	İta.	Tam sesler için beyaz, yarım sesler için siyah olarak ayrılmış tuşlara parmakla basılınca bunlara bağlı bir çekicin harekete gelerek âit olduğu tele vurması sûretiyle ses veren, birçok sesi bir anda işittirebildiği için batı müziğinin en önemli âleti olan klavyeli, çok sesli çalgı
piyasa	piyase	İta.	1. Ticârî işlemlerin, alış verişlerin yürütüldüğü yer, bunların pazarı 2. Aynı yer veya aynı yol üzerinde gidip gelerek gezinme
piyaz	piyaz	Far.	Soğan
plan	pilan, pîlan	Fr.	1. Bir işi, bir eseri gerçekleştirmek için önceden belirlenen hususların bütünü, uyulması gereken düzen 2. Bir eserde uygulanan genel düzen 3. Bir şehrin yapısını, sokaklarını, çeşitli bölümlerinin arâzide yerleşme durumunu izdüşüm hâlinde ölçekli olarak gösteren çizim

poker	poker	Fr.	İskambille ve genelde dört kişi tarafından oynanan bir kumar oyunu
boklu	poxil, pelox	Tür.	1. Pis, kirli 2. Pasaklı
polis	polîs	Fr.	1. Kamu düzenini, huzur ve güvenliği sağlamakla görevli teşkîlât, kolluk, zâbıta 2. Bu görevi yürütmek üzere bu teşkîlâtta bulunan kimse
pos	pos	Far.	Uzun ve gür bıyığı tasvir eden
post	post, pêst	Far.	1. Bâzı hayvanların vücûdunu saran tüylü deri ve bu derinin tüyleriyle berâber kurutulmuş şekli 2. Koyun vb. hayvanların derisinden yapılmış gocuk 3. Makam
posta	poste	İta.	1. Bir yerden bir yere gönderilen mektup, telgraf, paket vb.nin bütünü 2. Böyle bir çalışma yapanların bütünü
postacı	posteçî	Tür.	Postaya verilmiş olan mektup, telgraf, paket vb.ni gönderilen yere götüren posta idâresi görevlisi, müvezzi
postahane, postane	postexane, posexane	İta., Far.	Postaya verilen mektup, paket vb.nin teslim alındığı, ayırım ve dağıtımların yapıldığı posta teşkîlâtı binâsı
pot	pot	Tür.	1. Kötü dikiş sebebiyle kumaşta oluşan büzülme veya kıvrım 2. Poker vb. iskambil oyunlarında oyuncuların tümünce ortaya sürülen eşit miktardaki para

			veya fiş.
potin	potîn	Fr.	Koncu incik kemiğinin üstüne kadar çıkan, yan tarafından düğmelerle veya ön tarafından potin bağı ile kapanan bir ayakkabı çeşidi, fotin, konçlu ayakkabı
puç	puç	Far.	İşe yaramayan, hiçten ibâret, boş
pudra	podre, bodre	Fr.	Cildin daha güzel görünmesini ve korunmasını sağlamak için yüze ve tene sürülen, nişasta ve çeşitli mâdenî tozlardan yapılmış güzel kokulu, beyaz veya pembe renkte, ince toz hâlindeki tuvalet malzemesi
puhte	puxte	Far.	1. Pişmiş 2. Olgun, kâmil
pul	pul	Far.	1. Posta parasına ve damga resmine karşılık mektuplara ve evrâka yapıştırılmak üzere devletçe bastırılan ve belli bir ücret ödenerek alınan arkası yapışkan küçük kâğıt parçası 2. Eskiden kullanılan küçük mâdenî para, kuruşun küsûrâtından biri 3. İşlemelerde kullanılan parlak, ortası delik, küçük, çok ince mâden, jelatin veya sedeften levhacık 4. Kemik, boynuz, tahta veya plastikten yuvarlak ve yassı tavla taşı 5. Balıkların ve sürüngenlerin vücûdunu kaplayan boynuzsu sert levhacık 6. Kumaş üzerindeki zeminden farklı renkte yuvarlak benek
pulat, pulad	pulad	Far.	1. Çelik 2. Çelik gibi sert

pusu	buse, bose	Tür.	1. Birine ansızın saldırmak üzere saklanılıp beklenen yer 2. Saldırmaya hazır olma durumu
pusula	pisule	İta.	Üzerine kısa bir yazı, bir not veya hesap yazılmış küçük kâğıt
put	bit	Far.	Eski dinlerde, kendisine tapınılan bir ilâhı veya ilâhların bâzı niteliklerini temsil etmek üzere yapılmış resim ve heykel
put	put	Tür.	Üç dört tel ipekten bükülmüş iplik
puthane	bitxane	Far.	Putların bulunduğu tapınak
putperest	bitperist	Far.	Puta tapan kimse, fetişist
püf	pif	Tür.	Dudakları hafifçe büzerek dışarıya üflenen nefesin sesi
kol bastı	qolbest	Tür.	Güreşte ayağı kapılan pehlivanın rakîbinin aynı ayağını tutup çekmesiyle ortaya çıkan ve oyunu hükümsüz bırakan durum
rabıta	rabîte	Ar.	**1.** İki şeyi birbirine bağlayan nesne, bağ. **2.** Münâsebet, âlâka, bağ. **3.** Bağlılık, mensup olma, intisap. **4.** Tertip, düzen, nizam.
radar	radar	İng.	Radyo dalgaları gönderip yansıyanlarını alarak cisimlerin yerlerini, hızlarını, büyüklüklerini ve hareket istikāmetlerini belirlemeye yarayan, hava alanlarında, liman, gemi ve uçaklarda seyir güvenliğini sağlamak için kullanılan cihaz
radde	rade	Far.	Derece, mertebe, kerte

radyo	radyo, radyon	Fr.	1. Bir merkezden Herzt dalgaları hâlinde yayılan sesleri alarak yeniden sese çeviren âlet 2. Bu yolla yayın yapan istasyon 3. Böyle bir istasyonun çalıştığı yer, radyo evi
raf	ref	Ar.	1. Dolap ve hücrelerin içini birkaç kısma ayıran, üzerlerine öteberi veya kitap koymaya mahsus yatay levhalardan her biri, aynı maksatla bir duvara veya köşeye yerleştirilen tahta vb. levha 2. Üzerlerine öteberi konmak üzere, yanlarındaki çubuklara yatay durumda ve birbirine paralel olarak tutturulmuş levhalardan ibâret mobilya, etajer
rah, reh	rê	Far.	1. Yol 2. Usûl, tarz, sistem
rahnümun, rehnümun	rênimun, rênumun, rênuwrên	Far.	Rehber, kılavuz
ran	ran	Far.	Uyluk
rapor	raport	Fr.	1. İncelenmesi gereken bir husus hakkında o işi inceleyen kimse veya kurul tarafından hazırlanan, gözlem, düşünce ve tespitleri bildiren yazılı açıklama 2. Bir hastaya bir doktor veya kurul tarafından sağlık durumunu göstermek üzere verilen, hastalığı varsa teşhîsini ve durumunun gerektirdiği tedâvi, istirâhat vb. hususları tıbbî bir dille açıklayan yazı
raporcu	raportçî	Tür.	Bir işi, bir konuyu inceleyerek onunla ilgili rapor vermekle görevli kimse

rast	rast	Far.	1. Doğru, düz, eğri olmayan, müstakim 2. Sağ 3. Hakka ve hakîkate uygun, doğru, gerçek
rastgu	rastgo	Far.	Doğru söyleyen
rasti	rastî	Far.	1. Doğruluk 2. Doğrusu
rastkar	rastkar	Far.	Doğru iş gören, işi doğru olan
rastrev	rastrew	Far.	Doğru giden, doğru yürüyen
raz	raz	Far.	Gizlenen şey, sır
razdar	razdar	Far.	Sır tutan
razı	razî	Ar.	1. Kabul eden, uygun bulup benimseyen, olana boyun eğip rızâ gösteren 2. Hoşnut olan
reçel	reçel	Far.	Meyvelerin şekerle kaynatılması sûretiyle yapılan ve özellikle kahvaltılarda yenen tatlı yiyecek
reçete	raçîte	İta.	1. Doktorun hastasına gerekli gördüğü ilâcı ve kullanılış şeklini üzerine yazdığı kâğıt 2. Çözüm yolu, çâre
red	red	Ar.	1. Kabul etmeme, geri çevirme, geri döndürme 2. İleri sürülen bir durumu veya iddiayı yalanlama, kabul etmeme, cerhetme
refik	refîq	Ar.	1. Arkadaş, yol arkadaşı, yoldaş 2. Ortak, şerik
reftar	reftar	Far.	Gidiş, yürüyüş
reg	reg	Far.	Damar

reha	reha	Far.	1. Bolluk, genişlik 2. Gevşeklik, rehâvet
rehber	raber, rêber	Far.	1. Yol gösteren, kılavuz, delil 2. Bir kimseye, bir topluma tâkip edeceği fikrî yolda veya hareket tarzında önder olan kimse veya şey 3. Turist ve ziyâretçilere refâkat eden, onlara gittikleri yerler hakkında bilgi vermeyi meslek edinmiş olan kimse 4. Bir konu hakkında gerekli bilgilerin toplandığı kılavuz kitap
rehnüma, rahnüma	rênima	Far.	Yol gösteren kimse, kılavuz
rehrev, rahrev	rehrew, rarew, rêrew	Far.	Yolcu
rehvar, rahvar	rehwal	Far.	1. Sarsmadan yürüyen binek hayvanı 2. Binek hayvanının sarsmadan eşkin yürüyüşü
rejim	rijêm	Fr.	1. Usûl, düzen, sistem 2. Bir devletin yönetim şekli 3. Sağlığı düzeltmek veya korumak amacıyle uygulanan beslenme düzeni, perhiz, diyet
rem	rem	Far.	Ürkme, korkma, titreme
renç, renc	renc	Far.	Zahmet, eziyet, ıztırap
rençper, rencber	rencber	Far.	1. Tarla, bağ bahçe ve yapı işlerinde çalışan, taş, toprak taşımak, kazmak vb. ağır işler yapan gündelikçi, ırgat 2. Geçimini toprağı ekip biçerek sağlayan kimse, çiftçi

rende	rende	Far.	1. Ahşap yüzeyleri düzeltmek, pürüzsüz duruma getirmek için kullanılan, ağaç veya mâdenî bir gövdedeki yuva içine yerleştirilmiş keskin ve enli bir çelikten ibâret âlet 2. Üzerinde sıra ile küçük delikler veya çıkıntı şeklinde dişler bulunan, bâzı maddeleri üzerine sürterek ufalamaya yarayan mutfak âleti
rengarenk	rengawreng	Far.	1. Çeşit çeşit renkli, renk renk 2. Çok çeşitli, çeşit çeşit
rengin	rengîn	Far.	1. Parlak renkli 2. Güzel, hoş, latif
renk	reng	Far.	1. Cisimler tarafından aksettirilen ışığın gözde yaptığı etki sonucu meydana gelen duyum 2. Görünüş, tarz, şekil, sûret 3. Bir sesi ötekinden ayıran özellik
reside	resîde	Far.	Erişmiş, yetişmiş, ulaşmış, olgunlaşmış
resim	resim	Ar.	1. Bir nesne, bir canlı yâhut tabiatın kara kalemle, sulu veya yağlı boya ile kâğıt, bez vb. bir yüzey üzerine yapılan benzeri, tasvir, timsal 2. Fotoğraf 3. Görünen veya tasavvur edilen şekilleri çizme sanatı
reşme	reşme	Far.	At başlığında atın alnı ve burnu üzerine sallandırılan, üstüne gümüş veya altın yaldızlı süsler takılmış zincir
reva	rewan	Far.	Lâyık, uygun, yerinde, münâsip
revaç	rewac	Ar.	1. Sürümü, îtibârı olma, herkes tarafından aranır olma, sürüm 2. İtibar, değer, kıymet

revan	rewan	Far.	1. Yürüyen, giden 2. Akan 3. Su gibi akıp giden (ifâde), akıcı (şiir, söz vb.)
revende	rewinde	Far.	Giden, yürüyen, gidici
revgan, rugan	ruxan	Far.	Yağ
revnak	rewneq	Ar.	Göz alıcı güzellik, parlaklık, tâzelik, letâfet
rey	rey, ra	Ar.	1. Oy 2. Fikir, görüş, düşünce, ray
reyhan	rêhane	Ar.	Fesleğen
rez	rez	Far.	Bağ kütüğü, asma
rezene	razyane	Far.	Maydanozgiller familyasından, boyu 1 – 1,5 metreyi bulan, hoş kokulu, yaprakları almaşık dizilişli, saplı ve tüysüz, silindir biçimli gövdesi dik, şemsiye biçimindeki çiçekleri sarı renkte, şeker, nişasta, tanen, sâbit ve uçucu yağlar ve müshil hassaları taşıyan, yemeklerde anason gibi tat ve koku verici olarak kullanılan, silindirik, yeşilimsi esmer meyveler veren, tohum ve kökleri ilâçlarda kullanılan, gaz giderici, iştah açıcı, idrar söktürücü, kan arttırıcı hassalara sâhip, iki veya çok yıllık otsu, ıtırlı, Ege ve Akdeniz bitkisi. Foeniculum vulgare
rızk	rizq	Ar.	1. Allah tarafından herkese takdir edilen nîmet 2. Yiyecek, içecek şey, azık 3. Osmanlı Devleti'nde her ay sipâhîlere verilen maaş
rimel	remil	Fr.	Hanımların kirpiklerini daha uzun ve renkli

			göstermek için fırça ile sürdükleri bir çeşit yağlı sürme
risk	rîsk	Fr.	Zarara uğrama ihtimâli, riziko
riş	rîş	Far.	Sakal
rişe	rîşe	Far.	1. Saçak, püskül 2. Saçaklı kök
ritim, ritm	rîtm	Fr.	1. Zaman içinde düzen, intizam, düzüm, îkā 2. Âhenk
riyal	riyal	İsp.	1. İspanyol para birimi, pesetanın dörtte biri değerinde bir para 2. Suûdî Arabistan, Îran ve Yemen'in para birimi
rizan	rêzan	Far.	Dökülen, akan
robot	robot	Fr.	**1.** Üç veya daha fazla programlanabilir ekseni olan, otomatik kontrollü, çok amaçlı, bir yerde sâbit duran veya hareketli elektro-mekanik yapı. **2.** Aklını kullanmadan başkasının emir ve arzusuna göre hareket eden kimse.
roman	roman	Fr.	İnsan veya toplumu konu edinen, gerçek veya hayâlî kişiler etrâfında geçen olaylar dizisinin nesirle anlatıldığı uzun eser, büyük hikâye
rota	rewt	İta.	**1.** Bir gemi veya uçağın izlediği yol, seyir yolu. **2.** Gidilen yol.
ruberu	ruberu	Far.	Yüz yüze
ruh	roh, ruh	Ar.	1. İnsan ve hayvanda vücûdu canlı kılan, bilen, duyan ve idrak eden hayat gücü, hayat cevheri,

			can 2. Allah tarafından yaratıldıktan sonra insan bedenine üflenen, ölümden sonra da varlığı devam eden ve mâhiyeti tam olarak bilinemeyen ilâhî ve mânevî cevher 3. Duygu, his
ruhi	ruhî	Ar.	**1.** Ruhla ilgili. **2.** Rûhun tıp, psikoloji ve felsefeyi ilgilendiren hususlarına âit, ruhsal.
ruhsar	ruxsar	Far.	Yanak, yüz
ruhsare	ruxsare	Far.	Yanak, yüz, ruhsare
ruhsat	ruxset	Ar.	1. İzin, müsâade 2. Bir işe izin verildiğini bildiren belge, ruhsatnâme
Rum	Rum, Rom	Ar.	1. Yunan asıllı kimselere verilen isim 2. (İsim tamlamasının birinciögesi olarak) Bu kimselerle ilgili 3. Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde oturanlara verilen isim
rumal	rumal	Far.	1. Yüz süren 2. Yüz sürme
ruşen	roşin, rewşen	Far.	1. Parlak, aydın, aydınlık 2. Âşikâr, meydanda
ruşeni	roşnayî, roşinî	Far.	Parlaklık
ruspi	ruspî	Far.	Orospu, ruspik
rutin	rotîn	Fr.	Sıradan, alışılmışın dışında olmayan

ruy, ru	ru	Far.	1. Yüz, çehre 2. Yüz, yüzey, satıh 3. (İsim tamlamasının birinciögesi olarak) Taraf, cihet, yön
ruz	roj	Far.	Gün, gündüz
ruzi	rojî	Far.	1. Rızık, azık 2. Nasip, kader, kısmet
ruzigar, ruzgar	rojgar	Far.	Dünyânın içinde bulunduğu devir, zaman, vakit, dehr.
ruzname	rojname	Far.	Günlük gazete
ruznameci	rojnameçî	Tür.	Ruznâme tutan kimse, ruznamçeci
rüsva	riswa	Far.	Kötülükle şöhret bulmuş, rezil, kepâze kimse
rüşvet	rîşwe	Ar.	Bir görevliye, kānûnen yapması veya yapmaması gereken bir işte yasa dışı bir kolaylık sağlaması için verilen para yâhut sağlanan menfaat
saat	seat	Ar.	1. Gece ile gündüzden meydana gelen bir günün yirmi dörtte birine eşit olan altmış dakîkalık zaman birimi 2. Günün hangi zamânında bulunulduğunu belirtmeye yarayan ve 1'den 24'e kadar rakamlarla gösterilen belli vakitlerinden her biri 3. Vakit, zaman 4. Dünyânın sonu, kıyâmet
saba	seba	Ar.	Sabaha doğru kuzeydoğudan hafif hafif esen serin, hoş, latif bahar rüzgârı, tan yeli
sabun	sabun	Ar.	1. Yağlı maddelerden ve alkalilerden yapılan, kirli, yağlı şeyleri temizlemekte ve her türlü

			yıkama işinde kullanılan temizlik maddesi 2. Bu maddenin kalıp biçimine getirilmiş şekli
sabuncu	sabunçî	Tür.	Sabun yapan veya sabun satan kimse
sac	sac	Ar.	Hindistan'da yetişen, kerestesi çok sert ve değerli iyi cins ağaç
sac	sac	Tür.	1. Birkaç milimetre kalınlığındaki ince demir levha 2. Bu maddeden yapılmış olup üzerinde yufka, ekmek, gözleme vb. hamur işleri pişirilen hafif tümsek levha 3. Bu maddeden yapılmış olan
saç	saçuperçem	Tür.	Başı kaplayan killer
saçak	saçax	Tür.	1. Halı, havlu, yatak örtüsü vb.nin kenarlarında uzunca bırakılan, atkı veya çözgü ipliklerinin bağlanması sûretiyle yapılan püskül 2. Bâzı döşemeliklerin, giyim eşyâlarının kenarına dikilen, sırma ibrişim vb.nden yapılmış süslü püskül
saçma	saçme	Tür.	1. Bir değeri olmayan, yersiz, tutarsız, mantıksız söz 2. Av fişeklerinin içine konan çeşitli boylardaki yuvarlak küçük kurşun tânelerinden her biri 3. Akla ve mantığa pek uygun olmayan, yersiz, tutarsız
sade	sade	Far.	1. Süsü olmayan, üzerinde süsleme bulunmayan, yalın 2. Gösterişi sevmeyen, iddiasız 3. Özentisiz, gösteriş kaydından uzak, tantanasız

			4. İçine bir şey katılmamış 5. (Kahve için) Şekersiz 6. Süs ve zorlamadan uzak, açık ve anlaşılır
saf	saf	Ar.	1. İçine temizliğini bozacak bir şey karışmamış olan, temiz, duru, arı, berrak, hâlis 2. Kurnazlığa aklı ermeyen, içinde fesatlık olmadığı için kolayca aldatılabilen (kimse), saftirik
saf	sef	Ar.	1. Yan yana düzgün bir şekilde sıralanan kimselerin meydana getirdiği dizi, sıra 2. Cemâatle namaz kılanların yan yana dizilmek sûretiyle meydana getirdikleri sıralardan her biri 3. Aynı düşünce ve menfaatler etrâfında birleşen kimselerin meydana getirdiği topluluk, grup
safra	sefra	Ar.	Karaciğerin salgıladığı yeşil sarı renkte acı sıvı, öd
sağ	sax	Tür.	1. Yaşamakta olan, hayatta bulunan (kimse), diri, canlı 2. Sağlam, sağlıklı, sıhhatli
sağlam	saxlem	Tür.	1. Bozulmadan, değişmeden uzun süre varlığını koruyabilen, dayanıklı 2. Kırılmamış, bozulmamış, zarar görmemiş olan 3. Sakatlığı ve hastalığı olmayan, sağlıklı, sıhhatli
sahan	sehen	Ar.	İçinde yemek ısıtılan, yumurta vb. pişirilen, derinliği az, bakır, alüminyum, çelik vb.

			mâdenî kap
sahip	sahêb	Ar.	1. Bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi istediği gibi kullanabilme hakkını elinde bulunduran kimse, mâlik 2. Bir şeyi hükmü altına alıp gerektiği gibi kullanan, ona tasarruf eden kimse 3. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Bahsedilen şey kendisinde bulunan, o vasfı hâiz olan kimse 4. Himâye eden kimse, koruyucu, hâmî
saht	sext	Far.	1. Sert, katı 2. Güç, zor, zahmetli 3. Güçlü kuvvetli, sağlam, muhkem
sahte	saxte	Far.	1. Aslına benzetilerek yapılmış, aldatmak amacıyle taklit edilmiş olan 2. Düzme, uydurma, gerçek olmayan 3. Yapmacık, gösterişten ibâret
sahteci	saxteçî	Tür.	Sahtekar
sahtekar	saxtekar	Far.	1. Aldatmak, menfaat sağlamak için bir şeyin sahtesini yapan (kimse) 2. Olduğundan başka görünüp yapmacık tavırlar takınan, bu yolla karşısındakini aldatan (kimse)
saka	seqa	Ar.	1. Evlere dışarıdan su taşıyan kimse 2. Yeniçeri ocağının su ihtiyâcını sağlayan kimselerden her biri
sakat	seqet	Ar.	1. Vücûdunda bir eksikliği veya bir organında ârızası bulunan (canlı), engelli, özürlü, alil 2. Hasta veya kusurlu 3. Eksik, kusurlu, bozuk, hatâlı

			4. Bir şeyin kusurlu, bozuk, işe yaramaz tarafı
saki	saqî	Ar.	1. İçki meclisinde içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse 2. İnsanda Allah aşkını uyandıran, gönüle Allah sevgisi sunan kimse
sako	saqo	İta.	Elbise üstüne giyilen, kısa ve bolca bir paltoyu andıran üstlük
sal	sal	Far.	Yıl, sene
salar	salar	Far.	Baş, başkan, reis, kumandan
salata	zelate	İta.	Çiğ ot ve sebzelere patates ve havuçla limon veya sirke, tuz, zeytin yağı, soğan vb. lezzet verici maddeler karıştırılmak sûretiyle yapılan ve yemeklerle birlikte yenen yiyecek
salavat	selewat	Ar.	"Allahım, (Efendimiz) Hz. Muhammed'e ve (Efendimiz) Hz. Muhammed'in soyundan gelenlere salât eyle, onların şeref ve kadrini yücelt" anlamına gelen "Allâhümme salli alâ (seyyidinâ) Muhammedin ve alâ âli (seyyidinâ) Muhammed" cümlesi veya aynı anlama gelebilen duâlardan her biri
salbesal	salbesal	Far.	Yıldan yıla, her yıl
saldide	saldîde	Far.	1. Yaşlanmış, kocamış, çok yaşlı, salhurde 2. Güngörmüş, tecrübeli (kimse)
salih	salih	Ar.	1. Elverişli, uygun, yarar 2. Dînin emrettiği hususlara uygun davranan, iyi amel sâhibi, günah işlemekten kaçınan (kimse)
salis	salîs	Ar.	Üçüncü

salname	salname	Far.	Yılda bir çıkan ve o yılın belirli konularla ilgili önemli olaylarını anlatan kitap, dergi vb. Yıllık
salon	salon	Fr.	1. Bir evin misâfir kabul edilen en büyük ve en güzel döşenmiş odası 2. Dükkan, mağaza
salt	selt	Tür.	Sâdece, yalnız, sırf
salta	selte	Rum.	Yakasız, iliksiz, kolları bol, cepken biçiminde, kadife veya çuhadan bir nevi kısa ceket
saltanat	seltenat	Ar.	1. Hükümdarlık, sultanlık 2. Bolluk, zenginlik, şatafatlı ve gösterişli yaşayış, debdebe, dârat 3. Hâkimiyet, güç
saman	saman	Far.	Servet, zenginlik
san	san	Tür.	1. Ün, şan, şöhret 2. Unvan 3. Bitkilere dadanan bir hastalık.
sanat	senat	Ar.	1. Duygu, tasavvur ve fikirleri etkili bir biçimde ve göze gönle hitap edecek şekilde söz, yazı, resim, heykel vb. ile ifâde etme husûsundaki yaratıcılık 2. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Bir şeyi gerektiği gibi tam ve güzel yapmak için sâhip olunması gereken bilgi ve ustalık 3. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Belli bir milletin veya topluluğun anlayış ve zevkine uygun olarak gelişmiş olan anlatım biçimi ve bu biçime göre meydana getirilmiş eserlerin bütünü 4. Zanaat, insanların maddî ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan ve el emeğine dayanan iş

sanatkar	senatkar	Ar., Far.	1. Güzel sanatların bir dalında sanat niteliği taşıyan eserler veren kimse, sanatçı 2. Sanat yeteneği olan, sanatlı bir eser meydana getirme yeteneğine sâhip bulunan kimse 3. Artist, sanatçı
sandal	sendel	Rum.	Kürekle yürütülen kısa, genişçe deniz teknesi
sandal	sendel	Fr.	Bir taban ve ayağı sarmak üzere buna tutturulmuş kordon veya meşin şeritlerden ibâret açık bir tür ayakkabı, sandalet
sandık	sinduk	Ar.	1. İçine saklanması istenen şeyler konan, dört köşe büyük bir kutu şeklindeki kapaklı ev eşyâsı 2. Malların ambalajlanmasına yarayan tahta kasa 3. Seçimlerde oyların içine atıldığı bir çeşit kasa 4. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Bâzı kurumlarda belli bir maksat için sarfedilmek üzere para toplayan kuruluş 5. Eskiden resmî dâire veya şirketlerde paraların saklandığı yer, kasa, vezne
santim	santîm	Fr.	Herhangi bir birimin, özellikle metrenin yüzde biri
santimetre	santîmetre	Fr.	1 metrenin yüzde biri olan uzunluk birimi, santim
sardunya	sardonya	İta.	Sardunyagiller familyasından, ana yurdu Güney Afrika olan, düzgün çiçekli, çok yıllık otsu süs bitkisi ve bu bitkinin çoğunlukla pembe renkli olan iri ve güzel çiçeği

sarf	serf	Ar.	1. Harcama, masraf etme 2. Bir şeyi bir işte kullanma, o yolda harcama 3. Şekil bilgisi
sargı	salxî	Tür.	Sağlamlaştırılmak, korunmk veya örtülmek istenen bir şeyin üzerine sarılan, esnek bir mddeden yapılmış uzun ve dar parça.
sarraf	seraf	Ar.	Altın, mâdenî ve kâğıt paraları birbiriyle değiştirmeyi, bozmayı, tahvil alış verişi yapmayı meslek edinmiş kimse
saten	satan	Fr.	1. Atlas denen makbul ipekli kumaş 2. Atlasa benzer parlak pamuklu veya sentetik kumaş 3. Bu kumaştan yapılmış
satur	satur	Ar.	Satır sözünün eski metinlerde görülen asıl şekli, büyük bıçak
saye	saye	Far.	1. Gölge 2. Yardım etmek, destek olmak sûretiyle kayırma, koruyup gözetme, himâye
sayeban	sayeban	Far.	1. Gölgelik 2. Büyük çadır, otağ 3. Koruyup gözeten, himâye eden kimse, koruyucu, hâmî
sayedar	sayedar	Far.	"Gölgesi olan, gölge yapan" Koruyan, gözeten
sayvan	seywan	Far.	1. Bir yerin güneşten korunması için üzerine herhangi bir maddeden yapılan dam saçağı gibi düz veya meyilli gölgelik 2. Evlere bitişik olarak yapılan, direkler üzerine oturmuş, önü açık, üstü örtülü yer

			3. (Çiçek için) Şemsiye
saz	saz	Far.	1. Her çeşit mûsikî âletine verilen isim, çalgı 2. Halk mûsikîmizde bağlama, cura vb. telli çalgılara verilen ortak isim 3. Halk mûsikîmizde daha çok saz şâirleri tarafından kullanılan, gövdesi oyularak yapılmış uzun saplı, telli çalgı
se	sê	Far.	Üç
sebel	sebel	Ar.	Göze inen, görüşü dumanlı ve bulanık hâle getiren perde, dumanlı ve bulanık görme hastalığı
sebep	sebeb	Ar.	1. Bir şeyin olmasına yol açan şey, durum yâhut kimse, neden, bâis, âmil 2. Bahâne, vesîle 3. Bir amaca ulaşmak için kullanılan, bir amaca ulaştıran şey, vâsıta
sebil	sebîl	Ar.	1. Yol, tarik 2. Bilhassa kandil vb. mübârek günlerde hayır maksadıyle ücretsiz olarak dağıtılan içme suyu 3. Bolluğundan dolayı herkese su gibi bedâva dağıtılan veya çok ucuza satılan şeyler için kullanılır
sebilci	sebîlçî	Tür.	1. Hayır maksadıyle halka içme suyu dağıtan kimse. 2. Bir sebilhânede su dağıtmakla görevli olan kimse.
sebz	sewz	Far.	Yeşil
sebze	sewze	Far.	1. Kök, sap, yaprak ve çiçeklerinden çeşitli yemekler yapılan veya çiğ olarak yenen yeşil bitki ve otlara verilen ortak ad, zerzevat

			2. Bu bitkilerden yapılan yemek
sebzeci	sewzeçî	Tür.	Sebze satan kimse, manav, zerzevatçı
sebzevat	sewzewat	Far., Ar.	Sebzeler, zerzevat
sebzi	sewzî	Far.	1. Yeşille ilgili, yeşil 2. Çayır çimen, yeşillikle kaplı yer
seda	seda	Far.	1. Ses, âvaz 2. Yankı, aksisedâ
sedef	sedef	Ar.	1. Midye, istiridye vb. deniz hayvanlarının kabuklarının iç tarafında teşekkül eden ve süslemelerde, süs eşyâlarında kullanılan beyaz menevişli, çok sert, parlak madde 2. Midye, istiridye gibi içinde inci bulunan deniz hayvanı 3. Bu maddeden yapılmış, bu madde ile süslenmiş
sefa	sefa	Ar.	Gönül şenliği, rahat, huzur, kedersizlik
sefer	sefer	Ar.	1. Yolculuk, seyahat 2. Gemi, uçak vb. taşıt araçlarının kalkış yerinden varış yerine kadar yaptığı yolculuk 3. Allah sevgisiyle dolup taşan insan gönlünün dünyevî bağlardan kurtulup Cenâbıhakk'a yönelişi, maddeden mânâya yolculuğu
seferber	seferber	Ar., Far.	Savaşa gönderilmek üzere hazırlanmış veya savaşa girmiş
sefer tası	sifirtas, sefertas	Ar., Tür.	Üst üste konulan ve sâbit durmalarını sağlayacak biçimde yapılmış bir sap yardımıyle kolayca taşınabilen yemek kapları takımı veya bu kaplardan her biri.

seg	seg	Far.	Köpek
segah	sêga	Far.	1. Mûsikîmizde segâh beşlisiyle hicaz dörtlüsünün birleşmesinden meydana gelen ve segâh perdesinde karar kılan en eski ve beğenilerek kullanılan bir birleşik makam 2. Mûsikîmizde orta sekizlide koma bemollü "si" sesi, segâh perdesi
seher	seher	Ar.	Tan yerinin ağarmasından biraz önceki zaman veya şafağın sökmek üzere olduğu vakit
sehpa	sêpa	Far.	1. Üç ayaklı masa veya iskemle 2. Dört ayaklı küçük alçak masa
selam	silam	Ar.	1. Bir kimseye veya bir topluluğa yakınlık, sevgi ve nezâket göstermek, sağlık, esenlik ve başarı dilemek için "selâmün aleyküm, merhaba, hayırlı işler" gibi sözlerden birini söyleme yâhut aynı dileği taşıyan bir işâret veya harekette bulunma 2. Bir askerin üstlerine ve törenlerde bayrak, sancak, askerî birlik vb.ne saygısını göstermek üzere, şekli yönetmeliklerce belirlenmiş olduğu üzere belli bir biçimdeki duruş ve hareketi 3. "Her türlü ayıp ve noksandan uzak bulunan, kullarını huzur ve selâmete eriştiren" anlamlarında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır
selamet	selamet	Ar.	1. Ruh ve beden yönünden sağlıklı olma, esenlik 2. Tehlikeden uzak olma, güvenlik 3. Kurtulma, kurtuluş 4. (İfâde, fikir vb. için) Doğruluk, düzgünlük,

			sağlamlık
sele	sele	Fr.	Yayvan sepet
sel	selga	Tür.	"Sel" ve "-gah" şeklinde meydana gelen kelime "sel" anlamına gelmektedir.
selvi	selvî	Tür.	Servigillerden, kışın koyu yeşil yapraklarını dökmeyen, daha çok mezarlıklara dikilen uzun ömürlü, güzel kokulu, kozalaklı, ince uzun ağaç.
semaver	semawer	Rus.	Kömür veya elektrikle içinde su kaynatılan ve üzerine konan demlikte çay demlenen bakır, pirinç vb.den yapılmış ayaklı, musluklu çay pişirme kabı
sera	sera	Far.	1. Hükümdarların veya devlet başkanlarının oturduğu büyük ve gösterişli binâ 2. Hükümdar veya devlet başkanı ve bunların çevresi
seramed	seramed	Far.	Başta bulunan, başta gelen, ileri gelen kimse
serap, serab	serab	Far.	1. Çöl, çorak arâzi vb. yerlerde atmosferdeki ışık kırılması ve sıcaklık sebebiyle ortaya çıkan su görüntüsü 2. Peşinden koşulan, fakat gerçekleşmesi mümkün olmayan şey, hayal, hülyâ
serapa	serapa, sertapa	Far.	Baştan ayağa kadar, baştan başa, bütün, tamâmen
seraperde	seraperde	Far.	1. Saray, konak vb. yerlerde haremle selâmlığı ayıran, konak veya çadır kapısına asılan büyük, kalın perde 2. Pâdişah çadırı, otağ

seraser	seraser	Far.	Baştan başa, tamâmıyle
serasime	serasîme	Far.	1. Sersem, şaşkın 2. Sersem bir şekilde, şaşkın şaşkın
serbeser	serbeser	Far.	1. Baştan başa 2. Baş başa, birlikte, berâberce 3. Başa baş, denk
serbest	serbest	Far.	1. Herhangi bir kısıtlamaya, şarta ve zorlamaya bağlı olmadan davranabilen, istediği gibi karar verip istediği gibi hareket edebilen 2. O anda yapacak bir işi olmayan, o sırada boş olan 3. Tutuklu, esir veya bağımlı olmayan, hür, özgür 4. Herhangi bir güç tarafından engellenmeyen, bir şeye veya yere bağlı olmayan 5. Belli kurallara bağlı olmayan 6. Rahat hareket eden, rahat konuşan, sıkılgan ve utangaç davranmayan 7. (Genç kız ve kadınlar için) Davranışlarında görgü kurallarını, toplumun verdiği hükümleri fazla umursamayan, rahat hareket eden
senet	sened	Ar.	1. Gerektiğinde bir anlaşmayı ispat etmek yâhut bir borcun, mal veya hakkın kime âit olduğunu belirtmek maksadıyle yazılıp imzalanan belge 2. Kuvvetli örnek, delil, bürhan 3. Tapu
sengin	sengîn	Far.	1. Taştan yapılmış, taştan 2. Taş gibi katı, sert
sengtıraş	sengtiraş	Far.	Taş yontan, mermer sütunlar, başlıklar ve

			kabartma tezyînat yapan taşçı ustası
sepet	sebete	Far.	1. Kamış, saz, ince söğüt dalları, hurma lifleri vb.nden örülerek yapılan, yiyecek veya eşyâ taşımaya mahsus, muhtelif şekillerde, kulplu veya kulpsuz kap 2. Balıkçıların istakoz, deniz böcekleri vb.ni avlamakta kullandıkları huni veya terâzi biçiminde, sazdan örülmüş balık kapanı 3. Motosikletlerin yan tarafında sürücüden başka kimseler için yapılan oturma yeri 4. Basketbolda içinden top geçirildiği zaman sayı kazanılan, bir direğe asılı, etrâfı demir çemberli, altı açık ağ
ser	ser	Far.	1. Baş, kafa 2. Doruk, zirve, tepe 3. Uç
serbesti	serbestî	Far.	Serbestlik, özgürlük
serbülend	serbilind	Far.	Yüksek, yüce, âlî
sercem	sercem	Far.	Toplam
serçe	serçe	Tür.	Serçegillerden, koyu boz renkli, yuvarlak başlı, kısa boyunlu, uzun kuyruklu, gagası koni biçiminde, sıçrayarak yürüyen, çırpınarak uçan ve kışın göç etmeyen küçük ötücü kuş
serçeşme	serçeşme	Far.	Çeşme başı, su başı, pınar, kaynak
serd	sard, serd	Far.	1. Soğuk 2. Sert, şiddetli
serdar	serdar	Far.	1. Kumandan, başkumandan 2. Bir topluluğun başı, en ileride geleni

serdefter	serdefter	Far., Ar.	En başta bulunan, önder, başkan, reis
serdeste	serdeste	Far.	1. Bir topluluğun başı, reisi durumunda olan kimse 2. Kalenderîlerin, nefislerini irâdeleriyle terbiye ettiklerinin delîli olarak ellerinde taşıdıkları kalın ve budaklı çomak
serdi	sardî	Far.	1. Soğuk olma, soğukluk 2. Şiddetli olma, sertlik, haşinlik
serencam	serencam	Far.	Bir iş, bir durum veya olayın iyi veya kötü sonu, âkıbeti
serfiraz	serfiraz	Far.	1. Başını kaldıran, yücelere, yükseklere uzanan 2. Benzerlerinden üstün olan (kimse), seçkin, mümtaz
sergerdan	sergerdan	Far.	Başı dönen, ne yapacağını bilmeyen, şaşırmış, sersemlemiş bir durumda olan (kimse), şaşkın, perîşan
sergin	sergîn	Tür.	1. Serilmiş, yayılmış 2. Hastalanıp yatmış
sergüzeşt	serguzeşt	Far.	Mâcerâ, serüven
serhaddar	serheddar	Far., Ar.	Sınır muhâfızı
serhat, serhad	serhed	Far., Ar.	Sınır boyu, hudut
serheng	serheng	Far.	Bekçi, yasakçı, kavas
serhoş, sarhoş	serxoş	Far.	1. Alkollü bir içki veya keyif verici bir madde etkisiyle az veya çok kendini bilmez, kendine hâkim olamaz duruma gelmiş (kimse)

			2. Bir şeyden kendini kaptıracak derecede mutluluk duyan kimse, mest
serkar	serkar	Far.	1. Bir işi yöneten ve kontrol eden makam 2. Bir işin başında bulunan kimse, müdür, kâhya vb.
serkeş	serkeş, serkêş	Far.	Dik başlı, dik kafalı, inatçı, itâatsiz (kimse), isyankâr
serma	serma	Far.	Kış, soğuk
sermaye	sermaye	Far.	1. Bir gelir elde etmeye imkân sağlayan bütün araçlara verilen ad, üretim araçlarının bütünü 2. Bir ticârî işe konan para ve paraya çevrilebilir malların bütünü, ana para, kapital 3. Bir servetin para ile ifâde edilen kısmı 4. Bir malın mâliyet fiyatı 5. Servet, varlık
sermayedar	sermayedar	Far.	1. Sermâyesi olan, bir yere, bir teşebbüse sermâye yatırmış olan, sermâye sâhibi (kimse) 2. Kapitalist
sermest	sermest	Far.	Sarhoş
sermesti	sermestî	Far.	Sarhoşluk
sername	sername	Far.	1. Yazı, mektup, tezkere vb.nin başlığı, başlık 2. Bir grubun, bir tâifenin başı
sernigun	sernixun	Far.	Ters dönmüş, baş aşağı, tepetaklak
serpençe	serpence	Far.	Kuvvetli, zorlu, güçlü el, güç, kuvvet
serpuş	serpoş	Far.	Başa giyilen şey, başlık
sersem, sersam	sersam	Far.	Zihnini toplayamaz, bildiğini hatırlayamaz durumda olan, kafası karışık (kimse), şaşkın

serseri	serserî	Far.	1. Belli bir işi olmayan, yersiz yurtsuz, başıboş, âvâre (kimse) 2. Edep ve terbiyesi noksan, davranışları uygun olmayan, külhanbeyi tipli (kimse), hayta
sert	sirt	Tür.	1. Zorlukla kırılabilen, kesilmesi, çizilmesi, işlenmesi güç olan, katı 2. Esnekliği az olan, kolayca eğilip bükülmeyen 3. Güçlükle çiğnenen, çiğnenmesi güç olan 4. Bağışlaması, hoş görüsü olmayan, müsâmahasız, katı 5. İncitici, kırıcı
serübün	serubin	Far.	Bir şeyin aslı esâsı
server	serwer	Far.	Bir topluluğun en ileri geleni, başkan, reis
serzede	serzede	Far.	Baş göstermiş, uç vermiş, ortaya çıkmış, zâhir olmuş
serzeniş	serzenişt, serzeniş	Far.	Başa kakma, sitem, takaza
sevda	sewda	Tür.	1. Kuvvetli sevgi, aşk, muhabbet 2. Kara sevdâ, mâlihulyâ.
sevüm	sêyem	Far.	Üçüncü, süvüm
seyahat	seyahet	Ar.	Şehirden şehire, ülkeden ülkeye yapılan yolculuk, uzak yerlere yapılan gezi
seyek	sêyek	Far.	Tavla ve zar oyunlarında atılan zarlardan birinin üçü, diğerinin biri gösteren taraflarının üste gelmesi şeklindeki oyun sayısı, üç bir
seyid	seyd	Ar.	1. Efendi, önder, reis 2. Hz. Muhammed'in küçük torunu Hz.

			Hüseyin'in soyundan gelen kimse
seyir	seyir, seyr	Far.	Gezme ve seyir yeri, gezi, mesîre
seyran	seyran	Far.	Gezip dolaşma, gezme, gezinti
seyrangah, seyranga	seyranga, seyrange	Far.	Gezme ve seyir yeri, gezi, mesîre
seyyah	seyah	Ar.	Seyâhat eden, uzak ülkeleri gezip dolaşan kimse, gezgin
sıfat	sifet	Ar.	1. Bir kimse veya şeyin sâhip olduğu nitelik, ona âit olan özellik, hal ve vasıf 2. Bir ismi belirten veya niteleyen kelime türü
sığınak	sîxinax	Tür.	1. Güven içinde olunacak, korunma, bağışlanma veya yardım isteğiyle sığınılacak yer veya makam, melce 2. Hava bombardımanı, top mermileri, zehirli gaz vb. tehlikelerden korunmaya uygun olan veya bu amaçla yapılan yer
sıhhat	sehet	Ar.	Sağlık, esenlik, âfiyet
sınır	sinur	Rum.	1. İki devletin topraklarını, değişiklik gösteren iki bölgeyi, idârî veya hukūkî olarak bölünmüş il, ilçe, arâzi vb.ni ayıran çizgi, hudut 2. Bir şeyin vardığı en son derece, son mertebe
sınırdaş	sinurdaş	Tür.	Ortak sınıra sâhip, sınır komşusu olan (kimse), hemhudut
sınır dışı	sinurdaş	Tür.	Ülke sınırlarının ötesi, hudut dışı.
sıra	sire	Tür.	1. Birbiri ardınca veya yan yana düz ve doğru bir şekilde dizilmiş kimselerin veya şeylerin tamâmı, dizi, saf 2. Düzgün ve düzenli bir şekilde sıralanmış,

			dizilmiş kimse veya şeylerin durumu 3. Düzen, tertip, nizam 4. Nöbet 5. (İsim tamlamasının birinciögesi olarak) Nöbetleşerek yapılan
sırf	sirf	Far.	Yalnız, ancak, sâdece
sıvamak	suwaxdan	Tür.	1. (Duvar vb. bir yerin yüzeyini) Sıva ile kaplamak, örtmek 2. (Sıva harcını mala vb. ile) Duvar yüzeyine sürmek, yaymak
si	sî	Far.	Otuz
siftah	siftah, serfetah	Ar.	1. Bir maldan yapılan ilk satış veya günün ilk alış verişi 2. İlk olarak
sigara, cigara, cıgara	cigere, cixare	İsp.	Sigara fabrikalarında kısa, uzun, filitreli, filitresiz olarak özel kâğıtlara sarılıp paketlenen veya elle sarılan, bir ucundan yakılarak dumanı ağızdan içe çekilmek sûretiyle içilen kıyılmış tutu
sihir	sîhir	Ar.	1. Büyü, efsun 2. Karşı konulmaz çekicilik, güçlü etki, kuvvetli câzibe
sihirbaz	sîhirbaz	Ar., Far.	Sihir yapan kimse, büyücü
sikke	sikke	Ar.	Mâdenî para
siktir	siktir	Tür.	"Defol, yıkıl karşımdan!" anlamında küfür sözü
sil	sîl	Ar.	Verem

silah	sîlah	Ar.	Düşmanı öldürmek, imhâ etmek veya kendini savunmak maksadıyle kullanılan her türlü âlet
sille	zille	Far.	1. Tokat, şamar 2. Belâ, felâket, musîbet
sim	sîm	Far.	1. Gümüş 2. Gümüşe benzeyen, gümüş taklidi sırma veya mâden 3. İpek veya iplik üzerine mâdenî ince tel sarılarak yapılan ve işlemelerde kullanılan bir iplik çeşidi 4. Gümüşten yapılmış, gümüşten mâmul 5. Gümüş gibi parlayan, gümüş gibi beyaz ve parlak
sima	sîma	Far.	1. Yüz, çehre 2. Kimse, şahıs, şahsiyet, tip
simit	simît	Ar.	Halka şekline getirilen beyaz un hamurunun fırında çıtır hâle gelinceye kadar pişirilmesiyle elde edilen susamlı veya susamsız yiyecek
sine	sîne	Far.	1. Göğüs, bağır, sadr 2. Gönül, kalp, yürek
sinebent, sinebend	sînebend	Far.	Göğüs bağı, sütyen
sinek	sînek	Tür.	Çift kanatlılardan, karasinek, sivrisinek vb. pek çok çeşidi olan uçucu böceklerin ortak adı
sinema	sînema		1. Bir hareket sâniyede 24 kısma ayrılarak resimlendikten sonra bu resimlerin oluş sırası ile ve aynı hızla gözün önünden geçirilmesi hâlinde bakanın hareketi kesintisizmiş gibi görmesine dayanan göz aldanmasından

			faydalanılarak hareketleri, olayları sanki tekrar oluyormuşcasına perdede gösterme, canlandırma 2. Bununla ilgili sanat kolu, yedinci sanat 3. Hazırlanmış olan filimlerin perdeye aksettirilerek gösterildiği salon, binâ, mahal
sinepuş	sînepoş		Göğüslük, zırh
sini	sinî		Bakır, pirinç vb. mâdenden büyük yuvarlak tepsi
sipare	sîpare	Far.	Kur'ân-ı Kerîm'i meydana getiren otuz cüzden her biri
sipas	sipas, supas	Far.	Şükür ve övgü, hamd ve senâ
sipasgüzar	supasguzar	Far.	Allah'a şükreden, hamd ü senâda bulunan.
siper	siper	Far.	1. Korunmak, gizlenmek maksadıyle arkasına, altına veya içine sığınılacak, saklanılacak şey 2. Savaşta düşmana hedef olmamak için açık arâzide kazılan ve çıkarılan toprağı ön kısma yığmak sûretiyle meydana getirilen bir veya çok kişilik korunma yeri
sir	sîr	Far.	Sarmısak
sirac	sîrac	Far.	1. Kandil, mum, meş'ale gibi aydınlatma aracı 2. Işık
sis	sîs	Tür.	Çok küçük su veya buhar tâneciklerinden oluşan bulutların alçalarak yeryüzüne inmesi sonucu etrâfa yayılan beyaz duman
sitan	sitan	Far.	Sonuna geldiği kelimelere "alan, alıcı" anlamı katarak Farsça usûlüyle birleşik sıfatlar yapar

sitare	sitare	Far.	Yıldız
sitayiş	sitayîş	Far.	Övme, övgü, medih
sitayişkar	sitayîşkar	Far.	Öven, övücü, methedici
sitem	sitem	Far.	Eziyet, cefâ, zulüm, haksızlık
sitemdide	sitemdîde	Far.	Zulüm görmüş, haksızlığa uğramış
sitemger	sitemger	Far.	Zulüm ve haksızlık yapan, zâlim, sitemkâr
sitemkar	sitemkar	Far.	1. Zulüm ve haksızlık eden, zâlim, sitemger 2. Sitem eden, sitemli
soba	zopa, sobe, soba	Mac.	İçinde odun, kömür, gaz vb. yakılan ve pek çok çeşidi bulunan, borulu veya borusuz ısıtma aracı
sofra	sifre	Ar.	1. Üzerine yiyecekler, içecekler, tabak, kaşık, çatal vb. konularak çevresine oturulup yemek yenilecek şekilde düzenlenmiş masa, sini, yaygı vb. 2. Daha çok yolculukta kullanılan ve yere yayılarak üzerinde yemek yenildikten sonra kenarlarındaki halka veya deliklerden geçirilmiş ip yardımıyle toplanıp torba hâline getirilerek kolayca taşınabilen, meşin vb.nden yapılmış dâire şeklinde yaygı
sofracı	sifreçî	Tür.	Saray ve konaklarda sofra ve yemek hizmetiyle görevli kimse
sort	şort	İng.	Binâlarda elektrik akımı alınan priz, duy vb. yerlerden her biri
sos	sost, sos	Fr.	Domates, baharat, sarmısak, süt, un, yağ vb. ile yapılan ve bâzı yemeklerin üzerine dökülen

			terbiye
suz	soz	Far.	Iztırap, acı.
star	star	İng.	Sinema veya müzikhol yıldızı
sucuk	sicuq	Tür.	1. Baharatla terbiye edilmiş kıymanın inek veya koyun bağırsakları içine doldurulup kurutulması ile elde edilen yiyecek 2. Ceviz, bâdem içi, fındık, fıstık vb. kuru yemişleri pekmez veya şekerli nişastaya batırmak sûretiyle yapılan tatlı yiyecek, bandırma
suç	suç	Tür.	1. Bir kimse veya topluluğun isteyerek ve bilerek yaptığı, töre ve ahlâka aykırı davranış, kabahat 2. Kānunca yasaklanan ve yine kānunca konulmuş bir cezâyı gerektiren davranış, cürüm 3. Günah
sud	sud	Far.	Fayda, kâr
sudbahş	sudbexş	Far.	Fayda veren, kazanç sağlayan
sudmend	sudmend	Far.	Faydalı
sufi, sofi	sofî	Ar.	1. Tasavvufa inanan, tasavvufu bir hayat görüşü olarak benimseyen, tasavvuf ehli kimse, derviş, mutasavvıf 2. Sofu
sulh	sulh	Ar.	1. Savaştan sonra barışma, barış 2. Uyuşma, uzlaşma
sultan	siltan, sultan	Ar.	1. Hükümdar 2. Pâdişah âilesine mensup anne, kız kardeş,

			kız çocuk gibi kadınlara verilen unvan 3. Mânevî saltanatları sebebiyle bâzı din ve tasavvuf büyüklerine ve tarîkat pirlerine verilen unvan
sumak, somak	simaq	Ar.	1. Antep fıstığıgiller familyasından, Kuzey ve Güney yarı kürenin ılıman bölgelerinde yüz elliye yakın türü bulunan, çoğu zehirli, kabuğu hekimlikte, yaprakları boyacılık ve dericilikte kullanılan ağaç veya ağaççık 2. Bu ağacın ekşilik vermesi için dövülerek yemeklere, kebaplara katılan, mercimek büyüklüğündeki kırmızı renkli meyvesi
suna	sone	Tür.	Göl ördeği
sur	şure	Ar.	Düşman hücumlarından korunmak için şehrin etrâfına çekilen yüksek duvar, kale duvarı
sura	sîre	Tür.	Bir çeşit ince ve yumuşak ipekli kumaş
super	super	Fr.	Alışılmış ölçülerden daha iyi, daha güzel, daha yüksek nicelik ve niteliklere, özelliklere sâhip olan
suhan	suhan	Far.	Söz, lakırdı, kelâm
su oluğu (oluk)	sulawik	Tür.	1. Bir şeyin akmasına yarayan üst tarafı açık boru 2. Çatılardaki derelerde toplanan yağmur sularını yağmur borusuna götüren, suyun akacağı yöne doğru meyilli olarak yerleştirilmiş, çinko, galvanizli sac veya plastikten üstü açık kanal 3. Toprak veya taş üzerinde suyun akması için açılmış su yolu

surahi, sürahi	surahî	Ar.	İçine su, şerbet, şarap vb. şeyler koymaya yarayan, uzun boyunlu cam veya billûr kap
susen, sevsen, süsen	sosen, sosin, susen	Far.	Susam denen bitki
suud	suud	Ar.	Yükseğe, yukarıya çıkma, yükselme, yücelme
suzan	sozan	Far.	1. Yakan, yakıcı 2. Yanan, yanıcı
suzen	şujin, suzin	Far.	İğne
süleymani	silemanî	Ar.	1. Yüzük, gerdanlık, kemer tokası vb. şeylerde süs olarak kullanılan değerli taş, grenat 2. Bir cins ak hurma
sünnet	sunet	Ar.	1. Hz. Muhammed'in müslümanlarca uyulması gereken sözleriyle örnek iş ve davranışlarının tamâmı 2. Tutulan, benimsenen yol, âdet 3. Erkek çocukların erkeklik organları ucundaki deriyi çepeçevre kesip çıkarma işi, hıtan
süvar	swar	Far.	Bir binek hayvanına, özellikle ata binmiş kimse.
sürgün	surgum, sirgun	Tür.	1. Cezâ olarak oturduğu yerin dışında bir yere gönderilen ve orada oturmaya mecbur edilen kimse, menfî 2. Bu şekilde cezâlandırma, sürgüne gönderme, sürgün etme, nefiy
sürme	surme	Tür.	Süs amacıyla kirpik diplerine sürülen siyah toz
sürmedan	surmedan	Tür.,	İçine sürme konulmak için ağaç, kemik, altın, gümüş vb.nden yapılan kap, sürme kabı, sürme

		Far.	hokkası
sürud	sirud	Ar.	Şarkı, türkü, nağme
süruş	siruş	Far.	1. Melek 2. Cebrâil
Süryani	Siryanî	Ar.	1. Eski Sûriye (Şam) halkından olan ve Süryânîliğe mensup bulunan kimse 2. (İsim tamlamasının birinciögesi olarak) Eski Sûriye halkına âit, Süryânîlikle ilgili
sütun	situn	Far.	1. Câmi, saray, konak vb. yapılarda mermer, taş, ağaç, mâden veya çimentodan yapılan ve üst kısmında sütun başlığı denilen çıkıntılı bir bölüm bulunan silindir şeklinde, dikine konmuş, kāideli yâhut kāidesiz destek, kolon 2. Silindir şeklindeki direk, destek, dayanak 3. Üst üste sıralanmış şeyler dizisi
süvar	suwar	Far.	Bir binek hayvanına, özellikle ata binmiş kimse
süvari	suwarî	Far.	1. Ata binmiş kimse, atlı 2. Atlı asker
süzgeç	suzgec	Tür.	1. Sıvıları süzmekte kullanılan araç 2. Bir şeyin içine karışan yabancı maddeleri ayırmaya, süzmeye yarayan âlet, filter
süzme	suzme	Tür.	1. Süzmek işi 2. Süzülerek elde edilmiş, süzgeçten geçirilmiş
şaban	şaban	Ar.	Arabî ayların recep ile ramazan arasında kalan sekizincisi
şabaş	şabaş	Far.	Takdir ve beğenme ifâde eder; âferin, bravo

şad	şad	Far.	Sevinçli, memnun, mesrur
şadi	şadî	Far.	Sevinç, sevinçlilik, mutluluk
şadman	şadman	Far.	Sevinçli, şâd, mesrur
şadmani	şadmanî	Far.	Sevinç
şafak	şebeq	Ar.	1. Güneş doğmadan önce ufukta görülen aydınlık 2. Güneş battıktan sonra ufukta kalan kızıllık
şafii	şafiî	Ar.	1. İmam Muhammed bin İdris eş-Şâfiî'nin mezhebine mensup olan kimse 2. (İsim tamlamasının birinciögesi olarak) Bu mezhebe âit olan, bu mezheple ilgili
şah	şa	Far.	1. Pâdişah, hükümdar. 2. Îran ve Afgan hükümdarlarının resmî unvânı. 3. Büyük mutasavvıflara, tarîkat pirlerine ve şeyhlerine, Şiîler'de Hz. Ali'ye ve ondan sonra gelen tarîkat ulularına verilen unvan. 4. Satranç oyununda en önemli taş.
şahane	şahane	Far.	1. Şâha ait, şahla ilgili 2. Şahlara yakışacak şekilde olan, şahlara lâyık mükemmellikte, çok mükemmel
şahbal	şabal	Far.	Kuş kanadının en uzun tüyleri, kuş kanadı
şahbaz	şabaz	Far.	1. İri ve beyaz bir doğan cinsi 2. Yiğit, gösterişli ve şanlı kimse
şahbender	şabender	Far.	1. Konsolos 2. Osmanlı Devleti'nde ticârî işleri yönetmek, tüccarlar arasındaki ihtilâfları gidermekle görevli kimse

şah damarı	şademar	Far., Tür.	Kalbin pompaladığı temiz kanı aorttan alıp vücûdun baş kısmına taşıyan; boynun iki tarafındaki atar damarlardan her biri
şahdar	şaxdar	Far.	1. Çok dallı, dallı budaklı ağaç 2. Geyik vb. dallı boynuzu olan hayvan
şahin	şahên	Far.	55 – 60 santim boyunda, kanatları ve kuyruğu geniş, tüyleri benekli ve çizgili, yaygın olarak yaşayan, pek çok türü bulunan, doğana benzer yırtıcı avcı kuş
şahıs	şexis	Ar.	1. Kimse, kişi 2. Bir insanın varlığı, nefsi, zâtı 3. Roman, hikâye ve piyeslerde olayda yer alan kimse
şahnişin	şanişîn	Far.	Odaların sokak ve bahçeye bakan cephelerinde dışarıya doğru çıkan, üç tarafı pencereli küçük bir cumba şeklindeki çıkma, şahniş
şair	şaîr	Ar.	Şiir söyleyen veya şiir yazan kimse
şak	şeq	Ar.	1. Yarma, yarılma 2. Yarık, parça
şahsüvar	şaswar	Far.	Çok usta binici
şakird, şakirt, şagird	şagird	Far.	1. Bir mektebe, bir medreseye veya bir hocaya devam edip ders okuyan kimse, öğrenci, talebe 2. Bir ustadan sanat öğrenen kimse, çırak, yamak
şakul	şawil	Ar.	Sarkıtıldığı zaman yer çekimi doğrultusunu gösteren, ucuna ağırlık bağlanmış ip, çekül
şal	şal	Far.	1. Kadınların omuzlarına örttükleri geniş atkı 2. Atkı, hırka, örtü, yorgan, bohça vb. şeyler

			yapmakta kullanılan, Hindistan'da kendine mahsus motiflerle dokunanları çok makbul yünlü kumaş
şalgam	şelxem	Far.	Turpgillerden, toprak altında bulunan şişkin bir yumru hâlindeki etli kökü sebze olarak yenen, şifâlı hassalar taşıyan bitki
şaltak	şeltax	Tür.	Yaygaracı, gürültücü, çığırtkan, kavgacı (kimse)
Şam	Şam	Ar.	Sûriye'nin başşehrinin ismi olan kelime dilimizde aşağıdaki deyim ve söyleyişlerde geçer
şamama	şemame	Ar.	Güzel kokulu, yenmeyen bir kavun cinsi, şemâme
şane	şane	Far.	Tarak
şano	şano	İta.	Sahne
şans	şans	Fr.	Baht, tâlih
şapka	şepqe	Rus.	1. Sokağa çıkarken giyilen fötr, kasket, keçe, hasır 2. İmlâda kullanılan uzatma işâreti
şaplak	şeplax	Tür.	Tokat
şar	şar	Far.	Şehir
şarap	şerab	Ar.	Meyve sularının ve özellikle üzüm suyunun belli usûllerde mayalandırılmasından elde edilen alkollü içki
şaraphane	şerabxane	Ar., Far.	1. Şarap îmal edilen yer 2. Şarap saklanan yer, şarap mahzeni

şart	şert	Ar.	1. Bir şeyin varlığının veya meydana gelebilmesinin kendisine bağlı olduğu şey, bir şeyin var olabilmesi için gerekli olan husus, koşul 2. Yemin, ileri sürülen husus gerçekleşmediği takdirde karısını boşamaya varacak kadar kuvvetli yemin
şalvar	şerwal	Far.	Bir uçkurla büzülerek bele bağlanan çok bol ve geniş üst donu
şat	şet	Ar.	Büyük nehir
şatranç	şetrenc	Ar.	İki kişi ile, altmış dört kareli bir tahta veya yüzey üzerinde şah, vezir, kale, fil, at, piyon isimlerini alan, farklı biçim ve büyüklükteki on altışar taşla oynanan bir oyun, şatranç
şavul	şawil	Ar.	Şâkul, çekül
şayan	şayan	Far.	Lâyık, değer, yakışır
şayeste	şayîste	Far.	Lâyık, yaraşır, uygun, şâyan
şeb	şew	Far.	Gece
şeban	şewan	Far.	Karnı doymuş, tok
şebane	şewane	Far.	Geceye âit, gece vakti olan, gece geçen
şebbu	şewbo	Far.	Turpgiller familyasından, özellikle geceleri kokusu etrâfı kaplayan, güzel kokulu, değişik renkli çiçekler açan, dik saplı süs bitkisi
şebçerağ	şewçira, şewçere	Far.	1. Gece parlayan kıymetli taş 2. Bektâşî tekkelerinde her köşesi bir imamın sembolü kabul edilen on iki köşeli kandil
şebdiz	şewdêz	Far.	Karayağız at

şebi yelda	şewî yelda	Far.	Senenin en uzun gecesi
şebnem	şewnim	Far.	Çiy
şebrev	şewro	Far.	Gece giden, gece yürüyen (kimse), gece yolcusu
şeb ü ruz	şew u roj	Far.	Gece gündüz, her zaman, dâima
şecere	şecere	Ar.	1. Bir kimse veya âilenin en uzak atasından başlayarak kendisine kadar gelen bütün fertlerini gösteren ve daha çok ağaç resmi şeklinde yapılan çizelge, soy ağacı, soy kütüğü, silsilenâme 2. Bir tek ağaç, herhangi bir ağaç
şef	şêf	Fr.	1. Yöneten, yöneticiliğin yetki ve sorumluluğu olan bir kademesinde bulunan kimse 2. Önder, lider
şeftali	şeftalu, şeftalî	Far.	1. Gülgillerden, sıcak ve mûtedil iklimlerde bahçelerde yetişen meyve ağacı 2. Bu ağacın sulu, güzel kokulu, lezzetli, A vitamini bakımından zengin çok makbul meyvesi
şehadet	şehade	Ar.	1. Görülen ve bilinen bir durum veya iş hakkında şâhitlik etme, tanıklık yapma 2. Allah yolunda, millî ve mânevî değerler uğrunda ölme, canını fedâ edip şehit olma 3. Kelime-i şahâdet:
şehir	şehir	Far.	İnsanların toplu olarak yaşadığı yerleşim yerlerinden, idârî ve mülkî bakımdan köy ve kasabadan sonra en büyük olanı; halkının büyük kısmı ticâret, sanâyi ve idâre işleriyle uğraşan, tarım alanı olmayan kalabalık

			yerleşim merkezi, kent
şehlevend	şehlewend	Far.	Boylu poslu, yakışıklı genç kimse, güzeller güzeli
şehrengiz	şerangêz	Far.	Dîvan edebiyâtında bir şehrin güzelliklerini ve güzellerini anlatan, daha çok mesnevî tarzında yazılmış eser
şehriyar	şalyar	Far.	Hükümdar, pâdişah
şehriye	şehrîye	Ar.	Makarna hamurundan çeşitli şekillerde kesilmiş çorbalık malzeme
şehzade	şazade	Far.	Pâdişah oğlu veya pâdişah âilesinden olan erkek çocuk
şek	şik	Far.	Şüphe, zan
şeker	şeker, şekir	Far.	1. Şeker kamışı, şeker pancarı vb. bitkilerin öz suyundan veya nişastasından çıkarılan, çoğunlukla beyaz billûrlar hâlinde, suda kolayca eriyen, ağızda tatlı bir lezzet bırakan, birleşiminde karbon oksijen ve hidrojen bulunan maddelere verilen ortak isim 2. Şekerle hazırlanmış akide, lokum, karemela vb. yiyeceklere verilen ortak ad 3. Şeker hastalığı 4. Sevimli, tatlı dilli, cana yakın ve güzel (kimse)
şeker kamışı	qamîşî şekir	Far., Tür.	Buğdaygiller familyasından, öz suyundan şeker elde edilen, boyu 10 metreyi bulabilen, çiçekleri salkım durumunda başakçıklar meydana getiren, kamışı andıran bitki
şekerleme	şekirleme	Tür.	Şeker şerbetine atılıp kaynatılmak sûretiyle

			üzeri şekerle kaplanmış meyve
şekil	şikil	Ar.	1. Dış görünüş, dış çizgiler, biçim 2. Bir konuyu açıklamak için çizilen resim 3. Biçim, tarz 4. Olma biçimi, durum, hal 5. (Bir şeyin taşıdığı anlamdan soyutlanmış olarak) Sâdece dış görünüş, kalıplaşmış biçim, biçime âit yapı, zâhir 6. Edebî eserlerin dış biçimi, dış yapısı
şel, şelel	şel, şeler	Ar.	1. Çolaklık 2. Çolak
şelale	şelal, şelale	Ar.	Bir nehrin yüksek bir yerden gürültü ile dökülmesinden meydana gelen büyük çağlayan
şem	şem	Ar.	1. Mum 2. Bal mumu
şema	şema	Ar., Far.	1. Bir şeyi ana çizgileriyle gösteren basit çizim 2. Bir fabrikanın, makinenin, elektrik, su vb. nin kumanda ve kontrol devrelerini gösteren çizim 3. Bir tasarının, bir edebî eserin planı
şemdan	şemdan	Fr.	Şamdan
semen	semen	Ar.	Şişman olma, semizlik, şişmanlık
şemşir	şimşêr	Far.	Kılıç
şeng	şeng	Far.	Neşeli, şen şakrak, şuh (kadın)
şer	şer	Ar.	1. Kötülük, fenâlık 2. Kötü
şerbet	şerbet	Far.	1. Meyve özü, su ve şekerle yapılan tatlı içecek 2. Bâzı katı maddelerin sulandırılmış şekli

			3. Taş, çini, tuğla vb.nin aralıklarına akıtılmak için yapılmış sulu harç veya çimento
şerbetçi	şerbetçî	Tür.	Şerbet yapan veya satan kimse
şeref	şeref	Ar.	1. Bir kimseye gösterilen saygının dayandığı mânevî yücelik, mânevî ululuk, onur, haysiyet 2. Fazîlet, cesâret vb. üstün niteliklerle kazanılmış iyi şöhret 3. İftihar vesîlesi olan şey
şerf	şerf	Ar.	**1.** Bir metni, bir kitabı ayrıntılarına inerek açıklama, yorumlama. **2.** Açık açık anlatma, îzah.
şerh	şerh	Ar.	1. Bir metni, bir kitabı ayrıntılarına inerek açıklama, yorumlama 2. Açık açık anlatma, îzah
serif	şerîf	Ar.	1. Şerefli, kutsal, mübârek 2. Soyu temiz ve şerefli olan, asil kimse
şerik	şerîk	Ar.	Ortak
şerit	şirît	Ar.	1. İpek, pamuk, yün vb. nden yapılmış dar ve uzun dokuma parçası 2. Daktilo, hesap ve kasa makinelerinde yazı ve işâretlerin kâğıda çıkmasını sağlayan, yağlı mürekkep emdirilmiş kumaş veya karbon kâğıdından bant
şerm	şerm	Far.	Utanma
şermende	şerminde	Far.	1. Utanılacak bir iş yapmış, mahçup duruma düşmüş olan 2. Utangaç, mahçup
şermin	şermin	Far.	Utangaç

şeş	şeş	Far.	Altı
şeşder	şeşder	Far.	(Tavlada) Altı kapı
şeşhane	şeşxane	Far.	1. Namlusunda altı yiv bulunan tüfek veya top 2. Metinlerde durak yerlerine konan, altı köşeli, nokta şeklindeki tezhip motifi 3. Altı köşeli
şeşper	şeşper	Far.	1. Ateşli silâhların îcâdından önce kullanılan altı dilimli bir savaş âleti; gürz, topuz, bozdoğan 2. Hızını arttırmak için arkasına kanat takılmış ok.
şeşübeş	şeşubêş	Far., Tür.	Tavla ve zar oyunlarında atılan zarlardan birinin altıyı, diğerinin beşi gösteren taraflarının üste gelmesi şeklindeki oyun sayısı, altı beş
şeşüm, şeşümin	şeşem, şeşemîn	Far.	Altıncı
şeşyek	şeşyek	Far.	Tavla ve zar oyunlarında atılan zarlardan birinin altıyı, diğerinin biri gösteren taraflarının üste gelmesi şeklindeki oyun sayısı, altı bir
şavk	şewq	Far.	1. Şiddetli arzu, istek, aşırı heve 2. Sevinç, neşe, keyif 3. Işık, parıltı, şavk 4. Allah aşkı ile insan gönlünde meydana gelen coşkunluk
şebreng	şewreng	Far.	Gece renginde, siyah, kara, şebgûn
şeyda	şeyda	Far.	Aşkının çokluğundan aklı başından gitmiş, kendini duygularının coşkunluğuna bırakmış (kimse), çılgın, dîvâne, meczup

şeyh	şeyx, şêx	Ar.	1. Bir tarîkata girip seyr ü sülûkünü tamamladıktan sonra o tarîkatın başı durumundaki en yüksek mertebeye çıkan bulunan ve kendisine derviş yetiştirme (irşat) izni verilen kimse; tâliplere rehberlik edip onları tarîkat usûllerine göre irşat etmek ehliyetine sâhip kâmil insan 2. Bir kabîlenin, bir aşîretin başı, halk ağzı şıh 3. Yaşlı kimse, ihtiyar
şeytan	şeytan	Ar.	1. Meleklerin başı ve hocası olduğu halde isyan edip Allah'ın emirlerine karşı geldiği için huzurdan kovulan ve rahmetten uzak kalan âsî varlık, iblis 2. Bu varlığın devâmı olarak insanda bulunan ve ona musallat olup doğru yoldan uzaklaştıran, dâima fenâlığa, isyâna teşvik eden kötü kuvvet 3. Çok zeki ve kurnaz kimse
şeytani	şeytanî	Ar.	Şeytana âit özellikler taşıyan, şeytana yaraşır
şınav	şinaw	Fr.	Kollarını öne doğru uzatıp yere dayayarak yapılan eğilip kalkma hareketi
şırınga	şirînqe, şirîqe	İta.	1. Sıvı veya hava emmeye ve itmeye yarayan âlet 2. Ucuna içi delik bir iğne takılarak vücûda ilâç vermeye yarayan küçük pompa, enjektör
şifa	şîfa	Ar.	1. Hastalıktan kurtulma, iyi olma, eski sağlığına tekrar kavuşma, onma 2. Derman, ilâç, deva
şikar	şîkar, şikar	Far.	1. Av 2. Avlanan hayvan

şikargah	şikarga	Far.	Av yeri, avlak, şikâristan
şikest	şikist	Far.	1. Kırma, kırılma 2. Kırık, kırılmış
şimendifer	şemendefer	Fr.	Katar, tren
şinas	şinas	Far.	Sonuna geldiği kelimelere "bilen, tanıyan, anlayan" anlamı katarak Farsça usûlüyle birleşik sıfatlar yapar
şir	şêr	Far.	1. Aslan 2. Cesur, yiğit, kahraman kimse
şir	şîr	Far.	Süt
şiir	şîir	Ar.	1. Duygu ve heyecanları, güzellikleri, seslerin uyumundan ve âhenginden faydalanarak etkili bir şekilde anlatma sanatı ve bu sanat yoluyle verilen edebî eser 2. Manzûme
şiraze	şîraze	Far.	1. Klasik tarzdaki şark ciltlerinde formaların dikildiği ipliklerin uzun bırakılan uçlarının, formalar tamamlandıktan sonra usûlüne göre birleştirilip örülmesinden meydana gelen ve sayfaları düzgün tutmaya, dağılmasını önlemeye yarayan ibrişim şerit 2. Nizam, düzen, temel, esas 3. Pehlivan kispetinin parçası
şirazebend	şîrazebend	Far.	1. Şîrâze bağlayan (kimse) 2. Şîrâze ile bağlanmış (şey)
şirin	şîrin, şîrîn, şirîn	Far.	1. Tatlı 2. Hoşa gidecek niteliklere sâhip, sevimli, iç açıcı, cana yakın

şirinzeban	şîrînziban	Far.	Tatlı dilli
şirpençe	şêrpence	Far.	Vücûdun çeşitli yerlerinde, çoğunlukla da ensede ve sırtta çıkan, genellikle stafilokok mikrobundan ileri gelen, sancılı, genişlediğinde tehlikeli ve öldürücü olan, tepesi morumsu renkte bir kan çıbanı, kızıl yara
şiş	şîş	Tür.	1. Yün örmeye yarayan mâden, bakalit veya kemikten uzun çubuk 2. Üzerine kebap yapılacak köfte veya etlerin geçirildiği çubuk 3. Rifâî tarîkatı âyinleri esnâsında zaman zaman yapılan olağanüstü gösterilerde kullanılan ince uzun, ucu sivri demir çubuk
şişe	şîşe	Far.	1. İçine su ve her türlü sıvı madde konan, camdan çeşitli biçim ve büyüklükte, boyu enine göre çok daha uzun, ağız kısmı dar kap 2. Fitil veya mumun yandığı zaman rüzgârdan etkilenmemesi için gaz lambalarına ve şamdanlara geçirilen camdan koruyucu 3. Cam, sırça
şişman	şîşman	Tür.	Vücûdu, aşırı derecede yağlı olduğu için şişkin görünen (kimse), şişko
şive	şêwe	Far.	Tarz, tavır
şiven	şîwen	Far.	Mâtem, yas, sızlanma, feryat
şivengah	şîwenga	Far.	Mâtem yeri, yas yeri
şivenüma	şêwenima	Far.	Mûsikîmizin en az üç asırlık birleşik makamlarından biri
şoför	şofêr, şufêr	Fr.	Motorlu kara taşıtı kullanan kimse

şok	şok	İng.	Çarpma, ameliyat, zehirlenme vb. ânî ve şiddetli bir olay ve beklenmeyen bir durum karşısında organizmanın gösterdiği tepki sonucunda ortaya çıkan karmaşık belirtilerin bütünü
şort	şort	Fr.	Genellikle spor yaparken giyilen, paçaları dizlerin yukarısında kalan çok kısa pantolon.
şubat	şubat	Ar.	Senenin ocak ve mart ayları arasındaki 28, dört yılda bir 29 gün çeken ikinci ayı, kış aylarının üçüncüsü
şuh	şox	Far.	Serbest ve neşeli tavırlı, işveli, cilveli (kadın)
şule	şule	Far.	1. Ateş alevi, alev, yalım 2. Işık, parıltı
şura	şura	Ar.	1. Bir konuyu görüşmek için yapılan toplantı 2. Bu toplantının yapıldığı yer
şut	şut	İng.	Futbolda topu kaleye sokmak için yapılan kuvvetli vuruş
şuur	şiur	Ar.	1. İnsanın kendini bilmesi ve içinde yaşadığı zamandan ve mekândan haberdar olabilmesi melekesi, bilinç 2. Anlayış, kavrayış, idrak
şükür	şukir	Ar.	Verdiği nîmetler için Allah'a karşı duyulan minneti dile getirme
şümar	jimare	Far.	Sayı.
ta	ta	Far.	Bir şeyin bulunduğu, başladığı veya sona erdiği yeri yâhut zamânı anlatırken söze mübâlağa katar

taam	taam	Ar.	1. Yemek, aş 2. Yemek yeme
tabak	tebax	Ar.	İçine yiyecek konan yayvan kap
tabak	debax	Ar.	Deri sepileyen kimse, sepici, debbağ
tabaka	tebeqe	Ar.	1. Bir yüzeyin üzerindeki düzgün olarak yayılmış kısım, böyle kısımlardan her biri, kat, katman 2. Sınıf, zümre
tabakçe	tebaxçe	Ar., Far.	Küçük tabak
taban	taban	Tür.	Oda, salon vb. üstü kapalı bir yerin üzerinde yürünen, ayakla basılan zemin kısmı
taban	taban	Far.	Parlak, ışıklı
tab'an	teben	Ar.	Yaratılış bakımından, yaratılış gereği
tabanca	demançe, tewançe	Tür.	Cepte veya belde taşınan, kısa ve hafif ateşli silâh
tabiat	tebîat	Ar.	1. İnsan dışındaki canlı ve cansız varlıkların hepsi, doğa 2. Bir kimsenin davranışlarına yön veren yaratılışı, huy, meşrep, mizaç 3. Güzeli seçebilme, ayırabilme melekesi, zevk
table, tabla	teple, teble	Ar.	Eski medeniyetlere âit olup kazılarda ele geçen, üzerine yazılar kazılmış küçük levha
tablo	tablo	Fr.	Düz bir levha üzerine yapılmış resim
tabor	tabor	Tür.	1. Dört bölükten kurulan askerî birlik 2. Düzgün sıralar hâlinde dizilmiş insan topluluğu

			3. Düşmana her taraftan karşılık verebilen birbirine sırtını dönmüş kare şeklinde asker, top vb. topluluğu 4. Savaş zamânında sığınılacak yer, müstahkem mevki
taç, tac	tac	Far.	1. Hükümdarlık alâmeti olarak giyilen, genellikle kıymetli taşlarla süslü baş kisvesi 2. Üstünlük, kudret ve kuvvet âlameti olarak başa konan başlık 3. Gelin başına takılan taşlarla süslü başlık 6. Çiçeklerin dıştan ikinci halkasında bulunan yaprakların bütünü.
tacir	tacir	Ar.	Ticâretle uğraşan kimse, tüccar
tafte, tafta	tafte	Far.	Tafta kelimesinin eski metinlerde kullanılan asıl şekli
tahin	tahîn, tehîn	Ar.	Şekerle karıştırılıp helvası yapılan öğütülmüş susam.
taht	text	Ar.	1. Hükümdarların üzerine oturdukları koltuk 2. Hükümdarlık makāmı, hükümdarlık
tahta	texte	Far.	1. Kalınca ve uzun biçilmiş düz ağaç parçası 2. Bu parçaların zemîne döşenmesiyle meydana gelen alan 3. Bu parçaların yan yana getirilmesiyle meydana gelen yüzey 4. Okullarda üzerine tebeşirle yazı veya sayılar yazılan levha, kara tahta 5. Ağaçtan yapılmış
tahta kıyma	texte qîme	Far., Tür.	"Tahta" ve "kıyma" ile meydana gelen kelime, mutfakta et kıymak için kullanılan aletine

			verilen isim.
taka	taqe	Tür.	1. Yük taşımak ve balıkçılık için kullanılan, beş altı ton yük taşıyabilecek kapasitede, Karadeniz bölgesine has yelkenli tekne 2. Genellikle eskimiş, kırık dökük, fakat hâlâ işe yarayan otomobil vb. Taşıt
takat	taqet	Ar.	Bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet, derman
takçe	taqçe	Tür.	Küçük kemer
takım	taqim, taxim	Ar.	1. Aynı iş için kullanılan ve hepsi berâber bir bütün teşkil eden âletlerin tamâmı 2. Durum, meslek, davranış vb. bakımlardan birbirine uyan kimselerin meydana getirdiği topluluk 3. Aynı görevi paylaşan kimselerin meydana getirdiği grup, ekip 4. Birbirini tamamlayan şeylerin bütünü 5. Birbirine uygun olan ve bir bütün teşkil eden pantolon, ceket veya etek ceket şeklinde (giyecek)
takip	teqîb	Ar.	**1.** (Yetişmek, yakalamak, bulmak için) Birinin veya bir şeyin arkasından gitme, arkasına düşme, izleme. **2.** (Birinin veya bir şeyin) Arkasından gitme veya gelme. **3.** Belli bir yönde yürüme. **4.** Bir şeyi izleme, gelişmesiyle ilgilenme. **5.** Dikkatle dinleme veya bakma. **6.** (Bir şey diğer bir şeyin) Ardından gelme, onu izleme.

takla	teqle	Tür.	1. Başı ve elleri yere koyup vücûdu üzerinden aşırmak sûretiyle yapılan dönme hareketi 2. (Taşıtlar için) Devrilip yuvarlanma
taklabaz	teqlebaz	Tür., Far.	Takla ve perende atan cambaz
talak	telaq	Ar.	Nikâhlı eşini boşama, boşanma, nikâhın sona ermesi
talan	talan	Tür.	Yağma, çapul
talebe	telebe	Ar.	Öğrenciler
talep	teleb	Ar.	1. İsteme, dileme, arzu etme 2. İstek, dilek
talih	talîh	Ar.	İnsanın başına gelmesi takdir edilen iyi veya kötü durumlar, baht, şans, tâli
tam	tam	Ar.	Tat, lezzet
tamah	temah, tima	Ar.	Doymazlık, aç gözlülük, tama’
tamahkar	temahkar	Ar., Far.	Tamah eden, mal, para vb.ne aşırı derecede istek duyan kimse, aç gözlü
tamam	timam	Ar.	1. Bütünlüğünü bozacak bir eksiği olmayan (şey), bütün 2. Olması gerektiği gibi, doğru 3. Bitmiş, tamamlanmış 4. Tam olarak, eksiksiz 5. Zaman ve yer bildiren kelimelerle anlamı kesinleştirir, tam 6. Olan veya söylenen bir şeyin olumlu bulunduğunu ifâde eder: Evet, peki, olur, kabul
tambur	tembur	Ar.	Klasik mûsikîmizin başlıca çalgılarından biri

			olan, yay ve mızrapla çalınan, ince uzun sapı perdeli, yuvarlak karınlı, telli çalgı
tane	dane	Far.	Başlı başına bir varlık teşkil eden şeylerin her biri için kullanılan sayı birimi, adet
tane	tane, tene	Ar.	Sövme, çekiştirme, yerme, zemmetme
tanker	tanker	Fr.	Özellikle akar yakıt taşımak üzere yapılmış kamyon.
tapu	tapo, tapu	Tür.	1. Bir gayrimenkul üzerindeki mülkiyet hakkını gösteren resmî belge 2. Tapu dâiresi
tar	tar	Far.	1. İp, iplik 2. Tel 3. Dokumada arış veya atkı denen iplik
tar	tarîk	Far.	Karanlık
tarac	tarac	Far.	Yağma, çapul
taraf	teref	Ar.	1. Ön, arka, sağ, sol, üst ve alt yanlardan her biri, cihet, yön 2. Yöre, yer, bölge 3. Bir şeyin belli bir kısmı 4. Düşünce, görüş ve istekleri birbiriyle çatışan iki kişi veya topluluktan her biri
tarçın	darçîn	Far.	1. Defnegillerden, ana yurdu Güney ve Güneydoğu Asya olan, bilhassa Seylan ve Çin'de yetişen, yapraklarını dökmeyen kokulu bir ağaç 2. Bu ağacın bahar olarak kullanılan, iştah açmak, soğuk algınlığı, nezle vb.ni gidermek, vücut direncini arttırmak, kalbi

			kuvvetlendirmek gibi çeşitli hassaları bulunan kokulu kabuğu
tarhana	tirxêne	Far.	1. İçine domates, biber, kokulu otlar, soğan, süt veya yoğurt konmuş hamurun kurutulup ufalanması ile elde edilen çorba malzemesi 2. Bu malzemeden yapılan çorba
tarif	tariff	Ar.	1. Bir şey veya kavramı, ne olduğunu ve ne olmadığını gösterecek şekilde temel unsurlarını, özelliklerini belirterek eksiksiz olarak tanıtma, tanımlama 2. Bu tanıtmayı ifâde eden ibâre, tanım 3. Bir şeyin nasıl yapılacağını veya bir yere nasıl gidileceğini anlatma
tarih	tarîx	Ar.	1. Bir olayın meydana geldiği gün ve yıl 2. Bu gün ve yılın rakamla yazılmış şekli 3. Toplumların, milletlerin başından geçen olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bunların sebep ve sonuçlarını, birbirleriyle olan ilişki ve bağlantılarını inceleyen ilim 4. Bu ilme âit eser 5. Bu ilmin belli bölümlerine âit okullarda okutulan ders 6. Bir şeyin oluş zamânı 7. Geçmişte yaşanmış olaylar dizisi 8. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Bir konuyu geçmişi ve gelişimi içinde ele alan anlatım 9. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Geçmişte yaşanmış olan süreçteki olayların belli bir bölümü
tarumar	tarumar	Far.	Perîşan, karmakarışık, darmadağınık

tas	tas	Ar.	İçine su, sulu şeyler ve çeşitli maddeler konan, mâdenden, ayaksız, derince, yayvan kap
tas kebabı	taskebabî	Tür.	1. Üzerine tas kapatılarak pişirilen pirinçli bir tür kuşbaşı et yemeği 2. Salçalı kuşbaşı et yemeği
tasa	tase, tasan	Tür.	Üzüntü, kaygı
taş	taş, daş	Tür.	1. Yeryüzünün sertleşmiş ve katılaşmış tabakalarında bulunan, içindeki mâden, tuz ve oksitlere göre değişik renkte ve değişik birleşimdeki çok sert cisim 2. Bunlardan kopmuş veya koparılmış parça 3. Dama, domino, satranç vb. oyunlarda kullanılan mâden, kemik veya tahta parçalardan her biri. 4. Bâzı organlarda, özellikle böbrek, mesâne vb.nde oluşan katı madde. 5. Birini iğnelemek için söylenen söz, târiz
tava	tawe, tawa	Far.	1. Yiyecekleri kızartmak, yağ kızdırmak işlerinde kullanılan saplı yayvan kap 2. Böyle bir kapta kızartılarak pişirilmiş yemek
tavaf	tewaf	Ar.	1. Kutsal sayıp etrâfını dolaşma, ziyâret etme 2. Kâbe'nin etrâfını dolaşma
tavla	tawle	Ar.	1. Aynı isimdeki bir tahta kutu üzerinde iki kişi, otuz pul ve iki zarla oynanan oyun 2. Bu oyunun üzerinde oynandığı, açıldığı zaman içe gelen iki yanı hânelere bölünmüş, yassı bir kutu biçimindeki oyun tahtası
tavlama	tavlama	Tür.	1. (Bir nesneyi işlenecek kıvâma getirmek için) Gereken ısı ve nemi sağlamak, tav vermek 2. Tatlı tatlı kandırarak bir işe iknâ etmek

			3. (Özellikle bir kız veya kadını) Kandırıp kendine bağlamak, elde etmek
tavus	tawis	Ar.	Sülüngiller familyasından, tiz sesli, erkeğinin kuyruğu çok uzun, süslü, parlak ve güzel renkli çok büyük kuş
tayfa	tayfe	Ar.	1. Bir gemide çeşitli işlerde çalışan işçi, gemici 2. Ev halkı, akrabâ, hısım, yandaş vb. bir kimsenin yanında olanlar 3. Aynı işi yapan topluluk
tayr	teyr	Ar.	Kuş
tayyare	teyare	Ar.	Uçak
taze	taze	Far.	1. İlk ve yeni durumunu koruyan, bayatlamamış, bozulmamış olan 2. Kurutulmamış veya kurumamış olan, yeşil 3. (Çiçek, sebze vb. için) Toplanmasının üzerinden zaman geçmemiş 4. Yeni, zamânı geçmemiş
tazı	tajî	Far.	Uzun bacaklı, uzun burunlu, çekik karınlı, genellikle tavşan avında kullanılan, çok çevik bir av köpeği cinsi
taziye	tazye	Ar.	Baş sağlığı dileme
teber	tewir	Far.	**1.** Balta, yeniçerilerin balta şeklindeki savaş ve savunma silâhı. **2.** Gezginci dervişlerin taşıdığı, kesecek kısmı yarım ay şeklinde uzun saplı küçük hafif balta.
teberzin	teberzîn	Far.	Eskiden savaş âleti olarak kullanılan ve eyere asılan küçük balta.

tebeşir, tebaşir	tebeşir, tebaşir, tebaşîr	Far.	1. Çizdiği yerde iz bırakan beyaz veya açık renkli, gevrek, kolay parçalanan, içinde biraz kil bulunan kireçten ibâret madde 2. Bu maddeden yapılan, kara tahta, duvar vb. yerlere yazı yazmakta kullanılan ufak çubuk
tef	def	Far.	Parmakla vurulmak sûretiyle çalınan, bir tarafına ince bir deri gerilmiş ve etrâfına birkaç çift zil konmuş, yuvarlak bir kasnaktan ibâret mûsikî âleti, dâire
tek	tak	Tür	1. Biricik, yegâne, eşi olmayan 2. Bir
tekamül	tekamul	Ar.	**1.** Olgunlaşma, olgunluk. **2.** Zaman içinde meydana gelen gelişme, gelişim, evrim.
tekbir	tegbîr	Ar.	1. İslâm dîninde Allah'ın büyüklüğünü belirtmek için söylenen "Allâhu ekber" sözü 2. Bu sözü söyleme 3. Bu sözle başlayan ve bayram namazlarında, kurban kesilirken veya toplu bir hareket esnâsında birlikte okunan, "Allâhu ekber Allâhu ekber lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber Allâhu ekber ve lillâhi'l-hamd" şeklindeki besteli cümle
tekdüze	tekuz	Tür.	Değişmeden aynı şekilde sürüp giden, yeknesak, monoton
teke	tege	Tür.	Erkek keçi
tekke	tekye	Ar.	Bir tarîkata mensup dervişlerin zikir ve ibâdet ettikleri ve içinde tarîkatın gerektirdiği şekilde yaşadıkları yer, dergâh

teklif	teklîf	Ar.	1. Bir hususta yapılması veya yapılmaması düşünülen şeyler hakkında başkalarına görüş sunma, öneride bulunma 2. Başkalarının incelemesine sunulan görüş, öneri
tekmil	tekmîl	Ar.	Tamamlama, bitirme
tekye	tekye	Ar.	Tekke
tekyegeh, tekyegah	tekyega	Far.	Tekke
tel	tel, têl	Tür.	1. Çeşitli mâdenlerden yapılan ve çeşitli işlerde kullanılan, kopmaya karşı dayanıklı çok ince ve uzun nesne 2. Böyle bir nesneden kafes şeklinde örülmüş levha 3. İnsan saç veya sakalının bir tek ipçiği
tela	tela	İta.	Giyeceklerin dik durması istenen yerlerinde kumaşla astar arasına konan kolalı bez
telaş	telaş	Far.	1. Belli bir sebepten meydana gelen heyecanla karışık acele. 2. Acelecilikten doğan kargaşa, gidip gelme, hızlı hareket.
telef	telef	Ar.	1. Yok etme, mahvetme, öldürme 2. Boş yere harcama, yıpratma
telefon	telefon	Fr.	Alıcı vericiler aracılığıyle uzaktan konuşmayı sağlayan âlet
telh	telx	Ar.	Acı
telkari	telkarî	Far.	Gümüş veya altın tellerin, mâdenî evâni vb. üzerine sanatkârın tasarladığı şekilde yerleştirildikten sonra kaynakla kaynatılması

			sonunda ortaya çıkan iş
telsiz	telsiz	Tür.	Telsiz telefon, telsiz telgraf
temaşa	temaşa	Far.	Bakıp seyretme, zevkle, hayranlıkla seyretme, izleme
tembel	temel, tembel, tenbel	Far.	Çalışmaktan hoşlanmayan, çaba göstermeyen, gayretsiz, iş yapmak hususunda ağır davranan (kimse)
tembelhane, tenbelhane	tembelxane, tenbelxane	Far.	İçinde bulunanların hepsinin tembel ve çalışmaya isteksiz olduğu yer
temenna	temenna	Ar.	Arzu, istek, temennî
temiz	temîz, temîs	Ar.	1. Kirli, lekeli, pis ve bulaşık olmayan, pâk, tâhir 2. Suçsuz, günahsız
ten	ten	Far.	1. İnsan vücûdunun dış yüzü, cilt 2. Vücut, beden
tendürüst	tendirust	Far.	Sağlıklı, sıhhatli, dinç
teneke	teneke	Tür.	1. Yumuşak çelikten yapılma, üzeri kalay kaplı ince saç 2. Bu maddeden yapılmış, yaklaşık 20 litre alan kap 3. Bu maddeden yapılmış
tenekeci	tenekeçî	Tür.	Tenekeden çeşitli şeyler yapan, onaran veya satan kimse
tenezzül	tenezzul	Ar.	İnme, nüzul etme
teng, tenk	teng	Far.	1. Dar

			2. Sıkıntılı
tengi	tengî	Far.	Darlık
tenha	tenha, tenya	Far.	Tek başına, yalnız
tenperver	tenperwer	Far.	Kendine iyi bakan, beslenmesine çok dikkat eden, rahatına düşkün (kimse)
tentene	tentene	Ar.	Dantela, dantel
tepe	tepe	Tür.	1. Etrâfındaki arâziden daha yüksek olan, genellikle yüksekliği birkaç yüz metreyi geçmeyen yeryüzü biçimi, küçük dağ 2. Bir şeyin en yüksek kısmı, en üstteki bölümü, uç kısmı 3. Bir şeyin veya yerin tam üstü
tepsi	tepsî	Tür.	1. Fincan, tabak, bardak vb. taşımaya yarayan, derinliği az, çeşitli büyüklükte düz kap 2. İçinde börek, tatlı ve bâzı yemekler pişirilen, derinliği az, kenarlı düz kap
terazi	terazw	Far.	1. Bir kolun iki ucuna asılı iki kefeden meydana gelen tartı âleti 2. İpte yürüyen cambazın gösteri sırasında denge sağlamak için kullandığı uzun sırık 3. Vücûdun yere paralel durumdaki denge duruşu
tercüman	terciman	Ar.	1. Bir dilde söylenen bir şeyi sözlü olarak başka bir dile çeviren kimse, dilmaç 2. Bir şeyi anlatmaya yardımcı olan vâsıta veya kimse
tercüme	tercime	Ar.	1. Bir metin veya sözü bir dilden başka bir dile çevirme, çeviri

			2. Tercüme edilmiş eser
tere	tere	Far.	Turpgillerden, yapraklarından salata yapılan ve çeşitli türleri bulunan baharlı bitki
teres	teres	Tür.	Pezevenk anlamında küfür sözü
terk	terk	Ar.	1. Bırakma 2. Bir yerden veya kimseden uzaklaşma, bırakıp gitme
terki dünya	terkedinya	Ar.	1. Bütün dünya nîmetlerinden, mal ve mülkten Allah ve âhiret için kalben vazgeçme 2. Ölme, dünyâdan ölerek ayrılma
ters	ters	Tür.	Hayvan pisliği
ters	ters	Far.	Korku
terütaze	terutaze	Far.	Çok tâze, çok körpe
tesbih	tezbêh, tezbî	Ar.	1. Allah'ı takdis ve tenzih etme, Hakk'ın her türlü kusurdan ve noksandan uzak olduğunu dile getirme 2. Namaz sonunda "Sübhânallah, elhamdülillâh, Allâhu ekber" sözlerini otuz üçer defa söyleme 3. Allah'ı zikir ve tenzih ederken sayının anlaşılması için kullanılan, ibrişim veya ipliğe dizilmiş, çeşitli ağaç veya taşlardan yapılmış, genellikle 33 veya 99 tâneden meydana gelen dizi
teselli	tesela	Ar.	1. Sıkıntısını ve acısını unutturmaya çalışma, avutma 2. Avutan söz veya davranış, avuntu
teslim	teslîm	Ar.	1. Emâneti yerine verme 2. Bir şey veya birini bir makam veya kimseye

			verme, götürüp verme 3. Allah'ın hükmüne îtirazsız râzı olma, boyun eğme, mukadderâtı kabullenme
teşt	teşt	Far.	Belirlenmiş deney, soru ve ölçülere göre bir şeyin var olup olmadığını, değerini, derecesini, nitelik ve niceliğini yoklama
teşbih	teşbî	Ar.	1. Benzetme, benzetilme 2. Mânâyı kuvvetlendirmek için aralarında ortak taraflar bulunan iki şeyden zayıfını kuvvetlisine benzetme şeklindeki edebî sanat
tevazi	tewazî	Ar.	Birbirine paralel olma, paralellik
Tevrat	Tewrat	Ar.	Dört kutsal kitaptan Hz. Mûsâ'ya indirileni, Mûsevîlerin mukaddes kitabı
tezgah	dezga	Far.	1. Dükkânlarda satıcıların önünde bulunan uzun masa 2. Kahvehânelerde, meyhânelerde üzerinde müşterilerin yiyip içtikleri uzun masa veya büfe 3. Üzerinde el, âlet veya makine ile iş görülen, masaya benzer tertîbat, destgâh
tıraş	tiraş, teraş	Far.	1. (Sakal, bıyık, kıl için) Dibinden kesme, kazıma, traş 2. (Erkek saçı için) Belli bir biçim vererek kesme
tırsmak	tirsan	Tür.	Ürkmek, korkmak, çekinmek
tığ	tix, têx, tîx	Far.	Kılıç
tike	tîke, tik	Tür.	Parça, lokma, dilim
tim	tîm	İng.	Belirli bir hizmeti veya işi başarmak üzere özel

			olarak eğitilmiş en küçük birlik
timar	tîmar	Far.	Hastaya veya yaraya bakma, tedâvi etme
timsal	tîmsal	Ar.	1. Resim, sûret, tasvir 2. Örnek, sembol, simge
tir	tîr	Far.	1. Ok 2. Sevgilinin kirpiği
tiraj	tiraj	Fr.	Gazete, kitap, dergi vb.nin bir defaki baskı sayısı.
tirbaran	tîrbaran	Far.	Ok yağdıran, ok yağmuruna tutan
tirdan	tîrdan	Far.	Ok kutusu; menzil oklarının bozulmadan taşınabilmesi için özel olarak yapılmış, içinde deliklerine okların geçirileceği bir kafes bulunan, üstü geniş, altı dar ağaç kutu, okluk, kubur.
tirendaz	tîrendaz	Far.	Ok atan, okçulukta mahâret sâhibi olan (kimse), okçu, kemankeş
tirit	tirît	Far.	Et suyu ile haşlanmış kızarmış ekmekten yapılan yemek
tirkeş	tîrkêş	Far.	Ok atan kimse, okçu
tiryak	tiryak, tilyak	Ar.	Hayvânî, nebâtî ve mâdenî maddelerin karışımından meydana gelen, sancıya, öksürüğe, yılan ve akrep sokmasına, bâzı hastalıklara ve zehirlenmeye karşı kullanılan afyonlu mâcun, panzehir, antidot
tiryaki	tiryakî, tilyakî	Ar.	1. Afyona alışmış olan, afyon düşkünü (kimse), afyonkeş 2. Tütün, kahve vb. keyif verici maddeleri içmeye alışmış olan, bunlara düşkün olup

			bulamadığı zaman arayan (kimse) 3. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Bir şeye çok alışmış olup vazgeçemeyen kimse
tiyatro	tiyatro	İta.	1. Dram, komedi, vodvil vb. her türlü sahne eserini oynama sanatı 2. Bu tür eserlerin bütünü 3. Sahnede oynanmak üzere yazılmış olan edebî eser türü
tiz	tîj	Far.	1. Keskin 2. (Ses için) İnce ve keskin
tohum	tuxim	Far.	1. Bitkilerde döllenme sonunda çiçekten sonra oluşan ve toprağa gömülünce kendisinden yeni bir bitki üreyen tâne 2. Spermanın içinde bulunan erkek döl hücresi, spermatozoit 3. Soy sop, nesil, sülâle
tok	tox	Tür.	Yemek yeme isteği ve ihtiyâcı duymayan, yemek yemiş olan (kimse)
toka	toqe	Tür.	1. Kayış, kemer vb.nin iki ucunu bağlamaya ve belli bir genişlikte sâbit tutmaya yarayan, türlü biçimlerde yapılmış halka 2. Kadınların saçlarını tutturmak veya süslenmek için kullandıkları bir süs eşyâsı
toka	tewqe	İta.	Karşılıklı olarak birbirinin elini sıkma
tokmak	toxmax	Tür.	1. Ağaçtan yapılmış iri çekiç 2. Tahıl maddeleri vb.ni ezmeye ve dövmeye yarayan, ağaç, taş veya mâdenden, alt tarafı şişkin saplı âlet 3. Çamaşırı su içinde vura vura temizlemeye yarayan kalın ve yassı odun, tokaç

tomar	tomar	Ar.	Arşivcilikte hacimli bir belge bütününün sicimle bağlanmış şekli
top	top	Tür.	1. Boyutları kullanıldığı spor dalına göre değişen, genellikle kauçuktan bir küre şeklindeki oyun âleti 2. Gülle veya şarapnel atan ateşli silâh 3. Bâzı şeylerin yuvarlak biçimdeki parçası 4. Düzenli bir bağ durumuna getirilmiş olan kumaş, kâğıt vb. 5. İftar zamânını veya belli bir olayı, bir kutlamayı bildirmek üzere aynı isimdeki ateşli silâhın patlatılmasından çıkan ses 6. Düzenli bir yığın hâline getirilmiş demet
topçu	topçî	Tür.	1. Topların kullanılması, bakımı, ikmâli ve taşınması ile uğraşan asker sınıfı 2. Bu sınıftan olan asker
topuz	tobiz	Ar.	Eskiden sapından tutularak kullanılan, ucu top biçiminde demir, bakır veya ağaçtan bir savaş âleti
tor	tor	Tür.	1. Sık gözlü balık ağı 2. Tuzak, ağ
torba	torbe	Tür.	1. Kıl, bez, iplik vb.nden dokunmuş veya kâğıt, naylon vb.i şeylerden yapılmış, çeşitli boyda, ağzı büzülebilen, küçük bir çuval biçiminde kullanım eşyâsı 2. Kese
toz	toz	Tür.	1. Çok hafif ve küçük parçalara bölünmüş çok ince toprak 2. Bir maddenin un hâline gelmiş çok ince şekli 3. Dövülüp inceltilmiş un hâlinde ilâç

			4. Un hâlinde olan
töhmet	tomet	Ar.	1. Kesin olarak ispat edilmediği halde birine suç yükleme, suçlama, suçlanma 2. Suç, kabahat
tövbe	tobe	Tür.	1. İşlediği bir hatâdan, suç veya günahtan pişmanlık duyup bir daha yapmamaya karar verme 2. Bu karârı ifâde eden söz 3. Bir daha yapmam
tövbekar	tobekar	Ar., Far.	Tövbe etmiş olan, günah olan şeyleri yapmamaya karar vermiş olan
tunç	tunc	Tür.	1. Bakır, kalay ve çinkonun birlikte eritilmesiyle elde edilen alaşım, bronz 2. Bu maddeden yapılmış
turna	durna	Tür.	Turnagiller familyasından, Avrupa ve Afrika'da toplu olarak yaşayan, büyük sürüler hâlinde göçen iri kuş
turp	tur, tirp, têrp	Far.	Turpgiller familyasından, salkım durumundaki çiçekleri beyaz, sarı veya mor renkte, yaprakları karşılıklı, meyvesi acımsı ve etli, kökleri yenen bitki
turş, türş	tirş, turş	Far.	Ekşi
turşu	turşî	Far.	Lahana, hıyar, biber, pancar vb. sebzelerin tuzlu su veya sirkede bırakılarak özel bir kıvâma gelmesi sonucu elde edilen ekşi yiyecek
turuncu	tirinc	Far., Ar.	1. Sarı ile kırmızının birleşmesinden meydana gelen kızıl sarı renk, turunç rengi, portakal kabuğu rengi

			2. Bu renkte olan
tuşe	têşu	Far.	Azık
tuti	tutî	Far.	İşittiği sesleri taklit eden, bâzı kelimeleri söyleyebilen papağan türünden bir kuş, dudu, dudu kuşu
tuvalet	tuwalêt	Fr.	1. Bu işin, önünde yapıldığı aynalı mobilya 2. Ayakyolu, helâ
tüccar	tucar	Ar.	Ticâretle uğraşan kimse, tâcir
tüfek, tüfenk	tifeng, tifek	Far.	Uzun namlulu, taşınabilir ateşli silâh
tüfekçi, tüfenkçi	tifengçî, tifekçî	Tür.	1. Tüfek yapan ve tâmir eden usta 2. Saray muhâfızı, saraylarda vazîfe gören silâhlı memur, tüfengî
tül	tul, tule	Fr.	1. Pamuk, ipek veya naylon ipliklerden yapılmış, çok ince gözenekli, hafif ve saydam dokuma 2. Bu dokumadan yapılmış perde
tülbent	tulbend	Far.	1. Pamuk ipliğinden dokunmuş, çok yumuşak, çok seyrek ve ince bez 2. Bu bezden yapılmış baş örtüsü 3. Bu bezden yapılmış
tülek	tulek	Tür.	Tülemiş, tüyleri dökülmüş (kuş veya kümes hayvanı)
tümen	tumen	Tür.	10.000 akçe değerinde bir Îran para birimi
tünd	tund	Far.	Sert, şiddetli, haşin
tütün	tutin	Tür.	1. Patlıcangillerden, birleşiminde nikotin bulunan otsu bitki 2. Bu bitkinin kıyılıp kurutulduktan sonra

			sigara veya puro şeklinde içilen yaprağı
tüvana	tiwana	Far.	Güçlü, kuvvetli, dinç
tüy	tük	Tür.	1. İnsanlarda ve hayvanlarda deri üzerinde bulunan çok ince kıl 2. Kuşların vücûdunu örten bir nevi uzantı, bu uzantıların her biri ve hepsi
u, ü	u	Far.	"Ve" bağlacının nazımda sessiz harfle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu.
ud	ud	Ar.	Teknesi yarım armudu andıran, dilim adı verilen 17 ilâ 27 ahşap şeridin birbirine yapıştırılmasından meydana gelen, göğsü ladinden, perdesiz, kısa saplı, beşi çift, biri tek on bir telli, mızraplı çalgı
uğur	oğir	Tür.	1. İnsana iyilik ve saâdet getirdiğine inanılan durum, yümn 2. İnsana iyilik, saâdet ve şans getireceğine inanılan kimse veya genellikle üstte taşınan nesne
ulema	ulema	Ar.	**1.** Âlimler, bilginler. **2.** Eskiden kendilerine mahsus bir kıyâfetleri olan müderris, müftü, kadı, vâiz vb. ilmiye sınıfı mensupları, din bilginleri.
uşşak	uşşaq	Far.	Mûsikîmizde uşşak dörtlüsüne bûselik beşlisi ilâvesiyle meydana gelen ve dügâh (la) perdesinde karar kılan basit makam
uşşaki	uşşaqî	Far.	1. Halvetî tarîkatının Uşşâkiye koluna mensup olan kimse 2. Halvetî tarîkatının Uşşâkiye koluna âit,

			Uşşâkîlikle ilgili
usta	osa, westa	Far.	1. Bir zanaatı gerektiği gibi öğrenmiş olup kendi başına yapabilen kimse 2. Sanat veya zanaat öğreten kimse 3. Zanaatçılar için kullanılan bir unvan 4. Esnaf, zanaatkâr vb. kimseler için kullanılan hitap sözü 5. Çok bilmiş, çok becerikli, çok kurnaz (kimse)
ümidvar	umêdewar	Far.	Ümitli
ümit, ümid, umud, umut	umêd	Far.	1. Arzu edilen, olması istenen bir şeyin gerçekleşebileceği ihtimâlinin verdiği rahatlatıcı, ferahlatıcı duygu, olması istenen bir şeye duyulan beklenti, umut 2. Bu duyguyu uyandıran kimse veya şey
ümmet	omet, ummet	Ar.	1. Bir peygambere îman edenlerin, onun getirdiklerine inanıp tâbi olanların meydana getirdiği topluluk 2. Kavim, cemâat, tâife
ürpermek	xurpe	Tür.	1. Üşüme, korku, endîşe, ürkme vb. sebepler yüzünden vücuttaki tüyler dikilip deri nokta nokta kabarmak 2. Titremek, sarsılmak 3. Korku, kaygı ve kuşku veren bir şeyden, hoşa gitmeyen ürkütücü bir ihtimalden dolayı endîşe duymak, korkuya kapılmak, korkmak
ütü	utu, utî	Tür.	1. Buruşukluklarını gidermek için giyecek, perde, çarşaf, örtü gibi şeylerin üzerinden ısıtılarak geçirilen âlet 2. Bu âletle yapılan iş, ütülemek işi

üzengi, özengi	awzengî	Tür.	1. Ata binebilmek için ayakla üzerine basılan, bir kayışla eğerin yanına asılmış, altı düz mâdenî halka 2. Ahşap direklere tırmanmak, ağaç budarken kolayca çıkıp tutunmak için işçilerin ayak bileklerine taktıkları kancalı bilezik
vacip	wacib	Far.	1. Yapılması gerekli olan, terkedilmesi câiz olmayan husus 2. Dînî bakımdan farzdan sonra gelen ve yapılması zarûrî, terki câiz olmayan ilâhî emir 3. Olmaması düşünülemeyen, olması zarûrî olan
vad	wed	Far.	1. Söz verme, üstüne alma, taahhüt etme 2. Bir husus için verilen söz 3. İlâhî emirlere uyan bir kimseyi cennetle müjdeleme
vade	wade	Far.	1. Bir işin yapılması, bir borcun ödenmesi için tanınan zaman, mühlet, mehil 2. Söz verme, taahhüt, ahit 3. Ölüm vakti, ecel
vahime	wahîme	Ar.	Kuruntu
vah vah	weh weh	Ar.	Acıma, yakınma, esef bildirir; yazık
vaiz	waîz	Ar.	İbâdethânelerde kalpleri yumuşatacak, sevâba, tâata, güzel ahlâka, iyiliğe, nefsi ıslâha sevkedecek, kötülüklerden tövbe ettirecek şekilde dînî konuşma yapan, nasîhat veren kimse
vajina	vagîna	Lat.	Döl yolu, hazne
vakit	wexit	Ar.	1. Zaman

			2. Belirlenmiş zaman, belirli zaman 3. Devir 4. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Bir işin olageldiği, yapılageldiği saat, gün veya mevsim
vali	walî	Ar.	1. Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülkî âmir 2. "Kâinâtı ve her an olup biten işleri tek başına ve gereği gibi idâre eden" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır
vallahi	vellahî	Ar.	"Allah'a and olsun ki, Allah hakkı için" anlamında yemin sözü
vapor	papor	Fr.	Buhar gücüyle çalışan gemi
varak	wereqe	Ar.	1. Kitap yaprağı, iki sayfadan ibâret üzeri yazılı yaprak 2. Çekiçle dövülerek ince duruma getirilmiş altın, gümüş vb. mâdenî levha
varid	warîd	Ar.	1. Gelen, ulaşan, vâsıl olan 2. Olması mümkün olan, olabilecek olan
vasıf	wesif	Ar.	1. Bir kimse veya şeyin taşıdığı hal, sıfat, nitelik 2. Niteliklerini sayarak târif etme 3. Övme
vasıl	wasil	Ar.	1. Ulaşan, erişen 2. Kavuşan
vasıta	wasite, waste	Ar.	1. Bir işin gerçekleşmesi için gerekli olan şey, kullanılan nesne, âlet 2. İki şey arasında bağ durumunda olan, onları

			birleştiren, maksada erişmeyi sağlayan şey
vatan	weten	Ar.	1. Bir kimsenin doğup büyüdüğü ve yaşadığı yer, yurt 2. Bir milletin üzerinde yaşadığı, hâkim olduğu toprak, yurt
vay	way, wey	Tür.	Şaşkınlık, kızgınlık, şikâyet, esef, telâş, acı, sevgi vb. çeşitli duygularda anlamı kuvvetlendirir.
vazıh	wazîh, wazih	Ar.	Şüphe bırakmayacak şekilde açık olan, açık seçik, apaçık, âşikâr
ve	we	Ar.	İki kelime, cümle ve öbeği birbirine bağlar, ile.
vebal	webal, obal	Ar.	Günah doğuracak ve insanı âhiret azâbına sürükleyecek olan ağır sorumluluk
veda	weda	Ar.	1. Ayrılırken hayırlar dileme, esenleşme 2. Ayrılık
vefa	wefa	Ar.	1. Sözünde durma, verilen sözü yerine getirme 2. Dostluk ve muhabbette sebat etme, sevgide süreklilik, bağlılık ve sadâkat
vekil	wekîl	Ar.	Yeni doğmuş çocuk, sabî
veled	weled	Ar.	1. Çocuk 2. Oğul
veli	welî	Ar.	1. Cenâb-ı Hakk'a yakınlık mertebesini kazanmış olan seçkin kul, Allah'ın dostu ve sevgili kulu 2. Bir çocuğun sorumluluğunu üstüne alan kimse 3. "İmanlı kullarının dostu olan, onlara yardım

			eden, iyi işlerinde başarı nasip eden, sıkıntılarını gideren" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır
veliaht	welîat	Ar.	Bir hükümdardan sonra tahta çıkacak kimse
verem	werem	Ar.	Vücutta herhangi bir organa, özellikle de akciğerlere yerleşen Koch basilinin yol açtığı bulaşıcı, ateşli hastalık, tüberküloz.
vesselam	wesselam	Ar.	1. "İşte o kadar, son söz bu" anlamında sözü kısa kesmek için kullanılır 2. Mektup sonlarına selâm sözü olarak yazılırdı
vezir	wezîr	Ar.	Osmanlı Devleti'nde askerî ve idârî yetkisi olan en yüksek rütbedeki devlet memuru, vezirlik rütbesine sâhip kimse
vilayet	wilayet	Ar.	1. Bir vâli yönetimindeki en önemli idârî bölüm, il 2. Diyar, ülke, memleket
viran	wêran	Far.	1. Yıkık, yıkılmış, harap 2. Gamlı, kederli, üzüntülü
virane	wêrane	Far.	1. Yıkılmış, harap olmuş eski yapı 2. Yanmış veya yıkılmış yapılardan geriye kalan yıkıntılarla dolu yer
ya	ya	Ar.	Ey
yaban	yaban	Far.	İnsan yaşamayan ıssız yer
yabani	yabanî	Tür.	1. (Bitki için) Özel bir bakım görmeden kendi kendine yetişen 2. (Hayvan için) İnsana alışmamış olan, evcil olmayan 3. (İnsan için) İnsan içine çıkmayan, insanlarla

			ilişkiye alışmamış, çekingen, sıkılgan
yad	yad	Far.	1. Anma, hatırlama 2. Hatır 3. Hâtıra
yadigar	yadgar	Far.	Bir kimseyi veya olayı hatırlatmak üzere verilen yâhut onlardan kalan şey
yağdan	yexdan	Tür., Far.	Yağdanlık
yahu	yaho, yaxo	Ar.	Söylenen söze dikkati çekmek ve anlamını güçlendirmek için kullanılır
yahut	yaxud	Far.	1. Veya 2. Söylenen bir düşünceden vazgeçildiği ve yerine ikinci bir düşünce ileri sürüldüğü zaman ikinci cümlenin başına getirilir
yaka	yeqe, yexe	Tür.	Giyeceklerin boynun etrâfına gelen kısmı ve bu kısma eklenen türlü biçimdeki parça
yakut	yaqut	Tür.	1. En meşhuru kırmızı renklisi olan, pembe, erguvan vb. renklerde, sâdece elmasın çizebildiği çok değerli taş, billûrlaşmış alüminyum oksit 2. Bu taştan yapılmış
yalancı	yalançî	Tür.	Yalan söylemeyi huy edinmiş kimse
yaman	yeman	Tür.	Kötü, fenâ
yani	yenî, yanî	Ar.	1. Anlatılmak, açıklanmak istenen bir hükümden önce "Şu anlatılmak isteniyor ki, demek ki" anlamında kullanılır 2. Sözün kısası, senin anlayacağın

yaprak dolması	yaprax	Tür.	Asma yaprağı içine harç konulup sarılmak sûretiyle yapılan zeytin yağlı veya tereyağlı, kıymalı dolma
yar	yar	Far.	1. Sevgili 2. Dost 3. Yardımcı
yarabbi	yarebbî	Ar.	"Ey Allahım, ey Rabbim, ey Tanrım" anlamında olan bu söz Allah'tan yardım isteme, şaşkınlık, korku vb. durumlarda ve Allah'a sığınma ifâdesi olarak kullanılır
yaramaz	yaremez	Tür.	1. (Çocuk için) Uslu durmayan, söz dinlemeyen, haşarı 2. İşe yaramayan, yararlı olmayan (kimse veya şey)
yaran	yaran	Far.	Dostlar
yarda	yard	İta.	36 inçe eşit İngiliz uzunluk ölçü birimi
yardım	yardim, yarmet	Tür.	1. Elindeki imkânları ve gücünü ihtiyâcı olan biri için kullanma, muâvenet 2. Bir devlete başka bir devletin bağış olarak veya iâde edilmek üzere verdiği para yâhut malzeme
yarım	yarim	Tür.	1. Bir bütünün ayrıldığı iki eşit parçadan her biri, bir bütünün yarısı 2. Tamamlanmamış, eksik, noksan
yasa	yasa	Tür.	1. Devletin yetkili kurullarınca konan ve herkesin uyması gereken kural, kānun 2. Toplumda uzun zaman boyunca oluşan ve

			uyulması gereken ortak kurallar
yasak	yasax	Tür.	1. Bir şeyin yapılmasına mâni olmak için konmuş olan kānûnî veya kānun dışı engel, memnûiyet 2. Yapılması istenmeyen, yapılmasına izin verilmemiş olan, memnû
yasemin	yasemîn, yasemen	Far.	1. Zeytingiller familyasından, güzel koku yapımında kullanılan, beyaz renkli (ender olarak kırmızı veya sarı), çok kokulu çiçekler açan, sarmaşık cinsinden ağaççık 2. Bu ağaçtan yapılmış
yastık	yastux	Tür.	1. Baş altına koymak veya dayanmak için kullanılan, içi pamuk, yün, ot, kuş tüyü vb. ile doldurulmuş, torba şeklinde, dört köşe, uzun veya yuvarlak küçük minder 2. Bu şekilde yapılan ve kullanıldığı yere göre isim alan nesne
yaşmak	yaşmax	Tür.	Müslüman kadınların sokakta ferâce giydikleri zaman yüzlerine tutundukları, gözleri açıkta bırakan, biri yukarıdan, biri aşağıdan gelen iki parçadan ibâret ince tülbentten yüz örtüsü.
yatak	yatax, yetax	Tür.	1. Uyumak veya dinlenmek için üzerine veya içine yatılan şey, karyola, kerevet, sedir vb. 2. Üzerine yatılmak üzere hazırlanmış şilte, döşek
yavaş	hêwaş	Tür.	1. Hızı gerekenden az olan, hızlı olmayan 2. Yumuşak huylu, yumuşak başlı, halim 3. Dikkat et, acele etme.
yaver	yawer	Far.	1. Yardımcı 2. Devlet ve hükûmet başkanlarının,

			kumandanların yanında bulunan, emirlerini yazmak ve yerine ulaşmasını sağlamakla görevli subay, emir subayı
yazık	yazux	Tür.	1. Olmaması gereken bir şey karşısında duyulan üzüntüyü ifâde eder 2. Kınama anlatır 3. Günah, suç
yedek	yedeg	Tür.	1. Gerektiğinde kullanılmak üzere bir şeyin elde bulundurulan eşi veya aynı işi görecek olan benzeri 2. Gereğinde asıl olanın yerine geçmek üzere ayrılmış veya hazırlanmış olan
yegane	yekane	Far.	1. Tek, biricik 2. Eşsiz, müstesnâ
yek	yek	Far.	Tek, bir
yeksan	yeksan	Far.	1. Aynı seviyede, düz 2. Bir, berâber, eşit, müsâvî
yekta	yekta	Far.	Tek, eşsiz, benzersiz
yekun	yekun	Ar.	Toplama işleminin sonucu, toplam
yelda	yelda	Far.	Uzun
yelek	êlek	Tür.	Gömlek üzerine giyilen kolsuz giyecek
yemen	yemen	Ar.	Arap yarımadasının güneybatısındaki ülkenin adı olup dilimizde "gurbet yolcusu, garip" anlamına gelen ***Yemen ellerinde Veysel Karanî*** söyleyişinde geçer
Yemeni	yemenî	Ar.	Kısa kenarlı hafif bir pabuç çeşidi
yemiş	yemîş	Tür.	Meyve

yenidünya	hengîdunya	Tür., Ar.	Malta eriği
yer	yer	Tür.	1. Bir nesne veya kimsenin kapladığı yâhut kaplayabileceği boşluk, bulunduğu mahal 2. Mevki, mekân, mahal 3. Yaşanılan, oturulan şehir, kasaba, mahalle veya toprak
yerbeyer	yerbeyer	Tür., Far.	Yerli yerinde
yetim	hetîm	Ar.	1. Babası ölmüş (çocuk) 2. Eşsiz, tek, yektâ
yezdan	yezdan	Far.	1. Zerdüşt dîninde hayır tanrısı 2. Allah
yoklama	yoxleme	Tür.	Belli bir toplulukta bulunması gereken kişilerin orada bulunup bulunmadığını belirlemek için yapılan sayım, kontrol
yonca	yonce	Tür.	Baklagiller familyasından, hayvan yemi olarak yetiştirilen, yaprakları üç dilimli, kazık köklü, başak durumundaki çiçekleri kırmızı, mor ve menekşe renginde, bir çok türü bulunan çok yaygın bitki
yorgan	êrxan	Tür.	Yatarken örtünülen, içi pamuk, yün vb. ile doldurularak dikilmiş örtü
yurt	yurt	Tür.	Yörüklerin konduğu yer
zaç, zac	zac	Ar.	1. Demir sülfatın ticârî adı 2. Çinko ve bakır sülfat
zad	zad	Ar.	Azık, yiyecek, rızık

zade	zade	Far.	Doğmuş olan kimse, çocuk, yavru
zadegan	zadegan	Far.	1. Süsengiller familyasından, baharda güzel çiçekler açan, uyarıcı, âdet söktürücü hassalara sâhip, soğanlı çok yıllık bitki 2. Bu bitkinin tepelerinin kurutulmasından elde edilen, bâzı yiyeceklere tat, koku ve sarı bir renk vermekte kullanılan toz
zaferan	zeferan	Ar.	Safran
zağar	zexer	Tür.	Bir cins çoban köpeği
zahir	zahîr	Ar.	1. Meydanda olan, görünen, açık ve belli olan (şey) 2. Bir şeyin görünen tarafı, dış yüzü, dış görünüşü 3. "Varlığı kâinatta tecellîsiyle âşikâr olan, açık olarak görünen" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır
zahmet	zehmet	Ar.	1. Sıkıntı, eziyet 2. Güçlük, zorluk
zakkum	zuxum, zuxim	Ar.	Zakkumgiller familyasından, iri ve gösterişli beyaz pembe çiçekler açan, çalı görünüşünde, boyu 5 metreyi bulabilen zehirli ağaççık, ağu ağacı
zalim	zalim	Ar.	1. Zulüm ve haksızlık yapan (kimse) 2. Acımasız, merhametsiz (kimse)
zaman	zemen, zeman	Ar.	1. Olmuş ve olacak hâdiselerin birbiri ardınca cereyan edişinin düşüncemizde meydana getirdiği başı ve sonu belli olmayan soyut kavram, vakit 2. Bu kavramın belirli sınırlar içinde kalan bir parçası, vakit

			3. Bir önce veya bir sonraya göre belirli bir an 4. İçinde bulunulan devir, yaşanmakta olan vakit 5. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Bir işin olageldiği, yapılageldiği saat, gün veya mevsim 6. Devir, dönem, çağ 7. Fiilin belirttiği sürenin çeşitli parçalarını bildiren kategori ve bu kategoriye bağlı olarak ortaya çıkan alt bölümlerin her biri
zar	zar	Far.	Tavla vb. oyunlarda kullanılan, altı yüzüne 1'den 6'ya kadar olan sayıları göstermek üzere benekler konmuş olan, kemik veya fildişinden küp
zarar	zerer	Ar.	1. Bir kimse veya şeyin sebep olduğu kayıp, kötü sonuç, ziyan 2. Bir malı mâliyetinden daha aşağıya satmaktan ileri gelen kayıp
zarf	zerf	Ar.	1. İçine mektup, evrak, kart vb. koymaya yarayan kese biçiminde kâğıt mahfaza 2. Kap, kılıf, mahfaza
zari	zarî	Far.	Ağlama, inleme
zarif	zerîf	Ar.	1. Davranışları, durumu insanda hoş bir etki bırakan, tavrı ve edâsı hoş olan, hoşa giden 2. (Söz, konuşma, üslûp için) Karşısındakini incitmeyen, yumuşak, ince ve nükteli 3. (Eşyâ vb. için) Hoş görünüşlü, ince, ölçülü
zarp	zerb	Ar.	1. Çarpma, darp 2. Çarpılacak iki sayı arasına konan işâret (x), çarpı

			3. Güçlü ve şiddetli etki
zaruri	zerurî	Ar.	Olması mecbûrî, kaçınılması imkânsız olan, mecbûrî, zorunlu
zat	zat	Ar.	1. Kimse, kişi, şahıs, özellikle saygıdeğer kimse 2. Bir şeyin ta kendisi, maddî varlığı, maddî varlığının özü, öz varlık 3. Bir varlığın hakîkati, hüviyeti, mâhiyeti
zayıf	zayif	Ar.	1. Eti ve yağı az olan, şişman olmayan (canlı) 2. Yeterli maddî ve fizikî gücü olmayan, güçsüz 3. Sağlam ve dayanıklı olmayan 4. Sâhip olması gereken nitelikleri taşımayan 5. Zaaflarına karşı koyamayan, irâdesi gerektiği kadar güçlü olmayan 6. Güvenilir olmayan, sağlam ve tatminkâr olmayan 7. Etki alanı az olan, yoğun olmayan
zeban	ziban, ziman	Far.	1. Dil 2. Lisan, konuşma
zebandıraz	zimandirêj	Far.	Dili uzun, haddini aşan, atıp tutan (kimse)
zebane	zimane	Far.	Terâzi vb. âletlerin dili andıran parçası
zeber	zeber	Far.	Üst
zeberdest	zeberdest	Far.	"El üstünde bulunan" Âmir ve hâkim durumda olan
zebun	zebun	Far.	Güçsüz, zayıf, âciz
zehir, zehr	zehir	Far.	1. Girdiği organizmada fizyolojik görevleri bozan veya yok ederek ölüme sebep olan madde, ağu, sem

			2. Helâk edici ıztırap
zelil	zelîl	Ar.	Aşağılanan, hor görülen (kimse), hakir
zem	zem	Ar.	Kötülüğünü söyleme, yerme, çekiştirme
zemberek, zenberek	zembelek, zenbelek	Far.	1. Kurulduktan sonra kendi kendine hareket eden, çevirmeye veya sıkıştırmaya yarayan demir yâhut çelikten esnek yay 2. Kapılara ve dolaplara takılan yaylı kapama düzeneği 3. Ayakla kurulan, kolları çelikten savaş yayı 4. Bu yayla atılan, kalın ve uzun duvar taşlarına bile tesir edebilen delici ok 5. Zemberek topu
zembil, zenbil	zembîl, zenbîl	Ar.	Hasırdan veya hurma liflerinden örülmüş kulplu torba
zemin	zemîn	Far.	1. Taban, döşeme, toprak sathı 2. Yer, mahal
zen	jin	Far.	Kadın.
zenbur	zenbur	Far.	Eşek arısı, arı
zenc	zenc	Ar.	Siyah ırk
zencefil	zencefîl	Ar.	1. Zencefilgiller familyasından, Malezya ve Hindistan'da yetişen, kamış görünüşünde çok yıllık otsu bitki 2. Bu bitkiden elde edilen ve baharat olarak kullanılan ıtırlı toz
zend	zend	Ar.	Bilek kemiği, bilek
zeng	zeng	Far.	Zil, çıngırak

zeng, jeng	jeng	Far.	Pas, jeng
zengin	zengîn	Far.	1. Malı ve parası çok olan, varlıklı 2. Kendisinde bulunan şeyin pek çok çeşidine veya miktârına sâhip olan 3. Verimli 4. Malı ve parası çok olan kimse
zer	zer	Far.	1. Altın 2. Altından yapılmış, altınla işlenmiş 3. Altın sarısı
zerbaf	zerbaf	Far.	1. Altın tel ile kumaş dokuyan kimse 2. Bu şekilde dokunmuş kumaş
zerd	zerd	Far.	1. Sarı renk 2. Sararmış, solgun
zerdeçal	zerdeçal, zerdeçu	Far.	Zencefilgillerden, kök saplarından sarı bir boya çıkarılan, safran gibi kullanılan, sarı çiçekli, kokulu, çok yıllık bitki, Hint safranı
zerger	zerger	Far.	Kuyumcu
zerkar	zêrkar	Far.	Altınla işlenmiş
zerre	zere	Ar.	1. Çok küçük parçacık 2. Bir kıratın (0,20 gr.) altmış dörtte biri olan kıtmirin yarısı miktârındaki eski bir ağırlık ölçüsü, bir kıratın yüz yirmi sekizde biri
zerrin	zêrîn	Far.	1. Altından yapılmış 2. Altın gibi sarı ve parlak olan
zerzevat	zerzewat	Far., Ar.	Yemek yapılan yeşillik, sebze

zeval	zewal	Ar.	1. Yok olma, yok edilme, ortadan kalkma 2. Bozulma, iyi bir durumdan kötü duruma dönme, düşme, alçalma
zeyn	zeyn	Ar.	Süs, bezek
zeyrek, zirek	zîrek	Far.	Anlayışlı, aklı başında, zekî, zîrek
zeytin	zeytun	Ar.	1. Zeytingillerden, Akdeniz ülkelerinde yetişen, uzun ömürlü, yaprakları küçük ve gümüş renginde bir ağaç 2. Bu ağacın yüksek besin değeri olan, önce yeşil iken sonra kararan tek çekirdekli, yağlı meyvesi
zımpara	simpare	Far.	İçinde çok sert alümin billûrları bulunan ve aşındırıcı olarak kullanılan tabiî kaya.
zırh	zirh	Far.	1. Savaşlarda silâh darbelerinden korunmak için giyilen, demir veya tel levhalardan, köseleden yapılmış giyecek 2. Savaş gemilerinin ve bâzı araçların dışına kaplanan çelik levha
zift	zift	Ar.	Kömür katranı, odun katranı ve petrolün damıtılması esnâsında elde edilen, teknelerin kalafatlanmasında, çatı ve damlardan, kaldırım taşları arasından su sızmasını önlemede kullanılan, biraz ısınınca hemen yumuşayan, yapışkan, soğukken kırılgan, koyu siyah renkli madde, kara sakız
zikir	zîkir	Ar.	1. Sözünü etme, ismini söyleme, anma 2. Allah'ın isimlerini (esmâ-yı hüsnâyı) söylemek sûretiyle yapılan ibâdet 3. Toplu olarak ve tarîkatların koyduğu usûllere uyarak Allah'ın isimlerini söylemek sûretiyle yapılan ibâdet ve bu maksatla

			düzenlenen tören
zin	zîn	Far.	Eyer
zincir, zencir	zincîr	Far.	1. Birbirine geçmiş mâdenî halkalardan meydana gelen bağ 2. Eskiden suçluların, delilerin eline, ayağına vurulan demirden bağ 3. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Arka arkaya gelen şeylerin veya olayların meydana getirdiği dizi
zindan	zîndan	Far.	1. İçine tutukluların, hükümlülerin konulduğu kapalı yer 2. Çok karanlık, sıkıntılı yer
zindani	zîndanî	Far.	1. Zindancı 2. Zindana kapatılmış mahkûm
zinde	zîndî, zînde	Far.	1. Diri, canlı 2. Gücü kuvveti yerinde, sağlam, dinç
zindegani	zîndeganî	Far.	1. Dirilik, canlılık, hayâtiyet 2. Yaşayış, geçim
zinet	zînet	Ar.	Süs.
zindegi	zîndegî	Far.	Zinde olma durumu, zindelik
zinpuş	zînpoş	Far.	Eyerin altına konan örtü
ziyad	ziyad	Ar.	Artma, fazlalık, ziyâdelik
ziyade	ziyade	Ar.	1. Fazla, çok 2. Çok 3. Artan miktar, geriye kalan kısım 4. İlâve

ziyafet	ziyafet	Ar.	1. Misâfir dâvet edip özenli biçimde ağırlama, yedirip içirme, şölen 2. (İsim tamlamasının ikinciögesi olarak) Bir kimseye gözüne ve gönlüne hoş gelecek şeyler sunma
ziyan	ziyan	Far.	Bir şey veya kimsenin sebep olduğu çıkar kaybı, zarar
ziyankar	ziyankar	Far.	Sürekli zarar veren, zarar vermek huyunda olan
ziyaret	ziyaret	Ar.	1. Bir kimseyi veya bir yeri görmeye gitme 2. Gidilmesi, duâ edilmesi sevap sayılmış ve âdet hâline gelmiş kutsal yer, ziyâretgâh
ziyaretgah	ziyaretga	Ar., Far.	Saygı için veya bir şey dilemek, sevap kazanmak gibi bir amaçla gidilen kutsal yer, türbe
zor	zor	Far.	1. Sıkıntı çekilerek yapılan, güçlüğü olan, güç yapılan 2. Güçlükle yapılan iş 3. Sıkıntı, rahatsızlık, ıztırap 4. Mecbûriyet, zorunluluk 5. Kuvvet, güç, baskı 6. Güç bir şekilde, zahmet çekerek, güçlükle
zoraki	zorekî	Far., Yun.	İçten gelmeyen, zorlama, sun'î
zorhane	zorxane	Far.	Kuvvete dayanan sporların yapıldığı yer, bir çeşit spor salonu
zorunlu	zoremlî	Tür.	Yapılması gerekli olan, kaçınılması mümkün olmayan, mecbûrî, zarûrî.
zurna	zurna	Far.	Özellikle davul ve dümbelekle çalınan, keskin sesli, kamıştan yapılma üflemeli saz

zurnacı	zurnaçî	Tür.	Zurna çalan kimse
zurnazen	zurnajen	Far.	Zurna çalan kimse
zülal	zulal	Ar.	1. İçilmesi güzel, tatlı, latif, saf su 2. Albümin
zülf, zülüf	zulif, zulf	Far.	Yüzün iki tarafından sarkan saç lülesi
zümrüt	zimrut	Ar.	Alüminyum, berilyum silikatı olan yeşil renkte, çok değerli taş.

6.2.2. Deyimler Sözlüğü

Madde Başı (Türkçe)	**Madde Başı (Kürtçe)**
ablalık etmek	xuşkayetî bo kirdin
abuk sabuk konuşmak	qisey (helît u pelî u puç, qor ,bê mana) kirdin
acı duymak	hest be azar kirdin
acısından ölmek	le birsa mirdin
acı vermek	azardan, azar bexşîn
açık konuşmak	1. run qise kirdin 2. bê pêç u pena qise kirdin
açlıktan ölmek	le birsan mirdin
aç kurt (veya kurtlar) gibi	wek gurgî birsî
adamdan saymak (adam yerine koymak)	pe biyaw danan, be piyaw zanîn
adam değilim	piyaw nebim
adam etmek	kirdne piyaw, pêgeyandin
adam gibi	wek piyaw
adamını bulmak	1. piyawî xoy dîtewe 2. kewte dawî xoy
adam olmak	bune piyaw
adam sanmak	be piyaw zanîn, be piyaw danan

adam yerine (veya hesabına) koymak	1. be piyaw danan 2. hesab bo kirdin
adam yerine koymamak (veya saymamak)	1. be piyaw danenan 2. hesab bo nekirdin
adı gibi bilmek	wek nawî xoy dezanî
adını kirletmek (veya lekelemek)	naw lekedar kirdin
ağız (veya ağzını) açmak	dem kirdnewe, qise kirdin
ağzı süt kokmak	dem bonî şîr lêhatin
ağzını hayra açmak	ziman be xêr gêran, dem be xêr kirdnewe
ağzını kapamak (birinin)	Dem daxistin
ağzının içine bakmak	seyrî naw dem kirdin
ahmak yerine koymak	be gêl danan, be gêl zanîn, be gemje zanîn, be gêl têgeyiştin
aklı başından olmamak	1. fikir leser xo neman, aga lexo neman 2. Mêşk karnekirdin
aklına koymak (kendi ya da başkasının)	xistne Mêşkewe
aklını bozmak (bir şeyle)	têkdan mêşk
Allah'a ısmarladık	despêrim, emanetî xway bî be xwat
Allah bilir	dezanî xwa
Allah etmesin	neka, xwanexwaste xwa
Allah versin	xwa bide, xwa bida
alnının akıyle (veya teriyle)	areqey nêwçewanî,be be

	mandubunî xoy
ana baba eline bakmak	çaw le destî bayk u bawk bun
ananın (anasının) ak sütü gibi (helal olsun)	wek şîrî daykit lêt helal bî
ara bozmak	nêwantêkdan ,têkberdan
aslan gibi	şêre delêy
ateş gibi	agire delêy
ateşle oynamak	agir kirdin yarî be
ayağı ile gelmek (kendi)	be pêy xo hatin
ayağını yorganına göre uzatmak	beqeder bere rakêşan qaç
ayağı uğurlu	bexêr pê
ayakta uyumak	be pêwe xewlêketin
ay gibi	mange delêy
ayın on dördü gibi	mangî tabane, delêy mangî delêy çwarde şewe
aynı tas aynı hamam	eynî tas eynî hemam
azap vermek	ezyetdan, êşandin
babana rahmet	rehmet le bawkit, demxoş
babasının oğlu	kurî bawkî xoyetî
bacak kadar	hendî qunke mumekye, hendî laqekye
bahtı (kısmeti, şansı) açılmak	bext kiranewe, qismet kiranewe
bahtı bağlı olmak	bext bestran

bahtı kara	Bexitreş
bana ne	bemin çî
başa gelmek	beserhatin
baş ağırtmak	ser hêşandin
baş ağrısı	sîl u seretan, ser êşe ,janeser
baş döndürücü	Sersurhêner
baş dönmek	Sersuran
baş eğmek	ser danuwandin
başı çatlamak	ser teqîn, mêşk teqîn
başı kalabalık olmak	serqalbun, ser qerebalixbun
başımın belası	belay ser
başını kaşımaya (kaşıyacak) vakti olmamak	mecalî serxurandin nebun
başını yemek (birinin)	ser xwardin
baş kaldırmak	ser helhênan, ser helbirîn
baş kıç belli değil	ser u qunî diyar nîye
baş sallamak	ser leqandin
baş tacı etmek	kirdne tacîser
baş yemek	ser xwardin
baş yiyici	serexore
bayram etmek	cejin kirdne
bayramdan bayrama	cenj bo cejn

beli bükülmek	pişt kurbun
belini kırmak	pişt şikandin
beyin yıkamak	mêşk şuştnewe
beyin yormak	mêşk mandukirdin
bıçak çekmek	çeqo lê rakêşan
bıçak yemek	çeqo xwardin
bıyık altından gülmek	le jêr simêl pêkenîn, le binewe pêkenîn
binde bir	le hezarî yek
bin kat	sed qat, hezar qat
bir avuç	yek çing
birbirne düşmek	benawyek kewtin
birbirine girmek	benawyek kewtin
birbirinin gözünü oymak	çawî yek derênan
bir bu eksikti	her lememan kembu
bir damla	1. yek qetre 2. qîçoke, hendi yek qîç
bir kulağından girip diğer (bir, öbür) kulağından çıkmak	lem gwê çun lew gwê hatneder
bir olmak	yek bun, yek girtin
bir pul etmemek	dinarek naka, filsek naynî
bir sürü	komelêk
bir taşla iki kuşu vurmak	be berdêk du çoleke kuştin
bir vakitler	serdemanêk

bir varmış, bir yokmuş	hebu nebu
bir yığın	komelêk
bismillah etmek	bismîlla lêkirdidn
boğazından geçmemek	le geru neçune xwarê
boğazını yırtmak	deng çun, geru diran
boğaz kurumak	deng çun, qurg wişikbun
bok etmek	gu têkirdin
bok yemek	gu xwardin
borca batmak	bebin qerd ketin
borca girmek	ketne naw qerd
borç almak (etmek)	qerz kirdin, qerz wergirtin
boş kafalı	mêşk betal
boş oturmak	bê îş danîştin, bê îş u kar danîştin
boy atmak	heldan, bejin heldan
boynu kıldan ince olmak	mil le mu barîktir bun
boynunu bükmek	mil şor kirdin
boynunu vurmak	lemildan
bugünden tezi yok	her lemro zutir nîye, lemro zutir nîye
bugün yarın	ewro sibekî
bundan böyle	lemewdwa
bununla birlikte	legel emeşda

burnundan getirmek	le kepu hênanewe
burnunu kırmak	lut şikandin
buyur etmek	bexêrhatin kirdin
büyük söz söylemek	qisey qewre kirdin
caddeyi tutmak	cade girtin
can çıkmak	giyan derçun
can dostu	hawrêy gyanî be gyanî
canı sıkılmak	bêtaqet bun, dil guşran
canından bezmek (bıkmak)	le gyanî xo bêzarbun, le gyanî xo bêtaqet bun
canından bezdirmek (bıktırmak)	le gyanî xo bêzarkirdin
canından bezmek (bıkmak, usanmak)	le giyanî xo bêzarbun
can sıkmak	bêtaqet kirdin, dil guşîn
can vermek	1. gyan bexşîn 2. gyan ledestdan
cebi delik	gîfan dirw, dest belaw, gîrfan kun
cepten vermek	le berkî xo dan
ciddiye almak	beciddî wergirtin
ciğer dağlanmak	cerg dağbun
ciğeri kebap olmak	cerg bune kebab
ciğerini yakmak	cerg sutandin
ciğeri parçalanmak	cerg parçe parçe bun
ciğeri (yüreği) sızlamak	cerg jankirdin

ciğeri yanmak	cerk sutan
cin tutmak	cin girtin
çek arabanı	erebanet rakêşe
çenesi durmamak	dewî ranawestî
çenesini açmak	dem kirdnewe
çenesini kapamak (kapatmak)	dem daxistin
çıt yok	nuqqey nîye
çifte atmak	luşke hawîştin, cut hawîştin
çocuk oyuncak haline getirmek	kirdne perobegu, kirdne gemey mindalan, kirdne galtecarî mindalan
çok söylemek	zor gutin
çözüm yolu	rêgeçare
dağ taş	dar u berd
dar kafalı	bîr tesk
deli divane olmak	bune şêt u dêwane
deli etmek	şêt kirdin
deli fişek	fîşeke şête
deli gönül	diley şêt
deli olmak	şêt bun
derdini dökmek	derdî xo helrişin
derin uyku	xewî qul
ders vermek	1. ders dan 2. tembê kirdin

dev anası	dayke dêw
dili açılmak	ziman kiranewe, ziman bunewe
dili bir karış çıkarmak	ziman yek bist derhênan
dilini bağlamak	ziman bestin
dilini kesmek	ziman birîn
dilini mi yuttun?	zimanit lal buwe, zimany qutdawe
dilini tutmak	ziman bestin, ziman girtin
dili tutulmak	ziman gîran
dili uzun	ziman dirêj
dil uzatmak	ziman dirêjkirdin
dilinin ucunda olmak	leser zar bun, leser ziman bun
dinden imandan çıkmak	le dîn u îman çune derê, kafir bun, şêx neman, le dîn u îman çuneder
dini imanı para	dîn u îmanî pareye
diş bilemek	didan tîjkirdin, didan tîjkirdnewe
divane olmak	bune dêwane
diz üstü	serçok
doğru dürüst	rastudirust
domuzdan bir kıl (çekmek) koparmak	muwê le beraz (lê)kirdnewe
domuz gibi	delêy beraze
doyum olmamak	têrnebun
dünkü çoçuk	mindalî duwênê, mindalî dune

dünya başına yıkılmak	dunya besera xirabun
dünya görmüş	dinyadîte
dünya kadar	hêndey dinya
dünyaya gelmek	hatne ser dinya
dünyaya getirmek	hênane ser dinya
dünyaya gözlerini açmak	çaw be dinyada helhênan
düşman çatlamak	dujmin şeqkirdin, dujmin teqandin
düşman çatlatmak	dujmin pê teqandin
eceli gelmek	ecel hatin
ekşi (yüz) surat	ru girj, demuçaw tirş
el çekmek	dest kêşanewe, dest lekarkêşanewe
elde kalmak	ledestman
elden ayaktan düşmek	le pel u po kewtin
elden gitmek	ledestçun
elekten geçirmek	le bêjîngdan
ele vermek	bedestewedan
eli açık	destkirawe
eli ağır	1. dest sard 2. destqurs, destgiran
eli altında olmak (bir şey birinin)	le bindestbun
elinden gelmek	ledest hatin
elinden hiçbir şey kurtulmaz	hîç lebindest qutar nebun
elini yıkamak	dest lê şuştin

el kiri	çilkîdest
el uzatmak	dest dirêjkirdin
el yazısı	destnus
er, geç	zu ya direng
esası (aslı) olmamak	esl u esasî nîye
eşek kadar (boyu) olmak	hendî yek ker lêhatin
eti senin kemiği benim	goştekey boto u êsqanekey bomin
ev yıkmak	mal wêrankirdin
Eyüp sabrı	sebrî Eyub
fena yapmak	xira kirdin, xirap kirdin
fetva vermek	fitwa dan
fıkrara (fukara) babası (deyneği)	babî feqîran, bawkî hejaran
fıstık gibi	fistiq, delêy fistiqe
fikir almak (birinden)	bîrura wergirtin, fikre lêwergirtin
fikir vermek	fikre pêdan, rênimunî kirdin
firar etmek	firar kirdin
fisebilillah bağışlamak (bir şeyi)	lepênaw xudada bexşîn
fiyat kırmak	daşikandinî nirx
fukara babası	bawkî hejaran
gam yemek	xem xuwardin
gam yememek	xem nexuwardin, xefet nexwardin
gece gündüz	şew u roj

geceyi gündüze katmak	şew u roj xistne ser yek, şew u roj leser yek danan
geri dönmek	geranewe
geri vermek	pêdanewe, pêbexşînewe
gıybet etmek	xeybet kirdin
göç etmek	koç kirdin
gölgesinden korkmak	le sêberî xo tirsan
gönlü (gözü gönlü, içi) açılmak	dil kiranewe
gönül darlığı	diltengî
gönül (kalp) kırmak	dil şikandin
gönül vermek	dil pêdan
göz alabildiğine	ta çaw hukim deka, heta çaw debînî
gözden düşmek	leberçaw kewtin
göz ucuyla bakmak	be tîley çaw seyirkirdin (nîga kirdin)
gözü aç	çaw birsî
gözü açılmak	çaw kiranewe
gözü akmak	çaw rijan
gözü dışarda	çaw leder
gözü keskin	çawtîj
gözün aydın	çawit run
gözünü dört açmak	çawêk lê kirdne çwar çaw
gözyaşı dökmek	firmêsk riştin

gün (güneş) batmak	xor awabun
gün günden	roj be roj
gün gün iyileşmek	roj be roj baştirbun
günahı (vebli) boynuna	obalît be milim
güneş tutulması	xor gîran
günlerden bir gün	rojêk le rojan
güven vermek	mitmane pêbexşîn
haber göndermek	hewal nardin
ha hasan kel, ha kel hasan	çi hesen keçer, çi keçer hesen
hakkından gelmek	le heq hatin
hakkını yemek	heq xwardin
haksızlık etmek	naheqî kirdin
hak yolu	rêgey heq
haram mal	malî heram
hasta düşmek	nexus kewtin
haşa huzurdan	haşa hazirî
hava almak	hewa wergirtin, cew wergirtin
hayali ham	xeyalî xawe
hayrını görmek	xêr lêbînîn
hem ziyaret hem ticaret	hem ziyaret hem tîcaret
hesaba (hesap kitaba) gelmez	bê hîsab, bê xayet, be hîsab nayê,
hesap kitap	hîsab u kitab

heves etmek	hewes kirdin
hizaya gelmek	hatne ser rê
hizaya getirmek	hênane ser rê
hurdahaş olmak	wirduxaş bun
ibret olmak	bune îbret
iç etmek	nawk kirdin
idare etmek	îdare kirdin
iflas etmek	îflas kirdin firêdey be ardî nakewî
iğne atsan yere düşmez	tif (derzi) firêdey be ardî nakewî
iğne ucu kadar	be qeder sere derzîyek
iğne vurmak	derzî lêdan
iki canlı	dugîyan
imdadına yetişmek	be hawar geyîştin
iniş yokuş	hewraz u nişêw
ip ucu vermek	seredaw danê
iri laf	qisey gewre, wisey zil
iskelet gibi	delêy êskepeykere
işini görmek	îş dîtin
iş işten geçmek	kar lekar tirazan
jet gibi	wek teyarey
kabak kafalı	ser kudî
kaç parça olayım	bibme çend parçe

kadınlar hamamına dönmek (bir yer)	bune hemamî jinan
kafasının bir tahtası (çivisi) noksan (eksik) olmak	mêşkî textekî nequstane, textek u bizmarekî nequstane
kafası yerinde olmamak	mêşk lesere xo nebun
kalem kaşlı	ebro qelem, biro qelem
kalıba vurmak	le qalibdan
kanaat getirmek	birwayî pêhênan, qenaet pêhênan
kan bağışlamak	xwên bexşîn
kanını emmek	xwên mijîn
kanı sıcak	xwên germ
kanı soğuk	xwên sard
kapılar yüzüne kapanmak	derga beruda daxran
kaplumbağa gibi	wek kîsel
kara altın	zêrî reş
kara bahtlı	bextreş
kara borsa	borsey reş, bazarî reş
kara elmas	elmasî reş
kara gün	rojî reş
kara liste	lîstî reş
karanlığa kurşun sıkmak	gulle be tarîkî wenan, fîşek be tarîkî wenan
kara yüzlü	rureş
kardeş gözüyle bakmak	be çawî bira seyirkirdin

karını tamam etmek	karî (yekêk) tewaw kirdin
karmakarış etmek	pertewaze kirdin
karmakarış olmak	pertewaze bun
katı yürekli	dilreq
kaytan bıyıklı	simêr qeytan
kır boynunu	milit bişkêne
kıyamet alameti	nîşaney rojî duwayî
kızım sana söylüyorum, gelinim sen dinle (anla, işit)	xesu leger tume, bukê gwêt lêbî
koca kafalı	mêşk gewre
koltuk kavgası	şere kursî
komşu hatırı	xatrî cîranêtî
korktuğu başına gelmek	ewey lêy detirsam beserman hat
koyun gibi	wek mer
köpeğe atsan yemez	firêdeye pêş sey naxwa
kördüğüm	girê kwêre, girê kore
kör ocak	wicax kwêr
kucak açmak (birine)	baweş bo kirdnewe
kulağını doldurmak	gwê pirkirdin
kurban olayım	1. qurbanit bim 2. qurban
kurşun gibi	wek gulle
kurşun yağdırmak	gullebaran kirdin

kuvetten düşmek	le taqet ketin
kuyruğu kapana kısılmak (sıkışmak)	kilk be terey webun, kilk be telekewe bun
kuyusunu kazmak (birinin)	çal bo helkendin
kuzu postuna bürünmek	xo le pêstî mer heşardan
külah giydirmek	kilaw kirdneser
kül olmak	bune xolemêş
laf götürüp getirmek	qise hînan u birdin
lafı ağzından kaçırmak	qise le dem derçun, qise le dem derperîn
leş gibi kokmak	bon kelak lêhatin
lokmasını saymak	paru jimardin
mat etmek	kip kirdin
mola vermek	wiçandan
muamele etmek	mamele kirdin
mukayese etmek	miqayese kirdin
namı nişanı kalmamak	nawunîşan neman
nefes kesilmek	nefes biran
ne mal olduğunu biliriz	dezanîn çi mareke
ne şiş yansın ne kebap	ne şîş bisutê, ne kebab
nutku tutmak (kurumak)	nutiq gîran
nutku tutulmak	nutiq gîran
oy birliği	yek dengî, haw dengî

öbür dünya	ew dunya
öç almak	tole sendnewe (wergirtnewe)
ölümden acı	le mirdin naxoştire
ömür boyu	be dirêjayî temen
özürü yok	uzrî nîye
paçası boklu	teşik be gu
paçası düşük	teşikşor
para dökmek	pare riştin
para etmemek	para nekirdin
para tutmak	pare girtin
para yemek	pare xwardin
parmaklarını yemek	pence legel xwardin
paşa gibi yaşamak	wek axayan (paşayan) jîyan
pot kırmak	pot şikandin
pusuya düşmek	kewtne bosekewe, kewtne bose
püf desen uçacak	be fuwekî (fuwekî lê bikey) defirî
rekor kırmak	rîkord şikandin
rezil rüsva etmek	rezîl u rîswa kirdin
rızkına göz dikmek	çaw le risqî kesêk bun
ruhunu teslim etmek	ruh sipardin
rüya gibi	wek xew waye
saçını başını yollamak	ser u pirç derhînan

saçlarını değirmende ağartmak	serim le aşî sipî nekirdîye
saç sakal ağırtmak	ser u rîş sipîkirdin
sesini kesmek	deng birîn
silah çekmek	çek lê rakêşan
sivri akıllı	bîr tîj
soğukkanlı	xwênsard, xînsard
sözünden çıkmamak (birinin)	le qisederneçun
suya götürüp susuz getirmek	birdine ser awê u aw nedanê
şart olsun	şert bî
şartlı şurutlu	be şert u şirut
şek şüphe kalmamak (yok)	şik u guman neman
şeytan diyor ki	şeytan delê
şirazeden çıkmak	le şîraze derçun
tadını kaçırmak	bêtam kirdin, le tam birdneder
tahtası eksik	textekî nequstane
taş atmak (birine)	pelar têgirtin, pelar hawîştin
taş taş üstünde bırakmamak	dar beser berdewe nehêştin
tatlı dil	ziman şîrin
tavşan uykusu	kerwêşkexew
tepesine binmek	swarî ser ser bun
ter dökmek	areq riştin
toka etmek	tewqe kirdin

top atmak	top hawîştin
top tüfek	top u tifeng
uğursuz ayak	pê bêxêr
uzak akraba	xizmî dur
uzun kulaklı	gwê dirêj
üstünde (üzerinde) durmak (bir işin)	leser westan, leser royîştin
üstüne (üzerine) düşmek	kewtne ser
üvey ana	zirdayk
üvey baba	zirbawk
vaktini öldürmek	le kat kuştin
vasiyet etmek	wesîyet kirdin
vebali boynuna	obalî be milit
yağlı müşteri	mişterî çewir
yakın akraba	xizmî nizîk
yakın dost	hawrêy nizîk
yanık kokmak	bon so (kiruz) hatin
yaraya merhem olmak	bune merhemi birîn, bune çarey birîn
yarım adam	nîwe insan, kemendam
yarı yolda bırakmak (birini)	le nîwey rêga cêhêştin
yerine geçmek (biri, bir şeye)	çune şwên
yerle bir etmek	texit kirdin

yerle bir olmak	texit bun
yıldırımla vurulmuşa döner	delêy kareba lêydawe, delêy daweşawe
yıl on iki ay	sal dwazdey mange
yol açmak (bir şeye)	rê xoşkirdin
yola düşmek	berêkewtin
yola gelmek (getirmek)	hênane rê, hênane serrê
yoldan kalmak	lerê man
yol göstermek	rêge nîşandan
yol tutmak	rêge girtneber
yolu düşmek	rê kewtne (şwênêk)
yoluna koymak	lerê danan
yük olmak (birine)	bune erk
yüreği dar	dil teng
yüreği dayanmamak	dil bergenegirtin
yüreği geniş	dil firawan
yüze gülmek (birisi nesne)	beruda pêkenîn
yüzü ak	rusipî
yüzü kalmamak (olmamak)	çaweru neman
yüzü yok	ruy nîye
yüzünü ağartmak (biri, birinin)	ru sipî kirdin

yüzünü ekşitmek (buruşturmak)	ru girij kirdin
yüz vermek	rudan
yüz yüze bakmak	ruberu seyrkirdin
zaman öldürmek	kat kuştin
zehir etmek	lê kirdne jehir (zehir, sindan)
zerre kadar	be qeder yek misqale zerre, tozqalek

6.2.3. Atasözleri Sözlüğü

Madde Başı (Türkçe)	**Madde Başı (Kürtçe)**
acele işe şeytan karışır	1. şeytan peley kird, çawî xoy kuwêr kird, şeytan peley kird çawêkî xoy kuwêr kird 2. pelekirdin le şeytaneweye
acından kimse ölmemiş	kes le birsan nemirduwe
acından ölmüş yok	kes le birsan nemirduwe
aç kurt yavrusunu yer	gurg ke birsî bu beçkey xoy dexwa
adamın iyisi alışverişte belli olur	piyawî baş le mamele kirdinda diyar dekewî
ak akçe kara gün içindir	parey sipî bo rojî reş
akıl para ile satılmaz.	eqil be pare nakirdrê
akşamın işini yarına (sabaha) bırakma (koyma).	karî emro mexere sibey
Allah kardeşi kardeş yaratmış, kesesini ayrı yaratmış.	bira biraye kîsey cudaye
Allah sağ eli sol ele muhtaç etmesin.	yaxwa em dest muhtacî em dest nebê
Allah'tan umut kesilmez.	kes le xwa bê umêd nabî

anasına bak kızını al, kenarına (kıyısına, tarağına) bak bezini al.	daykê bibîne u kiçê bixwaze
aş tuz ile, tuz oran ile.	çêşt be xwê u xwêş be mana
atılan ok geri dönmez.	tîr ke derçu le kewan geranewey nîye
avrat var ev yapar, avrat var ev yıkar.	jin heye mal kawilkere, heşe mal berêwebere
ayağını yorganına göre uzat.	beqed berey xot laq rakêşe
ayranım (yoğurdum) ekşidir diyen olmaz.	kes be demî xoy nalê tirş
az söyle, çok dinle.	zor gwê bigre kem qise bike
beş parmak bir değil (olmaz).	pencekany dest wek yek nîn
bir (sağ) elinin verdiğini öbür (sol) elin görmesin (duymasın).	be desti rast bibexşe mehêle destî çep pê bizanî
bir (tek) elin nesi var, iki elin sesi var. (bir elin sesi çıkmaz).	çeple be destêk lênadre
böyle gelmiş böyle gider.	her wa hatuwe u her waş derwa
bugün bana ise yarın sana.	emro lemine u sibey le to, emro beser min hat beyanî beser to
bugünkü (akşamın) işini yarına (sabaha) bırakma (koyma).	karî emro mexere sibey
çok bilen (söyleyen) çok yanılır.	ewey zor qise deka zor beheledadeçî

dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.	çiya be çiya nakewî çaw be çaw dekewî
dikensiz gül olmaz. (Gül dikensiz olmaz).	hîç gulê bê çiqil nîye
dost (iyi dost) kara günde belli olur.	hawrêyî baş le rojî reş diyar dekewî
duvarın kulağı var, gözünü de unutma.	dîwar begwêye
el için kuyu kazan, evvela kendi düşer. (kazma kuyuyu kendin düşersin).	ewey çal bo xelkî lêda xoy têdekewê
gençliğin kıymeti ihtiyarlıkta bilinir.	qedrî lawy le pîrîda dezanrê
görmemişin oğlu olmuş, çekmiş çükünü koparmış.	nidîwbidî midarekyan bu herameyan lebinra birî, nidîwbidî kurêkyan bu lecyatî nawkî gunyan birî
güneş balçıkla sıvanmaz.	berî xor be bêjîng nagîrê
hocanın dediğini yap (söylediğini dinle), yaptığını yapma (hocanın okuduğunu dinle, gittiği yola gitme.)	mela delê beqisem bike be emelim meke
ip kırıldığı (koptuğu) yerden ulanır (bağlanır).	le kwê pisa lewê girêyekî lêdewe
it değmekle (işemekle) deniz pis olmaz.	derya be demi gemal pîs nabî, derya be demi seg pîs nabî
iyilik eden iyilik bulur.	ewey çakey bika çakey dêtewe rê
iyilik et denize at, balık bilmezse Halik bilir.	çakey bike u be awêy dade
kefenin cebi yok.	kifin gîrfanî nîye
laf lafı (söz sözü) açar (laf da kutuyu açar.)	qise qise radekêşê
ne ekersen onu biçersin. (herkes ektiğini biçer). (eken biçer, konan göçer.)	çi biçênî ewe dedurîyewe

osurgan (osuruklu) göte arpa ekmeği bahane.	hencetî tirî nanî coye
sütle giren huy, canla çıkar.	xuy şîrî taku pîrî
taş yerinde ağırdır.	berd le cêgey xoy besenge, berd le şwênî xoy besenge
tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.	mar be qisey xoş le kunê dête der (derê)
tavuk kaza bakmış da kıçını yırtmış.	mirîşk çawî le qaz kird qingî dira
tok, acın halinden bilmez (ne bilir). (var ne bilsin yok halinden).	sikî têr agay le sikî birsî nîye
ulu sözü dinlemeyen, uluyakalır.	ewey beqisey lexoy gewretir neka zerer deka
yalancının evi yanmış, kimse inanmamış.	dirozin malî suta kes birway pê nekird
yalnızlık Allah'a mahsustur	tenyayî bo xwa çake
yavuz hırsız ev sahibini bastırır.	ta xawenmal dizî gird, diz xawenmalî girt
yemeyenin malını yerler (demine hu çekerler) (üstüne bir bardak su içerler).	malî nexorî lo çekme sorî

6.3. SORANİ AĞZINDAKİ TÜRKÇE SÖZ VARLIĞININ EKLER DİZİNİ

Türkçedeki Biçmi	**Kürtçedeki Biçmi**	**Ekin Türü**	**Kürtçenin Söz Varlığında Bulunan Örnekler**
+A	**+e**	Çekim eki/ yönelme durumu eki	deçme,
-(A)K	**-ax, -ek, -ix**	Fiilden isim yapım eki	qaçax, qasnax, qepax, yatax, alçax, dîlek, dolax, doşek, dîvax, gewşek, qepax, qayix, qişlax, qoçax, qonax, qozlax, saçax, tulek, yatax,
+an	**+an**	Yabancı dilden geçmiş çokluk eki	esturan, ewan, baban, bawan, xalwan, xezuran, xenebendan, direngan, sedan, qebran, heyaran, miran, yaran
+ane	**+ane**	Yabancı dilden geçmiş ek	aşiqane, awelane, biznane, pakane, piçkolane, piyawane, pîrozane, taqane, tengane, canane, cimkane, cwankîlane, cutane, cejnane, çetalane, çemerane, heftane, hewzane, hîzane, xatirane, xirtîlane, xişpîlane, xincîlane, darşikêne, dirozinane, dildarane, desmerêzane, rezane, jinane, serane, serkarane, sermeşqane, sernawkane, şaxane, şagirdane, şahane, şwanane, şêrane, şêtrane, kuwêxayane, kiçane, kuwêrane, kerane, gizîrane, goxlane, lotyane, marebirane, mangane, mindalane, merdane, merane, newrozane, welîfetane, hengane, yegane, biraderane, cengaverane, dostane, şewane,

+at	**+at**	Yabancı dilden geçmiş çokluk eki	axisbat, turşîyat, aeşamat, fişqîyat, malat, întîhabat, zerzewat,
be+	**be+**	Yabancı dilden geçmiş ek	becerg, becêge, bexizmet, bexeber, bedem, bekelk, bekeyf, bekêş, begun, bemêrd,
ber+	**ber+**	Yabancı dilden geçmiş ek	berzîn, berjenek, bersimel, bersîng, bersîne, berêw, berkoş, bermal, bernwêj, bernwêjî, berpa,
bi+	**bê+**	Yabancı dilden geçmiş ek	bêabru, bêaram, bêaga, bêar, bêarî, bêurt, bêenwa, bêenwayî, bêbask, bêbak, bêbin, bêber, bêperubal, bêperwa, bêperwayî, bêpey, bêpîvan, bêtabî, bêtam, bêtawan, bêtwan, bêteref, bêtel, bêca, bêcê, bêçare, bêhal, bêxud, bêxêr, bêdad, bêdar, bêdawî, bêdest, bêdem, bêdeng, bêdîn, bêru, bêrê, bêzar, bêzat, bêşumar, bêşerm, bêkar, bêgwê, bêlane, bêmêşk, bênaz, bênwêj, bênewa, bêniyaz, bêwç, bêwext, bêwîjdan, bêhawta, bêhoş, bêedeb, bêşumar,
+çA	**+çe**	İsimden isim yapım eki/ küçültme eki	xwançe, aluçe, baxçe, bademçe, binewan, bêlçe, buxçe, taqçe, tayînçe, tîyançke, tîyançe, xwançe, dolçe, deryaçe, derîçe, zayçe, zirêçe, sinurçe, qeralîçe, sehençe, qazançe, qalîçe, qewançe, kemançe, mahce, miroçe, nalçe, hetîmçe, hewançe, qeraliçe, tebaxçe,
+CI	**+çî**	İsimden isim	aşçî, awanteçî, elqemçî, êşikçî, elçî,

		yapım eki/ kılıcı eki, meslek eki	bargeçî, boyaxçî, boyeçî, buxtançî, bêgarçî, paçeçi, posteçî, peynçî, pîneçî, tarçî, tifengçî, topçî, tokmeçî, tenekeçî, carçî, camçî, cixereçî, cigerçî, cigereçî, celebçî, çayçî, çexmaxçî, çermçî, çerxeçî, helwaçî, hemamçî, xançî, xizmetçî, xumçî, xumxaneçî, dawaçî, dingçî, debaxçî, dîlekçî, raportçî, rawçî, rojnameçî, zibilçî, sabunçî, saxteçî, sifreçî, sebirgeçî, sebîlçî, şerbetçî, antîkeçî, xezeteçî, fitneçî, falçî, fîşalçî, qapçî, qatirçî, qaçaxçî, qaweçî, qolçî, qumarçî, qondereçî, qepançî, qetarçî, qehbeçî, qelaîkçî, qelemçî, karxaneçî, karwançî, kahîçî, kirêçî, kebabçî, kelekçî, kewawçî, kêşkçî, galteçî, gumirkçî, gerdinkeçî, lehîmçî, makîneçî, mutapçî, mozîqeçî, mekareçî, mehderçî, meyxaneçî, nobetçî, nîşançî, nêrgeleçî, wituçî, wetraxçî, hawanteçî, çerxeçî, dîlekçî, xezeteçî, qelayîkçî, keçeçî, quşçî, mekîneçî, paçeçî, yalançî, zurnaçî,
+CIk	**+çik, +çk**	İsimden isim yapım eki/ küçültme eki	bablîçik, bincik, cînçik, xiemuçik, zirînçik, şîrînçik, quncik, qunîçk, girêçik, lînçik, qilçix,
+DA	**+da**	Çekim ekleri/ bulunma durumu eki	le malda, le şarda, lem bazareda
+dan	**+dan**	Yabancı dilden geçmiş ek	axledan, arayişdan, berfdan, bixurdan, toraxdan, têşudan, tîrdan, çaydan, çiradan, cizdan, xwêdan, xeluzdan,

			dodan, dukeldan, derzîdan, rondan, zaddan, zibildan, qewançedan, zuxaldan, surmedan, sexurdan, şekirdan, şemdan, şîredan, şîrdan, fîşekdan, qawedan, qelemdan, qendan, kaxezdan, kogadan, kuredan, guldan, mindaldan, momdan, mîzdan, mîldan, nimekdan, nuquldan, hengdan, hêzimdan, hêlkedan, hîzedan, yekdan, yexdan, gulawdan,
+daş	**+daş**	İsimden isim yapım eki/ ortaklık ve beraberlik eki	padaş, wêdaş, sinurdaş,
+e	**+e**	Yabancı dilden geçmiş ek	esperde, eramende, espêkuje, esturke, endaze, endêşe, încane, bapîre, bazne, baske, balaberze, bende, birnaxe, biruske, birîske, bismare, bilawe, bilqe, binçîne, binetome, binemale, binewane, binîske, boze, beçke, berçîne, berdeste, berxware, pirewxware, behare, pasare, paşxwane, pêste, pêşmerge, pêwane, cute, çaroge, çile, çepale, çexmaxe, xwêdane, xermane, xeluze, dabeste, darişte, dalekerxore, dilope, dolyane, deste, rojane, zimane, zistane, zincîre, zengule, salane, şekre, şeware, qelxane, kuşte, kemere, gindore, nwêjbarane, wêrane, cifte, cute, hefte, ziyade,
+gah	**+ga, +ge**	Yabancı dilden geçmiş	ateşga, aramga, bacge, barega, banega, bazarge, benga, binge, bezimga, beşga,

		ek	parêzga, pasge, penage, pîşanga, tabge, cêga, çadirga, çolge, çeraga, hecametga, xuncga, xuwêndinga, xwêrêzge, xermanga, xefge, xêwetga, dadga, darêjge, dawge, duwange, derbazge, dermange, rawge, rawêjga, rizgarge, ruwange, ruge, repelga, repêlge, rêjge, rêga, zarga, zanistga, zayge, zibilge, ziyaretga, samange, sipaga, surge, surange, sulge, sexurga, serbazge, semage, seyrange, sêlga, şikarga, şetilga, şermga, şewga, şîwenga, firge, fermange, fergê, qarge, qizge, karge, kalîtga, kanga, kiştge, korge, koga, kluge, kemînga, kêlge, guzerga, ladega, laga, leşkirga, lengerga, lewerga, molge, menzilga, nişînge, nimayîşga, nusînge, nermega, nîşanga, heldêrge, hewarge, qebirxe, qerarga, kerxaneçî, dezga,
+gAr	**+ger, +gar**	Yabancı dilden geçmiş ek	arayişger, asinger, amojgar, perwerdigar, pîşeger, tewnger, caduger, çeqoger, xwazger, xumger, dermanger, dezgêr, zerenger, sitemger, sewdager, şaneger, şuşeger, şîrger, falger, kêrdger, kîmyager, gozeger, misger, hewirger, parêzgar, zerger,
+gın	**+gîn, +kîn**	Fiilden isim yapım eki/ berkitme, alışkanlık sıfatları yapan	xemgîn, dizgîn, keskîn, girgîn, sergîn, surgum, sirgun,

		ek	
+gir	**+gir, +gîr**	Yabancı dilden geçmiş ek	bargir, pargîr, perdegîr, hecametgir, xogîr, damêngîr, dezgîr, rumetgîr, rexnegir, zîngîr, jimaregir, swêndgîr, seqamgîr, goşegîr, gerugîr, mîratgir, nimekgîr, wênegir, dilgîr, qelemgîr,
-gI	**-gu, -xî**	Fiilden isim yapım eki	burgu, salxî
+hem	**+ham, +haw**	Yabancı dilden geçmiş ek	hamraz, hamzad, hawbeş, hamsa, hamser, hamşîr, hawpîşe, hawpeyman, hawpişt, hawta, hawtehir, hawtek, hawtemen, hawtîre, hawcift, hawcor, hawcut, hawçax, hawçerx, hawçeşn, hawxorak, hawdem, hawdeng, hawraz, hawru, hawrê, hawrêge, hawmal, hawzawa, hawmil, hawziman, hawnaw, hawnîştîman, hawzêd, hawsa, hawsal, hawlatî, hawwezin, hawser, hawseng, hawsefer, hawşan, hawşar, hawqetar, hawker, hawkat, hawkêş, hawga,
+I	**+i**	Anadolu'nun bazı şivelerinde 3. tekil kişi iyelik eki olarak kullanılır	daykî (anay)
+I	**+î**	Yabancı dilden geçmiş ek/ nispet eki	ateşî, ademî, azayî, arezumendî, asmanî, asingerî, asinî, armayî, asudeyî, asyawbazî, aşnayî, agadarî,

			alozkawî, aloşawî, aletkarî, amadeyî, amayî, amjgarî, awareyî, awxorî, awdengî, awedanî, awyarî, ahîsteyî, umêdewarî, erxewanî, espayî, evini, ibrahîmî, îflîcî, egcarí, babdestî, bapîvanî, badarî, baristayî, baranî, barsukî, bazartîjî, bazarkesasî, bazargermî, bazarî, bazirganî, bazgurî, bazgeştî, bajarî, basimbêlî, başî, balavî, bawanî, banî, bayîstî, bayîncanî, bilurî, bitperistî, bitewî, birwayî, birîndarî, bizêwî, bilindî, bilurî, betali, bextdarî, bextemamî, bextyarî, bexşindeyî, bedkarî, bedkirdarî, bedgoyî, bedmestî, bednawî, bednigînî, bednimekî, bedwêjî, bedî, beraberî, beramberî, berpirsiyarî, berçawtengî, berçawtêrî, berdelanî, berdayî, berdestî, berdelanî, bermalî, bernwêjî, pirewxwarî, beqalî, belengazî, beharî, bêarî, bêenwayî, bêbaskî, bêbakî, bêperwayî, bêcêyî, bêçareyî, bêxudî, bêdarî, bêdawî, bêdestî, bêdemî, bêdengî, bêdînî, bêgarî, bênwêjî, bênewayî, bêhoşî, bîmarî, bînayî, padşahî, parêzgarî, pasqalî, pasewanî, paşterkî, paşmileyî, palewanbazî, pantawî, perdeyî, peyzenî, piyadeyî, pîyazî, tacî, taybetî, tilyakî, twanayî, tenhayî, têkrayî, tîrendazî, tînuwêtî, casusî, cwanî, celebî, celalî, cebarî, cehennemî, huzeyranî, dirustî, dinyayî, deryayî, derwêşî, zanistî, zistanî, jêrderyayî, somayî, sewdayî, şêrzayî, şêxanî,

			askerî, lîmoyî, nîştîmanî, awyarî, ecemî, agahî, derunî, dînî, dozexî, ebedî, xudayî, zîndanî, kîmyayî, kîmyawî
+in	**+în**	Yabancı dilden geçmiş ek	nermîn, rengîn, serîn, muyîn, berfî, çirkin, şermin, zerîn,
+istan, +stan	**+istan**	Yabancı dilden geçmiş ek	daristan, firengistan, kêwistan, gulistan, bîmaristan, cengelistan,
+kar	**+kar, +ker,**	Yabancı dilden geçmiş ek	îşker, bijarker, bêzuker, bêlkar, parêzker, pirseker, pereker, pêçik, tikaker, tîmarker, ciyakar, çapker, çêştker, xizmetkar, xwazbênîker, xutxutker, xwênker, darker, dagîrker, dawakar, dermanker, destkar, rastkar, ravekar, rawker, rîngerîngker, rîwerîwker, ziynkar, zêrkar, zînatkar, saxtekar, sadekar, sipaskar, sitemkar, swalker, semaker, seyirker, seyranker, firmanker, feramoşkar, fîşalkar, qayimkar, qumarker, qiseker, kawêjker, kirêkar, koşkar, kendekar, gazirker, gizîker, gilkar, gulkar, gunakar, mekirker, nazker, nanker, noteker, nwêjker, haşekaer, harîkar, hawarker, huşeker, herejkar, hestkar, helekar, hêlkeker, yarîker, curetkar, sitayîşkar, temahkar, zerker, ziyankar,
+lI	**+lî, +il**	İsimden isim yapım eki	deqaqlî, zoremlî, boxil, xawlî, xavlu, nazlî,

+lIk	**+lik, +lix, +lux, +ix, +lax**	İsimden isim yapım eki/ içinlik hali meydana getiren ek	sipîlik, fîşeklix, qulîk, qerebalix, gerdinlix, mazlux, mînalix, çamirix, başlux, batlax, îşlik,
-mA	**-mA**	Fiilden isim yapım eki	basturme, birme, tawleme, çaxme, didane, dugme, doşeme, doxreme, dolme, saçme, sarme, surme, suzme, şekirleme, qawirme, qîme, besleme, çalme, doşeme, qazme, tawleme, yoxleme,
-mA	**-me**	Olumsuzluk eki	mero (gitme)
-mAk	**-max**	Fiilden isim yapım eki	çexmax, qeymax, çomax, toxmax, yaşmax
+mend	**+mend**	Yabancı dilden geçmiş ek	arezumend, eramend, xêrumend, xoşmend, hunermend, mehremend, dewletmend, hoşmend, sudmend,
-mış	**-mîş**	Fiilden isim yapım eki	qurmîş, dolmîş,
na+	**+na, +ne**	Yabancı dilden geçmiş ek	naumêd, nabekar, nabedil, nabeled, nabîna, napak, napesend, napiyaw, natar, natanîn, nateba, natemîz, natewan, natewaw, naceste, naçar, nahez, naçîz, naxar, nadîde, narast, narewa, narewan, narêk, naxoş, nadan, nadirust, naşareza, nasaz, nasax, naşayîste, naşîrîn, nasiza, nalebar, naqayîl, naqola, nakam, nakok, nakes, namirad, named, namerd, nawext, nahemwar, neberd, nebez, netirs, ned

			nwêjbaranete, nedar, nezan, nefam, negor, nenas,
+nak	**+nak**	Yabancı dilden geçmiş ek	agirnak, xemnak, samnak,
+o	**+o**	Bazı anadolu şivelerinde küçültme veya sevilmeyi bildirir	babo, xalo, Îbo, Îdo
+sız	**+siz**	İsimden isim yapım eki/ giderme, kimsiz hali bildiren ek	telsiz, dînsiz,
+van	**+wan**	Yabancı dilden geçmiş ek	bacewan, baxewan, bazewan, berxwan, berxelewan, bêrîwan, bêzgewan, bêstaewan, bêlîtevan, paporewan, parêzvan, pasewan, torewan, cercevan, huştirewan, darvan, darewan, degewan, derwazewan, rojuwewan, rezvan, rezewan, rewgewan, rewewan, zîngewan, zîndanewan, segewan, şarewan, şêrewan, firokewan, qapîwan, qazewan, qayixewan, qufewan, qeyaxewan, karewan, kogewan, kejewan, kerewan, keştîwan, kelekewan, gawan, golkewan, gwêzewan, gemyewan, gencînewan, gêrewan, lotrewan, leşkirewan, masîyewan, merzewan, melewan,

			meymunewan, mêjuvan, mêgelewan, nêçîrewan, wiştirewan, werzişewan, wezewan, wêjewan, hengewan,
+var	**+war, +wer**	Yabancı dilden geçmiş ek	umêdewar, berhrewer, pîşewer, canewer, cengawer, xuwênewar, dadwer, hunerwer,

KAYNAKÇA

Akalın, Ş. H. (2020). *Eren Türk Dilinin etimolojik sözlüğü (ETDES).* Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara.

Aksan, D. (2002). *Anadilimizin Söz Denizinde*. (1. Basım): Ankara: Bilgi Yayınevi.

Aksan, D. (2009). *Her yönüyle dil*. Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara.

Aksoy, Ö. A. (1993). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü* (Vol. 2). İnkilâp Kitabevi.

Aşna, Ü. (1970), *Dîwanî Bîkes / Honrawy Faîq Bîkes / Bikes Divanı / Faik Bikes Şiirleri.* K.. Publication: Senendec.

Atabay, N. K. ve Sevgi, İ. Ö. (1983). *Sözcük türleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aktunç, H. (2015). Büyük argo sözlüğü. *Yapı Kredi Yay., İstanbul*.

Ayverdi, İ. (2011). *Kubbealtı lugatı misalli büyük Türkçe sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.

Banguoğlu, T. (2015). *Türkçenin grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları, (10. baskı): Ankara.

Büyükhellaç, S. (2014) *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Söz Varlığının İncelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon).

Demir, N., & Yılmaz, E. (2005). *Türk dili el kitabı,* (II Baskı). Grafiker Yayıncılık.

Demirci, K. (2017). *Kelime bilgisi el kitabı*. Ankara: Sözkesen Matbaası.

Devellioğlu, F. (1980). *Türk argosu: inceleme ve sözlük* (Vol. 1). Aydın Kitabevi.

Dil Edebiyat (b.t.) *Kelime (sözcük) bilgisi*. Erişim tarihi: 10 Kasım 2020. Erişim adresi: http://www.diledebiyat.net/kelime-bilgisi

Ergin, M. (2006). Türk Dil Bilgisi. Bayrak Yayın: İstanbul.

Ergin, M. (2009). Türk Dil Bilgisi. Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım: İstanbul.

Ersoylu, H. (2004). *Türk argosu üzerinde incelemeler* (Vol. 1). L&M Yayınları.

Ethnologue - Kurdish, Central (b.t.). *A language of Iraq.* Erişim tarihi: 12 Kasım 2020. Erişim adresi: http://www.ethnologue.com/language/ckb

Gedizli M. (2012). Turkish Studies - International Periodical For The Languages. *Literature and History of Turkish or Turkic* Volume, (7)4, 3351-3369.

Genç, M. S. (2014), Divanu Lügati't-Türk'te Geçen Deyimler ve Bu Deyimlerin Günümüzdeki Karşılıkları, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri).

Gök, M. (2018), *Osmaniye İli Ağızları ve Söz Varlığı (İnceleme - Metinler - Sözlük)*, (Yayımlanmamış doktora tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri).

Hacıeminoğlu, N. (1971). *Türk Dilinde Edatlar*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Hal Ş. M. (2000), *Ferhengî Xal / Hal Sözlük*. Erbil: Aras Yayın ve Matbaası.

Hengirmen, M. (2002), *Türkçe Dilbilgisi*, Ankara: Engin Yay.

Hengirmen, M., & Berdiyar, Y. (1999). *Dilbilgisi ve dilbilim terimleri sözlüğü*. Engin.

İmer, K., Kocaman, A., & Özsoy, A. S. (2011). *Dilbilim sözlüğü*. Boğaziçi Üniversitesi.

Kani, B. (1971), *Dîwanî Qanî / Kani Divanı*. Tahran: Dalahu Matbaası.

Karadüz, E. (1999) *Tarık Buğra'nın "Ömer, Yarın Diye Bir Şey Yoktur, Martı" Adlı Hikayelerinin Kelime Bilgisi Bakımından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum).

Korkmaz, Z., Ercilasun, A. B., Gülensoy, T., Parlatır, İ., Zülfikar, H., & Birinci, N. (2007). *Türk dili ve kompozisyon*. Ekin kitabevi.

Korkmaz, Z. (1992). *Gramer terimleri sözlüğü* (Vol. 575). Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu.

Korkmaz, Z. (2009). Türkiye Türkçesi grameri:(Şekil bilgisi) (3. Baskı). *Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları*.

Molla Karim, M. (1970) *Dîwanî Goran / Goran Divanı*. Ana Musasir: Tahran.

Muhammed, H. (2019). *Konuşmada Türkçe ve Kürtçe seslerinin telaffuz sorunları ve çözümleri*. (Yayımlanmamış lisans tezi, Selahaddin Üniversitesi Diller Fakültesi Erbil).

Müderrris, M. A. (1971) *Dîwanî Mewî/ Mavi Divanı*. Ana Musasir: Tahran.

Müderrris, M. A. (1971) *Dîwanî Nalî/ Nali Divanı*. K. Publication: Senendec.

Mükiryani H. (1990) *Ferhengî Kurdî-Farsî Henbaneborîne*. Tahran: Siruş Yayınları.

Nebez, C. (2008), *Wişenamekî Etîmolojî Zimanî Kurdî*. Malperi Kurdbun: Almanya.

Necbari Aso, M. S. (1973) *Wefayî Nalî/ Vefai Divanı*. K. Publication: Senendec.

Nusuliyan F. (2015). *Nasnamey Zimanî Kurdî- Rewşî Zimanî Kurdî Le Paş Deselatdary Madekan, (3. Cilt)*. İsviç.

Özsoy, E. (2019) *Elif Şafak'in Mahrem Romanında Söz Varlığı.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman).

Par. A. H. (1981) *Türkçe Deyimler Sözlüğü*. Serhat Dağıtım Yayınevi: İstanbul.

Reşit, Y. (2013), *Ferhengî Anahîta/ Anahita Sözlük*.

Sevindirici, İ. (2012). *Deyimler Sözlüğü*. İtalik Kitapları: Ankara.

Sinan, A. T. (2015). *Türkçenin Deyim Varlığı*. (1. baskı). İstanbul, Kesit Yayınları

Soykut, İ. H. (1974). *Türk atalar sözü hazinesi*. Ülker Yayınları.

Sümer, H. (2001). *1980 Sonrası Türk Romanında Argo* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir).

Şahin, H. (2006). Terimlerin Genel Dile Yansımasına Dair Bazı Gözlemler. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *1*(20), 123-129.

Tanın, R. (2004) *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sözcük Bilgisi ve Öğretimi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul).

TDK, (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.

Thackson W. M. (2006). Sorani Kurdish – A Referance Grammer with Selected Reading. Renas Medya: Irak.

The Kurdish Project (b.t.). *Sorani Central Kurdish language.* Erişim tarihi: 12 Kasım 2020. Erişim adresi:https://web.archive.org/web/20161018213103/http://thekurdishproject.org/history-and-culture/kurdish-culture/kurdish-language/

Tietze, A.(2009). *Tarihi ve etmolojik Türkiye Türkçesi lugatı Cilt 1,2,3.* TüBA, Ankara.

Vardar, B., & Güz, N. (1988). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü* (Vol. 1). ABC Kitabevi: İstanbul.

Yaman, E. Türkçenin Güncel Söz Varlığı. *Milli Eğitim Dergisi*, *45*(210), 85-91.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Zülfikar, H. (1991). *Terim sorunları ve terim yapma yolları* (Vol. 569). Türk Dil Kurumu.

EKLER

EK 1. IRAK SORANİ AĞZI İLE YAZILMIŞ ESKİ METİNLERDEN BİRKAÇ ÖRNEK

Bu kısımda en az yarım asır önceden farklı konularda yazılmış birkaç örneği ele alıp önce Kürtçenin Latin alfabesine çevireceğiz. Ardaından çalışmanın bulgular kısmında işlediğimiz kategorilere göre Türkçe söz varlığının ögelerini belirtip analiz edeceğiz.

1. Metin Örneği

بەناوی خوای گەورە

خوایە ! نازانم بەچ زبانێك سوپاست بكەم ، وەبەچ ئالآ « قەڵەم » یەك ستایشت بنووسم ، تۆ ئەو خوایەیت كە ئادەمییت لەناو هەموو گیان لەبەرانا بەرز كردۆتەوە ، زاناو دانات كردوون ، ژیریی و بیرت داونەتێ ، وە كردوونی بەجێ نشینی خۆت لەسەر زەوی ، بەپێی دەستوورو باوی پەرەسەندن وبلاوبوونەوە هەموویانت تیرە تیرە و كۆمەڵ كۆمەڵ كردوون ، وە هەر تیرەو كۆمەڵەیەك بە پێی ناوچەی خۆی زبانێكت داونەتێ ، تا مەبەستی خۆیانی پێ بەجێ بێنن ، وە لەگەڵ یەكتری قسەی پێ بكەن ، وەخستووتەتە دڵی هێندێ لە خوێندەواراني بەرزو پێشەوایانیانەوە كە ووتە كۆبكەنەوەو فەرهەنگ بنووسن ، وە بە یادگار بۆ دوای خۆیانی بەجێ بهێڵن ، سا بەڵكو هەمور لایەكیسان لەیەك بگەن ، وە لەیەكتری نزیبك بكەونەوە ، وە بە ئاشتیی دانیشن ، وە لە پاشە رۆژا دەست بكەنە ملی یەك بە برایەتی .

بێگومانم كە دوو شت گەورەترین شۆرشی هەڵ گیرسان لە جیهانا ، وە ئادەمیی جیا كردەوە لە گیان لەبەرانی تر ، وە لەناو هەمویانا ئەمی لەسەر تەختی پاشایی دانا لەم جیهانەدا ، یەكەم دەستی ، دوهەم زبانی ، كە دەستی بەرەڵا كرد بەم رەنگە بەرزی كردەوە لەزەوی لەكاتی رۆینا سەد هەزاران هەزار شتی سەیری پێ دروست كرد ، وە گەورەترین كەلەپووری بەجێ هێشت لەسەر زەوی ، كەزبانی بەرەڵا كرد بەمرەنگە دەستی كرد بەقسەكردن ، توانی هەرچی بەدڵیابێ بیڵێ وە هەموو كەسێك لەگەڵ هەموو كەسێكا قسەبكەن وتێ بگەن ، وەیارمەتی بیری یەكتریبدەن ئاڵادەی گەیشتە ئەم پایەبەرزە لەزانین وژیریی

1. Metnin Kürtçe Latin Alfabesine Çevrilmiş Hali

BENAWÎ XWAY GEWRE

Xwaye! nazanim be çi zibanêk (zibanêk) supasit bikem, we be çi ala "qelem"êk sitayîşit bikem to ew xwayeyt ke ademît lenaw hemu giyan leberana berz kirdotewe, zana u danat kirdun jîrî u bîrit dawnetê, we kirdutin be cênişî xot leser zewî, be pêy destur u bawî peresendin u bilawbunewe hemu jiyanit tîre tîre u komel komel kirdun, we her tîre u komeleyek bepêy nawçey xoy zibanêkit dawnetê, ta mebestî xoyanî pê becê bênin, we legel yektirî qisey pê biken, we xistutete dilî hêndê le xwêndewaranî berz u pêşewayanyewe ke wite kobikenewe u ferheng binusin, we beyadgarî bo dway xoyanî pê becê bihênin, sa belku hemulayek leyek bigen, we leyektirî nizîk bikewnewe, we be aştî danîşin, we le paşe rojda dest bikene milî yek be birayetî.

Bê gumanim ke du şit gewretirîn şorişî hel gîrsan le cîhana, we ademîyî cîya (cuda) kirdewe le giyan leberanî tir, we lenaw hemuyana emî leser textî paşayî dana, lem cîhaneda, yekem destî, duwem zibanî (zimanî), ke destî berela kird bem renge berzî kird le zewî le katê royîna sed hezaran hezar şitî pê dirust kird, we gewretirîn kelepurî becêhêşt leser zewî, ke zibanî (zimanî) berela kird bem renge destî kird be qise kirdin, twanî herçî be dilyabê bîlê we hemu kesêk qise biken u têbigen, we yarmetî bîrî yektir pê biden ta ademî geyîşte em payeberze le zanîn u jîrî.

1. Metnin Analizi

BENAWÎ XWAY GEWRE

Xwaye! nazanim be çi zibanêk (zibanêk) supasit bikem, we be çi ala "qelem"êk sitayîşit bikem to ew xwayeyt ke ademît lenaw hemu giyan leberana berz kirdotewe, zana u danat kirdun jîrî u bîrit dawnetê, we kirdutin be cênişî xot leser zewî, bepêy destur u bawî peresendin u bilawbunewe hemu jiyanit tîre tîre u komel komel kirdun, we her tîre u komeleyek bepêy nawçey xoy zibanêkit dawnetê, ta mebestî xoyanî pê becê bênin, we legel yektirî qisey pê biken, we xistutete dilî hêndê le xwêndewaranî berz u pêşewayanyewe ke wite kobikenewe u ferheng binusin, we be yadgarî bo dway xoyanî pê becê bihênin, sa belku hemulayek leyek bigen, we leyektirî nizîk bikewnewe, we be aştî danîşin, we le paşe rojda dest bikene milî yek be birayetî.

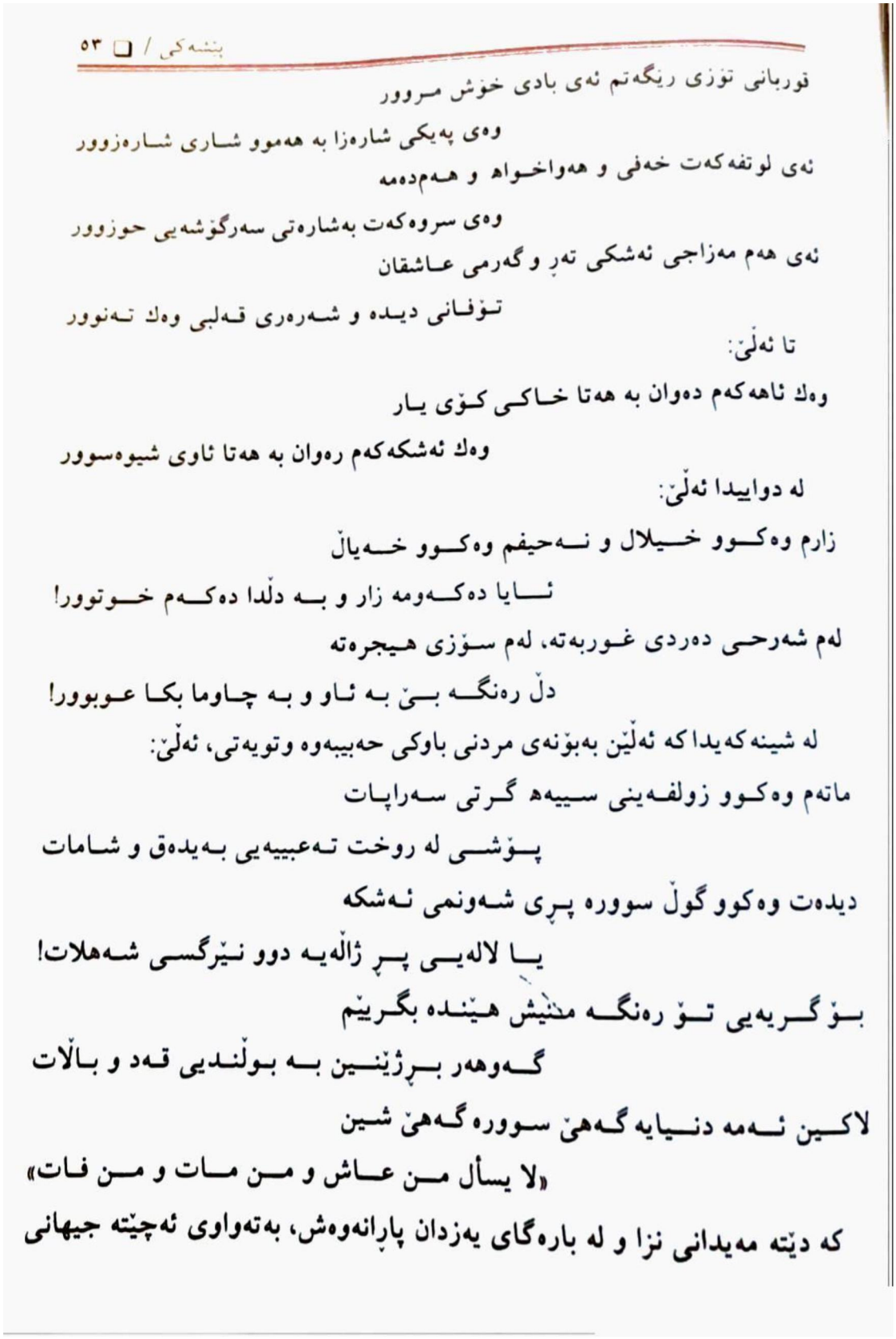
Bê gumanim ke du şit gewretirîn şorişî hel gîrsan le cîhana, we ademîyî cîya (cuda) kirdewe le giyan leberanî tir, we lenaw hemuyana emî leser textî paşayî dana, lem cîhaneda,

yekem destî, duwem zibanî (zimanî), ke destî berela kird bem renge berzî kird le zewî le katê royîna sed hezaran hezar şitî pê dirust kird, we gewretirîn kelepurî becêhêşt leser zewî, ke zibanî (zimanî) berela kird bem renge destî kird be qise kirdin, twanî herçî be dilyabê bîlê we hemu kesêk qise biken u têbigen, we yarmetî bîrî yektir pê biden ta ademî geyîşte em payeberze le zanîn u jîrî.

Kategori	**Alt Kategori**	**Örnekler**
Söz varlığı bakımından analiz edilmesi	Türkçe Kökenli Kelimeler	yarmet
	Farsça	naw, xwa, ziban, supas, ademî, giyan, dana, destur, her, ta, dil, ferheng, yadgar, belku, dest, roj, aştî, guman, du, cîya (cuda), cîhan, reng, text, paşa, hezaran, hezar, paye
Söz bilgisi bakımından analiz edilmesi	İsimler	naw, xwa, ziban, supas, dana, destur, dil, ferheng, yadgar, ruz, aştî, guman, cîhan, text, paşa, reng,
	Sıfatlar	ademî, dana, her, du, cîya (cuda), hezaran, hezar
	Zarflar	ta, belku
	Bağlaçlar	ki, u, we,
Ekler bakımından analiz edilmesi	Yabancı Dillerden Türkçeye Geçmiş Ekler	be+, bê+, +an

Tablo 10. 1. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu.

2. Metin Örneği

پێشەکی / ❑ ٥٣

قوربانی تۆزی رێگەتم ئەی بادی خۆش مرووڕ
وەی پەیکی شارەزا بە هەموو شاری شارەزوور
ئەی لوتفەکەت خەفی و هەواخواه و هەمدەمە
وەی سروەکەت بەشارەتی سەرگۆشەیی حوزوور
ئەی هەم مەزاجی ئەشکی تەڕ و گەرمی عاشقان
تۆفانی دیدە و شەرەری قەلبی وەك تەنوور
تا ئەڵێ:
وەك ئاهەکەم دەوان بە هەتا خاکی کۆی یار
وەك ئەشکەکەم رەوان بە هەتا ئاوی شیوەسوور
لە دواییدا ئەڵێ:
زارم وەکوو خیلال و نەحیفم وەکوو خەیاڵ
ئایا دەکەومە زار و بە دڵدا دەکەم خوتوورا
لەم شەرحی دەردی غوربەتە، لەم سۆزی هیجرەتە
دڵ رەنگە بێ بە ئاو و بە چاوما بکا عوبوورا
لە شینەکەیدا کە ئەڵێن بەبۆنەی مردنی باوکی حەبیبەوە وتویەتی، ئەڵێ:
ماتەم وەکوو زولفەینی سییەھ گرتی سەراپات
پۆشی لە روخت تەعبییەیی بەیدەق و شامات
دیدەت وەکوو گوڵ سوورە پڕی شەونمی ئەشکە
یا لالەیی پڕ ژاڵەیە دوو نێرگسی شەهلات!
بۆ گریەیی تۆ رەنگە منیش هێندە بگریم
گەوهەر بڕژێنین بە بوڵندیی قەد و باڵات
لاکین ئەمە دنیایە گەهێ شین
«لا یسأل من عاش و من مات و من فات»
کە دێتە مەیدانی نزا و لە بارەگای یەزدان پاڕانەوەش، بەتەواوی ئەچێتە جیهانی

2. Metnin Kürtçe Latin Alfabesine Çevrilmiş Hali

Qurbanî tozî rêgetim ey bade-î xoş mirdu

Wey peykî şareza be hemu şarî Şarezur

Ey lutfeket xefî u hewaxwah u hemdem

Wey sirweket beşaretî sergoşeyî huzur

Ey hem mezacî eşkî terbu germî aşiqan

To fanî dîde u şererî qelbi wek tenur

Ta elê:

Zarim weku xîlal u nehîfim weku xeyal

Aya dekewme zar u be dilda dekem xutur!

Lem şerhî derdî xurbete, lem sozî hîcrete

Dil renge bê be aw u be çawma bika ubur!

Le şînekeyda ke elên be boney mirdinî bawkî Hebîbewe wituyetî, elê:

Matem weku zulfeynî sîyeh girtî serapat

Poşî leruxît tebiyeyî beydeq u şamat

Dîdet weku gul sure pirî şewnimî eşke

Ya laleyî pir jaleye du nergisî şehlat!

Bo giryeyî to renge minîş hênde birgrîm

Gewher birjênîn be bulindîyî qed u balat

Lakîn eme dinyaye gehê sure gehê şîn

"La yesel mîn aş u mîn mat we mîn fat"

Ke dête meydanî niza u le baregay yezdan paraneweş, betewawî eçête cîhanî

2. Metnin Analizi

Qurbanî tozî rêgetim ey bade-î xoş mirdu

Wey peykî şareza be hemu şarî Şarezur

Ey lutfeket xefî u hewaxwah u hemdem

Wey sirweket beşaretî sergoşeyî huzur

Ey hem mezacî eşkî terbu germî aşiqan

To fanî dîde u şererî qelbi wek tenur

Ta elê:

Zarim weku xîlal u nehîfim weku xeyal

Aya dekewme zar u be dilda dekem xutur!

Lem şerhî derdî xurbete, lem sozî hîcrete

Dil renge bê be aw u be çawma bika ubur!

Le şînekeyda ke elên be boney mirdinî bawkî Hebîbewe wituyetî, elê:

Matem weku zulfeynî sîyeh girtî serapat

Poşî leruxît tebiyeyî beydeq u şamat

Dîdet weku gul sure pirî şewnimî eşke

Ya laleyî pir jaleye du nergisî şehlat!

Bo giryeyî to renge minîş hênde birgrîm

Gewher birjênîn be bulindîyî qed u balat

Lakîn eme dinyaye gehê sure gehê şîn

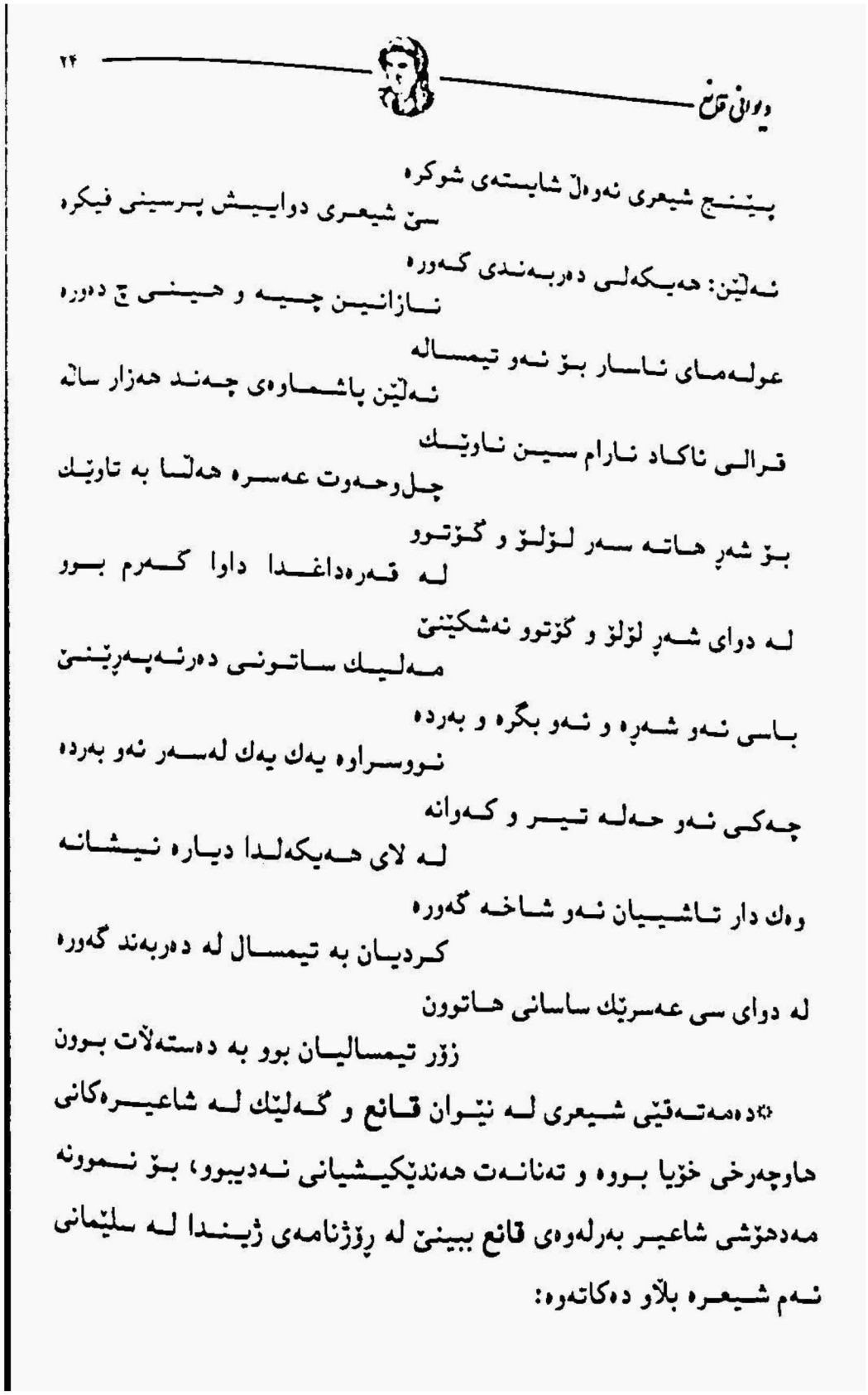
"La yesel mîn aş u mîn mat we mîn fat"

Ke dête meydanî niza u le baregay yezdan paraneweş, betewawî eçête cîhanî

Kategori	**Alt Kategori**	**Örnekler**
Söz varlığı bakımından analiz edilmesi	Türkçe Kökenli Kelimeler	toz, ey, wey
	Arapça	qurban, u, lutf, beşaret, huzur, fanî, qelb, xeyal, şerh, derd, gurbet, hîcret, matem, ya, lakîn, dinya, meydan
	Farsça	bade, xoş, peyk, hemdem, hem, germ, dîde, ta, zar, dil, aw, ke, zulf, serapa, gul, şewnim, lale, jale, nergis, girye, gewher, bulind, bala, geh, yezdan, cîhan
Söz bilgisi bakımından analiz edilmesi	İsimler	toz, qurban, lutf, beşaret, huzur, qelb, xeyal, şerh, derd, gurbet, hîcret, matem, dinya, meydan, bade, peyk, dîde, zar, dil, aw, zulf, gul, şewnim, lale, jale, nergis, girye, gewher, bala, yezdan, cîhan
	Sıfatlar	fanî, xoş, hemdem, germ, bulind,
	Zarflar	hem, ta, serapa, geh,
	Ünlem	ey, wey, ya
	Bağlaçlar	u, lakîn, ke
Ekler bakımından analiz edilmesi	Yabancı Dillerden Türkçeye Geçmiş Ekler	+i, +an, +A

Tablo 11. 2. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu.

3. Metin Örneği

٢٤ دیوانی قانع

پێنج شیعری نەوەڵ شایستەی شوکرە
سێ شیعری دواییش پرسینی فیکرە

نەڵێن: هەیکەڵی دەربەندی گەورە
نازانین چیە و هینی چ دەورە

عولەمای ناسار بۆ نەو تیمسالە
نەڵێن پاشماوەی چەند هەزار سالە

قرالی ناکاد نارام سین ناوێک
چلوحەوت عەسرە هەڵسا بە تاوێک

بۆ شەڕ هاتە سەر لۆلۆ و گۆتوو
لە قەرەداغدا داوا گەرم بوو

لە دوای شەڕ لۆلۆ و گۆتوو نەشکێنێ
مەلیک ساتونی دەرنەپەڕێنێ

باسی نەو شەڕە و نەو بگرە و بەردە
نووسراوە یەک یەک لەسەر نەو بەردە

چەکی نەو حەلە تیر و کەوانە
لە لای هەیکەلدا دیارە نیشانە

وەک دار تاشیان نەو شاخە گەورە
کردیان بە تیمسال لە دەربەند گەورە

لە دوای سی عەسرێک ساسانی هاتوون
زۆر تیمساڵیان بوو بە دەستەڵات بوون

*دەمەتەقێی شیعری لە نێوان قانع و گەلێک لە شاعیرەکانی هاوچەرخی خۆیا بووە و تەنانەت هەندێکیشیانی نەدیبوو، بۆ نموونە مەدهۆشی شاعیر بەرلەوەی قانع ببینێ لە ڕۆژنامەی ژینداڵ لە سلێمانی نەم شیعرە بلاو دەکاتەوە:

3. Metnin Kürtçe Latin Alfabesine Çevrilmiş Hali

Pênc şîîri ewwel şayistey şukre

Sê şîîrî dwayîş pirsînî fîkre

Elên: heykelî Derbendî Gewre

Nazanîn çîye u hînî çi dewre

Ulemay asar bo em tîmsale

Elên paşmawey çend hezar sale

Qralî Akad Aram sîn nawêk

Çil u hewt esre helsa be tawêk

Bo şer hate ser Lolo u Goto

Le Qeredaxda dawa germ bu

Le dway şer Lolo u Goto eşkênê

Melîk Satunî Dereperênê

Basî ew şere u ew bigre u berde

Nusrawe yek yek leser ew berde

Çekî ew hele tîr u kewane

Le lay heykelda dîyare nîşane

Wek dar taşîyan ew şaxe gewre

Kirdyan be tîmsal le Derbend Gewre

Le dway sê esrêk Sasanî hatun

Zor tîmsalyan bu u be deselat bun

Demeteqêy şîîrî le nêwan Qanî u gelêk le şaîrekany hawçerxî xoya buwe u tenanet hendêkîşyanî nedîbu, bo nimune medhoşî şair berlewey Qanî bibînê le ojnamey Jînda le Silêmanî em şîîre bilaw dekatewe:

3. Metnin Analizi

Pênc şîîri ewwel şayistey şukre

Sê şîîrî dwayîş pirsînî fikre

Elên: heykelî Derbendî Gewre

Nazanîn çîye u hînî çi dewre

Ulemay asar bo em tîmsale

Elên paşmawey çend hezar sale

Qralî Akad Aram sîn nawêk

Çil u hewt esre helsa be tawêk

Bo şer hate ser Lolo u Goto

Le Qeredaxda dawa germ bu

Le dway şer Lolo u Goto eşkênê

Melîk Satunî dereperênê

Basî ew şere u ew bigre u berde

Nusrawe yek yek leser ew berde

Çekî ew hele tîr u kewane

Le lay heykelda dîyare nîşane

Wek dar taşîyan ew şaxe gewre

Kirdyan be tîmsal le Derbend Gewre

Le dway sê esrêk Sasanî hatun

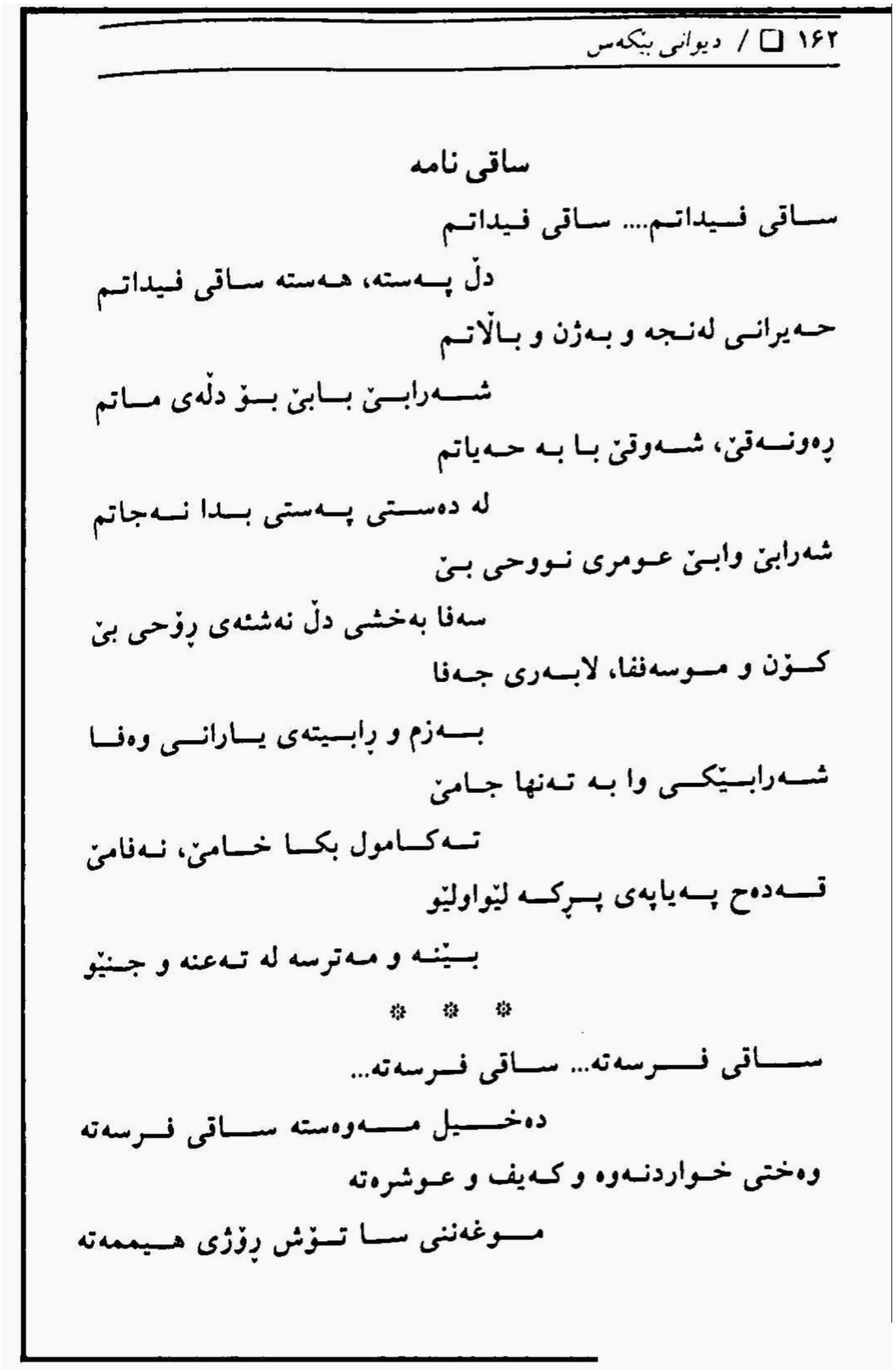
Zor tîmsalyan bu u be deselat bun

Demeteqêy şîîrî le nêwan Qanî u gelêk le şaîrekany hawçerxî xoya buwe u tenanet hendêkîşyanî nedîbu, bo nimune medhoşî şaîr berlewey Qanî bibînê le rojnamey Jînda le Silêmanî em şîîre bilaw dekatewe:

Kategori	**Alt Kategori**	**Örnekler**
Söz varlığı bakımından analiz edilmesi	Türkçe Kökenli Kelimeler	qral, Qeredax
	Arapça	şîîr, ewwel, şukr, fîkr, heykel, dewr, ulema, asar, tîmsal, dawa, melîk, bas, esr, şaîr
	Farsça	pênc, şayiste, sê, derbend, u, hezar, sal, çil, şer, ser, germ, yek, tîr, nîşane, haw, çerx, nimune, rojname
Söz bilgisi bakımından analiz edilmesi	İsimler	qral, Qeredax, şîîr, şukr, fîkr, heykel, dewr, ulema, asar, tîmsal, dawa, melîk, bas, esr, şaîr, derbend, sal, şer, ser, tîr, nîşane, çerx, nimune, rojname
	Sıfatlar	pênc, şayiste, sê, hezar, çil, germ, yek,
	Zarflar	ewwel,
	Bağlaç	u,
Ekler bakımından analiz edilmesi	Yabancı Dillerden Türkçeye Geçmiş Ekler	+î, haw+
	Çekim Ekleri	+da

Tablo 12. 3. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu.

4. Metin Örneği

ساقی نامە

ساقی فیداتم.... ساقی فیداتم
دڵ پەستە، هەستە ساقی فیداتم
حەیرانی لەنجە و بەژن و باڵاتم
شەرابێ بابێ بۆ دڵەی ماتم
ڕەونەقێ، شەوقێ با بە حەیاتم
لە دەستی پەستی بدا نەجاتم
شەرابێ وابێ عومری نووحی بێ
سەفا بەخشی دڵ نەشئەی ڕۆحی بێ
کۆن و موسەفا، لابەری جەفا
بەزم و ڕابیتەی یارانی وەفا
شەرابێکی وا بە تەنها جامێ
تەکامول بکا خامێ، نەفامێ
قەدح پەیاپەی پڕکە لێواولێو
بێنە و مەترسە لە تەعنە و جنێو

* * *

ساقی فرسەتە... ساقی فرسەتە...
دەخیل مەوەستە ساقی فرسەتە
وەختی خواردنەوە و کەیف و عوشرەتە
موغەننی سا تۆش ڕۆژی هیممەتە

4. Metnin Kürtçe Latin Alfabesine Çevrilmiş Hali

Saqî Name

Saqî fîdatim.... saqî fîdatim

Dil peste, heste saqî fîdatim

Heryranî lence u bejn u balatim

Şerabê babê bo diley matim

Rewneqê, şewqê ba be heyatim

Le destî pestî bida necatim

Şerabê wabê umrî Nuhî bê

Sefa bexşî dil neşey ruhî bê

Konu museffa, laberî cefa

Bezm u rabîtey yaranî wefa

Şerabêkî wa be tenha camê

Tekamul bika xamê, nefamê

Qedeh peyapey pirke lêwawlêw

Bênew metirse le tene u cinêw

Saqî firsete... saqî firsete...

Dexîl meweste saqî firsete

Wextî xwardnewe u keyf u uşrete

Muxennî sa toş rojî himmete

4. Metnin Analizi

Saqî Name

Saqî fîdatim.... saqî fîdatim

Dil peste, heste saqî fidatim

Heryranî lence u bejn u balatim

Şerabê babê bo diley matim

Rewneqê, şewqê ba be heyatim

Le destî pestî bida necatim

Şerabê wabê umrî Nuhî bê

Sefa bexşî dil neşey ruhî bê

Konu museffa, laberî cefa

Bezm u rabîtey yaranî wefa

Şerabêkî wa be tenha camê

Tekamul bika xamê, nefamê

Qedeh peyapey pirke lêwawlêw

Bênew metirse le tene u cinêw

Saqî firsete... saqî firsete...

Dexîl meweste saqî firsete

Wextî xwardnewe u keyf u uşrete

Muxennî sa toş rojî himmete

Kategori	**Alt Kategori**	**Örnekler**
Söz varlığı bakımından analiz edilmesi	Arapça	fîda, heryran, şerab, rewneq, şewq, heyat, necat, umr, Nuh, sefa, neşe, ruhî, museffa, cefa, bezm, rabîte, wefa, tekamul, qedeh, tene, dexîl, saqî, firset, wext, keyf, muxennî, himmet
	Farsça	name, bala, dest, bexş, dil, yaran, tenha, cam, xam, peyapey, lêwawlêw, u, roj
Söz bilgisi bakımından analiz edilmesi	İsimler	fîda, heryran, şerab, rewneq, şewq, heyat, necat, umr, Nuh, sefa, neşe, cefa, bezm, rabîte, wefa, tekamul, qedeh, tene, saqî, firset, wext, keyf, muxennî, himmet, name, dest, bexş, dil, yaran, cam, xam, roj
	Sıfatlar	ruhî, museffa, dexîl, bala
	Zarflar	tenha, peyapey, lêwawlêw
	Bağlaçlar	u
Ekler bakımından analiz edilmesi	Yabancı Dillerden Türkçeye Geçmiş Ekler	+î, +an, na+

Tablo 13. 4. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu.

5. Metin Örneği

تووشی لافاوی عیلم بووم

تووشی لافاوی عیلم بووم و بەڵام زوو دەرپەڕیم
سواری واپۆڕی جەهل بووم و بەناویا تێپەڕیم
سەد شوکر ئۆخەی نەجاتم بوو لە باسی عیلم و فەن
نامگرن جارێکیتر، بۆیە لە کەیفا هەڵپەڕیم
گەرچی تا ئێستا وتوومە: تێبگەن زوو پێبگەن
بەو قسانەم قەتییەن باوەڕمەکەن، سەگ بووم وەڕیم
خوێندەواری شێتییە، هەر جەهلە ئینسان سەر ئەخا
گەر لەمەولا ناوی عیلمم برد بزانن سەرسەریم
هێندە تەعقیبی هەقم کرد تاکوو نانی خۆم بڕی
سووك و ڕیسوا بووم لە ناوا، گیرۆدەی ئاخر شەڕیم
من کە زانیم حاڵی عاقڵ نەفیە، حەپسە، یا شەقە
هەر کێتابێکم هەبوو دوێنێ لە داخانا درێم
پیاوی دانا، عەقڵی دانا زانی بۆی ناچێتە سەر
بەرگی نادانی لەبەر کرد بوو بە خاوەن زێڕ و سیم
شەرتە «کەر»بم بارە گوێزم لێ بنێن خڕڕەی نەبێ
با دەمێکیش زۆر و کەم وەك بێغەمێ بۆ خۆم بژیم

5. Metnin Kürtçe Latin Alfabesine Çevrilmiş Hali

Tuşî Lafawî Îlim Bum

Tuşî lafawî îlim bum u belam zu derperîm

Swarî waporî cehil bum u benawya têperîm

Sed şukir oxey necatim bu le basî îlim u fen

Namgirin carêkîtir, boye le keyfa helperîm

Gerçî ta êsta witume: têbigen zu pê bigen

Bew qisanem qetîyen bawer meken, seg bum werîm

Xwêndewarî şêtîye her cehle însan ser exa

Ger lemewla nawî îlimim bird bizanin serserîm

Hênde teqîbî heqim kird taku nanî xom birî

Suk u rîswa bum le nawa, gîrodey axir şerîm

Min ke zanîm halî aqil nefîye, hepse, ya şeqe

Her kîtabêkim hebu duwênê le daxana dirîm

Piyawî dana, eqlî dana zanî boy naçête ser

Bergî nadanî leber kird bu be xawen zêr u sîm

Şerte "ker"bim bare gwêzim lê binên xirrey nebê

Ba demêkîş zor u kem wek bê xemê boxom bijîm

5. Metnin Analizi

Tuşî Lafawî Îlim Bum

Tuşî lafawî îlim bum u belam zu derperîm

Swarî waporî cehil bum u benawya têperîm

Sed şukir oxey necatim bu le basî îlim u fen

Namgirin carêkîtir, boye le keyfa helperîm

Gerçî ta êsta witume: têbigen zu pê bigen

Bew qisanem qetîyen bawer meken, seg bum werîm

Xwêndewarî şêtîye her cehle însan ser exa

Ger lemewla nawî îlimim bird bizanin serserîm

Hênde teqîbî heqim kird taku nanî xom birî

Suk u rîswa bum le nawa, gîrodey axir şerîm

Min ke zanîm halî aqil nefîye, hepse, ya şeqe

Her kîtabêkim hebu duwênê le daxana dirîm

Piyawî dana, eqlî dana zanî boy naçête ser

Bergî nadanî leber kird bu be xawen zêr u sîm

Şerte "ker"bim bare gwêzim lê binên xirrey nebê

Ba demêkîş zor u kem wek bê xemê boxom bijîm

Kategori	**Alt Kategori**	**Örnekler**
Söz varlığı bakımından analiz edilmesi	Türkçe Kökenli Kelimeler	duwênê
	Fransızca	wapor
	Arapça	cehil, şukir, necat, bas, fen, keyf, qetîyen, însan, naw, îlim, teqîb, heq, axir, şer, hal, aqil, nefî, heps, kîtab, eql, şert, gwêz, xem
	Farsça	swarî, gerçî, ta, bawer, seg, her, nan, her, bar, kem, rîswa, ke, serserî, u, zêr, sîm, nadan, dana, ger
Söz bilgisi bakımından analiz	İsimler	wapor, cehil, şukir, necat, bas, fen, keyf, însan, îlim, teqîb, heq, şer, hal, nefî, heps,

edilmesi		kîtab, eql, şert, gwêz, xem, swarî, bawer, seg, her, nan, bar, zêr, sîm
	Sıfatlar	axir, aqil, her, kem, rîswa, serserî, nadan, dana
	Zarflar	duwênê, qetîyen, gerçî
	Edatlar	ta, ger
	Bağlaçlar	ke, u
Ekler bakımından analiz edilmesi	Yabancı Dillerden Türkçeye Geçmiş Ekler	-me, bê+,

Tablo 14. 5. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu.

6. Metin Örneği

- ١ -

رەوتی دی لـەو رۆژەوە، گـەر رۆژە سـەرگەردانـە رۆژ
گەیبـە ئێـوارە، وەکـوو مـن، ئیشـی قورپنوانـە رۆژ[١]

رەهڕەوی ڕێگەی مەحەببـەت وا دەبـێ، هـەر سـەعیەتی
تـا هەیـە لـەم ڕێگـە ئـاخر کـاری سـەردانانە رۆژ[٢]

لاجەرەم کردوویـە نـووری جیلـوەی ئـەو ماهـە بـە چـاو
دەوری بـۆ ئـەو شـەمعەیە دایم وەکـوو پەروانـە رۆژ[٣]

شـەو بـە ئێمـە بـا نەویـدی هـاتنی جانـانی دا
یـەعنی ئـەی شـەونمگەلینـە! مـژدە بـێ میوانـە رۆژ[٤]

١- واتە: رۆژ لەو رۆژەوە ڕووی تۆی دیوە، بە رۆژدا سەرگەردانەو دێو دەچێ. کە گەیبە ئێوارەیش وەک من بۆ خۆی قوڕ دەپێوێ.
ئەم بەیتە ئیشارەتە بۆ ئایەتی «حَتّی إذا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمسِ وَجَدَها تَغرب فی عَیْنٍ حَمِئَةٍ»؛ واتـە کـە ئەسکەندەری جووتشاخ گەیشتە شوێنی ئاوابوونی ڕۆژ، دیتی لەناو کانییەکی قورە ڕەشەدا ون دەبێ.
٢- ڕەهڕەو: ڕێبوار. سەع: سەعی، هەوڵ.
واتە: ڕێبواری ڕێگای دڵداری دەبێ وەک ڕۆژ بێ، تا بەڕێوە بـێ هـەر هـەوڵ بـداو سەرەنجامیشـی سەردانان بێ، وەک ئەو.
٣- لاجەرەم: بێگومان.
واتە: دیارە ڕۆژ تیشکی دەرکەوتنی مانگی یاری بە چاو دیوە، بۆیە هەمیشە وەک پەروانە بە دەوری مۆمی ئەودا خول دەخوا.
٤- نەوید: مژدە. جانان: دۆست. شەونمگەلینە: ئەی کۆمەڵی شەونم.
واتە: شەو کە با هەڵی کرد مژدەی هاتنی دۆستانی داو وتی مژدەتان بدەمێ ئەی دڵدارینە! یاری وەک ڕۆژ جوان میوانتانە، لە خۆشیاندا هەڵسن بجن بە ناسماندا بە پیریەوەو منیش هەڵتان دەگرم. مەبەست لەوەیە کە ڕۆژ هەڵدێو شەونم دەبێ بە هەڵم و دەچێ بە ناسماندا.

6. Metnin Kürtçe Latin Alfabesine Çevrilmiş Hali

Rewtî dî lew rojewe, ger roje sergerdane roj

Geyîye êware, weku min îşî qur pêwane roj

Rehrewî rêgey mehebbet wa bê her seyetî

Ta heye lem rêge axir karî serdanane roj

Dewrî bo ew şemeye daîm weku perwane roj

Şew be ême ba newîdî hatinî cananî da

Yenî ey şewnim gelîne! mijde bê mîwane roj

6. Metnin Analizi

Rewtî dî lew rojewe, ger roje sergerdane roj

Geyîye êware, weku min îşî qur pêwane roj

Rehrewî rêgey mehebbet wa bê her seyetî

Ta heye lem rêge axir karî serdanane roj

Dewrî bo ew şemeye daîm weku perwane roj

Şew be ême ba newîdî hatinî cananî da

Yenî ey şewnim gelîne! mijde bê mîwane roj

Kategori	**Alt Kategori**	**Örnekler**
Söz varlığı bakımından analiz edilmesi	Türkçe Kökenli Kelimeler	gelîn, îş
	Arapça	mehebbet, axir, dewr, daîm, yenî, ey
	Farsça	ger, sergerdan, rehrew, her, kar, perwane, şew, canan, şewnim, mijde, mîwan, roj
	İtalyanca	rewt
Söz Bilgisi bakımından analiz	İsimler	gelîn, îş, mehebbet, dewr, rehrew, kar, perwane, şew, şewnim, mijde, mîwan, roj,

edilmesi		canan, rewt
	Sıfatlar	axir, sergerdan, her
	Zarflar	daîm, yenî
	Ünlem	ey
	Bağlaçlar	ger

Tablo 15. 6. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu.

7. Metin Örneği

ئەو بەرقی جیلوە شەوقی کە ئەمشەو بڕی لە ماهـ
سینەی جیهانی بۆ بووە مەجمەر بە ناری شەوق[1]

سەیری هەیە عەقیقی لەبی، خەت بە دەوریا
بۆ سەر یەمەن لە زەنگەوە لەشکر کراوە سەوق[2]

شێرێکی پێ لە سیلسیلەدایە ئەسیری عیشق
مەردی، بزانە زینەتی مەردانە تەوق و ڕەوق[3]

هاتۆتە سەر ئەمە لە سەرتدا سەر هەڵبڕە
«مەحوی» ئەم ئیشی خێرە لەسەر تۆیە ماوە عەوق[4]

واتە: وەک چون تیبی ئەلف لەناو تیپەکانی ئەلف و بێدا ڕاست و قیتە و لەبەر ڕاستی نە لە خوا و نە لە سەرموە گەردی نوختەی لێ نەنیشتوە، بالای تۆیش لەناو جواناندا ڕاست و دیاریبە و ناوی تۆ ناوی لە تۆ بەرەوژووری لە ناسمان و لە زەویدا کوژاندوەتەوە.

ئەگەر ڕووی دەمی مەحوی لەم بەیتەدا پێغەمبەر بێ، ئەوە مەبەستی لە ناو کوژانەوە هەڵوەشاندنەوەی ئایینی پێغەمبەرەکانیتر دەبێ.

١- جیلوە: دەرکەوتن. مەجمەر: ئاگردان. نار: ئاگر.

واتە: ئەو تیشکی دەرکەوتنی یارە کە ئەوەندە بەهێز بوو شەوقی مانگی فەوتاند، کاریکی وای لە دڵ عالەمدا کرد سینەی هەموو کەسێکی بۆ بوو بە ئاگردانی ئاگری نارەزووی دیدار.

٢- واتە: خەتی ڕەش بە دەوری لێوی ناقیق ڕەنگی یاردا چەند جوانە. دەڵێی لە وڵا قوڵەڕەشەکانی ئەفریقاوە لەشکر بۆ سەر یەمەن براوە کە ناوی بە ناقیقی نایاب دەرکردووە.

٣- سیلسیلە: زنجیر.

مەبەستی لەوەیە عاشق شێرێکی زنجیرکراوەو گرفتار بوون بە داوی دڵداری شوورەیی نییە عاشق، وەک چۆن شێرێش بەوە عەیبدار نابێ کە پێی بخرێتە زنجیرەوە.

٤- عەوق: پەکەوتن.

واتە: یار هاتوەتە سەر ئەوە، بدا لە سەرت و بیپەڕێنێ. ئەم کاری خێرە لەسەر خۆت پەکی کەوێ دەسا سەر هەڵبڕە با بدا لە گەردنت.

7. Metnin Kürtçe Latin Alfabesine Çevrilmiş Hali

Ew berqî cîlwe şewqî ke emşew birî le mah

Sîney cîhanî bo buwe mecmer be narî şewq

Seyrî heye heqîqî lebî, xet be dewriya

Bo ser yemen le zengewe leşkir kirawe sewq

Şêrêkî pê le sîlîledaye esîrî îşq

Merdî, bizane zînetî merdane tewq u rewq

Hatote ser eme le sertda ser helbire

"Mehwî" em îşî xêre leser toye mawe ewq

7. Metnin Analizi

Ew berqî cîlwe şewqî ke emşew birî le mah

Sîney cîhanî bo buwe mecmer be narî şewq

Seyrî heye heqîqî lebî, xet be dewriya

Bo ser yemen le zengewe leşkir kirawe sewq

Şêrêkî pê le sîlîledaye esîrî îşq

Merdî, bizane zînetî merdane tewq u rewq

Hatote ser eme le sertda ser helbire

"Mehwî" em îşî xêre leser toye mawe ewq

Kategori	**Alt Kategori**	**Örnekler**
Söz varlığı bakımından analiz edilmesi	Türkçe Kökenli Kelimeler	îş
	Arapça	nar, şewq, heqîqî, xet, sewq, esîr, îşq, zînet, xêr
	Farsça	cîlwe, ke, şew, mah, sîne, seyr, cîhan, u,

		merdane, ser, zeng, leşkir, şêr, pê, merd
Söz Bilgisi bakımından analiz edilmesi	İsimler	îş, nar, şewq, xet, sewq, esîr, îşq, zînet, xêr, cîlwe, şew, mah, sîne, seyr, cîhan, ser, zeng, leşkir, şêr, pê,
	Sıfatlar	heqîqî, merd
	Zarflar	merdane
	Bağlaçlar	ke, u,
Ekler bakımından analiz edilmesi	Yabancı Dillerden Türkçeye Geçmiş Ekler	+î, +da

Tablo 16. 7. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu.

8. Metin Örneği

[٣١] (١)

خۆشا ڕۆژێ لە عالەم دەربەدەر بم — لە نێو ئەوزاعی دونیا بێ‌خەبەر بم (٢)
لەبەر بێ‌تاقەتی دێوانە ئاسا — لە غەوواسانی دەریا بێ‌خەتەر بم (٣)
شەو و ڕۆژێ لە چۆڵی هەر بە نالە — حەریفی شەوڕەوی بادی سەحەر بم (٤)
نەزانێ هیچ کەس ناو و نیشانم — ئەگەر عاقڵ ئەگەر ئاشفتە سەر بم (٥)
لە هەرلا بە بووڕێنێ غوبارم — لە هەر جێگایێ پێویستە سوپەر بم (٦)
چرا بێ هەڵکرێ، جانا، لە نێو دڵ — لە ڕوونـاکی دڵی یارم خەبەر بم (٧)
لەبەر چاوی تەرم سۆرانی بڕزێ — گەهێ بێ‌دایك و گاهێ بێ‌پدەر بم (٨)

---

[٣١]

(١) کێشی شیعر: «مفاعیلن مفاعیلن فعولن» بەحری هەزەجی موسەددەسی مەحزووف.
ڕەدیف: بم. واژەی قافیە: دەربەدەر، بێ‌خەبەر، بێ‌خەتەر.
(٢) واتە: ئەو ڕۆژە خۆشە لە عالەم بچمە دەرێ و ئاوارە و تەنیا بم و لە ئەحوالی دنیا هیچ خەبەرێکم نەبێ (مەقامی تەجەڕڕود).
(٣) غەواس: مەلەوان. بێ‌خەتەر: نەترس.
واتە: وەك شێت و دێوانە لەبەر بێ‌تاقەتی خۆم وەك مەلەوانانی بەحر نەترس بم.
(٤) واتە: شەو و ڕۆژ لە چۆڵێکدا ڕەفیق و هاوڕێی شەوانەی بای بەرەبەیانی بم. واتە نەخەوم.
(٥) واتە: ئەگەر عاقڵ بم یا سەرشێت و دێوانە، کەس بە ناو و نیشانم نەزانێ.
(٦) واتە: با بای سەبا و شەماڵ گەرد و غوباری من گێژ و خول بدا و لە هەرجێیەکیش لازم بێ قەڵغانی بەڵابم.
(٧) واتە: چرایەکی ڕووناك لە نێو دڵمدا هەڵکرێ تا بە خەبەر و ئاگەداری دڵی یاریشم بم. چرای ئاگاهی و بینش.
(٨) سۆرانی: فەقیانە.
واتە: ئەوەندە بە سۆرانییەکەم چاوم بسڕم سۆرانییەکەم پەڕپووت بێ و بڕزێ وەك هەتیو ساتێ بێ‌دایك بم و ساتێ بێ‌باب.
واتە بێ‌کەسی و بێ‌قەدری و جیابوون لە تەهەللوقات کە لە عیرفاندا پەسەندە حافیز دەڵێ:

8. Metnin Kürtçe Latin Alfabesine Çevrilmiş Hali

Xoşa rojê le alem derbeder bim

Le nêw ewzaî dunya bê xeber bim

Leber bê taqetî dêwane asa

Le xewwasanî derya bê xeter bim

Şew u rojê le çolî her benale

Herîfî şewrewî badî seher bim

Nezanê hîç kes naw u nîşanim

Eger aqil eger aşifte ser bim

Le herla ba bisurênê xubarim

Le her cêgayê pêwîste super bim

Çira bê helkrê, cana, le nêw dil

Le runakî dilî yarim xeber bim

Leber çawî terim soranî bizrê

Gehê bê dayk u gahê bê pider bim

8. Metnin Analizi

Xoşa rojê le alem derbeder bim

Le nêw ewzaî dunya bê xeber bim

Leber bê taqetî dêwane asa

Le xewwasanî derya bê xeter bim

Şew u rojê le çolî her benale

Herîfî şewrewî badî seher bim

Nezanê hîç kes naw u nîşanim

Eger aqil eger aşifte ser bim

Le herla ba bisurênê xubarim

Le her cêgayê pêwîste super bim

Çira bê helkrê, cana, le nêw dil

Le runakî dilî yarim xeber bim

Leber çawî terim soranî bizrê

Gehê bê dayk u gahê bê pider bim

Kategori	**Alt Kategori**	**Örnekler**
Söz varlığı bakımından analiz edilmesi	Türkçe Kökenli Kelimeler	çol
	Arapça	alem, ewza, dunya, taqet, xewwas, herîf, seher, aqil, xubar, xeber
	Fransızca	super
	Farsça	xoş, derbeder, dêwane, asa, derya, şew, roj, her, bad, şewrew, hîç, kes, naw, u, nîşan, geh, bê, gah, eger, aşifte, ser, çira, dil, yar
Söz Bilgisi bakımından analiz edilmesi	İsimler	çol, alem, ewza, dunya, taqet, xewwas, herîf, seher, xeber, dêwane, derya, şew, roj, bad, şewrew, kes, naw, ser, çira, dil, yar
	Sıfatlar	aqil, xubar, super, xoş, derbeder, her, aşifte
	Zarflar	hîç, geh, gah
	Edatlar	asa, eger
	Bağlaçlar	u
Ekler bakımından analiz edilmesi	Yabancı Dillerden Türkçeye Geçmiş Ekler	+an, + bê, +ga

Tablo 17. 8. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu.

9. Metin Örneği

بووکیکی ناکاو

هەی سوار سوار بێ! هەی تفەنگچی دەست بانە تفەنگ!
هەی ژنی جوان ئارایشی خۆی کا بۆ ناهەنگ!
لە ژێر تارای سورمەچنا هەرە جوانی دێ
«کچی جووتیار»! بەرەو کۆشکی ئاغا کەوتە ڕێ
کۆشکی ئاغا گەچکاریە، ئاوێنەبەندە
کەس نازانێ بە ژمارە، پەنجەرەی چەندە!
حەوز و فوارەی حەوشی مەرمەر، باغچە و چیمەنی
بەسەرناچێ هەرگیز سەوزی و گوڵی دەگمەنی!
جوانی لادێی ڕووتی وەکوو تڵی وەنەوشە
بە ئاوریشم و بە ئاڵتوونی ئەم کۆشک و حەوشە
لە تەوقی سەر تا بەری پێ پەرداخت و پۆشتە
سوار کراوە، شۆخ و نازدار وەکوو فریشتە
خراوەتە ڕێ بۆ پەردەی ئەتڵەس و گوروون
بۆ باخەڵی ئاغای پێش چاو بە چلچرا ڕوون!
ئاغای خاوەن هێز و شکۆ، خاوەن سامداری
لەکاتێکا دڕێژ ئەکا دەستی دڵداری
بۆ گەردنی گوڵی کێوی لەجێ هەڵکەنراو
نمی فرمێسک بە دی ئەکا لەسەر کڵی چاوا
موچڕکەیەک بە سەرتاپای لەشیا ئەگەڕێ
ئاگادارە فرمێسکی سۆز، دێتە خوار بۆ کێ؟
کچی جووتیار بۆ بەهەشتی ژێن و دڵداری
لەگەڵ کۆڕی شوان بەستبووی پەیمانی یاری!

9. Metnin Kürtçe Latin Alfabesine Çevrilmiş Hali

Bukêkî Nakaw

Hey swar swar bê! Hey tifengçî dest be tifeng!

Hey jinî cwan arayişî xoy ka bo aheng!

Le jêr taray surmeçna here cwanî dê

"Kiçî cutyar"! Berew koşkî axa kewte rê

Koşkî axa geçkarîye, awêne bende

Kes nazanê be jimare pencerey çende!

Hewz u fuwarey hewşî mermer, baxçe u çîmenî

Beser naçê hergîz sewzî u gulî degmenî!

Cwanî ladêy rutî weku tilî wenewşe

Be awrîşim u be altunî em koşk u ewşe

Le tewqî ser ta berî pê perdaxit u poşte

Swar kirawe, şox u nazdar weku firîşte

Xirawete rê bo perdey etles gurun

Bo baxelî axay pêş çaw be çilçira run!

Axay xawen hêz u şiko, xawen samdarî

Le katêka dirêj eka destî dildarî

Bo gerdinî gulî kêwî le cê helkenraw

Nimî firmêsk bedî eka leser kilî çaw!

Muçirkeyek be sertapay leşya egerê

Agadare firmêskî soz, dête xwar bo kê?

Kiçî cutyar bo beheştî jîn u dildarî

Legel kurî şwan bestibuy peymanî yarî

9. Metnin Analizi

Bukêkî Nakaw

Hey swar swar bê! Hey tifengçî dest be tifeng!

Hey jinî cwan arayişî xoy ka bo aheng!

Le jêr taray surmeçna here cwanî dê

"Kiçî cutyar"! Berew koşkî axa kewte rê

Koşkî axa geçkarîye, awêne bende

Kes nazanê be jimare pencerey çende!

Hewz u fuwarey hewşî mermer, baxçe u çîmenî

Beser naçê hergîz sewzî u gulî degmenî!

Cwanî ladêy rutî weku tilî wenewşe

Be awrîşim u be altunî em koşk u ewşe

Le tewqî ser ta berî pê perdaxit u poşte

Swar kirawe, şox u nazdar weku firîşte

Xirawete rê bo perdey etles gurun

Bo baxelî axay pêş çaw be çilçira run!

Axay xawen hêz u şiko, xawen samdarî

Le katêka dirêj eka destî dildarî

Bo gerdinî gulî kêwî le cê helkenraw

Nimî firmêsk bedî eka leser kilî çaw!

Muçirkeyek be sertapay leşya egerê

Agadare firmêskî soz, dête xwar bo kê?

Kiçî cutyar bo beheştî jîn u dildarî

Legel kurî şwan bestibuy peymanî yarî

Kategori	**Alt Kategori**	**Örnekler**
Söz varlığı bakımından analiz edilmesi	Türkçe Kökenli Kelimeler	tifengçî, hey, axa
	Arapça	hewz, mermer, etles
	Farsça	swar, jin, arayiş, aheng, awêne bend, kes, jimare pencere, dest, tifeng, u, dildar, şwan, peyman, beheşt, gerdin, sertapa, aga, soz, cutyar, ser, ta, ber, pê, şox, firîşte, rê, perde, baxçe, çîmen, hergîz, sewz, gul, cwan, wenewşe, awrîşim, altunî, koşk
Söz Bilgisi bakımından analiz edilmesi	İsimler	tifengçî, axa, hewz, mermer, etles, swar, jin, arayiş, aheng, awêne bend, kes, jimare pencere, dest, tifeng, dildar, şwan, peyman, beheşt, gerdin, gul, soz, cutyar, ser, ber, pê, firîşte, rê, perde, baxçe, çîmen, cwan, wenewşe, awrîşim, koşk,
	Sıfatlar	aga, şox, sewz, altunî, aga
	Edatlar	ta,
	Zarflar	sertapa, hergîz
	Ünlem	hey,
	Bağlaçlar	u,
Ekler bakımından analiz edilmesi	Yabancı Dillerden Türkçeye Geçmiş Ekler	+î,

Tablo 18. 9. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu.

10. Metin Örneği

ـ خەوی عیشق، گڕی عیشقی هەمیشە گڕبە و گەش! ـ
وە گوێ مەمک کە تەماس و گوشینی وەک دوگمەی
ئەلەکتریک، ئانی
ئەخاتە سەر ڕەگی لەش کارەبایەکی ئۆخەی!
دەمێک ئەبوو بە شنەی با بە ڕەوتی نەرم و نیان،
دەمێک ئەبوو بە پەڕیکی خەفیفی ئاوریشمین:
بە گەردەلوولێ حەزین
ئەکەوتە بەر جەرەیان بێقەرار و سەرگەردان!
سەما، سەمای سنعەت:
حەیاتی جوانی، جەمالی بزووتن و گیانی
وجوودی عیشوە و ناز،
لە خواوە بەهرەیەکە پڕ بە پێستە بۆ ئافرەت؛
ئەویش بە سەد ئیعجاز
زیای سروور ئەڕژێنێتە ژینی ئینسانی!

•••

فیدات ئەبم ژنی جوان، ئەی جەمالی سنعەتکار،
بەڵێ! دەلیلی سەعادەت ئەخەیتە پێش ئەنزار،
بەڵام هەموو تاوێ
دەوام ئەکا ... لە پڕێکا وەکوو مەڵی ئاوات
کە تۆ فڕییت هەیهات!
ئەوبش لە پەردە ئەپێچڕێ، نیشانەیەک، ئاوێ
لە تۆ بمێنێ: پەنایە بە خاترەی مەئیووس،
وەڵێ لە ئەو، لە سەعادەت: سفر ... سفر ... ئەفسووس!

10. Metnin Kürtçe Latin Alfabesine Çevrilmiş Hali

Xewî îşiq girî îşqî hemîşe girp u geş!

We goy memk ke temas u guşînî wek dugmey

Elektrîk anî

Nexate ser regî leş karebayekî oxey!

Demêk nebu be şiney ba be rewtî nerm u nîyan,

Demêk nebu be perêkî xefîfî awrîşimîn:

Be gerdelulê hezîn

Ekewte ber cereyan bê qerar u sergerdan!

Sema, semay sinet:

Heyatî cwanî, cemalî bizutin u giyanî

Wicudî îşwe u naz,

Le xwawe behreyeke pir be pêste bo afret;

Ewîş be sed îcaz

Zîyay sirur erjênête jînî însanî!

Fîdad ebim jinî cwan, ey cemalî sinetkar,

Belê! Delîlî seadet exeyte pêş enzar,

Belam hemuy tawê

Dewam eka … le pirêka weku melî awat

Ke to firîyt heyhat!

Ewîş le perde epêçrê, nîşaneyek, nawê

Le to bimênê: penaye be xatrey meyus,

Welê le ew, le seadet: sifir… sifir… efsus!

10. Metnin Analizi

Xewî îşiq girî îşqî hemîşe girp u geş!

We goy memk ke temas u guşînî wek dugmey

Elektrîk anî

Nexate ser regî leş karebayekî oxey!

Demêk nebu be şiney ba be rewtî nerm u nîyan,

Demêk nebu be perêkî xefîfî awrîşimîn:

Be gerdelulê hezîn

Ekewte ber cereyan bê qerar u sergerdan!

Sema, semay sinet:

Heyatî cwanî, cemalî bizutin u giyanî

Wicudî îşwe u naz,

Le xwawe behreyeke pir be pêste bo afret;

Ewîş be sed îcaz

Zîyay sirur erjênête jînî însanî!

Fîdad ebim jinî cwan, ey cemalî sinetkar,

Belê! Delîlî seadet exeyte pêş enzar,

Belam hemuy tawê

Dewam eka … le pirêka weku melî awat

Ke to firîyt heyhat!

Ewîş le perde epêçrê, nîşaneyek, nawê

Le to bimênê: penaye be xatrey meyus,

Welê le ew, le seadet: sifir… sifir… efsus!

Kategori	**Alt Kategori**	**Örnekler**
Söz varlığı bakımından analiz edilmesi	Türkçe Kökenli Kelimeler	dugme
	Fransızca	elektrîk
	İtalyanca	rewt
	Arapça	îşq, temas, xefîf, hezîn, cereyan, qerar, sinet, heyat, wicud, îşwe, afret, îcaz, zîya, sirur, însanî, fîda, ey, cemal, delîl, seadet, xatre, meyus, sifir, dewam, heyhat
	Farsça	hemîşe, ke, ser, reg, ba, nerm, per, awrîşim, ber, bê, sergerdan, u, cwan, giyan, naz, xwa, behre, pêst, sed, , jin, sinetkar, belê, perde, nîşane, naw, pena, efsus, taw
Söz Bilgisi bakımından analiz edilmesi	İsimler	dugme, elektrîk, rewt, îşq, temas, hezîn, cereyan, qerar, sinet, heyat, cemal, wicud, îşwe, afret, îcaz, zîya, sirur, fîda, delîl, seadet, xatre, sifir, dewam, ser, reg, ba, per, awrîşim, ber, cwan, giyan, naz, xwa, behre, pêst, sed, , jin, perde, nîşane, naw, pena, taw
	Sıfatlar	xefîf, hezîn, însanî, meyus, nerm, sergerdan, sinetkar,
	Zarflar	hemîşe
	Ünlem	ey, heyhat, belê, efsus
	Bağlaçlar	ke, u,
Ekler bakımından analiz edilmesi	Yabancı Dillerden Türkçeye Geçmiş	+în, bê+, +î,

	Ekler	

Tablo 19. 10. metnin analizinden tespit edilen ögelerin sınıflandırılması tablosu.

